

T.C
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

YÜKSEKLİSANS TEZİ

6100 SAYILI HUKUK MUHALEMELERİ
KANUNU'NA GÖRE BASİT YARGILAMA USULÜ

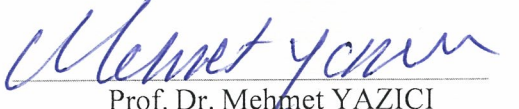
Ramazan AKSAKAL

Eylül, 2015

Tez Başlığı : **Basit Yargılama Usulü (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre)**

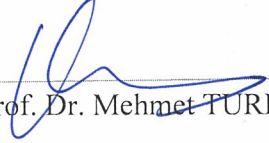
Tezi Hazırlayan: **Ramazan AKSAKAL**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet YAZICI

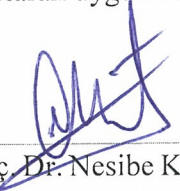
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli koşulları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TURHAN

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Başkan V.

Bu tez tarafımdan incelenmiş olup Yüksek Lisans Tezi olarak uygun bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

Tez Danışmanı

Tez Sınav Tarihi: 18.09.2015

Tez Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Gökçen TOPUZ (Ankara Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA (Çankaya Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. H. Tolunay OZANEMRE YAYLA (Çankaya Üniversitesi)

H. Tolunay Ozanemre Yayla

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kuralları gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağımı gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı Soyadı : Ramazan AKSAKAL

Tarih : 12.10.2015

|

ÖZET

6100 SAYILI HUKUK MUHAKE MELERİ KANUNU'NA GÖRE BASİT YARGILAMA USULÜ

AKSAKAL, Ramazan

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

Eylül 2015, 206 sayfa

Basit yargılama usulü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316 ilâ 322'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulünün ağır ve uzun işleyen yargılama prosedüründeki sakıncaları gidermek amacı ile bazı dava ve işler için kabul edilmiş; basitlik ve çabukluk esasına dayanan özel bir yargılama usulüdür. Hem çekişmeli hem de çekişmesiz yargıda uygulanır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte uygulama alanı genişlemiş ve önemi daha çok artmıştır; çünkü seri ve sözlü yargılama usulleri kaldırılarak, bu iki yargılama usulü yerine basit yargılama usulünün uygulanacağı kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basit Yargılama, Usul, Yazılı Yargılama, Çekişmesiz Yargı, Çekişmeli Yargı, Özel Yargılama

ABSTRACT

ACCORDING TO THE CODE OF CIVIL PROCEDURE NUMBERED 6100 SIMPLE JURISDICTION PROCEDURE

AKSAKAL, Ramazan

Institute of Social Sciences, Department of Private Law

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA

September 2015, 206 pages

The simplified procedure, regulated in the Law Of Civil Procedure numbered 6100 section between 322 to 316. The simplified procedure was adopted for some cases, and works with the aim to resolve the drawbacks of heavy and long-running trial proceedings in the written procedure; a special proceedings is based on simplicity and quickness. Both contentious and non-contentious jurisdiction is applied. Civil Procedure of Law numbered 6100 with the entry into force of the applications has increased the importance of expanded and more; because removing the series and oral proceedings, instead of the two proceedings was adopted to apply the summary procedure.

Key Words: Simple Trial, Procedure, Written Judgement, Non-Contentious Jurisdiction, Contentious Jurisdiction, Special Trial

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR CETVELİ	xi
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. YARGILAMA USULÜ KAVRAMI	5
1.1.1. Yargılama Kavramı.....	6
1.1.2. Usul Kavramı.....	7
1.2. FARKLI YARGILAMA USULLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	8
1.3. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN TANIMI.....	10
1.4. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN AMACI.....	12
1.5. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN GELİŞİMİ	13
1.5.1. 1711 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik	14
1.5.2. 3156 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik	16
1.5.3. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Yapılan Değişiklik.....	17
1.6. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN ÖZELLİKLERİ	17
1.6.1. Özel Bir Yargılama Usulü Olması.....	17
1.6.2. Basitleştirilmiş Ve Kısaltılmış Bir Yargılama Usulü Olması.....	18
1.6.3. Çekişmeli Yargıda Uygulanması	18
1.6.4. Çekişmesiz Yargıda (Nizâsız Kazada) Uygulanması	20
1.7. YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELERİN BASİT YARGILAMA USULÜNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ.....	21
1.7.1. Hukuki Dinlenilme Hakkı (İlkesi)	21
1.7.2. Yargılamanın Hâkim Tarafından Sevk Ve İdare Edilmesi İlkesi	23
1.7.3. Tasarruf İlkesi	24
1.7.4. Re'sen Harekete Geçme İlkesi.....	25

1.7.5. Taraflarca Getirilme İlkesi.....	26
1.7.6. Re'sen Araştırma İlkesi	27
1.7.7. Doğrudanlık İlkesi	28
1.7.8. Aleniyet İlkesi.....	28
1.7.9. Usul Ekonomisi İlkesi.....	29
1.7.10. Taleple Bağlılık İlkesi.....	30
1.8. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN YAZILI YARGILAMA USULÜNDEN FARKLARI	31
1.8.1. Cevap Dilekçesi Bakımından Ek Süre Verilmesi.....	31
1.8.2. Cevaba Cevap (Replik) Ve İkinci Cevap (Düplik) Dilekçelerinin Verilememesi	32
1.8.3. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağının Başlangıç Zamanı	32
1.8.4. Bağımsız Ön İnceleme Duruşmasının Varlığı	33
1.8.5. Delillerin İkamesi İçin Ek Süre Verilmemesi.....	34
1.8.6. Dosyanın Takipsiz Bırakılması Ve Davanın Açılmamış Sayılması	36
1.8.7. Sözlü Yargılama ve Hüküm İçin Ayrı Bir Duruşma Günü Tayin Edilmemesi	37

II. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI

2.1. GENEL OLARAK BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI	39
2.2. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU TARAFINDAN BELİRLENEN BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI	40
2.2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı Maddesinde Sayılan Haller 40	
2.2.1.1. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görev Alanına Giren Dava ve İşler.....	41
2.2.1.1.1. Kira Sözleşmesine Dayanan Davalar	43
2.2.1.1.2. Paylaştırma ve Ortaklığın Giderilmesi (Taksim ve İzale-i Şüyu) Davaları	46
2.2.1.1.3. Zilyetliğin Korunmasına Yönelik Davalar	47
2.2.1.1.4. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ve Diğer Kanunların Sulh Hukuk Mahkemesini veya Sulh Hukuk Hâkimini Görevlendirdiği Dava ve İşler.....	50
2.2.1.2. Doğrudan Dosya Üzerinden Karar Vermek Konusunda Kanunun Mahkemeye Takdir Hakkı Tanıdığı Dava ve İşler	51
2.2.1.3. Geçici Hukuki Koruma Talepleri.....	55

2.2.1.3.1. İhtiyati Tedbir	57
2.2.1.3.2. İhtiyati Haciz	59
2.2.1.3.3. Delil Tespiti	62
2.2.1.4. Her Çeşit Nafaka Davaları İle Velayet ve Vesayete İlişkin Dava ve İşler	64
2.2.1.4.1. Nafaka Davaları.....	64
2.2.1.4.2. Velayet ve Vesayete İlişkin Dava ve İşler.....	66
2.2.1.5. Hizmet İlişkisinden Doğan Davalar	74
2.2.1.6. Konkordato ile Sermaye Şirketleri veya Kooperatiflerin Uzlaşma Sureti İle Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Davalar.....	78
2.2.1.6.1. Konkordato Hukukuna İlişkin Davalar	79
2.2.1.6.2. Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin Uzlaşma Suretiyle Yeniden Yapılandırılması İlişkin Davalar	85
2.2.1.7. Tahkim Hükümlerine Göre Mahkemelerin Görev Alanına Giren Dava ve İşler.....	90
2.2.2. Çekişmesiz Yargıda (Nizâsız Kaza) Basit Yargılama Usulünün Uygulama Alanı.....	97
2.3. DİĞER KANUNLAR BAKIMINDAN BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI	102
2.3.1. İcra ve İflâs Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler.....	102
2.3.1.1. İcra Mahkemesinin Görev Alanına Giren Dava ve İşler.....	102
2.3.1.2. Genel Mahkemelerin Görev Alanına Giren İcra ve İflâs Hukukuna Ait Dava ve İşler	112
2.3.2. Kadastro Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler	114
2.3.3. Kamulaştırma Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler	116
2.3.4. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler.....	117
2.3.5. Kooperatifler Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler	118
2.3.6. Dernekler Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler.....	118
2.3.7. Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler.....	119
2.3.8. Maden Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler.....	120
2.3.9. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'dan Doğan Dava ve İşler... 120	
2.3.10. Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'dan Doğan Dava ve İşler	122

III. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜNDE YARGILAMA SAFAHATI

3.1. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DAVANIN AÇILMASI	125
3.1.1. Dava Hakkı-Talep	125
3.1.2. Dava Dilekçesi	126
3.1.3. Davanın Açılma Süresi ve Açılmış Sayıldığı Zaman	128
3.1.4. Davanın Açılmasının Sonuçları	129
3.1.4.1. Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları	129
3.1.4.2. Usul Hukuku Bakımından Sonuçları	130
3.2. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DAVAYA CEVAP VERİLMESİ.....	132
3.2.1. Cevap Hakkı-Savunma	132
3.2.1.1. Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları	132
3.2.1.2. Usul Hukukuna İlişkin Savunma Vasıtaları	133
3.2.2. Cevap Dilekçesi	134
3.2.3. Cevap Dilekçesinin Verilme Süresi	135
3.2.4. Cevaba Cevap ve İkinci Cevap Dilekçelerinin Verilememesi.....	136
3.2.5. Cevap Dilekçesinin Verilmesinin Sonuçları	137
3.3. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DELİLLERİN İKAMESİ	138
3.3.1. Delillerin İkamesinin Zaman Bakımından Sınırlandırılması.....	139
3.3.2. Delillerin İkamesi için Ek Süre Verilmesi	140
3.4. BASİT YARGILAMA USULÜNDE İDDİA VE SAVUNMAYI DEĞİŞTİRME VEYA GENİŞLETME YASAĞI	142
3.4.1. Davayı Genişletme veya Değişirme Yasağı ve Kapsamı	142
3.4.2. Davayı Genişletme veya Değişirme Yasağının İstisnaları	143
3.4.3. Savunmayı Genişletme veya Değişirme Yasağı ve Kapsamı	144
3.4.4. Savunmayı Genişletme veya Değişirme Yasağının İstisnaları	145
3.5. BASİT YARGILAMA USULÜNDE ÖN İNCELEME	147
3.5.1. Ön İncelemenin Kapsamı.....	148
3.5.2. Ön İncelemenin Şekli.....	151
3.6. BASİT YARGILAMA USULÜNDE TAHKİKAT	152
3.6.1. Tahkikatın Yapılması.....	152
3.6.1.1. Genel Olarak	152
3.6.1.2. Tahkikat Yapılmasına Gerek Kalmaması	154
3.6.2. Duruşmalar.....	155
3.6.2.1. Genel Olarak	155

3.6.2.2. Duruşmaların Yeri ve Zamanı.....	156
3.6.2.3. Tarafların Duruşmaya Çağırılması.....	157
3.6.2.4. Duruşma Disiplini ve Duruşma Tutanakları	158
3.6.3. Dosyanın İşlemden Kaldırılması	159
3.6.4. Delillerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi	160
3.6.4.1. Delillerin İncelenmesi	161
3.6.4.1.1. İspat Araçları	161
3.6.4.1.2. İspat Ölçüsü.....	164
3.6.4.1.3. İspat Yüğü	165
3.6.4.2. Delillerin Değerlendirilmesi.....	166
3.6.5. İsticvap.....	167
3.6.6. Ön Sorun – Bekletici Sorun	168
3.6.7. Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması	170
3.6.8. İslah.....	171
3.6.9. Tahkikatın Sona Ermesi.....	172
3.7. Basit Yargılama Usulünde Sözlü Yargılama ve Hüküm.....	173
3.7.1. Sözlü Yargılama	173
3.7.2. Hüküm	174
3.7.3. Hüküm Yerine Geçen Davaya Son Veren Taraf İşlemleri	176
3.7.3.1. Feragat.....	176
3.7.3.2. Kabul.....	177
3.7.3.3. Sulh	178
3.8. BASİT YARGILAMA USULÜNDE KANUN YOLLARI	179
3.8.1. Temyiz	180
3.8.1.1. Temyiz Kanun Yoluna Başvurulabilecek Kararlar	180
3.8.1.2. Temyiz Kanun Yoluna Başvurulamayacak Kararlar	181
3.8.1.3. Temyiz Süresi.....	184
3.8.1.4. Temyiz Talebi ve İncelenmesi	184
3.8.2. Karar Düzeltme.....	186
3.8.3. Yargılamanın Yenilenmesi	188
SONUÇ	189
KAYNAKÇA.....	194
EK	206
ÖZGEÇMİŞ	206

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	Ankara Barosu Dergisi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	Anayasa
C.	Cilt
CMK	Ceza Muhakemeleri Kanunu
Çev.	Çeviren
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
EÜHFD	Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
FSEK	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	Hukuk Dairesi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HSYK	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İİK	İcra ve İflâs Kanunu
İMİK	İş Mahkemeleri Kanunu
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
KK	Kadastro Kanunu
m.	Madde
MMMK	Milli Müdafaa Mükellefiyetleri Kanunu

MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
s.	Sayfa numarası
S.	Sayı
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SSvGSSK	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBK	Türk Borçlar Kanunu
T.C	Türkiye Cumhuriyeti
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TSHH	Tüketici Sorunları Hakem Heyeti
TMK	Türk Medeni Kanunu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	ve devamı
YİBK	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Yargılama hukukumuz açısından günümüzde karşılaşılan en önemli sorunların başında hızlı, adil ve etkin bir mekanizmanın olmaması yer almaktadır¹. Dava açıldıktan sonra uzun süren yargılama, tarafların amacına hizmet etmediği gibi etkin hukuki korumayı da geciktirmektedir. Bu nedenle, davanın tarafları ve hatta bazen üçüncü kişiler uzun süren yargılama sonucunda çoğu zaman ya hakkına kavuşamamakta ya da dava sonucu istenilen hususa geç ulaşmış olması sebebi ile açılan davanın hukuki anlamı kalmamaktadır.

Davanın açılması ile birlikte taraflar, ileri sürdükleri uyuşmazlık noktalarının, mahkeme tarafından, bir an önce belirlenerek karara bağlanmasını istemektedirler. Mahkemeler ise, maddi gerçeği doğru bir şekilde belirlemek yanında, bu hususu mümkün olduğu sürece hızlı bir şekilde yapmakla görevlidir.

Hukuki uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun ve hızlı bir şekilde sonuçlandırılmaları, adalet mekanizmasında yer alan kişilerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli sayıda olmasının yanı sıra, ayrıca yargılamanın hızlandırılmasına yönelik kanun hükümlerinin de mevcut olmasını gerektirmektedir². Bu amacın ulaşılmasına yönelik olarak usul kanunlarımızda, yargılamanın daha hızlı gerçekleşebilmesi için genel (esas) yargılama usulü dışında, farklı bir yargılama usulünün benimsenmesi ihtiyacı doğmuştur.

¹ **KARSLI**, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012, s. 63-65; **KURU**, Baki/**ARSLAN**, Ramazan/**YILMAZ**, Ejder: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2011, s. 339; **PEKCANITEZ**, Hakan/**ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013, s. 563-564; **SUNAR**, Gülcan: Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü (Doktora Tezi), İstanbul 2002, s. 1; **YILMAZ**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2013, s. 879-880.

² Ayrıntılı bilgi için bakınız. **RÜZGARESEN**, Cumhuriyet: Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Ankara 2013, s. 173 vd.; **SUNAR**, s. 1

Özel bir yargılama usulünün, kanun koyucu tarafından benimsenmesi sayesinde çok farklı ve birbirinden hukuki sonuç olarak ayrı olan taleplerin hızlı bir şekilde sonuçlanması sağlanmıştır. Keza, hukuki himaye talepleri yeknesak değildir. Bu nedenle, her olaya aynı yargılama usulünün uygulanması, ekonomik olarak ve zaman açısından kayıplara neden olacaktır. Maddi hukuk ve tarafların ileri sürdükleri hukuki talepler her geçen gün gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir. Hızlı ve adil bir yargılama ise, ancak, bu dönüşüme cevap verebildiği, farklı yargılama usulünü kabul ettiği takdirde amaca hizmet etmiş olacak ve adalet duygusunu bağdaştıracaktır.

Basit yargılama usulü, medeni usul hukukunda yer alan ve hem çekişmeli yargıda hem de çekişmesiz yargıda uygulama alanı bulan özel bir yargılama usulüdür. Özel yargılama usulleri Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda birden çok düzenlenmişken; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ise sadece basit yargılama usulünü³, özel yargılama usulü olarak kabul etmiştir⁴.

Özel bir yargılama usulü olan basit yargılama usulü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun altıncı kısmında "*Basit Yargılama Usulü*" başlığı altında Kanun'un 316 ilâ 322'nci maddelerinde düzenlenmiştir.

Basit yargılama usulüne ilişkin maddelere bakıldığında; genel olarak basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerden, dilekçelerin verilerek davanın açılmasından delillerin ikamesine, bu kapsamda iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının başlayacağı ve biteceği zaman dilimleri ile ön inceleme ve tahkikattan, daha sonra ise hükümden bahsedilerek yargılama safahatı izlenip maddeler sırası ile düzenlenmiştir. Yazılı yargılama usulünde olduğu gibi, ayrıntılı bir ayırım yapılmamıştır. Bunun nedeni ise, basit yargılama usulüne ilişkin son maddede (HMK m. 322), hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin kuralların uygulanacağını ön görülmesidir. Bu sayede, basit yargılama usulüne ilişkin yasal boşluklar ve muhtemel sorunlar çözülmek istenmiştir.

³ Bu konuya ilişkin görüş ve eleştiri için bakınız. **ÖZEKES**, Muhammet: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nda Yargılama Usulleri Bakımından Getirilen Yeniliklere Genel Bir Bakış, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Ankara 2009, s. 783-784.

⁴ Özel yargılama usullerinin değerlendirilmesine yönelik bir inceleme için bakınız. **AKBAYRAK**, Mevlüt: Özel Yargılama Usullerimiz Hakkında İnceleme, Konya Barosu Dergisi 1975, S. 7, s. 7-10.

Basit yargılama usulü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmeden önce, diğer yargılama usulleri olan yazılı, seri ve sözlü yargılama usulü ile birlikte 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 507-511'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, 04.02.2011 tarih 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, sözlü ve seri yargılama usulünü kaldırarak esas yargılama usulü olarak yazılı yargılama usulünü kabul etmiş ve diğer dava ve işlerde ise basit yargılama usulünün uygulanacağını benimsemiştir. Ayrıca, diğer kanunlarda sözlü veya seri yargılama usulüne atıf yapılan hallerde de, basit yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır (HMK m. 447/1). Bu nedenle, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra basit yargılama usulünün uygulama alanı genişlemiş, önemi ise daha fazla artmıştır. Bu öneme binaen çalışma konusu olarak "Basit Yargılama Usulü" seçilmiştir. Basit yargılama usulünün çalışma konusu olarak seçilmesinin ikinci nedeni, bu alanda yeterli bilimsel çalışmaların bulunmamasıdır. Basit yargılama usulüne ilişkin, sınırlı sayıda birkaç eser ve makale olması, birçok mahkemede ve sayısız uyuşmazlıkta uygulanan bu usulün anlatılması ve çalışılması zorunluğunu doğurmuştur.

Basit Yargılama Usulü isimli tez çalışmamız, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun getirdiği yenilikler ve değişiklikler göz önünde bulundurularak yazılacaktır. Çalışmamızı zenginleştirmek ve uygulamadan örnekler vermek için zaman zaman Yüksek Mahkeme kararları ilgili bölümlerde belirtilerek yer alacaktır. Bu kapsamda, tez çalışması üç ana bölümden oluşacaktır.

İlk bölümde; genel olarak yargılama ve usul kavramlarına değinildikten sonra, ayrıntılı olarak basit yargılama usulünün tanımı, amacı, gelişimi, zaman içerisinde uğradığı değişiklikler, özellikleri ve yazılı yargılama usulünden farklı olan noktaları anlatılacaktır.

İkinci bölümde; basit yargılama usulünün uygulama alanından bahsedilecektir. Öncelikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesi dikkate alınarak basit yargılama usulüne tabii dava ve işler ayrıntılı olarak tek tek anlatılacaktır. Daha sonra ise, diğer kanunlar bakımından basit yargılama usulünün uygulandığı dava ve işler gösterilecektir.

Üçüncü bölümde; basit yargılama usulünün, yargılama safahatı anlatılacaktır. Başka bir deyişle, davanın açılmasından hüküm aşamasına kadar, hatta kanun yolları da dâhil olmak üzere bir bütün halinde yargılama süreci incelenecektir. Nihayetinde, çalışmamız genel bir değerlendirmenin yapılacağı sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

I. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. YARGILAMA USULÜ KAVRAMI

Yargılama usulü, mahkemelerde görülmekte olan dava ve işlerde uygulanacak usul işlemleridir⁵. Taraflar, üçüncü kişiler ve mahkemeler yargısal faaliyette bulunurken, yasalarda belirtilen kurallara uymakla yükümlü olup, kendilerine çizilen hukuki sınırlar çerçevesinde hareket etmek durumundadırlar. Yargılama usulü kavramından önce, yargının, yargısal faaliyetin, yargılamayı yerine getirecek organların ve bu organların eylemlerinin neler olduğunun kısaca anlatılması zorunluluk arz etmektedir.

Yargı yetkisi, yasama ve yürütme erklerinin yanında, üçüncü bir erk olarak diğer kuvvetlerden de bağımsız bir şekilde varlığını koruyan 1982 Anayasası'na göre bağımsız mahkemelerce kullanılması emredilen bir kuvvettir⁶ (AY m. 9; CMK m. 232/1). Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Devletin, adaletin gerçekleşmesi bakımından zorunlu bir şekilde bu faaliyeti yerine getirmesi gerekmektedir. Ülkemizde ve birçok dünya ülkesinde olduğu gibi kişilerin kendiliğinden hak alması yasaklanmıştır. Bu nedenle, hak ihlaline uğradığını düşünen herkes ancak bağımsız şekilde kurulan mahkemelerde hakkını arayabilir ve netice alabilir.

Maddi hukuk, kanun koyucu tarafından ne kadar ayrıntılı ve özenli bir şekilde düzenlenirse düzenlensin, yine de hakların tespiti, uyuşmazlığın giderilmesi ve tarafların tatmin edilmesi yapılan yargılama sonucu ortaya çıkacaktır⁷. Bu nedenle,

⁵ **KARSLI**, s. 56-57; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 61; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 60-63.

⁶ **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 58; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 89; **ÜRÇAN**, Gülümnden: Sözlü Yargılama Usulü (YL Tezi), İzmir 2002, s. 1.

⁷ **ÜRÇAN** s. 1.

yargılama hukukuna ilişkin ilkeler en başta anayasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır (AY m. 10, 36, 37, 39, 138, 141, 142).

1.1.1. Yargılama Kavramı

Yargılama⁸, davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar geçecek olan süreyi ayrıca bütün bu safahat boyunca tarafların, üçüncü kişilerin ve mahkemenin yapacağı işlemlerin tümüne denilmektedir⁹. Başka bir deyişle yargılama, soyut bir hukuk kuralının bağımsız ve tarafsız yargı organları tarafından yargısal usullere uyularak, somut bir olgu veya ilişkiye uygulanmasıdır¹⁰. Yargılama faaliyetini, yargısal faaliyetin idari faaliyetten ayrılması, kavramın daha iyi ortaya çıkarılması bakımından ikili anlatım yoluna gidilmiştir¹¹.

Şekli anlamda yargılama faaliyeti, yargılama işlemi yapacak olan makamdır¹². Anayasanın yukarıda bahsedilen hükmü gereği bu konuda yetki ise bağımsız mahkemelere devredilmiştir. Ancak, şekli anlamda yargılama, tam olarak kavramı ortaya çıkarmamaktadır; çünkü günümüz hukukunda mahkemeler dışında kurullar, heyetler, hakem gibi oluşumlar da şekli anlamda yargısal makam olarak kabul edilebilirler. Ayrıca, mahkemelerin her türlü işi de yargısal değildir, bunun dışında idari olan iş ve eylemleri de mevcuttur¹³.

Maddi anlamda yargılama faaliyeti ise, objektif hukuk kurallarının bağımsız mahkemelerce belli bir olaya uygulanmasıdır¹⁴. Bu sayede genel ve soyut olan kanun hükümleri belirli bir olaya özgü olarak somut bir şekilde uygulanması sağlanmış olacaktır.

⁸ Sözlük anlamı ile Yargılama: “Bir hukuksal uyuşmazlığı çözmek üzere, yargı organlarının yaptıkları faaliyet üzerinden oluşan hukuksal ilişkilerin özneleri tarafından yapılan işlemlere verilen ad” şeklinde tanımlanmıştır. **YILMAZ**, Ejder: Hukuk Sözlüğü (Öğrenciler İçin), Ankara 2006, s. 750.

⁹ **KARSLI**, s. 57; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 58; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 89.

¹⁰ **ARSLAN**, Ramazan/**TANRIVER**, Süha: Yargı Örgütü Hukuku, Ankara 2001, s. 35.

¹¹ **KURT KONCA**, Nesibe: Yargısal Konularda Dilekçe Hakkının Sınırlandırılması, Erzurumluoğlu Armağanı, Ankara 2012, s. 560.

¹² **ARSLAN/TANRIVER**, s. 35; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** s. 58; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 89; **ÜRCAN** s. 2.

¹³ **ARSLAN/TANRIVER**, s. 35; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** s. 58; **KURT KONCA** Dilekçe Hakkının Sınırlandırılması, s. 560; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 89; **ÜRCAN** s. 2.

¹⁴ **ARSLAN/TANRIVER**, s. 35; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** s. 58; **KURT KONCA** Dilekçe Hakkının Sınırlandırılması, s. 560-561; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 89; **ÜRCAN** s. 2.

1.1.2. Usul Kavramı

Usul kavramı, sözlük anlamı ile bir yasama ve idare işleminin hazırlanması, yapılması veya yürürlüğe konması sırasında uyulması gereken hükümler ve izlenecek yollar şeklinde tanımlanmıştır¹⁵. Ancak teknik anlamda usul kavramı, tarafların ve mahkemenin yargılama süresince uymak zorunda oldukları kurallar ve eylemlerdir.

Yargılama usulü, tarafların, üçüncü kişilerin veya mahkemelerin davanın açılmasından kesin hükme kadar yapılan ve yapılacak olan her türlü iş ve eylemlerdir. Aynı zamanda yargılamanın bitimine kadar taraflardan her birinin nasıl hareket etmesi gerektiğini de gösteren kurallar bütünüdür. Bu nedenle, görülmekte olan davada taraflardan biri iddiasını, savunması veya herhangi bir talebini ancak kendisine çizilen usul kuralları çerçevesinde ileri sürebilir.

Yargılama usulleri, görev ve yetki kuralları gibi yasallık ilkesine bağlıdır¹⁶. Bir davada uygulanacak olan yargılama usulü, ilgili kanun tarafından açıkça düzenlenmelidir¹⁷. Bu sayede taraflar, henüz dava açmadan önce davanın hangi yargılama usulüne bağlı olduğunu ve ne tür usulü işlemler yapacaklarını ve bir sonraki yargılama kesitinde kendisini neyin beklediğini önceden bilme hakkına sahip olacaktır¹⁸. Bu husus aynı zamanda yargılama usulünün, hâkimin takdirine bağlı olarak farklılaşamayacağını¹⁹ ve tarafların da sözleşme ile yargılama usulünü

¹⁵Türk Dil Kurumu İnternet Sayfası; **ŞAFAK**, Ali: Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Ankara 2002, s. 618; **YILMAZ** Hukuk Sözlüğü, s. 715.

¹⁶ **ÜRÇAN** s. 5.

¹⁷ **UMAR**, Bilge: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2014, s. 932. Yazar, basit yargılama usulü uygulanması gerekirken yazılı usulün uygulanmasının veya tam tersinin yapılması halinde “yaptırımın yasada özel olarak düzenlenmediğini, o yanlışlığın mutlak bozma nedeni olarak kabul edilmesine yönelik kural bulunmadığını, genel ilkenin geçerli olduğunu, başka bir deyişle, yapılan yanlışlığın hükmün esasına etkili bir yanlışlık olması halinde bozma nedeni” kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

¹⁸ Yargıtay, ilk derece mahkemesinde yargılama usulünün yanlış olarak tespit edilmesini bozma nedeni olarak görmektedir. Örnekler için bakınız. **KARAMERCAN**, Fatih: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Döneminde Yargılama Usulünün Yanlış Tespit Edilmesinin Doğurduğu ve Doğuracağı Sonuçlar, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Ankara (Aralık) 2014, S. 100, s. 257-258.

¹⁹ **ÜSTÜNDAĞ**, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, s. 781. Yazar; “Alman ve Fransız hukuklarında son yapılan değişiklikler ile kanun koyucular muhakeme çeşidi bakımından plüralizmi kabul etmiş olup ve böylece hâkimin emrine birden fazla muhakeme çeşidi verilerek ona, ihtilafı seçeceği bunlardan birine göre yürütmek hususunda yetki verilmiştir. Mahkemenin ihtilafın özelliklerine göre uydurulması kolaylaştırmak istenmiştir” diyerek adı geçen ülkeler bakımından yargılama usulü seçilmesinde hâkimin takdir hakkının varlığına işaret etmektedir.

değiştiremeyecekleri anlamına gelmektedir²⁰. Bu bağlamda, hâkimin bağımsızlığını ve tarafsızlığını bir anlamda güvence altına almaktadır.

1.2. FARKLI YARGILAMA USULLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Yazılı yargılama usulü, günümüz hukuku açısından asıl olan yargılama usulüdür. Yazılı yargılama usulünde, davanın açılmasından hükmün verilmesine kadar yapılacak her türlü usuli işlem yazılı ve kanun tarafından belirlenen sürelerin geçmesi ile ilerleyebilmektedir. Bu sebeple, yazılı yargılama usulünde, usul işlemlerinin yapılması zaman bakımından beklemeyi gerektirebilir. Hâlbuki bazı tür dava ve işler için bunların niteliği gereği acilen karara bağlanması gerekebilmektedir. Böyle bir durumda yazılı yargılama usulünün uygulanması, yargılamayı ve kararın verilmesini gereksiz yere uzatacak; ayrıca çoğu zaman hak arama özgürlüğü yerini haksızlığa bırakacaktır. Bu nedenle, yazılı yargılama usulünden başka, bazı dava ve işler için onların niteliğine uygun bir yargılama usulünün benimsenmesi zorunluluk arz etmektedir²¹. Özel yargılama usullerinin kabul edilmesinin ana gerekçesi, işte bu mecburiyetten kaynaklanmaktadır.

Basit bir inceleme sonucu karar verilebilecek dava ve işler ile işin niteliği gereği acilen karar verilmesi gereken durumlarda, yazılı yargılama usulünün uygulanması hak kayıplarına neden olabilir. Farklı yargılama usullerinin uygulanması, medeni usul hukukuna egemen olan usul ekonomisi ilkesine de hizmet etmektedir²². Bu sayede, bazı dava ve işler için yargılama daha çabuk ve daha az masraf ile yapılacağından adalet hizmeti daha kolay ve hızlı bir şekilde yerine getirilmiş olacaktır. Uygulanan özel yargılama usullerinin ortak yanı, bazı davalarda şekilciliğin, formalitenin ve sürelerin kısaltılarak davanın hızla sonuçlandırılmasıdır²³. Nitekim öğretilerde bu yönde görüşler ileri sürülmüştür:

²⁰ ÜRCAN s. 7.

²¹ ÜRCAN s. 8.

²² ÜRCAN, s. 8.

²³ BİLGE, Necip: Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası Ankara 1967, s. 636; BİLGE, Necip/ÖNEN, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası Ankara 1978, s. 735-736; ÇELİKSULAR, Ahmet Abdullah: Özel Yargılama Usulleri, ABD 1975, C. 32, S. 5, s. 726; ÜRCAN, s. 9.

Akil; “yazılı yargılama usulüne tabi bir dava hakkında karar verilebilmesi için uyuşmazlıkla ilgisi bulunan tüm vakıaların ve hukuki sorunun eksiksiz incelenmesi gerekir. Böyle bir yargılamanın uzun bir zaman alacağı ve masraflı olacağı açıktır. Bazı hallerde ise bu, zaman ve masraf kaybı olarak değerlendirilmekte; maddi hukuka ait talebin incelenmesi bakımından gereksiz ya da yararsız olabilmektedir. Bu gibi durumlarda yazılı yargılama usulünün uygulanması maddi hukuka ilişkin bazı taleplerin ortadan kalkmasına yol açabilir. İşte bu gerekçelerle yazılı yargılama usulünün yanı sıra başka bir yargılama usulüne daha ihtiyaç duyulmuştur” demiştir.²⁴

Pekcanitez/Atalay/Özekes; “daha çabuk sonuçlandırılması gereken daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak dava ve işler için basit yargılama usulüne yer verildiğini” dile getirmişlerdir²⁵.

Önen; “basit yargılama yöntemi, basitlik ve çabukluk esasına dayanır²⁶.”

Özekes; “yazılı yargılama usulü dışında kalması gereken daha kısa, basit ve çabuk sonuçlanmasında yarar bulunan dava ve işler basit yargılama usulüne tabi tutulmuştur” diyerek uygulama alanlarına vurgu yapmıştır²⁷.

Kanun koyucu, esas yargılama usulü olan yazılı yargılama usulünü Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda üçüncü kısım altında ve altı bölüm şeklinde ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir (HMK m. 118-186). Ayrıca basit yargılama usulü de, yine Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 316-322’nci maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda mülga usul yasası olan 1086 sayılı

²⁴ **AKİL**, Cenk: Basit Yargılama Usulünde Dosya Üzerinden Nihai Karar Verilip Verilemeyeceği (HMK m. 320/1) Üzerine Düşünceler, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, S. 75, Ankara 2012, s. 15.

²⁵ **PEKCANITEZ/ATALAY/ ÖZEKES**, s. 860.

²⁶ **ÖNEN**, Ergun: Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1979, s. 283.

²⁷ **ÖZEKES**, s. 787. Aynı yöndeki tanım ve Hükümet Gerekçesi için bakınız. **KILIÇ**, Halil: Açıklamalı-İçtihatlı 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, C. II, Ankara 2011, s. 2536; **KILIÇOĞLU**, Mustafa: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi, İstanbul 2012, s.1242; **KILIÇOĞLU**, Mustafa: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanuna Uyarlı İş Yargılamaları Usulü, İstanbul 2012, s. 73; **KİRAZ**, Taylan Özgür: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 2012, s. 277; **MUŞUL**, Timuçin: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2012, s. 493, (dipnot 827); **ÖZBAY**, İbrahim: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?, Ankara 2013, s. 383; **YILMAZ**, Zekeriya: Açıklamalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara 2012, s. 538; **YILMAZ**, Zekeriya: Davanın Açılmasından Hükmün Verilmesine Kadar Yargılama Safhaları ve İşlemleri, Ankara 2013, s. 1639.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak seri ve sözlü yargılama usulleri kaldırılmış ve yargılama usulleri ikiye düşürülmüştür.

Seri ve sözlü yargılama usulü, her ne kadar Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış ise de, bu iki özel yargılama usulünün de amacı yine bazı dava ve işlerde yargılamanın daha az masraf ve daha çabuk yapılması ile usul ekonomisine hizmet etmektir. Bu iki yargılama usulünün yürürlükten kaldırılmadan önce uygulandığı alanlara bakıldığında, bu husus net olarak görülebilecektir²⁸. Bu iki yargılama usulü kaldırıldıktan sonra, diğer kanunlarda atıf yapılan hallerde artık basit yargılama usulünün uygulanacağını hükme bağlanması (HMK m. 447/1) zaten bu amacı da doğrulamaktadır.

Özel bir yargılama usulü olarak, basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, bazı dava ve işler bakımından çok daha kısa bir incelemenin yeterli olması ve bu nedenle görülen dava ve işlerin emek ile zaman kaybına neden olmaksızın karara bağlanabilmesidir. Basit yargılama usulü, kanundaki uygulama alanı da gözetildiğinde, çabuk karara bağlanması gereken yahut nispeten daha az karmaşık olan uyuşmazlıklarda ve işlerde uygulama alanı bulur²⁹.

1.3. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN TANIMI

Basit yargılama usulü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316-322'nci maddelerinde düzenlenmesine rağmen, kanun koyucu tarafından ihdas edilen maddelerde herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. Basit yargılama usulüne ilişkin öğretide yer alan tanımlara göre;

Ansay'a göre; basit yargılama usulü, esas bakımından kesin bir hüküm ortaya koymaz, işin bitirilmesine yarar; kısa ve merasimsiz bir usuldür³⁰.

Kuru/Arslan/Yılmaz'a göre; basit yargılama usulü, kanunlarda açıkça belirtilen bazı davalar ve işler (mesela, İİK m. 18, 19, 158, 271; MÖHUK m. 55; Kadastro

²⁸ Örneğin, çabuk bozulan mallar ile belirli bir yerleşim yeri olmayan kimseler hakkında seri yargılama usulünün; iş mahkemelerinde görülen davalarda sözlü yargılama usulünün uygulanmasında olduğu gibi.

²⁹ AKİL, s. 15.

³⁰ ANSAY, Sabri Şakir: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960, s. 404.

Kanunu m. 289) ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesinde yer alan dava ve işlerde uygulanan yazılı yargılama usulünden (m. 118-186) daha basit ve çabuk işleyen bir yargılama usulüdür³¹.

Pekcanitez/Atalay/Özekes'e göre; basit yargılama usulü, daha çabuk sonuçlandırılması gereken daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılabilir dava ve işler için kabul edilmiş bir usuldür³².

Sunar'a göre; basit yargılama usulü³³, dava malzemesinin sınırlandırılması suretiyle basitleştirilmiş ve kısaltılmış olan bir yargılama şeklidir³⁴.

Bilge/Önen'e göre; basit yargılama usulü, davaların daha çabuk bitirilmesine imkân verecek basitlikte, çabuk işleyen bir yargılama usulüdür³⁵.

Kanaatimizce basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulünün ağır ve uzun işleyen yargılama sürecini kısaltmak ve bu konudaki sakıncaları gidermek amacı ile usul ekonomisi de düşünülerek, çok daha basit ve hızlı bir şekilde ilerleyen süreçlerin ve aşamaların bazı dava işler bakımından uygulanması için kabul edilmiş özel bir yargılama usulüdür.

³¹ **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 769. Aynı yöndeki tanım için bakınız. **ÖZBAY**, s. 383.

³² **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 860.

³³ **SUNAR**, s. 44-45. Yazarın, iddia ve savunmaların tamamen ispatlanmış sayılıp sayılmamasına ve delillerin ikamesi bakımından sürenin sınırlandırılıp sınırlandırılmamasına göre, basit yargılama usulünü, tipik (olağan) ve atipik (olağanüstü) basit yargılama usulü şeklinde ayırarak ayrıntılı tanımlaması için bakınız.

³⁴ **SUNAR**, s. 44. Aynı yazarın başka eserlerindeki benzer tanımı için bakınız. **SUNAR**, Gülcan: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Basit Yargılama Usulüne İlişkin Hükümleri Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul 2007, s. 258; **SUNAR**, Gülcan: Basit Yargılama Usulü Ve Çekişmesiz Yargı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Getirdiği Yenilikler Ve Bu Yeniliklerin Değerlendirilmesi, İstanbul Barosu Yayınları 2008, s. 205.

³⁵ **BİLGE/ÖNEN**, s. 739.

1.4. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN AMACI

Yazılı yargılama usulünde, bir dava hakkında karar verilebilmesi için yukarıda değinildiği gibi, bütün vakıaların tek tek incelendikten sonra hukuki sorunun doğru bir şekilde belirlenmesi gerekir³⁶. Bu faaliyet yerine getirilirken dava ile ilgisi bulunan tüm delillerin toplanması, değerlendirilmesi ve bir neticeye varılması gerekmektedir. Böyle bir yargılamanın ise uzun süreceği ve masraflı olacağı aşikârdır. Hâlbuki, bazı dava ve işler bakımından yargılamanın daha hızlı ve daha az masraf ile makul sürede yapılması zorunluluk arz etmektedir. Keza, bu tür dava ve işlerde, basit bir inceleme ile karar verilmesi mümkündür. Bu nedenle, uzun sürecek bir yargılama mahkemeler önünde hak aramaktan ziyade başlı başına hak kayıplarına neden olabilir.

Özel bir yargılama usulü olarak basit yargılama usulünün kabul edilme amacı, uzun sürecek yargılama formalitesinden, şekilcilikten ve çok daha fazla masraf yapılması düşüncesinden vazgeçilmesidir. Zira, medeni usul hukukuna hâkim olan ilkelerin başında usul ekonomisi ilkesi gelmektedir³⁷. Bu nedenle, tarafların daha az masraf yapmak ve daha hızlı bir şekilde karar elde etme haklarına sahip oldukları güvence altına alınmıştır.

Medeni usul hukukunda tek bir amaçtan³⁸ bahsedilmesi mümkün değildir. Özel hukukta yer alan subjektif hakların korunması ile objektif hukukun gerçekleşmesi, gerçeğin bulunması ve hukuk barışının sağlanması gibi hususlar amaçlar arasında yer almaktadır³⁹. Basit yargılama usulünün subjektif hakların korunmasına yönelik amaca hizmet ettiği söylenebilir. Zira, basit yargılama usulüne tabi bir takım dava ve işlerde, uyuşmazlık konuları çekişmelidir ve taraflarını barındırır. Her ne kadar yargılama kesitinde yer alan süreler kısaltılmış ve yargılama prosedürü basitleştirilmiş ise de, olması gereken yargılamanın tüm imkânlarını sunulmaktadır. Dava konusu, deliller ve inceleme itibari ile sınırlı bir yargılama yapıldığı ileri sürülebilirse de, basit yargılama

³⁶ AKİL, s. 15; SUNAR, s. 42; SUNAR Basit Yargılama Üzerine Düşünceler, s. 258; SUNAR Basit Yargılama Usulü ve Çekişmesiz Yargı, s. 205.

³⁷ Usul ekonomisinin amaçları hakkında bilgi için bakınız. RÜZGARESEN, s. 49 vd.

³⁸ Yargılamanın amacının ne olduğuna ilişkin çeşitli görüşler ve bu konudaki teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. GAUL, Hans Friedhelm: Yargılamanın Amacı Güncelliğini Koruyan Bir Konu (Çev.: Nevhis Deren- Yıldırım), İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2002, s. 82-117.

³⁹ KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 74-76; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 55-60; SUNAR, s. 43.

usulüne tabi dava ve işlerin niteliği gereği hukuki himayenin gecikmeden temini için böyle bir ayrıma gidilmiştir⁴⁰.

Nihayetinde, genel olarak bir usul kanunu, (özellikle de basit yargılama usulü) yaşanmış bir hayat olayının elverdiği ölçüde hem mükemmel şekilde tespitini hem de yargılamanın hızlı yapılmasını sağlayacak dengeleyici bir sistem sunuyorsa, tarafların dinlenmesi ilkesi ile usul ekonomisi ilkesi tamamen uzlaştırılmış olacaktır⁴¹. Basit yargılama usulü, bu amaca hizmet etmektedir.

1.5. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN GELİŞİMİ

Özel bir yargılama usulü olan basit yargılama usulü, ilk kez 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile hukuk sistemimize girmemiştir. Daha önceki yasa olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile seri ve sözlü yargılama usullerinin yanı sıra basit yargılama usulü de bulunmaktaydı.

Basit yargılama usulü, 18.06.1927 tarihli 1086 sayılı yasa olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 7'nci babının 4'üncü faslında "*Basit Usulü Muhakeme*" başlığı altında Kanun'un 507-511'nci maddelerinde düzenlenmiştir.

Değişiklik gerçekleşinceye kadar ilk düzenleme şu şekildedir: Basit yargılama usulünün uygulanacağı haller (HUMK m. 507), davanın açılması ve delil ikamesi (HUMK m. 508), tarafların duruşmaya çağırılması ve gıyaplarında karar verilebileceği hususunun davetiyede ihtarı (HUMK m. 509), delillerin ibrazı ve ispat (HUMK m. 510) ile hüküm bulunmayan diğer hallerde yazılı yargılama usulünün uygulanacağına (HUMK m. 511) atıf yapan madde şeklindedir⁴². Zaman içerisinde basit yargılama usulüne ilişkin bu maddelerden; 1711 sayılı Kanun ile 507'nci maddede, 3156 sayılı Kanun ile 510'uncu maddede ve son olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile değişiklik yapılmıştır.

⁴⁰ SUNAR, s. 44.

⁴¹ RECHBERGER, H. Walter: Avusturya Medeni Yargılamasında Yargılamanın Hızlandırılması (Çev.: M. Kamil Yıldırım), İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2002, s. 4.

⁴² BELGESAY, Mustafa Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul 1947, s. 354-355.

1.5.1. 1711 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik

Basit yargılama usulünün uygulama alanını gösteren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 507'nci maddesi, 30.04.1973 tarihinde ve 1711 sayılı Kanun ile kısmen değişikliğe uğramıştır. 1711 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce madde;

“Basit usulü muhakeme kanunda tasrih edilen hallerden başka aşağıdaki hallerde tatbik olunur.

A-Konkordato, mecurun tahliyesi ve senedi resmiye müstenit davalarda,

B-Kanunen hâkimin iki tarafın izahatını istima ettikten sonra veya istima etmeksizin muhakeme haricinde karar vermesi gelen meselelerde,

Şu kadar ki Kanunun diğer bir usulü muhakeme tayin ettiği haller bundan müstesnadır.” şeklinde düzenlenmiştir⁴³. Ancak, 1711 sayılı Kanun ile maddede yapılan değişiklik sonucu birinci fıkra sadece dili sadeleştirilerek⁴⁴ aynen korunmakla beraber; maddenin A bendi tamamen değiştirilmiştir⁴⁵. Yapılan değişiklik ile yürürlükten kaldırılan A bendi, 1711 sayılı Kanun'un başka bir maddesine (HUMK m. 176) atıf yapmak sureti ile her ne kadar konkordato ile tahliye davalarında ve adli tatilde görülecek dava ve işlerde⁴⁶ basit yargılama usulünün uygulanacağını kabul etmiş ise de, resmi senede dayanan davalarda basit yargılama usulünün artık uygulanmayacağı benimsenmiştir⁴⁷.

⁴³ **BERKİN**, Necmeddin M.: Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 1969, s. 207; **BELGESAY**, Mustafa Reşit: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Hukuk Fakültesi C. II, No: 104, s. 462; **BELGESAY**, s. 354; **BİLGE**, s. 641; **KARAFAKİH**, İsmail Hakkı: Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952, s. 138; **TOKAR**, İbrahim: Basit Usulü Muhakeme ve Yargıtay'ın Bir İçtihadı, İstanbul 1950, İBD, s. 710.

⁴⁴ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 507/1 : “Basit yargılama usulü, kanunlarda sayılanlardan başka aşağıdaki hallerde de uygulanır.”

⁴⁵ **ERDEMİR**, İlter: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1986, s. 917; **SINMAZ**, Burhan/**KARATAŞ**, İzzet: İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara 1987, s.759; **SUNAR**, s. 38.

⁴⁶ 1711 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 507/1-1,b maddesinin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 176'ncı maddesine atıf yapması nedeni ile adli tatilde görülecek dava ve işlerde, basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenlenmiştir. Adli tatilde görülecek dava ve işler ise, bentler şeklinde sıralanmıştır (HUMK m. 176). Bu hükmün kabul edilmesiyle basit yargılama usulünün uygulama alanı genişlemiş ve önemi daha çok artmıştır.

⁴⁷ **ERDEMİR**, s. 917-918.

Resmi senede dayanan davalara ilişkin basit yargılama usulünün uygulanacağı değişiklikten önce kabul edilmiş ise de, öğretide bu kuralın neyi kastettiği ve nasıl uygulanacağı hususu da tartışma oluşturmuştur⁴⁸.

Ansay'a göre; “noterce re’sen düzenlenen senetler, İcra ve İflas Kanunu’nun 38’inci maddesi uyarınca zaten ilam gibi doğrudan doğruya icra takibine esas olan senetler” olduğundan diğer resmi senetlerin anlaşılması gerekir⁴⁹.

Tokar'a göre; “resmi senede dayanılarak açılacak davalar, basit yargılama usulü ile görülür ve bu sebeple, gelmeyen tarafa gıyap kararı tebliğ edilmez” diyerek sadece kararın tebliğ edilip edilmemesi bakımından bir ayırım ortaya koymuştur⁵⁰.

Belgesay'a göre; “kanun koyucunun maksadı, resmi görünen bir senedin icra kabiliyeti bulunup bulunmadığından doğan ihtilafları basit yargılama usulüne tabi tutmaktır” diyerek resmi senetten doğan alacakların tahsil edilmesinden doğan uyuşmazlıkların çözülmesi için hükmün oluşturulduğu değerlendirmesinde bulunmuştur⁵¹.

1711 sayılı Kanun ile 507’nci maddenin B bendi de, 2’nci fıkra olarak düzenlenmiş ve uygulama alanı korunmuştur. Değişiklikten önce hem iki tarafın dinlenmesi hem de dosya üzerinden karar verilmesi gereken hallerde basit yargılama usulünün uygulanacağı hükme bağlanmıştı⁵²; bu nedenle B bendinin ikinci fıkra şeklinde düzenlenmesinden başka herhangi bir içerik farklılığı bulunmamaktadır⁵³.

⁴⁸ **SUNAR**, s. 38-39.

⁴⁹ **ANSAY**, s. 403.

⁵⁰ **TOKAR**, s. 711. Konuya ilişkin örnek şeklinde verilen Yargıtay Kararı için bakınız.

⁵¹ **BELGESAY HUMK Şerhi**, s. 463.

⁵² **ERDEMİR**, s. 917.

⁵³ Aksi yöndeki görüş için bakınız. **AYDEMİR**, Efrail/**GÜRAY**, S. Feridun: Son Yasa Değişikliği ve Basit Yargılama Usulü, ABD 1975, s. 15-16. Yazarlar, yapılan değişiklikle sadece tarafların dinlenmesi halinde basit yargılama usulünün uygulanacağını, dosya üzerinden karar verilmesi gereken hallerde ise basit yargılama usulünün uygulanamayacağı ifade etmektedirler.

1.5.2. 3156 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik

Basit yargılama usulüne ilişkin ikinci değişiklik, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 510'uncu maddesinde, 26.02.1985 tarih ve 3156 sayılı Kanun ile yapılmıştır.

Değişiklikten önce maddenin üçüncü cümlesi (HUMK m. 510/1-3.cümle); "*İki taraftan biri ispatı vücut etmezse, gıyap kararı kendisine tebliğ edilmez.*" şeklinde düzenlenmiştir⁵⁴. Ancak, 3156 sayılı Kanun ile gıyap usul hukukumuzdan kaldırıldığı için madde hükmü de yürürlükten kaldırılmıştır⁵⁵. Fakat, gıyap ile ilgili basit yargılama usulünde yer alan tek hüküm, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 510/1-3.cümle maddesi değildir. Bu hükmün yanı sıra Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 509'uncu maddesinde "*...iki tarafa...gıyaplarında da karar verilebileceği ihtar olunur.*"⁵⁶ şeklinde bir düzenleme daha yer almaktaydı⁵⁷. Gıyap kurumunun kaldırılmasına rağmen 3156 sayılı Kanun ilgili maddede herhangi bir değişiklik yapılmamıştır⁵⁸. Bu düzenlemeyi ise 3156 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri göz önünde bulundurularak "*...iki tarafa...yokluklarında karar verilebileceği ihtar olunur.*" şeklinde anlaşılması gerektiği kabul edilmiştir⁵⁹. Kanaatimce bu düzenleme ile, basit yargılama usulünün hızlandırılması amaçlanmıştır. Çünkü, iki tarafın duruşmaya gelmediği hallerde mahkemenin karar verebilmek için ayrı bir gün tayin etmesi yargılamayı gereksiz yere uzatacak ve davanın sürüncemede kalmasına yol açacaktır. Bu nedenle, kanun koyucu, 3156 sayılı Kanun ile gıyabı usul hukukundan kaldırmış olmasına rağmen, yerinde bir tercihle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 509'uncu maddesinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır.

⁵⁴ ERDEMİR, s. 919; POSTACIOĞLU, İlhan E.: Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1966, s.476-477; TOKAR, s. 710.

⁵⁵ ERDEMİR, s. 919; SUNAR, s. 40.

⁵⁶ ÇELİKSULAR, s. 730. Yazar, gerekli ihtarın davetiyede yer almaması halinde, gelmeyen tarafın gıyabında duruşma yapılmasının bozma sebebi oluşturacağını ifade etmektedir. Aynı yönde görüş için bakınız. AYDEMİR/GÜRAY, s. 23; ERDEMİR, s. 921,

⁵⁷ ERDEMİR, s. 921. Konuya ilişkin Yargıtay 2. H.D. 1974/3394 E.,K. sayılı kararında "...Sulh Mahkemelerinde gıyap kararı tebliğine lüzum yok ise de, gönderilecek davetiyede duruşmada bulunulmadığı takdirde ayrıca gıyap kararı tebliğ olunmadan yargılamaya devam edilip gıyapta karar verilebileceği hususuna işaret edilmesi zorunludur. Oysa davalıya gönderilen davetiyede az önce belirtilen açıklığı taşımadığından gıyapta hüküm verilmesi yanlış olup hüküm sonucuna etkili bu usul hatası bozmayı gerektirir." denilmiştir.

⁵⁸ BELGESAY HUMK Şerhi, s. 465; SUNAR, s. 40-41.

⁵⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız. ERDEMİR s. 919-920; AYDEMİR/GÜRAY, s. 22-23.

1.5.3. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Yapılan Değişiklik

Basit yargılama usulü ile ilgili son ve esaslı değişiklik 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile olmuştur⁶⁰. Keza, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndan farklı olarak sözlü ve seri yargılama usulleri kaldırılmış, esas yargılama usulü olarak yazılı yargılama usulü benimsenmekle birlikte, diğer bütün hallerde basit yargılama usulünün uygulanacağı kabul edilmiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, basit yargılama usulü bir takım değişikliklere uğramıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yargılama sistemi içerisine ilk defa ön inceleme kurumunu getirmesi, basit yargılama usulüne de yansımış ve kanun koyucu tarafından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320'nci maddesinde ön inceleme aşamasına ilişkin hükme ilk kez yer verilmiştir. Ayrıca diğer yargılama usullerinin kaldırılması sebebi ile basit yargılama usulünün alanı daha da genişlemiş ve uygulanma alanı artırılmıştır. Çekişmesiz yargı işlerinde de, basit yargılama usulünün uygulanacağı açıkça kurala bağlanmıştır. Yine önceki düzenlemelerden farklı olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 321'nci maddesinde hüküm kısmına ilişkin kurala yer verilmiştir.

1.6. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN ÖZELLİKLERİ

1.6.1. Özel Bir Yargılama Usulü Olması

Basit yargılama usulü, özel bir yargılama usulüdür. Hem önceki mülga yasa olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda hem de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda genel (esas) yargılama usulü olarak yazılı yargılama usulü benimsenmiştir. Yazılı yargılama usulü, davanın açılmasından hükmün verilmesine kadar kanun koyucu tarafından ayrıntılı bir şekilde düzenleme altına alınmıştır (HMK m. 118-186).

⁶⁰ Basit yargılama usulünün Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile yapılan değişiklik sonucu, zaman bakımından uygulanması ve gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. TAŞPINAR AYYAZ, Sema: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Zaman Bakımından Uygulanması, Ankara 2013, s. 286-300.

Basit yargılama usulü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316-322'nci maddelerinde sadece yedi madde ihdas edilerek oluşturulmuştur. Bunun nedeni ise, kanun koyucunun yazılı yargılama usulünü çok detaylı bir şekilde düzenledikten sonra, basit yargılama usulünde sadece yazılı yargılama usulünden farklılaşan noktalar ile basit yargılama usulünün önem arz ettiği hususları kuralla bağlama düşüncesi yatmaktadır⁶¹.

1.6.2. Basitleştirilmiş Ve Kısaltılmış Bir Yargılama Usulü Olması

Basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulüne göre çok daha basit ve formaliteleri kısaltılmış bir yargılama usulüdür. Esasında özel bir yargılama usulü olarak basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi de, bazı dava ve işler için uzun süren yazılı yargılama usulü yerine çok daha hızlı ve kolay bir yargılamanın yapılması amacına dayanmaktadır⁶².

Basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulünden farklı olarak cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri aşaması bulunmamaktadır. Cevap dilekçesinin verilmesinde işin niteliği gereği ek süre gerekiyorsa, yazılı yargılama usulünden farklı olarak verilecek ek süre iki haftayı geçemez (HMK m. 317/2). Yine, tahkikat aşaması ayrı bir duruşma günü tayin edilerek değil, uygulamada da sıklıkla görüleceği üzere birleştirilerek aynı zamanda yapılmaktadır.

Nihayetinde, basit yargılama usulü uygulandığı alanlar dikkate alındığında bazı dava ve işler için çok daha hızlı, basit ve kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak durumlar için kabul edilmiştir.

1.6.3. Çekişmeli Yargıda Uygulanması

Çekişmeli yargı, özel hukuk alanında doğan ve mahkemelerin önüne gelen uyuşmazlıkların, hangi mahkemeler tarafından hangi usullere göre incelenip karara

⁶¹ Aynı düşünce mülga yasa olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu için de geçerlidir. Zira, Basit Usulü Muhakeme şeklinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 507-511'inci maddelerinde sadece beş madde ihdas edilerek oluşturulmuştur.

⁶² Bilgi için bakınız. I. Bölüm, 1.4. Başlık, s.12.

bağlanacağını düzenleyen yargı koludur⁶³. Çekişmeli yargıda, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunur ve bu iki tarafın diğeri tarafından ihlal edildiğini iddia ettiği sübjektif hakkı söz konusudur.

Çekişmeli yargıda esas olarak yazılı yargılama usulü uygulanır⁶⁴. Ancak, istisnai olarak basit yargılama usulünün uygulanması gereken haller de söz konusu olmaktadır.

Basit yargılama usulünün düzenlenme amacı, her ne kadar basit bir inceleme ile karar verilebilecek bazı dava ve işler olarak kabul edilmiş ise de, bu durum basit yargılama usulünün çekişmeli yargıda uygulanmayacağı anlamına gelmemektedir. Zira, basit yargılama usulünün uygulandığı alanlar dikkate alındığında, kanun koyucu böyle bir düzenleme yapmamıştır.

Seri ve sözlü yargılama usullerinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmasından sonra, bu yargılama usullerinin uygulandığı dava ve işler bakımından basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır (HMK m. 447/1).

Özellikle sözlü yargılama usulünün iş mahkemelerinde uygulanan yargılama usulü olduğu düşünüldüğünde, artık basit yargılama usulü, işe iade davalarından, işçi alacaklarına, hizmet sözleşmesinin feshinden, sigortalılıkla ilgili birçok davada uygulanma kabiliyeti kazanacaktır. İş mahkemelerinde görülen davaların büyük bir çoğunluğunun ise, çekişmeli yargı konusunu oluşturduğu açıktır. Keza, bu dava ve işlerde bir tarafta işçi bulunurken karşı tarafta hizmet sözleşmesi gereği bağlı olduğu işveren yer almaktadır.

Basit yargılama usulünün uygulandığı alanların başında, sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler bulunmaktadır (HMK m. 316/1-a). Sulh hukuk mahkemelerinin görev alanı ise, kural olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 4'üncü maddesinde örnekseyici bir biçimde sayılmıştır. Bu maddede yer alan kira sözleşmesine ilişkin her türlü davalar da, çekişmeli yargı konusunu

⁶³ KARSLI, s. 92; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 74; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 99;

⁶⁴ Örneğin, asliye hukuk mahkemelerinde ya da asliye ticaret mahkemelerinde görülen davalar gibi.

oluşturmaktadır. (HMK m. 4/1-a). Keza, kira alacağı davaları, kiralanan taşınmazların tahliyesi, kira sözleşmesinin feshi gibi tüm kira uyuşmazlıklarında, yine bir taraf kiracı olurken karşı tarafta kira sözleşmesi gereği bağlı olunan kiralayan yer alacaktır.

1.6.4. Çekişmesiz Yargıda (Nizâsız Kazada⁶⁵) Uygulanması

Çekişmesiz yargı, davacı ve davalı gibi iki tarafın bulunmadığı, taraflardan birinin diğerinin sübjektif bir hakkını ihlal etmediği, çözülmesi gereken bir ihtilafın olmadığı ancak yine de mahkeme kararına ihtiyaç duyulan yargı çeşididir⁶⁶.

Basit yargılama usulü, çekişmeli yargının yanı sıra çekişmesiz yargıda da uygulanmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 385/1'inci maddesine göre "*Çekişmesiz yargı işlerinde niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü uygulanır.*" denilmek sureti ile kural olarak basit yargılama usulünün uygulanacağı açıkça düzenlemiştir⁶⁷.

Çekişmesiz yargı işleri, çekişmeli yargı işlerine göre daha kolay ve basit bir inceleme ile karar verilebilecek dava ve işlerdir. Bu nedenle, çekişmesiz yargıda basit yargılama usulünün kural olarak uygulanacak olması amaca daha çok hizmet edecektir. Bu sayede, taraflar çok daha az masraf ile ve hızlı bir şekilde karar elde edebilme hakkına sahip olacaklardır.

Çekişmesiz yargı işlerinde, kural olarak, basit yargılama usulü uygulanacak ise de, istisnaen bazı dava ve işlerde, işin niteliği gereği bu yargılama usulü uygulanmayabilir. Kanun koyucu, ilgili maddeyi düzenlerken bu ihtimali de düşünerek

⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **KURU**, Baki: Nizasız Kaza, Ankara 1961.

⁶⁶ **KARSLI**, s.92-93; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 773; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 99-100.

⁶⁷ Önceki mülga yasa Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargı işlerinde, hangi usulün uygulanacağına dair açık bir düzenleme bulunmuyordu. Ancak teori ve uygulamada çekişmesiz yargı işlerinin, basit uyuşmazlıklar olması ve hızlı bir şekilde karara bağlanması ihtiyacı nedeni ile basit yargılama usulünün uygulanması gerektiği kabul edilmekteydi. **ALANGOYA**, Yavuz H. : Medeni Usul Hukuku Esasları I, İstanbul 2000, s. 47; **ALANGOYA**, Yavuz H./**YILDIRIM Kamil M./YILDIRIM-DEREN**, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları İstanbul 2011, s. 53; **KURU** Nizasız Kaza, s. 115-116-119-120. Yazarlar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda açık bir kural bulunmaması sebebi ile çekişmesiz yargı işlerinde basit yargılama usulünün uygulanmasını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 507'nci maddeye göre kabul edildiğini ifade etmektedir. Aynı görüş için bakınız. **BELGESAY HUMK Şerhi**, s. 463-464; **ÇELİKSULAR**, s. 732; **ERDEMİR**, s. 917.

bilinçli bir şekilde tercihte bulunmuştur. Örneğin, kural olarak, aile hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işlerinde basit yargılama usulü yerine, aile mahkemelerinde uygulanan yazılı yargılama usulüne göre davalar görülecektir⁶⁸. Yine, Nüfus Hizmetleri Kanunu'ndan doğan nüfus kayıtlarını düzeltme davaları, asliye hukuk mahkemesinde görüleceğinden yazılı yargılama usulü uygulanacaktır.

1.7. YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELERİN BASİT YARGILAMA USULÜNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ

Medeni usul hukukunda yargılamaya hâkim olan ilkeler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 24-33'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Esas yargılama usulü olan yazılı yargılama usulünde, belirtilen ilkelerden hareketle yargılamalar gerçekleştirilmekte ve davalar hakkında karar verilmektedir. Basit yargılama usulünde de, bu ilkelerin uygulanacağı muhakkaktır. Çünkü, basit yargılama usulünde hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin kuralların uygulanacağı düzenlenmiştir (HMK m. 322). Ancak, basit yargılama usulünün amacı, özellikleri ve niteliği dikkate alındığında ilkelerin uygulanmasında bazı farklılıklar gözlemlenebilir⁶⁹.

1.7.1. Hukuki Dinlenme Hakkı (İlkesi)

Hukuki dinlenme hakkı⁷⁰; tarafların ya da yargılama ile ilgisi bulunan üçüncü kişilerin dava konusu olayla ilgili iddia ve savunmalarını ileri sürebilmesi, delillerini mahkemeye sunması ya da mahkeme tarafından toplanmasını istemesi, açıklamada bulunma hakkını, yargılama ile ilgili bilgi sahibi olabilme hakkını, bir vakıayı usulüne uygun şekilde ispat edebilme hakkını, ileri sürülen açıklamaların mahkeme tarafından

⁶⁸ **BUDAK**, Ali Cem: Prof. Dr. Baki Kuru'nun "Nizasız Kaza" İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Başlıca Değişiklikler, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 293.

⁶⁹ **SUNAR**, s. 63.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **PEKCANITEZ**, Hakan: Hukuki Dinlenme Hakkı, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000, s. 769-788.

dikkate alınıp değerlendirilmesini ve mahkeme kararlarının da somut ve açık bir biçimde gerekçelendirilmesini ifade etmektedir⁷¹.

1982 Anayasasının Hak Arama Hürriyeti başlıklı 36'ncı maddesi "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" ifadesi ile hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına alınmıştır.

Hak arama hürriyetinin medeni usul hukukundaki yansıması ise, hukuki dinlenilme hakkıdır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27'nci maddesine göre,

"1) Davanın taraflar, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenile hakkına sahiptirler.

2) Bu hak;

a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını⁷²,

b) Açıklama ve ispat hakkını⁷³,

c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirilmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini içerir." şeklinde düzenlenmiştir.

Hukuki dinlenilme hakkı (ilkesi), kuşkusuz basit yargılama usulünde de uygulama alanı bulacaktır. Çekişmeli yargının konusunu oluşturan vakılarda ve buna ilişkin davalarda, hukuki dinlenilme hakkı tam anlamı ile kendisini gösterir. Ancak,

⁷¹ ÖZEKES, Muhammet: Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003, s. 31. Diğer yazarlar, KARSLI, s. 330-331. ; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 357-358; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 387-388-389.

⁷² KARSLI, s. 331 (dipnot 485). Konuya ilişkin Yargıtay 14. HD. 26.12.2011 tarih, 2011/15257 E., 2011/16120 K. sayılı kararında "...ölen davalıların mirasçılarının davaya katılması sağlanmalı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 27. maddesinde sözü edilen hukuki dinlenilme hakkı tanınarak dava onların huzuruyla sonuçlandırılmalıdır. Ölen davalı mirasçılarının hukuki dinlenilme hakkı tanınmadan davanın kabulü doğru olmadığından karar bozulmalıdır..." şeklinde belirtilmiştir.

⁷³ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 388-389 (dipnot 32). Konuya ilişkin Yargıtay 9. HD. 02.11.2011 tarih, 2011/27613 E., 2011/42448 K. sayılı kararında "...İddia ve savunma hakkı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 27. maddesi ile usul hukukumuzda yansıtılmıştır. Maddenin.../., ikinci fıkrasında bu hakkın açıklama ve ispat hakkını da içerdiği vurgulanmıştır. Davanın taraflarının, usul hukuku hükümlerine aykırı olarak ispat hakkını kullanmalarının kısıtlanması, iddia ve savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğurur.../..Bu açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında, davalı tanık isimleri mahkemeye bildirilmiştir. Mahkemece, davalıya tanıklarının dinletmesi hususunda usulüne uygun kesin süre verilerek tanıklarının dinletme imkanı sağlanması ve tanık beyanlarının diğer delillerle birlikte değerlendirilerek sonuca göre hüküm kurulması gerekirken, davalı tanıklarının dinlenilmeyip hukuki dinlenilme hakkının kısıtlanması hatalıdır." denilerek bu ilkenin ispat hakkını da kapsadığının altı çizilmiştir.

çekişmesiz yargı işlerinde⁷⁴ iki taraftan ve çekişmeli bir vakıadan söz edilemeyeceği için hukuki dinlenilme hakkı kısıtlanmış yargılama formalitesi ve dava malzemesi ile vücut bulacaktır⁷⁵. Başka bir deyişle, çekişmesiz yargıda hukuki dinlenilme hakkı, basit yargılama usulünde yer alan düzenlemelerin izin verdiği ölçüde gerçekleşir.

Basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulünden farklı olarak cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verilemez (HMK m. 317/3). Hukuki dinlenilme hakkı bakımından, tarafların dava ile ilgili açıklamada bulunma hakkı sınırlandırılmış ise de, bu durum ilkenin ihlali anlamına gelmemektedir. Öncelikle, basit yargılama usulünün amacı, bazı dava ve işlerin daha çabuk ve daha hızlı karara bağlanması düşüncesidir. Bu nedenle, davacının dava dilekçesinde, davalının ise cevap dilekçesinde iddia ve savunmalarını dikkatlice ileri sürmesi gerekir.

1.7.2. Yargılamanın Hâkim Tarafından Sevk Ve İdare Edilmesi İlkesi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 32'nci maddesine göre “ *Yargılamayı, hâkim sevk ve idare eder*⁷⁶; *yargılama düzeninin bozulmaması için gerekli her türlü tedbiri alır.*” şeklindeki düzenleme gereğince, basit yargılama usulünde de hâkim, dava açıldıktan sonra tarafların duruşmaya davet edilmesinden, delillerin usulüne uygun toplanmasına, duruşma günü tayin edilmesinden sürelerin belirlenmesine kadar her türlü yargısal faaliyeti sevk ve idare eder⁷⁷.

⁷⁴ **SUNAR**, s. 65-67. Yazar, ayrıca basit yargılama usulünün uygulandığı ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti gibi acilen karar verilmesi gereken hallerde duruşma yapılmadan karar verilebilmesi nedeni ile savunma imkânı tanınmadan yargılama yapılacağından tarafların dinlenilmesi ilkesinin sınırlandırılacağını ifade etmektedir. Karşı görüş için bakınız. **ÖZEKES** Hukuki Dinlenilme, s. 215.

⁷⁵ **SUNAR**, s. 64.

⁷⁶ **KARSLI**, s. 328. Yazar, yargılamanın yürütülmesini şekli ve maddi anlamda olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Yargılamanın şekli anlamda yürütülmesi, mahkemenin çağrılara, sürelerin ve celselerin tayinine ve tebligata ilişkin yetki ve tasarrufları; maddi anlamda yargılamanın yürütülmesini ise, mahkemenin tarafların sunduğu malzeme ışığında hukuki uyumsuzluğun içeriğine uygun çözüm bulunması şeklinde ifade etmektedir.

⁷⁷ **YILMAZ** HMK Şerh, s. 368; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 370 (dipnot 16). Yazarlar, mahkemenin, davayı yürütme çerçevesindeki sorumlulukları taraflara devretmesi veya kendi görevleriyle ilgili hususlarda taraflara bazı yükümlülükler yükleyip, sonra bunlar yerine getirilmediğinde onları sorumlu tutmasının mümkün olmadığını, özellikle uygulamada zaman zaman, tarafların dayandıkları, ancak temin edemedikleri deliller konusunda mahkemenin taraflar aleyhine karar vermesinin yanlış olduğunu ifade etmektedirler. Bu konuya ilişkin Yargıtay kararı için bakınız (Yargıtay 16 HD, 11.02.2005 tarih, 481/667).

Yargılamayı, hâkim, sevk ve idare edeceğinden, tarafların ya da üçüncü kişilerin yargılama düzeni bozmaması için duruşma başlamadan önce veya henüz davanın başında gerekli uyarıları yapması gerekir. Okunmayan veya uygunsuz ya da ilgisiz olan dilekçeleri düzeltmek için taraflara süre vermelidir; süreye rağmen düzeltme yapılmazsa, dilekçe iade edilmemekle birlikte, dikkate alınmamalıdır⁷⁸.

1.7.3. Tasarruf İlkesi

Tasarruf ilkesi⁷⁹, tarafların dava üzerinde serbestçe hareket edebilmesini kastetmektedir⁸⁰. Başka bir deyişle, tarafların dilerse dava açabileceklerini, kendi lehine gerçekleşen bir olayda dahi istemedikleri takdirde dava açmaya zorlanamayacaklarını, dava açıldıktan sonra da kamu düzeninden sayılmayan dava ve işlerde yine dava üzerinde tasarruf serbestilerinin bulunduğunu; bu kapsamda davadan feragat etme (HMK m. 307), davayı kabul etme (HMK m. 308) veya karşı taraf ile sulh sözleşmesi (HMK m. 313) yaparak davayı sona erdirme haklarına sahip olma özgürlüğünü ifade etmektedir⁸¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 24'üncü maddesine göre tasarruf ilkesi;

“1) Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karar bağlayamaz.

2) Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmayı veya hakkını talep etmeye zorlanamaz.

3) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecek dava konusu hakkında dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder.” şeklinde düzenlenmiştir⁸².

⁷⁸ PEKCANITEZ/ATALAYÖZEKES, s. 372; KARSLI, s. 328 (dipnot 468). Konuya ilişkin Yargıtay 19. HD. 03.10.2011 tarih, 2011/8814 E., 2011/11780 K. sayılı kararında “...davalı vekilinin karar düzeltme dilekçesinde, yerel mahkeme hâkimine yönelik olarak savunma sınırları aşan icapsız sözlerin yer aldığı görülmüştür. Bu haliyle karar düzeltme dilekçesinin münasebetsiz evrak niteliğinde olduğunun kabulü gerektiğinden, mahkemece Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 32'nci maddesi uyarınca işlem yapılarak sonuca göre dosyanın yeniden Dairemize gönderilmek üzere geri çevrilmesine ...” karar verilerek, bu ilkenin bir yansıması kararda kendini bulmuştur.

⁷⁹ Tasarruf ilkesi hakkında teorik görüşler ile ilkenin ortaya çıkışı hakkında ileri sürülen düşünceler için bakınız. MERİÇ, Nedim: Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Ankara 2011, s. 19-54.

⁸⁰ KARSLI, s. 293-294; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 350; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 355-356; YILMAZ, HMK Şerh, s. 269.

⁸¹ MERİÇ, s. 63 vd; s. 91 vd.

⁸² KARSLI, s. 295 (dipnot 264). Konuya ilişkin Yargıtay 2. HD. 02.07.1999 tarih, 1999/5782 E., 1999/7763 K. sayılı kararında “...davalının karşılık davasını cevap süresi içinde açması gerekmektedir. İki taraftan birinin talebi olmadan, hâkim, bir davayı tetkik edip halletme yoluna gidemez. Usulen

Tasarruf ilkesi, kural olarak, çekişmesiz yargı işlerinde de işin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulur⁸³. Çekişmesiz yargı işleri hakkında verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediğinden, tasarruf ilkesi sürekli bir biçimde kendini göstermektedir. Taraflar, çekişmesiz yargı işi hakkında ilgili mahkemesinden yeniden talepte bulunabilir. Örneğin, mirasçılık belgesi verilmesi talebinin reddine dair karara karşı, talepte bulunan mirasçı tasarruf ilkesinin bir sonucu olarak yeniden aynı hususta talepte bulunabilir.

1.7.4. Re'sen Harekete Geçme İlkesi

Tasarruf ilkesinin karşıtı olarak re'sen harekete geçme ilkesi, tarafların herhangi bir talebi olmadan hâkimin harekete geçebilmesini ve hüküm verebilmesini ifade etmektedir⁸⁴.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler hakkında, kural olarak, hâkim kendiliğinden harekete geçerek bir davayı açıp inceleyemez ve karara bağlayamaz. Ancak, tasarruf ilkesinin geçerli olmadığı, başka bir deyişle hâkimin kamu düzeninin gerekli kıldığı bazı hallerde kendiliğinden harekete geçerek karar verdiği haller de vardır. Örneğin, basit yargılama usulüne tabi vasinin azli çekişmesiz yargı işinde, vasi görevini ağır surette savsaklar, yetkilerini kötüye kullanır veya güven sarsıcı davranışlarda bulunur ya da borç ödemediği acze düşerse ilgililerin talebi beklenmeksizin hâkim kendiliğinden harekete geçerek vasinin görevinden azline karar verebilir⁸⁵.

açılmış karşılık bir dava olmadığı halde, karşılık dava varmış gibi karar verilmesi yok hükmünde bir kararı ifade eder. Bu konu açıkça temyize getirilmemiş olsa bile, kanuna açık muhalefet oluşturduğundan bozma sebebi olur” denilerek tasarruf ilkesinin varlığına ve hâkimin dava üzerindeki hukuki sınırlarına dikkat çekilmektedir.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ARAS**, Aslı: Çekişmesiz Yargıda Tasarruf İlkesi, Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, İstanbul 2014, S. 3, s. 27 vd.

⁸⁴ **KARSLI**, s. 297; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 352-353; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 359-360; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 273.

⁸⁵ **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 370; **SUNAR**, s. 70.

1.7.5. Taraflarca Getirilme İlkesi

Taraflarca getirilme ilkesine göre hâkim, tarafların getirmiş olduğu dava malzemesi ve göstermiş oldukları delillerle bağlıdır, taraflardan bağımsız olarak dava malzemesini araştıramaz ve kural olarak delil toplama yoluna gidemez⁸⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 25'inci maddesine göre taraflarca getirilme ilkesi,

“1)Kanunda öngörülen istisnalar dışında hâkim, iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya vakıaları kendiliğinden dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek davranışlarda dahi bulunamaz.

2)Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim kendiliğinden delil toplayamaz.” şeklinde düzenlenmiştir.

Hâkimin, her ne kadar tarafların söylemediği bir şeyi dikkate alma ve hatırlatma sayılabilecek davranışlarda bulunması kanunen kural olarak yasaklanmış ise de; hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında taraflara açıklama yaptırabilir; soru sorabilir ve delil gösterilmesini isteyebilir (HMK m. 31). Bu hususlar Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hâkimin davayı aydınlatma ödevi şeklinde düzenlenmiştir⁸⁷.

Dava malzemesinin ve delillerin taraflarca getirilmesi ilkesi, basit yargılama usulünde de uygulanır. Çünkü, uyuşmazlığa konu hayat olayını en iyi bilenlerin taraflar olduğu ve en doğru bilgi ve belgeleri tarafların getirebileceği kabul edilirse, hâkimin aynı hususları tespit etmesi yargılamanın uzamasına neden olacaktır⁸⁸. Bu nedenle yargılamanın hızlı ve basit bir şekilde yapılması bakımından bu ilkenin basit yargılama usulüne fayda sağladığı açıktır.

⁸⁶ KARSILI, s. 300; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 351; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 361-362; YILMAZ HMK Şerh, s. 274; SUNAR, s. 71.

⁸⁷ KARSILI, s. 310-311; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.360; YILMAZ HMK Şerh, s. 354-355.

⁸⁸ SUNAR, s. 72.

Çekişmesiz yargı işlerinde, işin niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulünün uygulanacağından yukarıda bahsetmiştik (HMK m. 385/1). Çekişmesiz yargı işlerinde kanun koyucu, açık bir şekilde aksine hüküm olmadıkça kural olarak re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağını hükme bağlamıştır (HMK m. 385/2). Bu nedenle, basit yargılama usulünde bazı dava ve işler için bu ilke uygulama alanı bulacaktır.

1.7.6. Re'sen Araştırma İlkesi

Re'sen araştırma ilkesi ise, taraflarca getirilme ilkesinin tam tersini oluşturmaktadır. Başka bir deyişle hâkim, gerekli gördüğü takdirde belirli vakıaları kendiliğinden dikkate alabilir ve davada gerekli olan bir delilin toplanmasını emredebilir⁸⁹.

Basit yargılama usulünde, delillerin ikamesi başlıklı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 318'inci maddesine göre; taraflar, ellerindeki tüm delilleri bildirmek ve bunları dilekçelerine eklemek zorundadırlar. Ayrıca, başka yerlerden getirtilecek bilgi ve belgelerin ise bulunmasını sağlayacak olan bilgileri de mahkemeye sunmakla yükümlüdürler. Bu hüküm dikkatlice incelendiğinde, kural olarak, basit yargılama usulünde taraflarca getirilme ilkesinin benimsenmediği anlaşılmaktadır. Ancak, istisnaen görülecek davanın veya işin niteliğine göre ya da ilgili kanunlarda bir takım özel düzenlemeler gereğince re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağını gösteren hükümler bulunabilir⁹⁰.

Çekişmesiz yargı işlerinde ise, re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağını açıkça hükme bağlanması bu ilkenin göz ardı edilmediğini göstermektedir. Bu nedenlerle, basit yargılama usulünde hem taraflarca getirilme ilkesi hem de re'sen araştırma ilkesi, görülen dava ve işlerin niteliğine göre uygulama alanı bulacak ve hâkim de usuli işlemleri bu ilkeler doğrultusunda yerine getirecektir.

⁸⁹ KARSILI, s. 315; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 351; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.366-367.

⁹⁰ Kadastro Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında basit yargılama usulü uygulanmaktadır. (Bilgi için bakınız. II. Bölüm, 2.3.2. Başlık, s. 114-116) İstisnai olarak Kadastro Kanunu'nun 28'inci maddesine göre; hâkim, uyuşmazlığın çözümlenmesine etkili olabilecek kayıt ve diğer bilgileri ilgili dairelerden re'sen getirir. Bu özel düzenleme sebebiyle, kadastro kanunundan doğan uyuşmazlıklarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 318'inci maddesi geçerli değildir. Ayrıntılı bilgi için bakınız. KARSILI, s. 321.

1.7.7. Doğrudanlık İlkesi

Doğrudanlık ilkesi⁹¹; hâkimin, tarafların veya üçüncü kişilerin sunmuş oldukları tüm delilleri bizzat huzurunda görmüş ve değerlendirilmiş olmasını ifade etmektedir⁹². Hâkim, taraflarca mahkemeye sunulan tüm delilleri beş duyu organı ile algılayacak ve delilleri bu şekilde değerlendirecektir. Çünkü, dava sonucunda karar verilecek hüküm, ancak hâkim huzurunda tartışılmış ve değerlendirilmiş deliller hakkında olabilir⁹³. Bu ilke kuşkusuz basit yargılama usulünde de uygulanmaktadır.

Basit yargılama usulü, doğrudanlık ilkesinin gerçekleştirilmesi bakımından yazılı yargılama usulüne oranla tercihe şayan bir yargılama usulüdür. Çünkü, basit yargılama usulünde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320/3'üncü maddesine göre tahkikat işlemlerinin iki duruşmada tamamlanması ve duruşmalar arasında bir aydan uzun süre olmaması, doğrudanlık ilkesinin başka bir görünüm biçimidir⁹⁴.

1.7.8. Aleniyet İlkesi

Aleniyet ilkesi⁹⁵; duruşmaların herkese açık olmasını, dava ile ilgisi olsun ya da olmasın herkes tarafından izlenebilmesi anlamına gelmektedir⁹⁶. Bu durum, Anayasa'nın 141/1-1.cümle maddesinde “ *Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır*” şeklinde açıkça anayasal güvence altına alınmıştır. Bu sayede yargılama faaliyetine ilişkin olarak kişilerin bilgi sahibi olunması, yargılama faaliyetinin kamuya açılması sureti ile kamunun bu konudaki iş ve eylemleri görebilmesi veya denetleyebilmesi imkânı sunulmuş olmaktadır. Ayrıca, yargılamanın aleni olarak

⁹¹ Doğrudanlık ilkesine ilişkin temel bilgiler ile doğrudanlık ilkesinin medeni yargılama hukukundaki görünümü ve istisnaları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ARSLAN**, Aziz Serkan: Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi (6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde), Ankara 2012, s. 5 vd.

⁹² **ARSLAN** Doğrudanlık İlkesi, s. 7; **KARSLI**, s. 335; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 376.

⁹³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 197/1-1.cümle: “Kanunda belirtilen haller dışında, deliller davaya bakan mahkeme huzurunda mümkün olduğu kadar birlikte ve aynı duruşmada incelenir.” hükmü gereğince sağlıklı bir yargılamanın ancak hâkim huzurunda incelenen deliller ile gerçekleşeceği vurgulanmıştır.

⁹⁴ **KURT KONCA**, Nesibe: Medeni Usul Hukukunda Doğrudan Doğruluk İlkesi, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 559 vd.

⁹⁵ Aleniyet ilkesine ilişkin temel bilgiler, görünüm biçimleri, aleniyetin kaldırılması ve ihlali hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **KURT KONCA**, Nesibe: Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesi, Ankara 2009, s 5 vd.

⁹⁶ **KURT KONCA** Aleniyet İlkesi, s. 11; **KARSLI**, s. 333; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 358; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 399-400; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 315.

yapılması hâkimlerin daha dikkatli görev yapmalarına ve halkın adalete olan güvenini de artırır⁹⁷. Genel ahlak veya kamu güvenliği gibi nedenlerle aleniyet ilkesi sınırlandırılarak duruşmaların gizli yapılmasına mahkemece tarafların istemi veya kendiliğinden karar verilebilir. Aleniyet ilkesi, basit yargılama usulünde de uygulanacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 28'inci maddesine göre aleniyet ilkesi,

“1) Duruşma ve kararların bildirilmesi alenidir.

2) Duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen mahkemece karar verilebilir.

3) Tarafların gizlilik talebi ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir ve karara bağlanır. Hâkim, bu kararın gerekçelerini, esas hakkındaki kararı ile birlikte açıklar.

4) Hâkim, gizi yargılama işlemleri sırasında hazır bulunanları o yargılama ile ilgili edindikleri bilgileri açıklamamaları hususunda uyarır ve 26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun gizliliğin ihlaline ilişkin hükmün uygulanacağını ihtar ederek bu hususu tutanağa geçirir.” şeklinde düzenlenmiştir.

1.7.9. Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi⁹⁸, yargılamayı gerçekleştiren hâkimin, tarafların getirmiş olduğu ya da kendiliğinden topladığı dava malzemesi ile delilleri değerlendirerek maddi hukuku doğru şekilde tespit ederken hızlı, basit ve daha az masraf ile yapması anlamına gelmektedir⁹⁹. Bu ilke anayasal güvence altına da alınmıştır. Anayasa'nın 141/4'üncü maddesine göre *“Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.”* denilerek bu husus vurgulanmıştır.

⁹⁷ KARSILI, s. 333; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 358; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s.399.

⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız. YILMAZ, Ejder: Usul Ekonomisi, Prof. Dr. Necip Bilge' nin Anısına Armağan, AÜHFD C. 57/1, S. 1, 2008, s. 243-276; RÜZGARESEN, Medeni Usul Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Ankara 2013, s. 38 vd.

⁹⁹ KARSILI, s. 337; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 356-357; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 397-398; RÜZGARESEN, s. 40; YILMAZ HMK Şerh, s. 334.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30'uncu maddesine göre usul ekonomisi ilkesi,

“Hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür.” şeklinde ifade edilmiştir. Dilekçeler aşaması ve tahkikat aşamalarının daha kısa sürede tamamlanması bakımından, bu ilke önem arz etmektedir.

Usul ekonomisi ilkesinin, basit yargılama usulünde uygulanacağı kuşkusuzdur. Hatta, basit yargılama usulün amacı ile usul ekonomisi ilkesinin doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Basit yargılama usulü, esas yargılama usulünden farklı olarak bazı dava ve işler için kabul edilmiş özel bir yargılama usulüdür. Yazılı yargılama usulünün uzun ve ağır işleyen yargılama prosedürü nedeni ile daha basit bir inceleme ile karar verilebilecek dava ve işlerde bu usulün uygulanması hak kayıplarına neden olacaktır. Bu sakıncaları gidermek amacı basit yargılama usulü kabul edilmiştir.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerin, mümkün olduğu sürece hızlı ve daha az masraf ile yapılması kanun koyucunun bilinçli bir tercihidir. Usul ekonomisi ilkesinin öngördüğü prensipler ile basit yargılama usulünün amacı birbiri ile bağdaşan ve birbirini tamamlayan hususlardır.

1.7.10. Taleple Bağlılık İlkesi

Hâkimin taleple bağlı olması ilkesi, tarafların talep sonucunu aşamaması anlamına gelmektedir¹⁰⁰. Hâkim, tarafların talep ettiklerinden fazlasına hükmedemeyeceği gibi talepten başka bir şeye de kural olarak karar veremez. Ancak, kanundaki istisnai hallerde, talepten başka bir şeye hükmedebilir. Fakat, talep sonucundan daha azına karar vermede bu ilke uygulama alanı bulmaz. Basit yargılama usulünde de taleple bağlılık ilkesi geçerlidir.

¹⁰⁰ KARSLI, s. 336; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 350-351; YILMAZ HMK Şerh, s. 281.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre taleple bağıllık ilkesi,

“1)Hâkim, tarafların talep sonuçları ile bağılıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebilir.

2) Hâkimin tarafların talebiyle bağılı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır.” şeklinde düzenlenmiştir¹⁰¹.

1.8. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN YAZILI YARGILAMA USULÜNDE FARKLARI

Yazılı yargılama usulü, kanun koyucu tarafından genel yargılama usulü olarak kabul edilerek ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir (HMK m. 118-186). Basit yargılama usulü ise bazı dava ve işler bakımından kabul edilen özel bir yargılama usulüdür (HMK m. 316-322).

Basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulündeki yargılamanın basit, kolay ve kısa sürede sonuçlanmasına dair bakış açısı korunmuş; bunun yanında yargılama prosedürleri daha basit hale getirilmiş, yargılama işlemleri daha azaltılmış ve kısaltılmıştır¹⁰². Nihayetinde, her iki yargılama usulü arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır¹⁰³.

1.8.1. Cevap Dilekçesi Bakımından Ek Süre Verilmesi

Her iki yargılama usulünde de cevap verme süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır (HMK m. 127; HMK m. 317/2). Ancak, davalı tarafın, cevap dilekçesini bu süre içerisinde hazırlayıp vermesi durum ve koşullara göre çok

¹⁰¹ **KARSLI**, s. 336 (dipnot 498). Konuya ilişkin Yargıtay 2. HD. 12.10.2011 tarih, 2010/14391 E., 2011/15557 K. sayılı kararında “...davacı kadının tazminatlarla ilgili faiz isteği bulunmadığı halde istek aşılarak davacı kadın yararına hüküm altına alınan tazminatlara faiz yürütülmesi doğru olmamıştır...” denilerek taleple bağıllık ilkesinin ihlal edildiği ifade edilmektedir. Aynı yönde olan karar hakkında bakınız. Yargıtay 15. HD. 04.10.2011 tarih, 2010/4496 E., 2011/5669 K. sayılı kararı.

¹⁰² **ÖZEKES**, s. 787.

¹⁰³ Yargılama usullerinin karşılaştırmalı tablosu için bakınız. **ERCAN**, İsmail: Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2013, s. 455; **ERCAN**, İsmail: Avukatlar ve Hâkimler için Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2011, s. 512; **GÖRGÜN**, Şanal L./**KODAKOĞLU**, Mehmet: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, Ankara 2012, s. 307.

zor yahut imkânsız ise, hâkimin davalı tarafa ek cevap süresi verme hakkı bulunmaktadır.

Yazılı yargılama usulünde ek cevap süresi bir defaya mahsus olmak üzere bir ayı geçemez. Davalının ek cevap süresinden faydalanabilmesi için cevap süresi olan iki haftalık süre içinde mahkemeye başvuru yapması gerekir (HMK m. 127/1-2.cümle).

Basit yargılama usulünde ise, ek cevap süresi bir defaya mahsus ve iki haftayı geçmemek üzere verilebilir. Yine davalının ek cevap süresinden faydalanabilmesi için cevap süresi olan iki haftalık süre içinde mahkemeye başvuru yapması gerekir (HMK m. 317/2-2.cümle).

1.8.2. Cevaba Cevap (Replik) Ve İkinci Cevap (Düplik) Dilekçelerinin Verilememesi

Yazılı yargılama usulünde davacı, cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içerisinde ikinci cevap dilekçesini, davalı da davacının cevabının kendisine tebliğinden itibaren yine iki hafta içerisinde ikinci cevap dilekçesini verebilir (HMK m. 136/1). Başka bir deyişle, yazılı yargılama usulünde replik ve düplik aşamaları bulunmaktadır.

Basit yargılama usulünde ise, taraflar, yani hem davacı hem de davalı, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi veremezler (HMK m. 317/3). Başka bir deyişle, basit yargılama usulünde replik ve düplik aşamaları bulunmamaktadır. Yazılı yargılama usulüne göre, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerin daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla bu fıkra kabul edilmiştir¹⁰⁴.

1.8.3. İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağının Başlangıç Zamanı

Yazılı yargılama usulünde taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe iddia ve savunmalarını genişletebilir ya da değiştirebilir. Başka bir deyişle,

¹⁰⁴ BUDAK Karşılaştırmalı HMK, s. 407. Hükümet Gerekçesi ve ayrıntılı bilgi için bakınız.

iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dilekçeler aşamasının tamamlanması ile kural olarak başlamaktadır. Ancak, ön inceleme aşamasında, karşı taraf açıkça muvafakat gösterirse, taraflar iddia ve savunmalarını genişletilebilir veya değiştirilebilir. Ayrıca ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf gelmeyen diğer karşı tarafın muvafakati olmaksızın iddia ve savunmanı genişletebilir veya değiştirebilir. Kısaca, yazılı yargılama usulünde kural olarak iddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dilekçeler aşamasının tamamlanmasından sonra başlar; ancak istisnaen yukarıda bahsedilen durumlarda ön inceleme duruşmasında da iddia ve savunma genişletilip değiştirilebilir (HMK m. 141/1).

Basit yargılama usulünde ise, iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı davanın açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlar (HMK m. 319)¹⁰⁵. Bu nedenle hem davacının hem de davalının talep ve savunmalarını ileri sürerken dikkatli davranmaları

1.8.4. Bağımsız Ön İnceleme Duruşmasının Varlığı

Yazılı yargılama usulünde, dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede, dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususu tutanağa geçirir (HMK m. 137/1). Mahkeme bu işlemleri yerine getirdikten sonra, ön inceleme için bir duruşma günü tespit ederek taraflara davetiye ile bildirir (HMK m. 139/1-1.cümle). Ayrıca taraflara duruşmaya mazeretsiz olarak gelmedikleri takdirde, yapılacak olan işlemlere itiraz edemeyecekleri ve gelen diğer tarafın iddia ve savunması genişletebileceği yahut değiştirebileceğini meşruhatlı olarak bildirilir (HMK m.139/1-2.cümle).

¹⁰⁵ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 7 HD. 2013/15634 E., 2013/23731 K. sayılı kararı.

Basit yargılama usulünde ise, bağımsız bir ön inceleme duruşması bulunmamaktadır. Çünkü, mahkeme, ön inceleme aşamasında yapılması gereken işlemleri tarafları duruşmaya davet etmeden kural olarak dosya üzerinden inceleyip karar vermekle yükümlüdür (HMK m.320/1). Ancak, ön inceleme aşamasında bakılması gereken dava şartları, ilk itirazlar ve hak düşürücü süre veya zamanaşımı hakkında tarafları dinleyebilir. Fakat, yine de ayrı bir ön inceleme duruşması yoktur.

Ön inceleme aşaması ile tahkikat aşaması yazılı yargılama usulünde birbirinden tamamen ayrılmıştır. Bu husus, ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez (HMK m. 137/2) hükmü uyarınca açıkça hüküm altına alınmıştır. Ancak, basit yargılama usulünde, ön inceleme ile tahkikat aşamaları birlikte yürütülmektedir ve iki ayrı aşama bulunmamaktadır (HMK m. 320). Bu nedenle, basit yargılama usulünde ilk duruşma, yazılı yargılama usulündeki ön inceleme aşamasının yerini almıştır.

1.8.5. Delillerin İkamesi İçin Ek Süre Verilmemesi

Yazılı yargılama usulünde, dava dilekçesinde gösterilen ve davacının elinde bulunan belgelerin asılları ile birlikte harç ve vergiye tabi olmaksızın davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin dilekçeye eklenerek mahkemeye verilmesi ve başka yerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklamaların dilekçede yer alması zorunludur (HMK m. 121). Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirtilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için iki haftalık kesin süre verilir (HMK m. 140/5).

Başka bir deyişle, davacı davanın açılması ile birlikte elinde bulunan delil niteliğindeki belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır. Başka yerden getirilmesi gereken belgeler için ise, mahkemeye bulunmasını sağlayacak bilgileri vermek zorundadır¹⁰⁶. Ancak, ön inceleme duruşmasına kadar davacı ya da davalı delil

¹⁰⁶ Belgelerin mahkemeye ibrazının usulü ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERDÖNMEZ**, Güray: Medeni Usul Hukukunda Belgelerin İbraz Mecburiyeti, İstanbul 2014, s. 143 vd.

niteliğindeki belgeleri mahkemeye sunmamışlarsa, mahkeme son kez taraflara iki haftalık kesin süre verir. Taraflar kesin süre içinde belgeleri yine mahkemeye sunamazlarsa, mahkemece ilgili tarafın o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına karar verilir.

Yazılı yargılama usulünde, delillerin ikamesi, ön inceleme aşamasında tamamen bitirilmek istenmiştir. Çünkü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 145/1-1. cümlesi gereğince, taraflar Kanun'da belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Taraflara da, son kez iki haftalık kesin süre verilerek yargılamanın gereksiz yere uzamasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Hatta, kesin süreye uymayan davacı ya da davalının ileri sürdüğü delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına karar verilecektir.

Kanun koyucu tahkikat aşamasında, delil ikamesi ve delillerin toplanması usuli işlemlerini değil, ön inceleme aşamasında tamamen bildirilen ve toplanan delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini arzu etmektedir. Ancak, kanun koyucu, taraflarca da kötüye kullanılabilir bir düzenleme ile bu duruma istisna getirmiştir. Şayet, bir delilin ileri sürülmesi yargılamayı geciktirme amacı taşıyorsa veya süresinde ileri sürülebilmesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanmıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir (HMK m. 145). Başka bir deyişle, kanun koyucu, tarafların tahkikat aşamasında, istisnai olarak delil bildirmesine ve delil toplanılmasına izin vermiştir.

Basit yargılama usulünde ise, taraflar dilekçeleri ile birlikte tüm delillerini açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu da belirterek bildirmek; ellerinde bulunan delillerini dilekçelerine eklemek ve başka yerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgileri de dilekçelerinde yer vermek zorundadır. (HMK m. 318). Bu hüküm, emredici bir hükmüdür. Kanun koyucu, burada Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 145'inci maddesinin uygulanmasına imkân vermemektedir.

Basit yargılama usulünde kanun koyucu, tarafların dilekçelerini vermeleri ile delillerin ikamesini aynı zaman diliminde gerçekleşmesini arzu etmiştir. Davacı dava dilekçesini, davalı ise, cevap dilekçesini verdiği anda tüm delillerini ve belgelerini

mahkemeye sunmak ya da toplanmasını sağlamak amacı ile bulunmasını sağlayan bilgileri vermek zorundadır. Ön inceleme aşamasında, delil veya belge toplanması söz konusu değildir. Bu nedenle, taraflara ayrıca son kez iki haftalık kesin süre de verilmez. Delillerin ikamesinin yapılabileceği yargılama kesiti bakımından yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü farklılık arz etmektedir.

1.8.6. Dosyanın Takipsiz Bırakılması Ve Davanın Açılmamış Sayılması

Usulüne uygun şekilde davet edilmiş taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde, dosyanın işlem den kaldırılmasına karar verilir (HMK m. 150/1)¹⁰⁷. Usulüne uygun şekilde davet edilmiş taraflardan biri duruşmaya gelir, diğeri gelmezse, gelen tarafın talebi üzerine yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir veya dosya işlem den kaldırılır. Ayrıca gelmeyen taraf, yargılamaya devam edildiği takdirde yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez (HMK m. 150/2).

İşlem den kaldırılmasına karar verilen dava dosyası, işlem den kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içerisinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir (HMK m. 150/4). Bu üç aylık süre içerisinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibari ile açılmamış sayılır ve mahkemece bu konuda kendiliğinden karar verilerek dosya kapatılır (HMK m. 150/5).

Yazılı yargılama usulünde, işlem den kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilemeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi halde dava açılmamış sayılır (HMK m. 150/6). Başka bir deyişle, yazılı yargılama usulünde dava dosyası iki defa yenilenebilir; ancak yine takipsiz bırakılırsa dava açılmamış sayılır¹⁰⁸.

Basit yargılama usulünde ise, işlem den kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa dava açılmamış sayılır (HMK m.

¹⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ELGÜN**, Emel Şeyda: Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları, Ankara 2011, s. 115; **ULUKAPI**, Ömer: Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Konya 1997, s. 99 vd; **YILMAZ**, Zekeriya: Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması, Ankara 2011, s. 639 vd.

¹⁰⁸ **ELGÜN**, s. 145-146; **ULUKAPI**, s. 136-137; **YILMAZ** Davanın Açılmamış Sayılması, s.682.

320/4). Başka bir deyişle, dava dosyası ancak bir kez yenilenebilir, tekrar takipsiz bırakılırsa yenileme durumu söz konusu olmaz ve davanın açılmamış sayılmasına karar verilir¹⁰⁹. Basit yargılama usulünün yazılı yargılama usulüne göre, hızlı bir yargılama gerçekleştirme amacı göz önünde bulundurulduğunda, yerinde bir düzenlemedir. Aksi halde, davanın ikinci kez yenilenmesine kadar geçecek süre için hiçbir usuli işlem yapılmaksızın yargılamanın uzaması söz konusu olacaktır.

1.8.7. Sözlü Yargılama ve Hüküm İçin Ayrı Bir Duruşma Günü Tayin Edilmemesi

Yazılı yargılama usulünde, tahkikatın tamamlanmasından sonra sözlü yargılama ve hüküm için ayrı bir duruşma günü tayin olunur. Taraflara duruşma gün ve saati tebliğ edilerek bildirilir (HMK m. 186/1)¹¹⁰. Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar ve hükmünü verir (HMK m. 186/2).

Basit yargılama usulünde ise, tahkikatın tamamlanmasından sonra mahkeme, tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Taraflara beyanda bulunmaları için ayrıca bir süre verilmez (HMK m. 321/1). Başka bir deyişle, basit yargılama usulünde yazılı yargılama usulünden farklı olarak sözlü yargılama için ayrı bir duruşma günü ve tarafların beyanlarının alınması amacı

¹⁰⁹ **YILMAZ** Davanın Açılmamış Sayılması, s.681; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1400. *Hükümet Gerekçesi*: “Basit yargılama usulüne tabi davaların kısa sürede tamamlanmasını sağlamak ve davayı uzatıcı işlemler konusunda da daha titiz davranılmasını temin etmek amacıyla, bu kural kabul edilmiştir. Basit yargılama usulünde, işlemten kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır. Böylece, en fazla bir kez, dosyanın işlemten kaldırılmasına imkân tanınmış, tekrarı halinde davanın açılmamış sayılması kuralı kabul edilmiştir.” Hükümet Gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, uzatıcı işlemler yapılmaması ve usul ekonomisi gözetilerek kural, yerinde olarak düzenlenmiştir.

¹¹⁰ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 23. HD. 2013/3199 E., 2013/3533 K. sayılı kararında “...Somut olayda mahkeme, 05.04.2012 tarihli duruşmada hazır bulunan taraf vekillerine Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 186’ncı maddesi uyarınca sözlü yargılama için ayrı bir duruşma gününü bildirir davetiye tebliğine karar vermiş ise de, duruşmada hazır olunan taraf vekillerine sözlü olarak bu bildirim yapılmış, bu husus tutanağa geçirilmiş ve altı imzalanmış olmadığı gibi; kalem notunda bir davetiye gönderildiği belirtilmiş ise de, tebligat parçası dosyada bulunmadığından kime gönderildiği ve meşruhatlı olup olmadığı anlaşılamamıştır. Bu durumda mahkemece, sözlü yargılama için taraflara duruşma günü verilmesine ve duruşma gününün tebliğine ilişkin ara karar gerekleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu 186’ncı maddesine uygun olarak yerine getirilmeden, yargılamaya devam edilip karar verilmesi doğru olmamıştır.”

ile süre tayin edilmez¹¹¹. Basit yargılama usulünde sözlü yargılama ve hüküm aşamaları basitleştirilerek birleştirilmiştir.

Doğrudanlık ilkesinin uygulanması bakımından, sözlü yargılama ve hüküm için ayrı bir duruşma günü tayin edilmemesi yerinde bir tercih olmuştur. Çünkü, dava malzemesinin ve delillerin incelenme zamanı ile hüküm arasında fasıla bulunmamaktadır. Bu sayede hâkim, dava malzemesi ve delillerin incelenmesi sırasında oluşan kanaatini en az etki ile hükmüne yansıtacaktır. Bu durumun sonucu olarak, maddi gerçeğe uygun ve adaletli kararlar verilmesi sağlanmış olacaktır.

¹¹¹ **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1406. *Hükümet Gerekçesi*: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 321/1’inci maddesi uyarınca, basit yargılama usulünde tahkikatın tamamlandığı duruşmada, hâkim, tarafların son beyanlarını alıp yargılamanın bittiğini bildirerek, kararını tefhim edecektir. Dolayısıyla, hâkimin ve tarafların yargılamanın seyrini iyi takip etmeleri gerekmektedir. Basit yargılama usulünde, tahkikat işlemlerinin arka arkaya yapıldığı ve duruşma aralıklarının birbirine yakın olduğu düşünülürse, son duruşmada karar vermenin zor olmayacağı açıktır.”

II. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI

2.1. GENEL OLARAK BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI

Genel olarak basit yargılama usulünün uygulama alanı, yazılı yargılama usulünün uygulanmadığı tüm durumları kapsamaktadır¹¹². Uygulama alanının kapsamındaki karmaşıklığı gidermek ve konunun daha iyi anlaşılması bakımından basit yargılama usulüne tabi dava ve işleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve diğer kanunlar olmak üzere iki başlık altında incelemek gerekmektedir.

Basit yargılama usulünün uygulama alanı, öncelikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Ancak, basit yargılama usulünün uygulama alanının kapsamı, bu madde hükümleri ile sınırlı değildir. Keza, kanun koyucu ilgili maddeyi tahdidi (sınırlayıcı) değil¹¹³, tadadi (sayma yöntemi) bir şekilde ele almıştır. Diğer kanunlarda açıkça basit yargılama usulünün uygulanacağını öngören kanun hükümleri mevcut olursa, basit yargılama usulü ilgili uyumsuzluk bakımından da uygulama alanı bulacaktır (HMK m. 316/1-g).

Basit yargılama usulünün uygulama alanı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kabul edilmesi ile daha fazla genişlemiştir. Önceki mevzuatımızda, basit yargılama usulünün yanı sıra seri ve sözlü yargılama usulleri de bulunmaktaydı. Ancak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra seri ve sözlü yargılama usulleri ortadan kaldırılmış, bu iki yargılama usulünün uygulandığı dava ve işlerde

¹¹² KARSLI, s. 737.

¹¹³ KARSLI, s. 737; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 769; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 861; ÖZKAN, SUNGURTEKİN, Meral: Türk Medeni Yargılama Hukuku, İzmir 2013, s. 343; YILMAZ HMK Şerh, s. 1394-1395.

artık basit yargılama usulünün uygulanacağı kabul edilmiştir¹¹⁴. Yazılı yargılama usulünün uygulanmayacağı her alanda artık, basit yargılama usulünün uygulama alanı bulacağı Kanun'da da belirtilmiştir (HMK m. 316/1-g).

2.2. HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU TARAFINDAN BELİRLENEN BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, basit yargılama usulünün uygulama alanı, iki farklı maddede düzenlenmiştir.

İlk ve esas düzenleme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesidir. Bu maddede, tek tek bentler şeklinde sayılarak hangi uyuşmazlık alanlarının basit yargılama usulüne tabi olduğu gösterilmiştir. Bu hükümlerden yola çıkılarak basit yargılama usulünün uygulama alanı geniş bir şekilde anlatılacaktır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316'ncı maddesinde sayılan dava ve işlerin genel özelliği, kısa sürede karara bağlanacak ve basit bir incelemenin yeterli olmasıdır¹¹⁵.

İkinci düzenleme ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 385/1'inci maddesidir. Zira, söz konusu maddede kanun koyucu, çekişmesiz yargı işleri bakımından kural olarak, işin niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulünün uygulanmasını kabul etmiştir.

2.2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı Maddesinde Sayılan Haller

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesi göre, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler;

¹¹⁴ KARSILI, s. 737; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 861; ÖZEKES, s. 787; YILMAZ HMK Şerh, s. 1394-1395.

¹¹⁵ BUDAK, Ali Cem: Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İsviçre Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara 2012, s. 406. *Hükümet Gereğesi*: "Yazılı yargılama usulü dışında kalması gereken, daha kısa ve basit şekilde sonuçlandırılmasında yarar bulunan dava ve işlerin basit yargılama usulüne tabi tutulması amaçlanmıştır."

“Basit yargılama usulü, kanunlarda açıkça belirtilenler dışında, aşağıdaki durumlarda uygulanır:

a) Sulh hukuk mahkemelerinin görevine giren dava ve işler.

b) Doğrudan dosya üzerinden karar vermek konusunda kanunun mahkemeye takdir hakkı tanıdığı dava ve işler.

c) İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti gibi geçici hukuki koruma talepleri ile deniz raporlarının alınması, dispeççi atanması talepleri ve bunlara karşı yapılacak olan itirazlar.

ç) Her çeşit nafaka davaları ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işler.

d) Hizmet ilişkisinden doğan davalar.

e) Konkordato ve sermaye şirketleri veya kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin açılacak davalar.

f) Tahkim hükümlerine göre, mahkemenin görev alanına giren dava ve işler.

g) Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler.” şeklinde belirtilmek sureti ile gösterilmiştir¹¹⁶. Madde göz önünde bulundurulduğunda, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerin, yazılı yargılama usulüne göre daha sınırlı inceleme yapılması ve daha çabuk sonuçlandırılması gereken uyuşmazlıklarla ilgili olduğu ilk olarak göze çarpmaktadır.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler, her ne kadar maddede tek bir bent şeklinde yer alsada içerik itibari ile her bir uyuşmazlığın ayrıntılı bir şekilde anlatılması gerekmektedir.

2.2.1.1. Sulh Hukuk Mahkemesinin Görev Alanına Giren Dava ve İşler

Sulh hukuk mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlerde, önceki yasa olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda olduğu gibi, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda da, basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır. Bu bakımdan, her iki yasa arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Sulh hukuk mahkemelerinin görevi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 4’üncü maddesinde belirtilmiştir. Ayrıca, bu madde kapsamında yer verilmese de, özel

¹¹⁶ Madde metninin düzenlenme şekline yönelik eleştiriler için bakınız. **SUNAR** Basit Yargılama Üzerine Düşünceler, s. 265-267; **SUNAR** Basit Yargılama Usulü ve Çekişmesiz Yargı, s. 207-208.

kanunlar gereği sulh hukuk mahkemelerinin görevli olduğu düzenlemeler mevcuttur¹¹⁷.

Sulh hukuk mahkemelerinin görev alanı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 4'üncü maddesinde;

“Sulh hukuk mahkemeleri, dava konusunun değer veya tutarına bakılmaksızın;

a) Kiralanan taşınmazların, 9.6.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrık olmak üzere, kira ilişkisinden doğan alacak davaları da dâhil olmak üzere tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davaları,

b) Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davaları,

c) Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davaları,

ç) Bu Kanun ile diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği davaları görürler.” şeklinde düzenlenmiştir.

Sulh hukuk mahkemelerinin görev alanı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda dava konusunun değerine göre belirlenmekteydi (HUMK m. 8). Dava konusunun değeri, her yıl belirlenen parasal değer altında bir miktarı içeriyorsa, ana kural sulh hukuk mahkemelerinin görevli olması şeklindeydi. Ancak, bazı dava ve işler için bu kuralın Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda istisnaları da mevcuttu. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile sulh hukuk mahkemelerinin görev alanına ilişkin bu ana kuraldan vazgeçilmiştir. Başka bir deyişle, sulh hukuk mahkemelerinin görevinin belirlenmesinde, artık dava konusunun miktar ya da değeri önem arz etmemektedir¹¹⁸. Keza, madde düzenlemesi de dikkatlice incelendiğinde bu değişiklik hemen göze çarpmaktadır.

¹¹⁷ Örneğin, Kat Mülkiyeti Kanunu veya Dernekler Kanunu gibi.

¹¹⁸ KARSILI, s. 127; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 121-122; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 141; YILMAZ HMK Şerh, s. 67.

2.2.1.1.1. Kira Sözleşmesine Dayanan Davalar

Kiralanan taşınmazların İcra ve İflas Kanunu'na göre, ilamsız icra yolu ile tahliyesine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla (İİK m. 269-276), kira sözleşmesinden doğan her türlü kira alacağı, tahliye davaları, kira sözleşmesinin feshi, kira bedelini tespit, kira sözleşmesinden kaynaklanan tazminat davaları da dâhil olmak üzere tüm uyuşmazlıklar sulh hukuk mahkemelerine görev alanına gireceğinden bu davalarda basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Kira sözleşmesi, bir şeyin kullanılmasını veya kullanma yanında ondan yararlanılmasını kiracıya tanıyan ancak bunun karşılığında da, kiraya verene kira bedelini ödemeyi üstlenilen bir sözleşmedir (TBK m. 299, 313). Kiracı, kiralananı kullanmasına rağmen kira bedelini ödemezse, kiraya veren sulh hukuk mahkemesinde kira alacağına ilişkin dava açabilir. Bu davada, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Kira bedelinin belirlenmesinde, kiraya veren ile kiracı arasında uyuşmazlık olursa her iki taraf da kira bedelinin belirlenmesi konusunda mahkemeye müracaat ederek her zaman dava açabilirler (TBK m. 344, 345/1).

Kira sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulduktan sonra sözleşmeye aykırılık sebebi ile ileriye dönük olarak feshedilmesi ya da hata, hile veya ikrah gibi iradeyi sakatlayan hallerden biri ile geçersiz bir şekilde kurulan kira sözleşmesinin iptal edilerek geçmişe yönelik olarak ortadan kaldırılmasında, kira sözleşmesine dayanıldığından¹¹⁹ söz konusu davalar basit yargılama usulüne göre neticelendirilecektir.

Kira sözleşmesine dayanılarak açılan davaların tümü, Türk Borçlar Kanunu'nun 299-356'ncı maddelerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerde, hem genel olarak kira sözleşmesinin hem de özellikle konut ve çatılı işyerlerine ait kira

¹¹⁹ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 141. Konuya ilişkin Yargıtay 6. HD. 14.01.2013 tarih, 16372/12 sayılı kararında "...kira sözleşmesi kurulduktan sonra kira sözleşmesinden kaynaklanan tüm uyuşmazlıklara bakma görevi Sulh Hukuk Mahkemesinin görevinde bulunduğundan işin esasının incelenmesi gerekirken yazılı gerekçe ile dava dilekçesinin reddine karar verilmesi doğru değildir." denilmiştir.

sözleşmelerinin feshine yönelik tahliyeyi içeren düzenlemeler mevcuttur. Bu davalarda da, basit yargılama usulü geçerli olacaktır.

Kiracı, aksine sözleşme veya yerel adet bulunmadıkça kira bedelini, her ayın sonunda ve en geç kira süresinin bitiminde ödemekle yükümlüdür (TBK m. 313, 314). Kiracı, kiralananın tesliminden sonra muaccel olan kira bedelini veya yan gideri ödeme borcunu ifa etmezse, kiraya veren kiracıya yazılı olarak bir süre verip (TBK m. 315/2), bu sürede de ifa etmeme durumunda, sözleşmeyi feshedeceğini bildirerek tahliye davası açabilir (TBK m. 315/1).

Kiracı, kiralananı, sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmak ve kiralananın bulunduğu taşınmazda oturan kişiler ile komşulara gerekli saygıyı göstermekle yükümlüdür (TBK m. 316). Kiracının bu yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda, diğer yasal koşullar kiraya veren tarafından yerine getirildikten sonra, sözleşme feshedilerek tahliye davası açılabilir (TBK m. 316/2). Ancak, konut ve çatılı işyeri kirasında, kiracının kiralananı kasten ağır bir zarar vermesi, kiracıya verilecek sürenin yararsız olacağına anlaşılması veya kiracının bu yükümlülüğe aykırı davranışının kiraya veren veya aynı taşınmazda oturan kişiler ile komşular bakımından çekilmez olması durumlarında, kiraya veren, yazılı bir bildirimle sözleşmeyi hemen feshederek doğrudan tahliye yoluna gidebilir. (TBK m. 316/4).

Kiracı konut ve çatılı işyeri kiralalarında, kiraya verenin yazılı rızası olmadıkça kiralananı başkasına kiralayamayacağı gibi, kullanım hakkını da devredemez. Aksi halde kiraya veren sözleşmeye aykırılık nedeni ile kira sözleşmesinin feshederek kiracı aleyhine tahliye davası açabilir (TBK m. 322/2). Aynı hükümler, kira ilişkisinin bir başkasına devri halinde de geçerlidir (TBK m. 323).

Kira sözleşmesi, belirli süreli olarak yapılmışsa sürenin dolması ile kendiliğinden (TBK m. 327), belirsiz süreli olarak yapılmış veya herhangi bir süre kararlaştırılmayarak belirsiz süreli hale dönüşmüşse ilgili fesih bildirim sürelerinin sonunda, kira sözleşmesi feshedilerek sözleşme sona erdirilir (TBK m. 328, 329).

Fesih bildirimine rağmen kiralananı geri vermeyen ya da konutu boşaltmayan kiracı hakkında tahliye davası açılabilir¹²⁰.

Konut ve çatılı işyeri kiralalarında, kiraya veren kendisi veya kanunda belirtilen bir kısım yakınlarının konut ihtiyacı, kiralananın yeniden inşa ve imarı amacıyla esaslı onarım nedeni ile diğer şartları yerine getirdikten sonra, kiracı aleyhine tahliye davası açabilir (TBK m. 350). Kiralananı, kira sözleşmesinden sonra yeni edinen kimse de, bir ay içerisinde kiracıya yazılı olarak durumu bildirmek kaydıyla aynı hakka sahiptir (TBK m. 351). Kiracı, kiralananın kendisine teslim edilmesinden sonra, tahliye taahhütnamesi hazırlayarak kiraya verene kiralananı boşaltacağını garanti etmiş ya da yasada belirtilen süreler içerisinde kira bedelini ödememesi nedeni ile aleyhine yazılı olarak iki haklı ihtar çekilmesine sebep olmuşsa, kiraya veren tahliye davası açabilir (TBK m. 352/1).

Nihayetinde, kiracının iflâsı, ölümü ve önemli sebeplerin bulunması halinde kanun koyucu diğer yasal şartlar da yerine getirildikten sonra, kiraya verene, olağan üstü fesih imkânı tanıyarak tahliye davası açabilme imkânı getirmiştir (TBK m. 331, 332, 333).

Kira sözleşmesinden doğan davalar, çekişmeli yargının kapsamına girmektedir. Kira sözleşmesi, hukuki niteliği itibari ile karmaşık olmayan ve daha sade uyuşmazlıklar olduğu için sulh hukuk mahkemesince görülmesi hükme bağlanmıştır. Bu nedenle, basit yargılama usulünün sağladığı çabukluk ve basitlik esaslarından yararlanacaktır.

Finansal Kiralama Kanunu'ndan doğan dava ve işlerde ise, asliye ticaret mahkemeleri görevli olup yazılı yargılama usulü uygulandığından, basit yargılama usulünün uygulama alanı dışındadır.

¹²⁰ Konut ve çatılı işyeri kiralalarında, kira sözleşmesinin sona ermesi, fesih bildiriminin şekli Türk Borçlar Kanunu'nun 347 ile 348'inci maddelerinde farklı bir şekilde düzenlenmiştir.

2.2.1.1.2. Paylaştırma ve Ortaklığın Giderilmesi (Taksim ve İzale-i Şüyu) Davaları

Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ya da ortaklığın giderilmesine ilişkin davalar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda olduğu gibi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da, sulh hukuk mahkemelerinde görülecektir. Dolayısıyla bu tür dava ve işlerde basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Taşınır veya taşınmaz bir mal ya da hak üzerinde ortaklık (paydaşlık); aynı mala ilişkin birden fazla kişinin mülkiyet hakkının bulunması halinde gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle, birden fazla kişi aynı şey üzerinde birlikte mülkiyet hakkına sahip olabilir. Birlikte mülkiyet, paylı mülkiyet ve elbirliği mülkiyeti olmak üzere iki türdür¹²¹.

Paylı mülkiyet, maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeye, maliklerden her birinin şeyin tamamına belirli paylarla malik olduğu mülkiyet türüdür (TMK m. 698)¹²². Başka türlü kararlaştırılmış olmadıkça, paylar eşit sayılır (TMK m. 698/2). Paydaşlardan her biri, kendi payı bakımından malik hak ve yükümlülüklerine sahip olup kendilerine ait payları devredebilir, rehnebilir ya da alacaklıları tarafından payları haczettirilebilir (TMK m. 698/3).

Hukuki bir işlem gereğince veya paylı malın sürekli bir amaca özgülenmiş olması sebebiyle paylı mülkiyeti devam ettirme yükümlülüğü bulunmadıkça, paydaşlardan her biri malın paylaşılmasını isteyebilir (TMK m. 698/1). Paylaşma biçiminde uyuşma sağlanamazsa, paydaşlardan birinin istemi üzerine hâkim, malın aynen bölüşerek paylaşılmasına; bölünen parçaların birbirine denk düşmemesi halinde eksik değerdeki parçaya para eklenerek denkleştirme sağlanmasına karar verir (TMK m. 699/2). Bölme istemi durum ve koşullara uygun görülmezse ve özellikle paylı malın önemli bir değer kaybına uğramadan bölünmesine olanak yoksa, açık artırma ile satışa hükmolunur (TMK m. 699/3).

¹²¹ AKINTÜRK, Turgut: Medeni Hukuk, İstanbul 2008, s. 422; AYAN, Mehmet: Medeni Hukuka Giriş, Konya 2007, s. 42.

¹²² PAKEL, Nafi: Ortaklığın Giderilmesi Davası- Mahiyeti ve Özelliği, İBD 2009, s. 1, s. 159; AKINTÜRK, s. 423; AYAN, s. 42.

Ortaklığın giderilmesi (paylaşma), görüleceği üzere malın mümkün olduğu sürece aynen bölüşülmesi, mümkün olmadığı takdirde ise pazarlık ya da artırma ile satılarak bedelinin bölüşülmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir (TMK m. 699/1)¹²³. Paylaştırma ve ortaklığın giderilmesi için satış yapılması gereken hallerde, hâkim, satış için bir memur görevlendirir. Satış işlemleri İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre yapılır (HMK m. 322/2).

Elbirliği mülkiyeti, kanun veya kanunun öngördüğü sözleşmeler uyarınca oluşan topluluğun, mallara maliklerin birlikte mülkiyet hakkına sahip olduğu toplu mülkiyet türüdür (TMK m. 701). Elbirliği mülkiyetinde, maliklerin üzerlerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri kendilerine ait bir pay bulunmamaktadır. Her bir malikin hakkı, ortaklığa giren malların tamamına yaygındır (TMK m. 701/2)¹²⁴.

Elbirliği mülkiyetinde ortaklığın giderilmesi; topluluğun dağılması, malın devri veya paylı mülkiyete geçilmesi ile gerçekleşir. Paylaştırma, aksine bir hüküm bulunmadıkça, paylı mülkiyet hükümlerine göre yapılır (TMK m. 703). Bu nedenle, paylı mülkiyette ortaklığın giderilmesine ilişkin hükümler, elbirliği mülkiyeti için de geçerli olacaktır.

Kanun koyucu, mülkiyet hakkının en kısa sürede tesisini sağlamak amacıyla paylaştırma ve ortaklığın giderilmesi davalarında, sulh hukuk mahkemesini görevli kabul ederek basit yargılama usulünün uygulanmasını istemiştir.

2.2.1.1.3. Zilyetliğin Korunmasına Yönelik Davalar

Taşınır ve taşınmaz mallarda herhangi bir hakka dayanmayan sadece mevcut zilyetliği korumaya yönelik davalar, sulh hukuk mahkemelerinde görülür. Bu davalarda hakka dayanma söz konusu olmadığından, uyuşmazlık konusu vakıanın esası, başka bir deyişle hakkın özüne ilişkin değerlendirme yapılmamaktadır.

¹²³ **PAKEL**, s. 160-162. Yazar, aynen bölüşmenin binalar için her bir paylı malike bağımsız bir bölüm düşecek şekilde, araziler için bilirkişi raporları doğrultusunda ifraz yapılması sonucu gerçekleştiğini, ayrıca paylı mülkiyete konu malın mümkün olduğu sürece aynen bölüşülmesi hususunun Yargıtay tarafından da gözetildiğini ve öncelikle incelendiğini belirtmektedir.

¹²⁴ **İMRE**, Zahit/**ERMAN**, Hasan: Miras Hukuku, İstanbul 2003, s. 404-405; **AKINTÜRK**, s. 424.

Dava konusu taşınır ya da taşınmaz mala ilişkin zilyetliğe karşı yapılan saldırı üzerine, zilyetliğini kaybetmiş olan davacının salt zilyetlik durumunu korumak üzerine açılan bu tür davalarda basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Zilyet, öncelikle herhangi bir dava açmasına gerek bulunmadan her türlü gasp ve saldırıya karşı kuvvet kullanarak savunma yapabilir (TMK m. 981/1). Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir (TMK m. 981/2)¹²⁵.

Zilyetliğin korunmasına yönelik davalar, Türk Medeni Kanunu'nun 982-983'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, zilyede yukarıda değinilen savunma hakkı dışında zilyetliğini kaybetmesi durumunda üç tür dava hakkı tanımıştır. Bunlar, kaybedilen zilyetliğin yeniden dönmesi sağlamak amacıyla açılan zilyetliğin iadesi davası ile zilyetliğe yönelik saldırının sona erdirilmesi, önlenmesi ya da saldırı sonucunda zarar oluşursa, zararın tazmin edilmesi yönelik açılan davalardır¹²⁶.

Zilyetliğin iadesi davasında, zilyetliğini kaybetmiş olan davacı, o şey üzerinde zilyet bulunduğunu ve zilyetliğinin gasbedilmiş olduğunu ispat etmek durumundadır. Davalı, zilyetliği gasbeden kimse, o şey üzerinde üstün bir hakka sahip olduğunu iddia etse bile onu geri vermekle yükümlüdür (TMK m. 982).

Zilyetliğin iadesi davasında, mevcut düzenleme de dikkate alındığında zilyetlik dışında hakkın özüne ilişkin bir araştırma yapılmamaktadır. Keza, zilyetlikte, hakkın kime ait olduğunu değil, sadece zilyet bulunan kimsenin o şey üzerinde fiili hâkimiyetini göstermektedir. Bu nedenle, zilyetliğini kaybeden kimse, kötüniyetli ya da haksız zilyet de olabilir ve zilyetliğin iadesi davasında, maddi hukuka ilişkin değerlendirme yapılmadığı için kötüniyetli veya haksız zilyetler de bu davayı açabilir. Ancak, zilyetliği gasbeden davalı, o şeyi davacıdan geri almasını gerektirecek üstün

¹²⁵ Zilyetliğin hukuka uygunluk nedenleri ve özellikle meşru müdafaa hükümleri çerçevesinde korunmasına ilişkin bilgi için bakınız. **OTACI**, Cengiz: Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Zilyetliğin Korunması, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak'a Armağan), C. 1, S. 10, s. 539 vd.

¹²⁶ **AKINTÜRK**, s. 386 vd; **AYAN**, s. 41.

bir hakka sahip olduğunu derhal ispat ederse onu geri vermektan kaçınabilir (TMK m. 982/2).

Zilyetliğe yönelik saldırının önlenmesi, sona erdirilmesi ya da zararın giderilmesi yönelik açılan davalar, tek ama önemli bir istisna dışında zilyetliğin iadesi davası şeklinde görölmektedir. Zilyetliğin iadesi davasından farklı olarak bu tür davalarda, saldırıda bulunan, şey üzerinde bir hak iddia etse bile; zilyetliği saldırıya uğrayan ona karşı dava açabilir (TMK m. 983). Başka bir deyişle, zilyetliği gasbeden davalı, bu davalarda üstün bir hakka sahip olduğuna dayanamaz. Davalı derhal şey üzerindeki saldırısını bırakmalı, sona erdirmeli ya da saldırı nedeniyle zarar meydana getirmişse bu zararı davacı yararına tazmin etmelidir.

Zilyetliğin korunmasına yönelik davaları açma süresi, zilyedin fiili ve faili öğrenmesinden başlayarak iki ay ve her halde fiilin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m. 984).

Bir hakka dayanılarak açılan taşınır davasında (TMK m. 989-991) ise, görevli mahkeme açık düzenleme karşısında sulh hukuk mahkemeleri olmayacağı için bu davalarda basit yargılama usulü uygulanmayacaktır¹²⁷.

Zilyetliğin korunmasına yönelik davalar bakımından, basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, mal üzerindeki çekişmeye bir an önce son verilmesi isteğidir. Zira, taraflar arasında taşınır veya taşınmaz bir mala ilişkin zilyetlik durumunun zaman kaybedilmeden neticelendirilmesi gerekmektedir. Aksi halde, zilyetlikle ilgili taraflar arasındaki çatışma, tarafların kendi haklarını kendilerinin tesis etmesi şeklinde davranışlara yol açabilir. Zilyetlikle ilgili, bu davaların hukuki niteliği itibari ile acele karar verilmesi gerektiğinden, sulh hukuk mahkemeleri görevli kabul edilerek basit yargılama usulünün uygulanması istenilmiştir.

¹²⁷ KARSILI, s. 229; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 124; SUNAR, s. 362; YILMAZ, HMK Şerh, s. 74.

2.2.1.1.4. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ve Diğer Kanunların Sulh Hukuk Mahkemesini veya Sulh Hukuk Hâkimini Görevlendirdiği Dava ve İşler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ve diğer kanunların açıkça atıf yaptığı hallerde, görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğu belirtilir ya da belirli bazı dava ve işler için sulh hukuk hâkimi kanun tarafından görevlendirilirse, bu dava ve işler sulh hukuk mahkemesinde görülecektir (HMK m. 4/1-ç). İlgili uyuşmazlıkların sulh hukuk mahkemesinde görülecek olması nedeniyle yargılama, basit yargılama usulüne ilişkin kurallar dikkate alınarak yapılacaktır (HMK m. 316/1-a).

Çekişmesiz yargı işlerinde, işin niteliğine aykırı düşmediği sürece görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olduğu (HMK m. 383), yargılama usulü olarak basit yargılama usulünün uygulanacağı açıkça belirtilmiştir (HMK m. 385/1). Ancak, çekişmesiz yargı işlerinin dolayısıyla basit yargılama usulünün uygulama alanının daha detaylı incelenmesi bakımından bu konu ileriki başlıklarda daha ayrıntılı anlatılacağından kısaca değinmek gerekmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu dışında, diğer bazı özel kanunlarda da sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu bir takım düzenlemeler mevcuttur. Bu nedenle, ilgili kanunda yer alan düzenlemeye ilişkin dava ve işlerde, sulh hukuk mahkemesi, basit yargılama usulüne ilişkin kuralları uygulamak sureti ile yargılamayı yapmak zorundadır (HMK m. 316/1-a).

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 21/3'üncü maddesi, 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanunu'nun 26'ncı maddesi, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27/4'üncü maddesi gibi özel kanunlarda yer alan hükümler gereğince sulh hukuk mahkemesi ya da sulh hukuk hâkimi görevli kılındığından basit yargılama usulü uygulanacaktır¹²⁸.

¹²⁸ KARSILI, s. 231; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 124; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 150; SUNAR, s. 366; YILMAZ, HMK Şerh, s. 79.

2.2.1.2. Doğrudan Dosya Üzerinden Karar Vermek Konusunda Kanunun Mahkemeye Takdir Hakkı Tanıdığı Dava ve İşler

Doğrudan dosya üzerinde karar verilme hususunda mahkemeye takdir hakkı tanınmışsa, ilgili uyuşmazlık için basit yargılama usulü uygulanacaktır (HMK m. 316/2).

Dava dosyasına giren bilgi ve belgeler neticesinde mevcut deliller göz önünde bulundurularak, duruşma açılmasına gerek bulunmadan karar verilebilecek ve bu konuda tarafları mutlaka duruşmaya davet ederek dinlenmesi mahkeme için zorunluluk arz etmiyorsa¹²⁹; başka bir deyişle mahkemenin bu konuda kanundan kaynaklanan takdir hakkı bulunuyorsa, taraflar duruşmaya davet edilmeksizin doğrudan dosya üzerinden karar verilebilir (HMK m. 316/2, 320/1).

Doğrudan dosya üzerinden karar verilebilecek haller için açık bir yasal düzenleme bulunması gerekmektedir¹³⁰. Çünkü, bir dava hakkında yargılama yapılabilmesi için davanın taraflarının usulüne uygun bir şekilde davet edildikten sonra, duruşmada dinlenmeleri asıldır (HMK m. 139, 320/3). Yargıtay'ın konuya ilişkin, duruşma yapılmadan karar verilebilmesi için, hukuken bu durumun mümkün olması gerekir şeklinde benzer görüşte uygulamaları bulunmaktadır¹³¹. Bu nedenle, duruşma yapılması zorunlu olmayan haller daha ziyade acele ve geçici nitelikteki işlerde görülmektedir¹³².

Çekişmesiz yargı işlerinde duruşma yapılması, çekişmesiz yargı işinin daha sonradan çekişmeli hale gelmesinde mümkündür. Başka bir deyişle, çekişmesiz

¹²⁹ Örneğin, vesayet hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda basit yargılama usulü uygulanır (HMK m. 316/1-ç). Ancak kısıtlama sebeplerinden “*Bir kimse dinlenilmeden savurganlığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetimi ve isteği sebebi ile kısıtlanamaz (TMK m. 409/1).*” hükmü uyarınca kısıtlı adayının dinlenmesi gerekir. Başka bir deyişle, kısıtlanma sebebi savurganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim ile kişinin kendi isteği üzerine ise hâkim, duruşmada mutlaka kısıtlanacak kimseyi dinlemek zorundadır. Dosya üzerinden, duruşma açmaksızın re’sen karar vermesi mümkün değildir.

¹³⁰ **TUTUMLU**, Mehmet Akif: Kuram ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Yeni ve Değişik Hükümlerinin Yorumu, Ankara 2012, s. 273- 274; **AKİL**, s. 17.

¹³¹ Örneğin, kiralanın taşınmazların tahliyesini düzenleyen İcra İflâs Kanunu’nun 269’uncu ve devamı maddelerine dayanılarak başlatılan yargılamanın duruşmalı yapılması şeklindeki kararı (Yargıtay 6. HD. 07.05.2012, 2012/3005 E., 2012/6787 K.) ya da İcra İflâs Kanunu’nun 70’inci maddesi gereğince itirazın kaldırılması isteminin duruşma açılmak suretiyle incelenmesi (Yargıtay 6. HD. 27.03.2012, 2012/1804 E., 2012/4862 K.) şeklindeki kararında olduğu gibi. Bilgi için bakınız. **ERCAN** Usul Hukuku, s. 453; **TAŞPINAR AYVAZ**, s. 283-284; **TUTUMLU**, s. 274.

¹³² **AKİL**, s. 17; **ERCAN** Usul Hukuku, s. 453; **SUNAR**, s. 202; **TUTUMLU**, s. 274.

yargıda, dava özellikle “çekişme yokluğu” kriteri açısından davalı taraf bulunmadığından duruşma yapılmaksızın görülecektir¹³³. Bu nedenle, çekişme yokluğu bulunduğu için çekişmesiz yargıya tabi olan bir dava veya işte, davacının talebi dosya üzerinden karara bağlanacaktır¹³⁴.

İcra mahkemesine arz edilen hususlar ivedi işlerden sayılır ve bu işlerde basit yargılama usulü uygulanır (İİK m. 18/1). Basit yargılama usulünün diğer kanunlar bakımından uygulanmasında, İcra ve İflâs Kanunu’na tabi dava ve işlerden ayrıntılı olarak bahsedilecek ise de, konu ile doğrudan bağlantısı olan İcra İflâs Kanunu’nun 18/3 maddesine kısaca değinmekte fayda görüyoruz.

Bahsi geçen düzenlemeye göre, aksine hüküm bulunmayan hallerde icra mahkemesi, şikâyet konusu icra işlemi yapan icra dairesinin açıklama yapmasına ve duruşma yapılmasına gerek olup olmadığını takdir eder; duruşma yapılmasını uygun gördüğü takdirde ilgilileri en kısa zamanda duruşmaya çağırır ve gelmeseler bile gereken kararı verir (İİK m. 18/3).

İcra mahkemesine yapılacak şikâyetler bakımından böyle bir takdir hakkının tanınması, şikâyet hususunun dava açılmak sureti ile gereksiz yere uzatılarak takibin sonuçsuz kalmamasını sağlamaktır. Aksi durumun kabulü halinde, şikâyet nedeni ile takip uzayacağından takibin bir an önce sonuçlandırılmasının önüne geçilmiş olacaktır. Ancak, madde düzenlemesi dikkatlice incelendiğinde; icra mahkemesinin bu konuda takdir hakkı bulunduğu için şayet duruşma yapılmasını, bu kapsamda taraflarının dinlenmesi gerektiğini düşünürse, duruşma açmak zorundadır. İcra mahkemesi, şikâyet konusu işlemle ilgili olarak duruşma açıp açmamakta her somut olayı kendi içerisinde değerlendirip bu konudaki kararını gerekçeli olarak

¹³³ AKİL, s.17; TUTUMLU, s. 208-281.

¹³⁴ Velayete ilişkin dava ve işler Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 382/2-b, 13 maddesi gereği basit yargılama usulüne tabidir. Ancak velayete ilişkin dava ve işler, çekişmesiz yargı işi olmasına rağmen Yargıtay bu dava ve işlerde dosya üzerinden karar verilemeyeceğini, mutlaka duruşma açılmasını, çocuğun üstün yararı bakımından gerekirse mahkemenin tanık dinlemesini, yerleşik içtihatları ile kabul etmiştir. Örnek kararlar için bakınız. (Yargıtay 2. H.D. 2012/17662 E., 2013/8622 K. ; 2. H.D. 2012/16368 E., 2013/8164 K ; 2. H.D. 2. H.D. 2012/14579 E., 2013/6846 K.).

belirtmelidir¹³⁵. Duruşma açılmadığı takdirde şikâyet konusu işlem dosya üzerinden karara bağlanacaktır.

Yargıtay 6. Hukuk Dairesi 11.06.2012 tarih ve 2012/5358 E., 2012/8667 K. sayılı kararında; "...Uyuşmazlık, 2004 sayılı İcra İflâs Kanunu'nun 10'uncu Babında kiralanın taşınmazların tahliyesini düzenleyen 269 ve devamı maddelerine dayanılarak açılan bir davada, 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320/1 maddesi karşısında tarafların duruşmaya davet edilmeksizin dosya üzerinden karar verilip verilmeyeceği noktasındadır. İcra İflâs Kanunu'nun 18'inci maddesinde icra mahkemesine arz edilen hususlarda basit yargılama usulünün uygulanacağını belirtmiş, aynı zamanda aynı Kanununun 70'inci maddesinde icra mahkemesinin itirazının kaldırılması hakkındaki talep üzerine iki tarafı davet ettikten sonra 18'inci madde hükmüne göre karar vereceğini düzenlemiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, anılan maddeye göre duruşma yapmadan karar verilebilmesi için hukuken bunun mümkün olması gerekir. *Başka bir anlatımla, ancak, hukukun cevaz verdiği ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz gibi veya İcra İflâs Kanunu'nun 17-18'inci maddelerinde öngörülen şikâyet davalarında olduğu gibi, Kanun'un duruşma açılmadan dosya üzerinden karar verilmesinde hâkime takdir hakkı tanıdığı hallerde, dosya üzerinden karar verilebilir. Kanun'un açıkça duruşma açılarak yargılama yapılmasını emrettiği durumlarda dosya üzerinden karar verilemez. Bu arada, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hukuki dinlenilme hakkı başlıklı 27'nci maddesi, T.C. Anayasası'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36'ncı maddesi, AİHS'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6'ncı maddesi de dikkate alınmalıdır...*" demek sureti ile doğrudan dosya üzerinden karar verilmesinde, yargı uygulamasını, kanundaki düzenlemeyi dikkate alarak temellendirmiştir¹³⁶.

Doğrudan dosya üzerinden karar verilebilecek haller; geçici hukuki koruma tedbirleri olan ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir ve delil tespiti ile hâkimin reddi taleplerinin

¹³⁵ TUTUMLU, s. 275. Yazar, mahkemenin duruşma yapılıp yapılmaması konusunda mevcut takdir hakkının Yüksek Mahkeme tarafından denetlendiğini ve amaca uygun kullanılmadığı takdirde başlı başına bozma sebebi saydığını ifade etmektedir.

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için Yargıtay 6. HD 11.06.2012 tarih ve 2012/5358, 2012/8667 K. sayılı kararına bakınız. PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 863 (dipnot 3); UMAR, s. 935; YILMAZ HMK Şerh, s. 1402-1403.

incelenmesi, ayrıca mahkemeye ilişkin dava şartlarından birinin yokluğu halinde davanın usulden reddedilmesi gibi durumlarda mümkündür¹³⁷.

Hâkimin tarafsızlığından veya bağımsızlığından şüphe edilmesini gerektirecek önemli bir sebebin bulunması halinde, taraflardan biri hâkimi reddedebileceği gibi hâkim kendiliğinden de çekilebilir (HMK m. 36/1). Hâkimin reddi sebebini bilen taraf, ret talebini en geç ilk duruşmada ileri sürmesi gerekir (HMK m. 38/1). Hâkimin reddi talebi ile dilekçe ile yapılır ve mensup olduğu mahkemeye verilir (HMK m. 38/2-3). Ret talebine ilişkin dilekçe karşı tarafa tebliğ edilir (HMK m. 38/5). Hâkim, çekilme yönündeki görüşünü de belirttikten sonra, ret talebi, hâkimin mensup olduğu mahkemece, reddedilen hâkim katılmaksızın incelenir (HMK m. 39, 40/1). Hukuk Muhakemeleri Kanunu 42/1 maddesine göre, dosya üzerinden inceleme yapılarak hâkimin reddi talebi karara bağlanabilir¹³⁸. Başka bir deyişle, kanun koyucu hâkimin reddi talebinde, duruşma açılmaksızın doğrudan dosya üzerinden karar verilmesi hususunda takdir hakkı tanımıştır. Bu nedenle, basit yargılama usulünün uygulanması gerekir. Zira, hâkimin reddi ve bu talebin incelenmesi bir an önce tamamlanarak esas uyuşmazlığın çözülmesine geçilmesi gerekir. Aksi halde yargılama, gereksiz yere uzayacak ve sürüncemede bırakılacaktır.

İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti gibi geçici hukuki koruma taleplerinde basit yargılama usulü uygulanır (HMK m. 316/1-c). Geçici hukuki koruma taleplerine ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak değinilecek ise de dosya üzerinden karar verilmesi noktasında bu başlıkta kısaca açıklama yapmayı uygun buluyoruz.

Talep edenin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hallerde, hâkim karşı tarafı dinlemeden de ihtiyati tedbire karar verebilir (HMK m. 390/2). Görüleceği üzere, kanun koyucu ihtiyati tedbir kararlarında, açık bir yasal düzenleme getirerek zorunluluk bulunması durumunda hakkında tedbir verilecek karşı tarafı dinlemeden bu kararın verilebilmesinin hukuki dayanağını oluşturmuştur. Ancak, karşı taraf dinlenilmeden verilen ihtiyati tedbir kararlarına karşı itiraz yolu

¹³⁷ AKİL, s. 17; TUTUMLU, s. 274-275.

¹³⁸ KARSILI, s. 195; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 109; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 237.

benimsenerek (HMK m. 394/1), karşı tarafın ihtiyati tedbir nedeniyle zarara uğramasına engel olunmak istenmiştir.

Mahkeme ihtiyati hacze karar verirken iki tarafı dinleyip dinlememekte serbesttir (İİK m 258/2). Kanun koyucu ihtiyati haciz kararlarında, iki tarafı dinleyip dinleme hususunda mahkemeye takdir hakkı tanımıştır. Ancak, alacaklı ihtiyati haciz talebinde bulunurken alacağı ve gerektiğinde haciz sebepleri hakkında mahkemeye kanaat oluşturabilecek delilleri göstermek zorundadır (İİK m. 258/1).

Talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hallerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın da delil tespiti yapılabilir (HMK m. 403). Ancak, karşı taraf yer almaksızın yapılan delil tespiti işlemlerinden sonra, yokluğunda delil tespiti yapılan karşı taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespiti kararına itiraz edebilir (HMK m. 403). Bu nedenle, karşı tarafın hukuken bir zarara uğramasının önüne geçilmek istenmiştir.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, doğrudan dosya üzerinden karar verilebilecek son durum ise mahkemeye ilişkin dava şartlarında ve ilk itirazlarda kendini gösterir¹³⁹. Dava, görevli ve yetkili mahkemede açılmamışsa veya açılan dava ile derdestlik oluşmuşsa, mahkeme işin esasına girmeden davayı usulden reddetmekle yükümlüdür¹⁴⁰. Mahkemenin dava şartlarını incelerken dosyadaki bilgi ve belgeler yeterli ise, bu konuda tarafları dinlemesine gerek bulunmadan dosya üzerinde gereken kararını verir.

2.2.1.3. Geçici Hukuki Koruma Talepleri

Maddi hukuka ilişkin talepler, yapılacak olan yargılama sonucunda, mahkeme tarafından kabul edilen deliller çerçevesinde değerlendirilecektir. Yargılama faaliyeti yerine getirilirken, başka bir deyişle ileri sürülen talebin haklılığı araştırılırken dava ile ilgisi bulunan delillerin toplanması gerekeceğinden, yargılamanın prosedürlere bağlı olarak belirli bir zaman alacağı muhakkaktır. Ancak, bazı hallerde, yargılamanın

¹³⁹ Yargıtay'ın dosya üzerinden karar verilebilecek halleri; dava şartları ve ilk itirazlar için sınırlandırma eğiliminde olduğuna dair görüş ve bilgi için bakınız. TAŞPINAR AYVAZ, s. 283-284.

¹⁴⁰ AKİL, s. 18; TUTUMLU, s. 280.

prosedürlere bağılı kılınarak gerçekleştirilmesi davacı açısından ileride telafisi güç ya da imkânsız zararların doğmasına neden olabilir¹⁴¹. Bu kapsamda davalı taraf, davacının ileri sürdüğü talep sonucuna yönelik, ona ulaşılmasını engelleyecek bir takım davranışlarda bulunabilir. Böyle bir halde, davacı yapılan yargılama sonucunda davanın kabulüne karar verilse bile, istediği talep sonucu elde edemeyebilir. Bu nedenle, bazı hallerde yargılama sonucunun geçici olarak hukuken korunması¹⁴² gerekmektedir¹⁴³. Çünkü, kesin hukuki koruma gerçekleşinceye kadar geçici hukuki korumalar ile bir yandan davanın sonucu güvence altına alınmış olacak bir yandan da hakkın korumasız kalmaması temin edilmiş olacaktır¹⁴⁴.

Geçici hukuki koruma taleplerinde, yargılamanın sonucunda davalı tarafın kötü niyetli davranışlarının önüne geçilmesi kadar onun, verilen tedbir kararları ile ekonomik geleceğinin mahvedilmemesinin de gözetilmesi gerekir. Geçici hukuki koruma talep edildiğinde mahkemeler, hem davacının hem de davalının menfaatini gözeterek karar vermesi gerekir. Bu nedenle, mahkemelerin en az zarar ile en büyük fayda arasındaki dengeyi bulması gerekmektedir¹⁴⁵.

Basit yargılama usulünün amacı, yukarıda ayrıntılı olarak değinildiği üzere yazılı yargılama usulünün sakıncalarını gidermek ve uzun süren yargılama formalitesinden ziyade hızlı, kolay ve daha az masraf ile karar elde edilmesini sağlamaktır. Bilindiği üzere yazılı yargılama usulünde, bir dava hakkında karar verilebilmesi bütün vakıaların tek tek incelendikten sonra hukuki sorunun doğru bir şekilde belirlenmesi ve bu faaliyet yerine getirilirken dava ile ilgisi bulunan tüm delillerin toplanması, değerlendirilmesi ve bir neticeye varılmasını gerektirmektedir. Hâlbuki, geçici ve acele durum arz eden bazı dava ve işler bakımından böyle bir yargılama faaliyetinin gerçekleştirilmesi, çoğu zaman hak aramaktan ziyade hak kayıplarına neden olacaktır.

¹⁴¹ **YILMAZ** Geçici Hukuki Himaye, s. 37-38; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 1009.

¹⁴² Ayrıntılı bilgi için bakınız. **YILMAZ**, Ejder: Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, Ankara 2001, C. 1, s. 30 vd.

¹⁴³ Geçici hukuki korumanın tanımı ve temellendirilmesine yönelik ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERİŞİR**, Evrim: Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, İstanbul 2013, s. 5 vd.

¹⁴⁴ **KARSLI**, s. 751; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 580; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 1009; **UMAR**, s. 1132; **YILMAZ** Geçici Hukuki Himaye, s. 37; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1652.

¹⁴⁵ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 1010.

Geçici hukuki koruma talepleri olan ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerdendir (HMK m. 316/1-c). Kanun koyucu, geçici hukuki koruma talepleri için basit yargılama usulünün uygulanacağını kabul etmesi ile tarafların acele ve geçici nitelik arz eden bu hallerde, daha hızlı bir sürede kararları temin etmesini amaçlamıştır. Çünkü, geçici hukuki koruma talepleri yazılı yargılama usulüne tabi olsaydı, ya davalı tarafın kötü niyetli davranışları ile dava konusu veya talep sonucuna ulaşılması mümkün olmayabilir ya da yapılan yargılama sonunda davacı açısından davanın artık hukuken bir anlamı kalmayabilirdi.

2.2.1.3.1. İhtiyati Tedbir

İhtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam eden yargılama boyunca davacı veya davalının dava konusu ile ilgili olarak hukuki durumunda meydana gelebilecek zararlara karşı öngörülüş, geçici nitelikte veya sınırlı olabilen hukuki korumadır¹⁴⁶.

Kanun koyucu ihtiyati tedbiri, “*mevcut durumda meydana gelebilecek değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hale geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hallerinde, uyuşmazlık konusu hakkında*” verilen geçici hukuki koruma şeklinde düzenlemiştir. (HMK m. 389/1)¹⁴⁷.

İhtiyati tedbir ile dava konusunun teminat altına alınması amaçlanmaktadır. Zira, ihtiyati tedbir nedeni ile davalı taraf, dava konusu üzerinde kötü niyetli olarak hukuki işlemler gerçekleştiremeyecektir. Ancak, ihtiyati tedbir, geçici bir hukuki korumadır. Bu nedenle, davacı açısından hukuki koruma, ancak, kesin hükme kadar, yargılama boyunca kendini gösterir. Kesin hükümden sonra, geçici hukuki koruma kendiliğinden ortadan kalkacaktır (HMK m. 397/2).

¹⁴⁶ ERİŞİR, s. 133; KARSLI, s. 752-753; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 582; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 1018; UMAR, s. 1136 vd; YILMAZ Geçici Hukuki Himaye, s. 178; YILMAZ HMK Şerh, s. 1653.

¹⁴⁷ Uygulamada, ihtiyati tedbire ilişkin yapılan hatalar ve tarafların kötü niyetli davranışları hakkında haklı eleştiriler için bakınız. KURU, Baki: İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara 2013, s. 1034. Aynı yönde, ERİŞİR, s. 246 vd; KARSLI, s. 752; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 591; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 1020, 1048; UMAR, s. 1137.

İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise, ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir (HMK m. 390/1). Her iki görevli ve yetkili mahkeme de, ihtiyati tedbir kararı verirken basit yargılama usulünü uygulamak zorundadır (HMK m. 316/1-c). Talep edenin haklarının korunmasında zorunluluk bulunan hallerde, hâkim, karşı tarafı dinlemeden de ihtiyati tedbire karar verebilir (HMK m. 390/2). Fakat, karşı taraf dinlenilmeden dosya üzerinden karar verilen hallerde yukarıda değinildiği üzere, davalı tarafın ihtiyati tedbir kararına karşı itiraz hakkı bulunmaktadır (HMK m. 394/1).

İhtiyati tedbire karar verilebilmesi için, ihtiyati tedbire dayanak uyuşmazlığın ve hakkın ile ihtiyati tedbir sebeplerinin açıkça gösterilmesi gerekmektedir. İhtiyati tedbir sebepleri ise, mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşması ya da tamamen imkânsız hale gelmesi veya gecikme sebebiyle ciddi bir zararın doğacağı durumlardır. Ancak, ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi için belirtilen hususların kesin olarak ispatı zorunlu değildir (HMK m. 390/3). Talepte bulunan, kendisi yönünden haklılığını, yaklaşık olarak ispat etmesi yeterlidir. Bu takdirde, hâkim ihtiyati tedbire hükmedebilir.

İhtiyati tedbir talep eden, yapılan yargılama sonucunda haksız çıkma ihtimaline binaen karşı tarafın veya üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır (HMK m. 392/1). Ancak, ihtiyati tedbir talep eden, adli yardımdan yararlanan bir kimse ise teminat göstermesi gerekmez.

İhtiyati tedbir kararı dava açılmadan önce verilmişse, tedbiri talep eden bu kararın uygulanmasını, talep tarihinden itibaren iki hafta içerisinde esas hakkındaki davasını açmak ve buna ilişkin belgeyi dosyasına koydurmak zorundadır. Aksi halde tedbir kararı kendiliğinden kalkar (HMK m. 397/1).

İhtiyati tedbir kararı verildiği tarihten itibaren bir hafta içerisinde, tedbiri talep eden tarafından uygulanmak üzere mahkemeden istemde bulunulmalıdır. Aksi halde, yasal süre içinde dava açılmış olsa dahi tedbir kararı kendiliğinden kalkar (HMK m. 393/1). İhtiyati tedbir kararında; dava konusuna ilişkin ne tür tedbire hükmedildiği, ihtiyati tedbir talep eden ile karşı tarafın kimlik ve adres bilgileri, tedbirin açık ve somut bir şekilde hangi delillere dayanılarak verildiği, talepte bulunan tarafından ne türde nasıl bir teminat gösterildiği kararda belirtilmek zorundadır (HMK m. 391).

Nihayetinde, ister dava açılmadan önce isterse dava açıldıktan sonra görevli ve yetkili mahkeme, ihtiyati tedbire karar verirken basit yargılama usulü hükümlerine göre yargılama yapacaktır. Kanun koyucu, zorunluluk bulunması halinde ihtiyati tedbir bakımından dosya üzerinden karar verme hususunda mahkemeye takdir hakkı tanımıştır. Bu bağlamda, ihtiyati tedbir yargılamasının basit yargılama usulüne göre yapılacağı, açıkça kararlaştırılmamış dahi olsa idi; zaten dosya üzerinden karar verilen hallerde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316/1-b maddesi gereğince basit yargılama usulü uygulanacaktı.

2.2.1.3.2. İhtiyati Haciz

İhtiyati haciz¹⁴⁸, para alacaklarının zamanında ödenmesini teminat altına alma amacına yönelik, mahkeme kararı ile borçlunun malvarlığına el konulmasını sağlayan geçici hukuki korumadır¹⁴⁹.

Kanun koyucu ihtiyati haczi, “rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısı, borçlunun yedinde veya üçüncü kişide olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklarıyla diğer haklarını” geçici olarak el konulmasını imkân tanıyan geçici hukuki koruma şeklinde düzenlemiştir (İİK m. 257/1). Ancak, aynı düzenlemenin devamında, hemen istisnai bir hüküm de getirerek henüz vadesi gelmemiş bir borçtan dolayı da ihtiyati haciz kararı verilebileceğini hüküm altına almıştır. Buna göre, borçlunun muayyen bir yerleşim yeri yoksa ya da borçlu taahhütlerinden kurtulmak maksadı ile mallarını gizlemeye, kaçırmaya veya kendisi kaçmaya hazırlanır yahut bu amaçlarla alacaklının haklarını ihlal eden hileli işlemlerde bulunursa, para borcunun vadesi gelmemiş olsa dahi ihtiyati haciz kararı verilebilir (İİK m. 257/2).

¹⁴⁸ İhtiyati haczin şartları, yargılaması, ihtiyati haciz kararının icrası ve merasimi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÖZEKES**, Muhammet: İcra İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara 1999, s. 101-173, 273 vd.; **YILMAZ** Geçici Hukuki Himaye, C. 2, s. 1073 vd.

¹⁴⁹ **KARSLI**, Abdurrahim: İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2014, s. 553; **KURU**, Baki/**ARSLAN**, Ramazan/**YILMAZ**, Ejder: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2013, s. 436; **PEKCANİTEZ**, Hakan/**ATALAY**, Oğuz/**ÖZKAN SUNGURTEKİN**, Meral/ **ÖZEKES**, Muhammet: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, s. 354; **POSTACIOĞLU**, İlhan E./**ALTAY**, Sümer: İcra Hukuku Esasları İstanbul 2010, s.260; **ULUKAPI**, Ömer: İcra ve İflâs Hukuku, Konya 2014, s. 164; Diğer yazarlar, **ÖZEKES**, İhtiyati Haciz, s. 12; **ERİŞİR**, s. 225 vd; **KARSLI**, s. 768-769 (dipnot 1424); **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 591; **KURU** El Kitabı, s. 1034 vd; **PEKCANİTEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 1048-1050; **SUNAR**, s. 418; **YILMAZ** Geçici Hukuki Himaye, C. 2, s. 1078.

İhtiyati haciz kararı ile para borcunun alacaklısı olan kişinin, alacağına güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Zira, para borcunun borçlusu olan kişi, henüz dava açılmadan önce ya da dava açıldıktan fakat hüküm verilmezden önce, yargılama sırasında alacaklının alacağına ulaşmasını engelleyecek davranışlarda bulunabilir. Böyle bir durumda alacaklı, yapılan yargılama sonucunda davayı kazansa bile, borçlunun üzerinde malvarlığı bulunmaması nedeni ile alacağına kavuşamayacaktır. İşte bu sakıncayı ortadan kaldırmak için kanun koyucu, kesin hükme kadar alacaklı olan kişiye geçici olarak hukuki koruma sağlamıştır.

İhtiyati hacze, İcra İflâs Kanunu 50'nci maddesi doğrultusunda yetkili olan mahkeme tarafından karar verilir (İİK m. 258/1). İhtiyati haciz hakkında basit yargılama usulü hükümleri uygulanır (HMK m. 316/1-c). Mahkeme ihtiyati hacze karar verirken iki tarafı dinleyip dinlememekte serbesttir (İİK m 258/2). Kanun koyucu ihtiyati haciz kararlarında, açık bir yasal düzenleme getirerek iki tarafı dinleyip dinleme hususunda mahkemeye takdir hakkı tanımıştır. Ancak, borçlu kendisi dinlenilmeden verilen ihtiyati haciz kararına karşı, ihtiyati haczin dayandığı sebeplere, mahkemenin yetkisine ve teminata yedi gün içerisinde mahkemeye itirazda bulunabilir (İİK m. 265/1). Menfaati ihlal edilen üçüncü kişiler de aynı süre içerisinde ihtiyati haciz sebepleri ve teminata itiraz edebilirler (İİK m. 265/2). Bu durumlarda, dosya üzerinden karar verilirse zaten basit yargılama usulü uygulanacaktır.

İhtiyati hacze karar verilebilmesi için ilk olarak ortada bir para borcunun olmasının yanı sıra, ikinci olarak alacaklının ihtiyati haciz talebinde bulunurken alacağı ve gerektiğinde haciz sebepleri hakkında mahkemeye kanaat oluşturabilecek delilleri göstermesi gerekmektedir (İİK m. 258/1). Ancak, ihtiyati haciz kararı verilebilmesi için belirtilen hususların kesin olarak ispatı zorunlu değildir. Alacaklının, kendisi yönünden haklılığını yaklaşık olarak ispat¹⁵⁰ etmesi yeterlidir. Bu takdirde, hâkim ihtiyati hacze hükmedebilir.

¹⁵⁰ Yaklaşık ispatın tanımı, özellikleri, Türk hukukunda kullanım alanları ve geçici hukuki himaye tedbirlerinde yaklaşık ispatın önemi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ALBAYRAK**, Hakan: Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunda Yaklaşık İspat, Ankara 2013, s. 30 vd; s. 400 vd.; Diğer yazarlar, **KARSLI**, İcra ve İflâs Hukuku, s. 557-558; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra İflâs Hukuku, s. 438; **KURU** El Kitabı, s. 1042; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra İflâs Hukuku, s. 360; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 165.

İhtiyati haciz talep eden alacaklı, yapılan yargılama sonucunda haksız çıkma ihtimaline binaen borçlunun veya üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları bütün zararlara karşılık olarak teminat göstermek zorundadır (İİK m. 259/1). Ancak, alacak bir ilama dayanıyorsa teminat gösterilmesi gerekmez (İİK m. 259/2).

Alacaklı, dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce, ihtiyati haciz yaptırmışsa; haczin uygulanmasından, yokluğunda haciz yapılmışsa haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde ya takip talebinde bulunmaya ya da dava açmaya mecburdur (İİK m. 264/1). Çünkü, ihtiyati haciz kararı, alacaklının menfaati ön planda tutularak basit bir inceleme sonunda yaklaşık ispatla karara bağlandığından, bu geçici hukuki korumanın bir an önce kesin hale dönüşmesi ve borçluya kendini savunmak amacıyla ihtiyati haciz merasiminin tamamlanması gerekmektedir¹⁵¹. Bu durum ise alacaklı tarafından takibe başlanması veya dava açılması şeklinde gerçekleşir (İİK m. 264).

Borçlu, para veya mahkemece kabul edilecek rehin yahut tahvil depo etme veya taşınmaz rehni ya da bir banka kefaleti göstermek şartıyla malvarlığı üzerindeki ihtiyati haczin kaldırılmasını mahkemeden isteyebilir (İİK m. 266). Bu talep de, basit yargılama usulüne göre değerlendirilmelidir.

Alacaklı, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içerisinde kararını veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecburdur. Aksi halde, ihtiyati haciz kararı kendiliğinden kalkar (İİK m. 261/1). İhtiyati haciz kararında; alacaklı ve borçlunun kimlik ile adres bilgileri, haczin ne tür belgelere dayanılarak ve ne miktar için konulduğu, haczin sebebi, haczolunacak şeyler, gösterilen teminatın nelerden ibaret olduğu kararda belirtilmek zorundadır (İİK m. 260).

Nihayetinde, ister dava açılmadan ya da takip talebinde bulunulmadan önce, isterse dava açıldıktan ya da takip talebinde bulunulduktan sonra, görevli ve yetkili mahkeme ihtiyati hacze karar verirken, basit yargılama usulü hükümlerine yargılama yapacaktır. Dosya üzerinden inceleme yapılıyorsa, yine basit yargılama usulü uygulanacaktır.

¹⁵¹ ÖZEKES, s. 361-362; KARSLI, İcra ve İflâs Hukuku, s. 563; KURU El Kitabı, s. 1047 vd; KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra İflâs Hukuku, s. 443; SUNAR, s. 424; ULUKAPI İcra ve İflâs Hukuku, s. 170; YILMAZ Geçici Hukuki Himaye, C. 2, s. 1168.

2.2.1.3.3. Delil Tespiti

Delil tespiti¹⁵², görülmekte olan bir davada henüz incelenme sırası gelmemiş yahut ileride açılacak olan bir davada ileri sürülecek bir vakıanın tespiti amacıyla, vaktinden önce delillerin toplanarak güvence altına alınmasını sağlayan geçici hukuki koruma talebidir (HMK m. 400/1)¹⁵³.

Delil tespitinde, o an itibari ile toplanmadığı takdirde kaybolması muhtemel delillerin vaktinden önce emniyet altına alınarak delillerin muhafazası amaçlanmaktadır. Bu sayede, görülmekte olan davada ya da daha sonra açılacak olan bir davada, ileri sürülecek vakıanın ispatına yönelik delilin ortadan kaybolması önlenmiş olacaktır.

Delil tespitine yönelik hangi delillerin toplanabileceği hususunda kanun koyucu sayma yöntemi ile bir kaçını ifade etmiştir. Buna göre, taraflardan her biri keşif yapılmasını¹⁵⁴, tanık ifadelerinin alınmasını¹⁵⁵ ya da bilirkişi incelemesi yaptırılmasını talep edebilir (HMK m. 400/1). Kuşkusuz, bu delillerin yanı sıra taraflardan her biri ileri sürecekleri vakıanın ispatı bakımından zorunlu gördükleri diğer delillerin de tespitini talep edebilir.

Henüz dava açılmamış olan hallerde delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya keşif ya da bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu yahut tanık dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh hukuk mahkemesinden istenir (HMK m. 401/1). Dava açıldıktan sonra delil tespiti talebi, ancak davanın görülmekte olduğu mahkemeden istenebilir (HMK m. 401/4). Esas hakkında açılan davada, delil tespiti yapan mahkemenin yetkisiz ve görevsiz olduğu ileri sürülemez (HMK m. 401/3). İster dava açılmadan önce isterse dava açıldıktan sonra, delil

¹⁵² Delil tespiti kavramı, amacı, koşulları, usulü ve delil tespitine yönelik kararların icrası hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ASLAN AKYOL**, Leyla: Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre), Ankara 2011, s. 27 vd.

¹⁵³ **AKYOL ASLAN** Delil Tespiti, s. 27; **ERİŞİR**, s. 336-338; **KARSLI**, s. 765-766; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 593; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 1051; **UMAR**, s. 1167; **YILMAZ** Geçici Hukuki Himaye, C. 2, s. 1335; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1702.

¹⁵⁴ Örneğin, kira sözleşmesinde kiracının evi boşalttıktan sonra kiraya verenin, kiralananı yeniden kiraya vermeden önce çıkan kiracının vermiş olduğu zararların tespiti amacıyla yapılan keşif gibi.

¹⁵⁵ Örneğin, olayla ilgili doğrudan bilgisi ya da görgüsü olan ağır hasta bir tanığın vaktinden önce dinlenmek sureti ile ifadelerinin tespit edilmesi gibi.

tespitine karar verecek görevli ve yetkili mahkeme, talebi basit yargılama usulü hükümlerine uyarak kararını verecektir (HMK m. 316/1-c).

Delil tespitine karar verilebilmesi için henüz incelenme sırası gelmemiş bir delil olmalı ve talepte bulunan bakımından hukuki yararın varlığı gerekmektedir. Delilin hemen tespit edilmemesi halinde kaybolacağı yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimal dâhilinde bulunuyorsa, hukuki yarar vardır (HMK m. 400/2). İncelenme sırası gelmiş bir delil hakkında delil tespiti istenemeyeceği gibi, talepte bulunan hukuki yararı yoksa delil tespitine karar verilemez¹⁵⁶.

Delil tespiti talebi dilekçe ile yapılır. Dilekçede; tespiti istenen vakıa, tanıklara veya bilirkişilere sorulması istenen sorular, delillerin kaybolacağı veya gösterilmesinde zorlukla karşılaşılabileceği kuşkusunu uyandıran sebepler ile aleyhine delil tespiti istenen kişinin kimlik bilgileri ve adresi yazılır (HMK m. 402/1). Tespit talebi mahkemece haklı bulunursa karar, dilekçe ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Kararda, delil tespitinin nasıl ve ne zaman yapılacağı, karşı tarafın hazır bulunabileceği bildirilir (HMK m. 402/3).

Delil tespitinde, talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hallerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın da delil tespiti yapılabilir. Başka bir deyişle, kanun koyucu, mahkemeye bu konuda zorunluluk bulunması halinde doğrudan dosya üzerinden karar verme noktasında takdir hakkı tanımaktadır. Ancak, mahkemece tespit yapılmasından sonra tespit dilekçesi, tespit kararı, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun bir örneği hemen karşı tarafa re'sen tebliğ edilir. Karşı taraf bu tebliğden itibaren bir hafta içerisinde delil tespiti kararına itiraz edebilir (HMK m. 403).

Nihayetinde, ister dava açılmadan önce isterse dava açıldıktan sonra, delil tespitine karar verilirken, mahkemece basit yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanacaktır. Delil tespitine yönelik karşı tarafın yokluğunda yapılan işlemlere, bu kimsenin, ilgili tespit tutanağı ve diğer evrakların kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz hakkı mevcuttur.

¹⁵⁶ **AKYOL ASLAN** Delil Tespiti, s. 56-63; **KARSLI**, s. 766; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 1052.

2.2.1.4. Her Çeşit Nafaka Davaları İle Velayet ve Vesayete İlişkin Dava ve İşler

Nafaka davalarının tümü ile velayet ve vesayete ilişkin dava ve işlerde, basit yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır (HMK m. 316/1-ç). Bu tür dava ve işlerde basit yargılama usulünün kabul edilme nedeni, uyuşmazlığın niteliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü, aile hukukunu ilgilendiren konularda¹⁵⁷ kanun koyucu, ailenin sağlıklı bir temel üzerinde ilerlemesini kamu düzeninden sayarak bu tür dava ve işlerin daha hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını arzu etmektedir¹⁵⁸.

Yazılı yargılama usulünün uygulaması kabul edildiği takdirde, davaların muhtemel sonuçlanma tarihleri yargılama formaliteleri nedeni ile uzayacağından aile hukuku kaynaklı uyuşmazlıklar, uzun süre çözümsüz kalacak ve kamu düzeni ciddi bozulma tehlikeleri ile karşılaşabilecektir. Bu nedenle, özellikle nafaka, velayet ve vesayete ilişkin dava ve işlerde, yargılamanın daha hızlı bitirilmesine imkân tanıyan basit yargılama usulünün uygulanması yerinde olarak kabul edilmiştir.

2.2.1.4.1. Nafaka Davaları

Nafaka davalarının tümü, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerdendir (HMK m. 316/1-ç). Nafakaya ilişkin davalar 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitap altında yer alan Aile Hukuku bölümünde düzenlenmiştir¹⁵⁹.

Nafaka talebine konu olan davalar, Türk Medeni Kanunu'nun çeşitli hükümlerinde yer almıştır. İlgili düzenlemeler incelendiğinde, nafaka davalarının tedbir nafakası (TMK m. 169; m. 197), yoksulluk nafakası (TMK m. 175/1), iştirak nafakası (TMK m. 182/2; m. 329) ve yardım nafakası (TMK m. 364) şeklinde dört farklı türde olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁵⁷ Aile hukuku kavramı, ailenin önemi ve ailenin korunmasına ilişkin esaslar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, Ankara 2004, s. 2 vd.

¹⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız. TANRIVER, Süha: Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014, s. 63-64 vd; ARAS, Bahattin: Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara 2007, s. 91 vd.

¹⁵⁹ ARAS Aile Mahkemeleri, s. 88 vd; AKINTÜRK, s. 225; ÖZTAN Aile Hukuku, s. 10; TANRIVER Aile Mahkemeleri, s. 35-38.

Tedbir nafakası, boşanma veya ayrılık davasının açılıp açılmamasına göre iki farklı maddede düzenlenmiştir. Eşlerden biri, henüz boşanma veya ayrılık davası açmadan önce ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir (TMK m. 197/1). Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine diğerine yapacağı parasal katkıya, konut veya ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır (TMK m. 197/2).

Boşanma veya ayrılık davası açılınca ise hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır (TMK m. 169). Her iki düzenleme arasındaki fark; boşanma veya ayrılık davası açılmadan önce tedbir nafakasına, hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine karar vermeye yetkili iken, boşanma veya ayrılık davası açıldığında hâkim, bu tedbirleri talep olmaksızın re'sen almakla yükümlüdür.

Yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, süresiz olarak geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında isteyebileceği nafaka türüdür (TMK m. 175/1)¹⁶⁰. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için, tedbir nafakasından farklı olarak boşanma davasının sonuçlanmış olması gerekmektedir. Ayrıca, boşanma sebebi ile eşlerden biri yoksulluğa düşmeli, boşanma davasına konu olan vakiya ilişkin kusurunun diğer taraftan daha ağır olmaması veya en azından eşit düzeyde kusurlu olması gerekmektedir. Nafaka yükümlüsünün kusursuz olması yoksulluk nafakasına hükmedilmesi bakımından önem arz etmemektedir (TMK m. 175/2)¹⁶¹.

İştirak nafakası, boşanma nedeni ile gelecekleri belirsiz olan çocukların eğitim, sağlık, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hukuki güvence sağlayan nafaka türüdür¹⁶². Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel

¹⁶⁰ SERİM ARKAN, Azra: Yoksulluk Nafakası, İÜHFİM 2007, C. 65, S. 1, s. 286; ARAS Aile Mahkemeleri, s. 328.

¹⁶¹ ÖZTAN, s. 500. Yazar; boşanmaya sebebiyet veren kişinin akıl hastası olması halinde de, kendisinden yoksulluk nafakası istenebileceğini ifade etmektedir.

¹⁶² İştirak nafakası yönelik çocuk sayısı birden fazla olursa, hâkim, her bir çocuk için yararlarını ve durumlarını göz önünde tutarak ne miktar nafakaya hükmettiğini kararında ayrı ayrı göstermelidir.

ilişkinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle eğitim, sağlık ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır (TMK m. 182/2). Bu nedenle, diğer eş mali durumu gözetilmek kaydıyla iştirak nafakası ödeyecektir.

Küçüğe fiilen bakan anne veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir (TMK m. 329/1). Bu hüküm, iştirak nafakasının bir diğer görünümüdür. Boşanma veya ayrılık davası açılmamış olsa bile, eşlerden sadece biri çocuklara fiilen bakıyor; diğer eş ilgilenmiyorsa, çocukla fiilen ilgilenen anne veya baba diğerine karşı iştirak nafakası davası açabilecektir. Bu düzenleme ile, çocukların sadece boşandıktan sonra değil, evlilik birliği devam ettiği sürece ihtiyaçlarının temin edilmesi ve korunmaları amaçlanmıştır.

Yardım nafakası, aile hukukundan kaynaklanan ve öncelikli olarak yakın akrabaların birbirlerine destek olmaları gerektiğinin altını çizen bir kurumdur¹⁶³. Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür (TMK m. 364/1). Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır (TMK m. 364/2). Ancak, eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır (TMK m. 364/3).

2.2.1.4.2. Velayet ve Vesayete İlişkin Dava ve İşler

Velayet ve vesayete ilişkin dava ve işlerde, basit yargılama usulü uygulanacaktır (HMK m. 316/1-ç). Velayet ve vesayete ilişkin davalar 4721 sayılı

YİBK 28.11.1956 tarih, 15/15 sayılı kararı. **HAMZAÇEBİ**, Mehmet: Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, SÜHFD 2002, C. 10, S. 3-4, s. 40.

¹⁶³ **AKINTÜRK**, s. 303. Yazar; aile bireylerinden birinin yoksulluğa düşmesi halinde, diğerlerinin onun yardımına koşmasının din ve ahlak kurallarının gereklerinden olduğunu, ancak bu hususun bir hukuk kuralı haline gelmediği sürece bireylerin yardım etmeye zorlanamayacaklarını, oysa ki yoksulluğa düşmüş bir yakınına yardım etmemenin aile dayanışması fikrine aykırı düştüğü gibi, kamu düzeninin de ciddi biçimde zarar göreceğini, bütün bu nedenlerle kanun koyucunun yakın hısımlara yardım etmenin hukuk kuralı ile düzenlenmesi gerektiği düşüncesiyle, yardım nafakasının kabul edildiğini ifade etmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitap altında yer alan Aile Hukuku bölümünde düzenlenmiştir¹⁶⁴.

Velayet ve vesayet hukukunu ilgilendiren hususlar, daha ziyade çekişmesiz yargı işleridir. Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 382/2-b,13,14,15,19 maddesinde çekişmesiz yargı işi olarak saymıştır. Ancak, velayet ve vesayete ilişkin taleplerin tamamının çekişmesiz yargı işi olduğunu söylemek doğru olmaz¹⁶⁵.

Velayet hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar Türk Medeni Kanunu'nun 335'inci ve devamı maddelerinde şu şekilde düzenlenmiştir:

Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukuki işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına veya hâkimin onayına bağlıdır (TMK m. 345).

Çocuğun menfaati ya da gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma göre çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır (TMK m. 346).

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terkedilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir (TMK m. 347).

Çocuğun korunmasına ilişkin bu önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa hâkim, velayetin kaldırılmasına karar verebilecektir (TMK m. 348/1). Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi; ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması; velayet hakkına¹⁶⁶ tek başına sahip olan ana veya babadan biri yeniden evlenirse ve çocuğun menfaatini gerektiğinde re'sen ya

¹⁶⁴ **ARAS** Aile Mahkemeleri, s. 88 vd; **AKINTÜRK**, s. 225; **ÖZTAN** Aile Hukuku, s. 10; **TANRIVER** Aile Mahkemeleri, s. 35-38.

¹⁶⁵ Karşı görüş için bakınız. **SUNAR**, s. 311.

¹⁶⁶ Çocuğun velayetinin eşlerden hangisine verilmesi gerektiği hususunda hâkimin takdir yetkisine ilişkin ölçütler için bakınız. **ÖZTAN**, s. 467-468.

da talep üzerine, velayetin kaldırılmasına karar verilebilir (TMK m. 348,349; HMK m. 382/2-b, 13)¹⁶⁷. Velayetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalmışsa hâkim, re'sen ya da ana veya babanın istemi üzerine velayeti geri verir (TMK m. 351/2).

Ana ve baba velayetleri devam ettiği sürece, çocuğun mallarını yönetme hak ve ödevine sahip olduğundan bu yükümlülüklerini yerine getirmediği durumlarda hâkim müdahale eder (TMK m. 352/2).

Ana ve baba, çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermezlerse, hâkim, malların koruması için uygun önlemleri alır (TMK m. 360/1). Özellikle malların yönetimi konusunda talimat verebilir. Belirli zamanlarla verilen bilgi ve hesabı yeterli görmezse malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine karar verebilir (TMK m. 360/2; HMK m. 382/2-b, 15). Ancak, çocuğun mallarının yönetiminin tehlikeye düşmesi başka bir şekilde önlenemiyorsa hâkim, kayyımaya devredilmesine karar verebilir (TMK m. 361; HMK m. 382/2-b, 14).

Vesayet, velayet altında bulunmayan her küçüğe¹⁶⁸ ya da yaşı küçük olmasa da kanunen vesayetin kurulmasını gerektiren hallerden biri ile muhatap olan bir kimseye hukuki işlem ve eylemlerinde yasal temsilcisi olan vasi vasıtası ile ona yardımcı olacak ve onun adına işlem yapabilecek hukuki bir kurumdur¹⁶⁹. Vesayete ilişkin düzenlemelere, Türk Medeni Kanunu'nun 396'ncı ve devamı maddelerinde şu şekilde yer verilmektedir:

Velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır. Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren böyle bir halin varlığını öğrenen nüfus memurları, idari makamlar, noterler ve mahkemeler bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar (TMK m. 404).

¹⁶⁷ Velayet hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar, çocukların korunmasına yönelik geçici önlemlerden ziyade mevcut velayetin kaldırılması ya da değiştirilmesi talebine dayanmaktadır. Çekişmesiz yargı işi olmasına rağmen, uygulamada bu davalar, "*velayetin nez'i davası*" şeklinde adlandırılmaktadır.

¹⁶⁸ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 2. HD. 09.02.2004 tarih, 2004/703 E., 2004/1304 K. sayılı kararında "...küçük İ., 18.02.1987 doğumlu, Z. ise 10.01.1989 doğumlu olup babaları A.'nın 1.5.2002 tarihinde öldüğü anlaşıldığından velayetleri sağ olan annesi K.'dadır. Velayet altında olmayan küçükler vesayet altına alınabilir. Velayet kaldırılmadan, velayet altındaki küçükler için vasi tayin edilmesi bozmayı gerektirmiştir." denilerek bu durum açıkça gösterilmiştir.

¹⁶⁹ AKINTÜRK, s. 307-310.

Velayet altında bulunmayan ergin kişilere de vesayeti gerektiren hallerde ya da bazı nedenlerle kendi istekleri üzerine kısıtlanmaları söz konusu olabilir¹⁷⁰.

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebi ile işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır (TMK m. 405/1).

Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olan ya da başkalarının güvenliğini tehdit eden her ergin kısıtlanır (TMK m. 406).

Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır. Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanması gerektiğini hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür (TMK m. 407).

Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir (TMK m. 408).

Vesayete ilişkin dava ve işlerde, basit yargılama usulünün uygulanacağından söz etmiştik. Ancak, kanun koyucu, bir kimsenin hukuki ehliyetinin sınırlanması sonucunu doğuran vesayette, bir takım özel usul kuralları getirmiştir.

Bir kimse dinlenilmeden savurganlığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetimi ve isteği sebebi ile kısıtlanamaz (TMK m. 409/1). Başka bir deyişle, kısıtlanma sebebi savurganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim ile kişinin kendi isteği üzerine ise hâkim, duruşmada mutlaka kısıtlı adayını dinlemek zorundadır. Duruşma açmaksızın dosya üzerinden re'sen karar vermesi mümkün değildir¹⁷¹.

¹⁷⁰ Uygulamada bu dava ve işler, “vasi tayini” şeklinde adlandırılmaktadır.

¹⁷¹ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 2. HD. 15.03.2010 tarih, 2009/13478 E., 2010/4866 K. sayılı kararında “...savurganlığı, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı ve malvarlığının kötü yönetimi sebebiyle davalının kısıtlanması istenilmiş ise de, tarafların bu yöndeki

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlanmaya, ancak, resmi sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir. Hâkim, karar vermeden önce kurul raporunu göz önünde tutarak kısıtlanması istenen kişiyi dinleyebilir (TMK m. 409/2). Bu iki halde hâkim, kısıtlı adayını kısıtlama sebeplerinin oluşup oluşmadığının tespiti bakımından yeterli teknik ve fiziki donanıma sahip, ayrıca bilimsel olarak durumu doğru bir şekilde tayin ve tespit edecek bir sağlık kuruluşuna sevk etmek zorundadır¹⁷². Sadece, kısıtlı adayını duruşmaya çağırarak dinleyip karar veremez; ancak ilgili sağlık kuruluşunun raporu geldikten sonra vicdani kanaatine uygun bir hüküm tesis etmek bakımından kısıtlanacak kimseyi dinleyebilir.

Vesayet işlerinde yetki, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir (TMK m. 411). Vesayet daireleri ise, vesayet makamı ve denetim makamı olmak üzere iki türdür (TMK m. 397/1). Vesayet makamı sulh hukuk mahkemesi, denetim makamı ise asliye hukuk mahkemesidir (TMK m. 397/1). Vesayet makamının izni olmadıkça, vesayet altındaki kişi yerleşim yerini değiştiremez. Yerleşim yerinin değişmesi halinde yetki, yeni vesayet dairelerine geçer. Böyle bir halde, kısıtlama kararı, yeni yerleşim yerinde de ilan olunur (TMK m. 412).

Vesayet işleri zorunlu kıldığı takdirde vesayet makamı, vasinin atanmasından önce de re'sen gerekli önlemleri alır; özellikle, kısıtlanması istenen kişinin fiil ehliyetini geçici olarak kaldırabilir ve ona bir temsilci atayabilir (TMK m. 420). Bu madde ile kanun koyucu, kısıtlanacak kişinin mahkemedeki yargılamasının devam ettiği sırada yapacağı muhtemel hukuki işlemleri önlemek istemiş, bu sayede kısıtlının kötü niyetli hareket etmesine fırsat vermemiştir.

Vasi tayinine ilişkin karar, vasi atanan kişiye hemen tebliğ olunur. Bu tebliğ ile birlikte kısıtlama kararı da kısıtlının yerleşim yerinde ve nüfusa kayıtlı olduğu yerde ilan edilir (TMK m. 421). Vasi tayin edilen kişi, bu durumun kendisine tebliğinden

delilleri toplanıp sonuca göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm kurulması doğru olmamıştır.” şeklinde belirtilmiştir.

¹⁷² Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 2. HD. 09.06.2008 tarih, 2008/8147 E., 2008/8187 K. sayılı kararında “...önceki raporda hastalığın sürekli ve ilerleyici özelliğine işaret edildiği, bir süre sonra hastalığın akıllıca yaşam sürmeye müsaade etmeyeceği ifade edildiğine göre, kısıtlanması istenilen kişinin yeniden muayeneye gönderilerek durumu resmi sağlık raporu ile saptandıktan sonra hasil olacak sonuca göre hüküm kurulması gerektiği halde, aksi yönde yapılan inceleme ile karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde belirtilmiştir.

başlayarak on gün içinde vasilikten kaçınma hakkını¹⁷³ kullanabilir (TMK m. 422/1). Ayrıca ilgili olan herkes, vasinin atandığını öğrendiği günden başlayarak aynı süre içerisinde vesayet makamına itiraz edebilir (TMK m. 422/2). Vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi, vasilikten kaçınma veya itiraz sebebini yerinde görürse yeni bir vasi atar; yerinde görmediği takdirde, bu konudaki görüşü ile birlikte gerekli kararı vermek üzere durumu denetim makamına bildirir (TMK m. 422/3). Denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesi, vasilikten kaçınma şeklindeki itirazı kabul veya ret yönünde değerlendirerek karar verecektir. İtiraz kabul edildiği takdirde, vesayet makamı tarafından yeni bir vasi tayin edilmesi gerekir, ancak itiraz reddedildiği takdirde vasi tayinine ilişkin karar kesinleşeceğinden vasinin hemen göreve başlaması için gerekli işlemleri yapması gerekmektedir (TMK m. 425).

Ergin bir kişinin hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri bir sebeple ivedi bir işini kendisi görebilecek veya bir temsilci atayabilecek durumda değilse; bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa; yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi, re'sen ya da kişinin isteği üzerine kayyım atayabilir (TMK m. 426). Kayyım bir malvarlığının tümünün yönetimi için görevlendirilmiş ise, yönetim kayyımı (TMK m. 460), sadece belli bir işin görülmesi için görevlendirilmiş ise, temsil kayyımı (TMK m. 459) şeklinde görevini yerine getirmektedir. Kayyım vesayet makamı tarafından atandığı için, bu konuda sulh hukuk mahkemesi görevli kılınmıştır. Bu nedenle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 4/1-ç maddesi uyarınca, basit yargılama usulü uygulanacaktır (HMK m. 316/1-a).

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmama ile beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır (TMK m. 429)¹⁷⁴.

¹⁷³ Vasilikten kaçınma sebepleri Türk Medeni Kanunu'nun 417'nci maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: Altmış yaşını doldurmuş olanlar, Bedensel engelleri veya sürekli hastalıkları sebebiyle bu görevi güçlükle yapabilecek olanlar, Dörtten çok çocuğun velisi olanlar, Üzerinde vasilik görevi olanlar, Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyeleri, hâkimlik ve savcılık mesleği mensupları.

¹⁷⁴ Yasal danışman atanmasını gerektiren durumlar şu şekildedir: 1. Dava açma ve sulh olma, 2. Taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir aynî hak kurulması, 3. Kıymetli

Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arzeden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir veya alıkonulabilir (TMK m. 432). Yerleştirme veya alıkoymaya karar verme yetkisi, ilgilinin yerleşim yeri veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bulunduğu yer vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesine aittir (TMK m. 433)¹⁷⁵. Kuruma yerleştirilen kişi veya yakınları, verilen karara karşı kendilerine bildirilmesinden başlayarak on gün içinde denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilirler. Bu hak, kurumdan çıkarılma isteminin reddi hâlinde de kullanılabilir (TMK m. 435).

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi, vasinin açık veya örtülü izni olmadan hukuki bir işlem yapması durumunda, işlem diğer tarafın belirlediği veya başvurusu üzerine hâkimin belirleyeceği uygun bir süre içinde onanmazsa, diğer taraf bununla bağlı olmaktan kurtulur (TMK m. 451/1).

Mümeyyiz küçük veya kısıtlının üçüncü kişi ile yaptığı hukuki işlemleri vasinin onamadığı işlemlerde, taraflardan her biri verdiği geri isteyebilir. Ancak, vesayet altındaki kişi, sadece kendi menfaatine harcanan veya geri isteme zamanında malvarlığında mevcut olan zenginleşme tutarıyla ya da iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmış olduğu miktarla sorumludur. Ancak, vesayet altındaki mümeyyiz küçük ya da kısıtlı, fiil ehliyetine sahip olduğu hususunda diğer tarafı yanıltmış ise, onun bu yüzden uğradığı zarardan tamamıyla sorumlu olur (TMK m. 452). Bu davada da, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Vesayet altındaki kişiye bir meslek veya sanatın yürütülmesi için vesayet makamı tarafından izin verilmesi (TMK m. 453).

evrakın alımı, satımı ve rehnedilmesi, 4. Olağan yönetim sınırları dışında kalan yapı işleri, 5. Ödünç verme ve alma, 6. Ana parayı alma, 7. Bağışlama, 8. Kambiyo taahhüdü altına girme, 9. Kefil olma.

¹⁷⁵ Hâkim, karar verirken ilgili kişiyi dinler; gerektiği takdirde adli yardım sağlanmasına hükmedebilir. Basit yargılama usulüne göre kararını verir (TMK m. 437).

Vasi, vesayet altındaki kişinin malvarlığından, olanak bulunmadığı takdirde hazineden karşılanmak üzere, kendisine bir ücret verilmesini isteyebilir. Ödenecek ücret, yönetimin gerektirdiği emek ve yönetilen malvarlığının geliri göz önünde tutulmak suretiyle her hesap dönemi için vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi tarafından belirlenir (TMK m. 457). Kayyımın görev süresi ve ücreti de aynı şekilde belirlenir (TMK m. 458/2).

Vasi tarafından yapılan bazı hukuki işlemlerde vesayet makamının izni (TMK m. 462)¹⁷⁶, bazı hallerde ise vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da onayı gerekir (TMK m. 463)¹⁷⁷. Denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesi, onay gerektiren işlemler vesayete ilişkin olduğu için basit yargılama usulünü uygulamak zorundadır.

Vesayet makamı, vasinin belli dönemlerde vereceği rapor ve hesapları inceler; gerekli gördüğü hâllerde bunların tamamlanması veya düzeltilmesini ister (TMK m. 464).

Vesayetin, küçüğün ergin olması ya da özgürlüğü bağlayıcı cezanın sona ermesi gibi kendiliğinden sona ermediği hallerde, kazai rüşt (TMK m. 470) ya da kısıtlama kararının kaldırılmasına ilişkin durumlarda (TMK m. 472, 474-476) vesayetin sona ermesine vesayet makamı tarafından karar verilir. Kısıtlama kararı ilan edilmişse, kaldırılması da ilan olunur (TMK m. 473).

¹⁷⁶ Vesayet makamının iznine tabi hukuki işlemler: 1. Taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir aynı hak kurulması, 2. Olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalan taşınır veya diğer hak ve değerlerin alımı, satımı, devri ve rehnedilmesi, 3. Olağan yönetim sınırlarını aşan yapı işleri, 4. Ödünç verme ve alma, 5. Kambiyo taahhüdü altına girme, 6. Bir yıl veya daha uzun süreli ürün ve üç yıl veya daha uzun süreli taşınmaz kirası sözleşmeleri yapılması, 7. Vesayet altındaki kişinin bir sanat veya meslekle uğraşması, 8. Acele hâllerde vasinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere, dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato yapılması, 9. Mal rejimi sözleşmeleri, mirasın paylaşılması ve miras payının devri sözleşmeleri yapılması, 10. Borç ödemededen aciz beyanı, 11. Vesayet altındaki kişi hakkında hayat sigortası yapılması, 12. Çıraklık sözleşmesi yapılması, 13. Vesayet altındaki kişinin bir eğitim, bakım veya sağlık kurumuna yerleştirilmesi, 14. Vesayet altındaki kişinin yerleşim yerinin değiştirilmesi.

¹⁷⁷ Denetim makamının onayına tabi hukuki işlemler: 1. Vesayet altındaki kişinin evlât edinmesi veya evlât edinilmesi, 2. Vesayet altındaki kişinin vatandaşlığa girmesi veya çıkması, 3. Bir işletmenin devralınması veya tasfiyesi, kişisel sorumluluğu gerektiren bir ortaklığa girilmesi veya önemli bir sermaye ile bir şirkete ortak olunması, 4. Ömür boyu aylık veya gelir bağlama veya ölünceye kadar bakma sözleşmeleri yapılması, 5. Mirasın kabulü, reddi veya miras sözleşmesi yapılması, 6. Küçüğün ergin kılınması, 7. Vesayet altındaki kişi ile vasi arasında sözleşme yapılması.

Vasi, görevini ağır surette savsaklar, yetkilerini kötüye kullanır veya güveni sarsıcı davranışlarda bulunur ya da borç ödemede acze düşerse, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi tarafından re'sen ya da talep üzerine görevden alınır (TMK m. 483, 484) ¹⁷⁸. Ancak, sulh hukuk mahkemesi, vasiyi görevinden azlederken gereken araştırmayı yapmak ve mutlaka vasiyi dinlemek zorundadır (TMK m. 485). İlgililer, vesayet makamının görevden almaya ilişkin kararına, on gün içinde denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilirler. Asliye hukuk mahkemesi, gerektiğinde duruşma yaparak itirazı kesin olarak karar bağlar (TMK m 488).

Son rapor ve kesin hesap onaylandıktan ve malvarlığı vesayet altındaki kişiye, mirasçılara veya yeni vasiye teslim edildikten sonra vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi vasinin görevinin sona erdiğine karar verir (TMK m. 491).

Vesayet organları ve vesayet işleri ile görevlendirilmiş olan diğer kişiler, görevlerini yerine getirirken iyi bir yönetimin gerektirdiği dikkat ve özeni göstermekle yükümlüdürler (TMK m. 466). Kusurlu davranışları sebebi ile vesayet altındaki kişiye karşı da sorumludurlar (TMK m. 467). Bu nedenle, bu kimselere karşı kusurlu davranışları sebebi ile açılacak olan tazminat davalarında uyuşmazlığın kaynağı vesayet hukuku olduğu için basit yargılama usulü uygulanacaktır¹⁷⁹.

Nihayetinde, velayet ve vesayet ilişkin dava ve işlerin tümünde, kamu düzeninin bozulmaması veya kısıtlı adaylarının menfaatlerinin zarara uğramaması, bir an önce hukuki durumlarının tespit edilmesi bakımından, basit yargılama usulü uygulama alanı bulacaktır.

2.2.1.5. Hizmet İlişkisinden Doğan Davalar

Hizmet ilişkisinden doğan davalar, basit yargılama usulüne tabidir (HMK m. 316/1,d). Ancak, hizmet ilişkisinden doğan uyuşmazlıklar, sadece 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerinden kaynaklanmamaktadır. Bu kanun dışında, özellikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda da çeşitli hükümlere yer verilmiştir¹⁸⁰. Ayrıca, Basın İş

¹⁷⁸ Uygulamada bu dava ve işler, "vasi azli" şeklinde adlandırılmaktadır.

¹⁷⁹ SUNAR, s. 317.

¹⁸⁰ Hizmet sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 393-447'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Kanunu ve Deniz İş Kanunu da, hizmet sözleşmelerini düzenlemektedir. Bu nedenle, ister Türk Borçlar Kanunu'ndan veya diğer kanunlardan, isterse İş Kanunu'ndan kaynaklı hizmet ilişkisinden doğan uyuşmazlıklar basit yargılama usulüne göre görülecektir¹⁸¹.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmeden önce hizmet ilişkisinden doğan davalarda, yine basit yargılama usulünün uygulanacağını hükme bağlayan kurallar bulunuyordu (HUMK m. 507/1, 176/6). Bu bağlamda, İş Mahkemeleri Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, hizmet sözleşmesinden doğan davalar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 176/6 ve 507/1 maddeleri uyarınca basit yargılama usulüne göre görülmekteydi. İş Mahkemeleri Kanunu, 04.08.1950 tarihinde yürürlüğe girince, hizmet sözleşmesinden doğan davalar hakkında sözlü yargılama usulü uygulanmaya başladı. Çünkü, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 7'nci maddesinde, "*iş mahkemelerinde şifahi yargılama usulü uygulanır*" hükmü nedeniyle açık bir düzenleme bulunması karşısında, hizmet ilişkisinden doğan davalarda, sözlü yargılama usulü kabul edilmişti. Bu nedenle, İş Mahkemeleri Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre özel bir kanun niteliğinde olduğundan, özel kanunun genel kanundan önce uygulanması ilkesi gereğince sözlü yargılama usulüne göre davalar görülmekteydi¹⁸². 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun kabul edilmesi ile birlikte, sözlü yargılama usulü kaldırıldığından ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 447/1'inci maddesi uyarınca basit yargılama usulüne atıf yapıldığından, hizmet sözleşmesinden doğan davalar hakkında basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte ise, seri ve sözlü yargılama usulleri kaldırılarak yazılı ve basit olmak üzere iki yargılama usulü benimsendi. Ortadan kaldırılan her iki yargılama usulüne ilişkin görülecek davalar hakkında ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 447'nci maddesinde düzenleme yapıldı. Buna göre, diğer kanunların sözlü yahut seri yargılama usulüne atıf yaptığı hallerde, basit yargılama usulünün uygulanacağı belirtildi. Bu nedenle, İş Mahkemeleri Kanunu 7'nci maddesinde yer alan ve halen varlığını koruyan sözlü yargılama usulüne ilişkin

¹⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **BOZKURT**, H. Argun: İş Yargılaması Usul Hukuku, Ankara 2012, s. 34; **GÜNAY**, Cevdet İlhan: İş Hukuku, Ankara 2013, s. 196-197.

¹⁸² **SANCAR**, Mithat: Özel Mahkemelerde Uygulanan Özel Yargılama Usulleri (YL Tezi), Ankara 1987, s. 47-48.

bu madde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile birlikte zımnen yürürlükten kalkmış oldu. Çünkü, sözlü yargılama usulüne Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile birlikte son verilmiştir. İş Mahkemeleri Kanunu gibi başkaca kanunlarda da seri veya sözlü yargılama usulüne atıf yapılsa dahi, bu uyuşmazlıklar basit yargılama usulüne göre karara bağlanacaktır.

Hizmet ilişkisinden doğan davalar:

Hizmet ilişkisinden doğan davalar, öncelikle, İş Kanunu'nda yer alan uyuşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Çünkü, İş Kanunu başlı başına hizmet sözleşmesinin esaslarını düzenlemektedir. İş Kanunu'na göre işçi sayılan kimselerle, işveren veya işveren vekilleri arasında iş akdinden veya İş Kanunu'na dayanan her türlü hak iddialarından doğan hukuk uyuşmazlıklarının çözümü için iş mahkemeleri görevli kılınmış ve bu davalar hakkında basit yargılama usulü uygulanacaktır (İMK m. 1/1)¹⁸³.

İşçi Sigortaları Kurumu ile sigortalılar veya yerine kaim olan hak sahipleri arasındaki uyuşmazlıklar hakkında da basit yargılama usulü uygulanacaktır (İMK m. 1/2,B)¹⁸⁴. Ancak, İşçi Sigortaları Kurumuna ilişkin düzenlemelerin yer aldığı 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu mülga olmuştur (5510 sayılı SSVGSSK m. 106). Şöyle ki, bütün çalışanların ayrı bir kanuna ve farklı usullere tabi olması hizmet sözleşmesinin uygulanması bakımından sorunlara yol açmış, bu nedenle kanun koyucu çalışanları tek bir çatı altında toplayarak 31.05.2006 tarihinde 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nu kabul etmiştir¹⁸⁵.

¹⁸³ **BOZKURT**, s. 121 vd; **GÜNAY**, s. 172 vd. *Uygulamada*, İş Mahkemelerinde en çok görülen dava türleri; iş ücretine (işçilik alacağı) ilişkin davalar ile hizmet sözleşmesinin haksız olarak işveren tarafından feshedilmesi nedeni ile açılan işe iade davalarıdır.

¹⁸⁴ **BOZKURT**, s. 157 vd; **GÜNAY**, s. 177 vd. *Uygulamada*, en çok görülen dava türleri; sigortalılık başlangıç tespiti (bir günlük tespit) davaları, hizmet süresinin tespiti davaları, tarım-bağkurlu çalışmaların tespiti davaları, yurtdışı borçlanma tespiti davaları, maluliyetin tespiti davaları ve buna bağlı olarak açılan maddi-manevi tazminat davaları ile malulen emeklilik davalarıdır.

¹⁸⁵ 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 7/3'üncü maddesine, 10.09.2014 tarihinde kabul edilen 6552 sayılı Kanun'un 64'üncü maddesi ile ek fıkra getirilmiştir. Buna göre, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklarda önce kuruma başvuru şartı getirilmiş, kurum tarafından verilen veya süre içinde verilmeyen cevap doğrultusunda dava açma hakkı tanınmıştır.

05.07.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun¹⁸⁶ ile 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’na eklemeler yapılmıştır. Buna göre, *“birden fazla iş mahkemesi bulunan yerlerde sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan davaların görüleceği iş mahkemeleri, HSYK tarafından belirlenebilir”* şeklinde hüküm ihdas edilerek sosyal güvenlik alanında uzman mahkemeler oluşturulmuştur. HSYK 1. Dairesi 20.11.2012 tarihli 2783 sayılı Karar ile sosyal güvenlik mahkemelerinin kurulacağı yerleri ve yargı çevresini belirlemiştir¹⁸⁷. Yargı çevresi itibari ile sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlığın bulunduğu yerde ayrı bir sosyal güvenlik mahkemesi bulunuyor ise, davalar bu mahkemede, aksi takdirde iş mahkemelerinde görülecektir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik mahkemelerinde görülecek uyuşmazlıklar, hizmet sözleşmesinden kaynaklanacağı için basit yargılama usulü uygulanacaktır.

854 sayılı Deniz İş Kanunu’nun 46’ncı maddesine göre, gemi adamları ile bunların işveren veya işveren vekilleri arasında Deniz İş Kanunu’ndan ya da hizmet sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında açılan davalarda basit yargılama usulü uygulanır¹⁸⁸.

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun ek 4/1’inci maddesine göre, basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar arasında bu kanun ve tadillerine dayanan her türlü hak iddialarından kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında açılan davalarda basit yargılama usulü uygulanacaktır¹⁸⁹.

6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu 79’uncu maddesine göre, bu Kanun’un uygulanmasından doğan uyuşmazlıklar hakkında açılacak davalar iş mahkemelerinde görülür denilmek suretiyle bu davalarda basit yargılama usulü uygulanacaktır.

¹⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertilenmesi Hakkında Kanun 39-40’inci maddelerine bakınız.

¹⁸⁷ Sosyal güvenlik mahkemelerinin kurulması, görev alanına giren dava ve işler ve kurulan iller bakımından ayrıntılı bilgi için bakınız. ÇIRAY, Umut: Sosyal Güvenlik Mahkemeleri, Mali Çözüm Mayıs-Haziran 2013, s. 237-240.

¹⁸⁸ BOZKURT, s. 167-168; GÜNAY, s. 179.

¹⁸⁹ BOZKURT, s. 166-167; GÜNAY, s. 179.

İş Kanunu'nun 4'üncü maddesine göre, iş sözleşmesinin kapsamı dışında olan ve bu Kanun'a tabi olmayan kimselerin de çalışmaları, hizmet sözleşmesi niteliğindedir. İş Kanunu kapsamında olmamaları, sözleşmenin hukuki niteliğini değiştirmez. Zira, kanun koyucu bu hususu vurgulayarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316/1,d maddesinde bilinçli bir şekilde "hizmet ilişkisinden doğan" davalar tabirini kullanmıştır. Bu nedenle, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda da, hizmet ilişkisinden doğan uyuşmazlıklar bulunmaktadır. Hizmet sözleşmeleri üçlü bir ayırım dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. İlk olarak genel hizmet sözleşmelerine yer verilmiş daha sonra sırası ile pazarcılık sözleşmesi ile evde hizmet sözleşmesi aynı bölüm altında düzenlenmiştir.

Hizmet sözleşmeleri görüleceği üzere, bazen yapılan işin niteliğine bazen de hizmet sözleşmesi ile çalışan kişinin sıfatı dikkate alınarak farklı kanunlarda çeşitli şekillerde düzenlenmiştir. Uyuşmazlığın kaynağı, davacı ve davalının sıfatı, dava bakımından görevli mahkemeler farklılık arz etse de, hepsi bakımından ortak olan basit yargılama usulüne göre uyuşmazlığın neticelendirileceğidir. Hizmet ilişkisinden doğan davalar bakımından basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, işçinin korunması ilkesine dayanmaktadır. Çünkü, işçi, işveren karşısında hak ve yükümlülükler bakımından zayıf konumdadır. Bu nedenle, özellikle işçiler tarafından açılan davaların mağdur olmamaları bakımından bir an önce karara bağlanması gerekmektedir. Kanun koyucu, hem işin niteliğini dikkate alarak hem de davaların hızlı bir şekilde neticelenmesini sağlamak için hizmet ilişkisinden doğan davalar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmasını kabul etmiştir.

2.2.1.6. Konkordato ile Sermaye Şirketleri veya Kooperatiflerin Uzlaşma Sureti İle Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Davalar

Konkordato hukukuna ilişkin açılacak olan davalar ile sermaye şirketleri ya da kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasına ilişkin davalar hakkında, basit yargılama usulü uygulanır (HMK m. 316/1-e). Her ne kadar konkordato hukuku ile sermaye şirketleri ya da kooperatiflerin uzlaşma sureti ile yeniden yapılandırılması

ilişkin hükümler, İcra ve İflas Kanunu 12'nci Bap altında 285-309/ü maddeleri arasında düzenlenmiş ise de, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316/1-e maddesi dikkate alınarak anlatım bütünlüğünün bozulmaması bakımından konuya ilişkin açıklamalar bu başlık altında yapılacaktır. Ancak, tekraren belirtmek gerekirse, bu iki kurum hakkındaki düzenlemeler İcra İflas Kanunu'nun anılan maddelerinde hüküm altına alınmıştır.

Konkordato ile sermaye şirketleri ya da kooperatiflerin uzlaşma sureti ile yeniden yapılandırması arasında hukuki bir takım farklılıklar bulunsa da, her iki kurumun da amacı, vadesi gelmiş borçlarını ödeyemeyen veya mevcut alacakları borçlarını karşılamaya yetmeyen borçluların iflâsının önüne geçilmek suretiyle, tekrar ticari hayatlarına devam etmelerini sağlamaktır. Keza, kanun koyucu özellikle sermaye şirketleri bakımından bir bütün halinde ticari faaliyetin sona ermesi yerine, bu kurumların bir takım plan ve projeler sunmak sureti ile sekteye uğrayan ticari hayatlarına devam edebilme imkânı tanımıştır. Bu sayede, ekonomik krizler ya da başkaca öngörülemeyen sebeplerle ticari hayatın son bulması bir nebze olsun önlenmek istenmiştir¹⁹⁰.

2.2.1.6.1. Konkordato Hukukuna İlişkin Davalar

Konkordato, dürüst bir borçlunun, imtiyazsız alacaklılarının çoğunluğu ile yaptığı ve ticaret mahkemesinin tasdiki ile hüküm ifade eden öyle bir cebri anlaşmadır ki, bununla imtiyazsız alacaklılar borçluya karşı alacaklarının belli bir yüzdesinden vazgeçerler ve borçlu, borçlarının konkordato ile kabul edilen kısmını ödemekle, borçlarının tamamından kurtulur¹⁹¹.

Kanun koyucu, konkordato hukukuna ilişkin hükümleri İcra İflâs Kanunu 285-309/ü maddeleri arasında düzenlemiştir. Konkordato; adi konkordato (İİK m. 285-

¹⁹⁰ **ERCAN**, İbrahim: İcra ve İflâs Hukukunda Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, Konya 2008, s. 37 vd; **TANRIVER**, Süha/**DEYNEKLİ**, Adnan: Konkordatonun Tasdiki, Ankara 1996, s. 27; **TANRIVER**, Süha: Konkordato Komiseri, Ankara 1993, s. 1; **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema: İcra-İflâs Hukukunda Yeniden Yapılandırma, Ankara 2005, s. 274.

¹⁹¹ **KARSLI**, İcra ve İflâs Hukuku, s. 533; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 625; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 513; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 294; Diğer yazarlar, **ERCAN** Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, s. 43; **KURU** El Kitabı, s. 1444; **TANRIVER/DEYNEKLİ**, s. 29-30; **TANRIVER** Konkordato Komiseri, s. 3-4; **TAŞPINAR AYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 283.

308), iflâstan sonraki konkordato (İİK m. 309) ve malvarlığının terki suretiyle konkordato (İİK m. 309/a-309/ü) olmak üzere üç farklı türde hüküm altına alınmıştır.

Adi konkordato, konkordato hükümlerinden yararlanmak isteyen herhangi bir borçlunun icra mahkemesine gerekçeli bir dilekçe ve konkordato projesi vermek suretiyle, henüz iflâs etmeden önce gerçekleştirilen konkordatodur (İİK m. 285/1). Adi konkordatoda, borçlu iflâs hükümlerine tabi bir borçlu olabileceği gibi, iflâsa tabi olmayan bir borçlu da olabilir.

İflâstan sonraki konkordato, iflâsına hükmedilmiş olan bir borçlunun konkordato teklif etmek suretiyle, iflâs idaresinin de görüşü alındıktan sonra, ikinci alacaklılar toplantısında veya daha sonra kabul edilen konkordato türüdür (İİK m. 309). Adi konkordatodan farklı olarak iflâstan sonraki konkordatoda, borçlunun iflâsına hükmedilmeli ve borçlunun iflâsa tabi kişilerden olması gerekmektedir.

Malvarlığının terki suretiyle konkordato, alacaklılara borçlunun malvarlığı üzerinde tasarruf etmek veya bu malların tamamını ya da bir kısmını üçüncü kişilere devretme yetkisi veren konkordato türüdür (İİK m. 309/a). Diğer iki konkordato türünden farklı olarak bu konkordatoda, borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi sona ermektedir. Borçlunun alacaklıları ile ödemeyi üstlendiği belli bir yüzde ile alacaklılarında feragat ettiği belli bir alacak miktarı yoktur. Borçlunun malvarlığının tümü üzerinde konkordato yapılmaktadır ve borçlunun tasarruf yetkisi ortadan kalkmaktadır¹⁹².

Adi konkordato, iflâstan sonraki konkordato ya da malvarlığının terki suretiyle konkordatoda herhangi bir ayırım yapılmaksızın görülecek davalar hakkında, basit yargılama usulü uygulanacaktır (HMK m. 316/1-e).

¹⁹² Ayrıntılı açıklama için bakınız. **ERCAN** Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, s. 102, 141 vd; **TANRIVER/DEYNEKLİ**, s. 45; **TANRIVER** Konkordato Komiseri, s. 19; **TAŞPINAR AYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 288-289; Diğer yazarlar, **KARSLI**, İcra ve İflâs Hukuku, s. 535-537; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 651 vd; **KURU** El Kitabı, s. 1542; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 551 vd; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 344 vd.

Konkordato talebi; adi konkordatoda iflâsa tabi borçlular için, İcra İflâs Kanunu 154/1-2 maddesinde belirtilen hükümlerine göre, iflâsa tabi olmayan borçlular için ise bunların yerleşim yerlerinde bulunan icra mahkemesine yapılır (İİK m. 285/4). Konkordato hükümlerinden yararlanmak isteyen herhangi bir borçlu, icra mahkemesine gerekçeli bir dilekçe ve bir konkordato projesi verir. Bu projeye ayrıntılı bir bilanço, gelir tablosu ve defter tutmaya mecbur kişilerden ise defterin durumun bildiren bir cetvel de ekler. Bu cetvelde özellikle, tutulması gerekli defterlerin hepsinin mevcut durumu hakkında bilgi verir (İİK m. 285/1). Ayrıca, iflâs talebinde bulunabilecek her alacaklı, gerekçeli bir dilekçeyle icra mahkemesinden borçlu hakkında konkordato işlemlerinin başlatılması talebinde bulunabilir (İİK m. 285/2).

İcra mahkemesi borçluyu ve talepte bulunmuş ise alacaklıyı dinledikten sonra, borçlunun durumunu, malvarlığı ve gelirlerini, taahhütleri yerine getirmesine engel olan sebepleri ve konkordatonun başarı ihtimalini göz önünde tutarak projenin alacaklıları zarara uğratma kastından arî olup olmadığına göre konkordato talebinin uygun olup olmadığına karar verir (İİK m. 286/1). Konkordato talebi, İcra İflâs Kanunu 166/2 maddesinde yer alan usule göre ilan olunur. Konkordato talebinin ilanından itibaren on gün içinde alacaklılar itiraz ederek konkordato mühleti verilmesini gerektiren bir hal bulunmadığını ileri sürerek icra mahkemesinden talebin reddini isteyebilir (İİK m. 287/1).

İcra mahkemesi, konkordato talebini görüşmek üzere bir duruşma günü tayin etmelidir¹⁹³. Çünkü, borçluyu ve talepte bulunmuş ise alacaklıyı dinlemeden karar veremeyeceği açıkça düzenlendiği gibi, konkordatonun ilanından sonra süresi içinde itiraz eden alacaklıların da konkordato mühleti verilmesini gerektirmeyen hal ile ilgili dinlemek durumundadır. Konkordato talebi, basit yargılama usulü hükümlerine göre görülecektir. Konkordato talebinin reddine ilişkin kararı, tefhimden itibaren on gün içinde borçlu veya talep sahibi alacaklı temyiz edebilir (İİK m. 286/3).

Konkordato talebi uygun görüldüğü takdirde, icra mahkemesi borçluya en fazla üç aylık bir mühlet verir. Aynı zamanda konkordatoya ilişkin işlemlerde

¹⁹³ **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 639; **KURU** El Kitabı, s. 1452-1453; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 533; **TANRIVER/DEYNEKLİ**, s. 68-69; **TANRIVER** Konkordato Komiseri, s. 48-49.

bulunmak üzere bir konkordato komiseri atar (İİK m. 287/2, 290)¹⁹⁴. Konkordato mühleti verilmesine ilişkin karara karşı, kanunda herhangi bir kanun yolu bulunmamaktadır. Ancak borçlu, konkordato mühleti verilmesinden sonra gerekli işlemlere beş gün içinde başlamazsa, mühlet kendiliğinden kalkar (İİK m. 286/2). Konkordato mühleti verilmesi ile birlikte, borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanun'a göre yapılan takipler de dâhil olmak üzere, hiçbir takip yapılamayacağı gibi, önceden başlatılmış olan takipler de durur. Ayrıca, ihtiyati haciz kararları uygulanmaz, ancak bu dönem içerisinde zamanaşımı ve hak düşürücü süreler de işlemez (İİK m. 289/1).

Konkordatonun tasdiki; konkordato komiseri icra mahkemesi tarafından konkordato mühleti verildiğinde, ilan tarihinden itibaren yirmi gün içinde alacaklılara, alacaklarını bildirmeleri için gazeteyle davet yaptırır (İİK m. 292/1). Toplantıda komiser, borçluya iddia olunan alacaklar hakkında beyanda bulunmasını ister. Komiser, borçlunun beyanları doğrultusunda defter ve diğer evrakları inceleyerek her bir alacakla ilgili durumu raporuna geçirir (İİK m. 293). Bu ilk toplantıdan on gün sonra komiser, konkordatoya ilişkin bütün belgeleri de ekledikten sonra ticaret mahkemesine sunulmak üzere konkordatonun tasdikine ilişkin ayrıntılı ve gerekçeli bir rapor hazırlar (İİK m. 296/1).

Ticaret mahkemesi, komiseri dinleyip raporu inceledikten sonra karar vermek için kısa bir süre içinde duruşma günü tayin eder (İİK m. 296/2). Ticaret mahkemesinin konkordato tasdikine ilişkin talebi incelemesi, konkordato prosedürlerinin Kanun'da yer alan şartlara göre yürütülüp yürütülmediği ve konkordato tasdiki için gerekli şartların oluşup oluşmadığının tespiti ile sınırlıdır¹⁹⁵. Konkordatonun tasdik edilebilmesi için İcra İflâs Kanunu'nun 297-298'inci maddelerindeki şartların hepsinin yerine gelmiş olması gerekmektedir. Kısaca, borçlu mevcut malvarlığı ile orantılı bir teklifte bulunmalı, gerekli teminatları göstermeli, yargılama masraflarını mahkeme vizesine depo ettirmelidir. Ayrıca, konkordatonun kabulü için kaydedilmiş alacakların yarısı ile alacaklıların üçte ikisini aşan bir çoğunluk tarafından konkordatonun imzalanması gerekmektedir.

¹⁹⁴ Konkordato komiserinin atanması, hak ve yükümlülükleri ile görev ve sorumluluğunda ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız. **TANRIVER** Konkordato Komiseri, s. 85 vd.

¹⁹⁵ **ERCAN** Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, s. 232; **TANRIVER/DEYNEKLİ**, s. 139; Karşı görüş için bakınız. **TAŞPINAR AYYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 254.

Ticaret mahkemesi, konkordatonun tasdikine karar verirken basit yargılama usulü hükümlerine göre yargılama yapacaktır. Konkordatonun tasdikine ilişkin tüm şartların yerine getirildiğini tespit eden ticaret mahkemesi, konkordato teklifini onaylar. Ancak, konkordato teklifinin yetersiz olduğunu düşünürse, re'sen ya da talep üzerine gerekli gördüğü düzeltmeyi de yapabilir (İİK m. 298/1,4). Ticaret mahkemesi, konkordatonun tasdiki kararında alacakları itiraza uğramış olan alacaklılara dava açmak için konkordatonun tasdiki kararı yüze karşı verilmiş ise tefhim, yoklukta verilmişse tebliğ tarihinden itibaren başlamak üzere on günlük süre verir. Bu süre içinde dava açmayan alacaklıların teminattan yararlanma ve konkordatonun feshini isteme hakları düşer (İİK m. 302). Açılacak olan bu davada da, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Konkordatonun tasdiki kararında, alacaklının hangi ölçüde alacaklarından vazgeçtiği, borçlunun borçlarını nasıl ödeyeceği ve gerekirse sağlanacaklar teminatlar belirtilir (İİK m. 303/3). Konkordato hakkında verilen hükme karşı tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, borçlu ve itiraz eden her alacaklı kanun yoluna başvurabilir (İİK m. 299). Konkordatonun tasdiki kesinleşince, mühlet kararında olduğu gibi ilan yapılır (İİK m. 300). Tasdik edilen konkordato, alacakları mühlet kararından önce veya komiserin onayı olmaksızın konkordatonun tasdikine kadar doğmuş bütün alacaklar için bağlayıcıdır (İİK m. 303/1).

Ticaret mahkemesi, konkordatonun tasdiki için aranan şartların bulunmadığını kanısına varırsa, bütün alacaklılar konkordato teklifini kabul etseler dahi, konkordatonun tasdikinin reddine karar verir. Konkordatonun tasdikini reddeden ticaret mahkemesi, teminat aranmaksızın borçlunun bütün haczi kabil mallarının ihtiyaten haczine karar verir. Fakat, bu karar alacaklılardan herhangi birinin yatırdığı avans masrafı ile uygulanır (İİK m. 301/2). Konkordatonun tasdik olunmaması ya da mühletin kaldırılmasıyla borçlu, iflâsa tabi kişilerden olmasa bile alacaklılardan birinin talebi üzerine derhal iflâsına karar verilir (İİK m. 301/1). Bu şekilde açılan iflâs davası, İcra İflâs Kanunu 264 maddesi hükümlerine göre ihtiyati haczi tamamlayan merasimlerden sayılır (İİK m. 301/2). Konkordatonun reddi kararına karşı borçlu on gün içinde kanun yoluna gidebilir (İİK m. 299).

Konkordato mühleti verilmesi ve komiserin atanması ile konkordatonun tasdik edilmesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382/2-f,6,7 maddesi uyarınca çekişmesiz

yargı işi olarak düzenlenmiştir. Başka bir deyişle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316/1-e maddesinde konkordato hukukundan doğan davalar, basit yargılama usulüne tabi olduğu belirtilmese dahi, anılan düzenleme nedeni ile basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Konkordatonun feshi; teklif ettiği konkordato kabul edilen borçlu, borçlarını konkordatoda yer alan şartlara göre ödemekle yükümlüdür. Aksi halde, kendisine karşı konkordato şartları yerine getirilmeyen her alacaklı, konkordato gereğince kazanmış olduğu hakları korumakla beraber, konkordatoyu tasdik eden ticaret mahkemesine başvurmak suretiyle konkordatonun feshini dava edebilir (İİK m. 307/1). Konkordato prosedürüne hiç katılmamış veya konkordato hakkında ret oyu vermiş olan alacaklılar da konkordatonun feshi davasını açabilirken, konkordato kendileri hakkında bağlayıcı olmayan rehinli alacaklıların, amme alacaklıları ve konkordatoya yazılmış imtiyazlı alacaklıların konkordatonun feshini talep etmede hukuki menfaatleri bulunmamaktadır¹⁹⁶.

Konkordatonun feshi davası, basit yargılama usulüne göre yürütülür. Konkordatonun feshini isteyen alacaklı, davacı, konkordato şartlarını yerine getirmeyen borçlu ise, davalı konumundadır. Yetkili mahkeme ise, konkordatonun tasdikine karar veren ticaret mahkemesidir (İİK m. 307/1). Ticaret mahkemesi konkordatoya ilişkin şartların borçlu tarafından yerine getirilmediğini tespit ederse davanın kabulüyle konkordatonun feshine; aksi halde ise davanın reddine karar verir. Konkordatonun feshi talebi üzerine mahkemece verilen kabul veya ret kararına karşı hükmün tebliğinden itibaren on içerisinde alacaklı ya da borçlu kanun yoluna başvurabilir (İİK m. 307/2).

Borçlunun bazı kötü niyetli davranışları sebebi ile konkordatonun kabul ve tasdik edildiği sonradan öğrenilirse, her alacaklı, konkordatonun feshini, tasdike karar veren ticaret mahkemesinden isteyebilir (İİK m. 308). Bu dava hakkında da basit yargılama usulü uygulanacaktır. Ticaret mahkemesi, borçlunun kötü niyetli davranışlarını tespit ederse, konkordatonun tümünün feshine karar verebilir. Bu karar

¹⁹⁶ Öğretideki mevcut tartışmalar için bakınız. **ERCAN** Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, s. 423 vd.

ile birlikte, herhangi bir teminat aranmaksızın borçlunun haczi kabil olan malları üzerinde ihtiyati haciz kararı verilir (İİK m. 308/2, 301/2).

Nihayetinde, konkordato hukukuna ilişkin açılacak olan her davada basit yargılama usulü uygulanacaktır. Konkordatoda, borçlunun borcuna ya da alacaklıların alacaklarına ilişkin maddi hukuk değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, konkordato kurumunu dürüst olan ve borçlarını ödeme noktasında iyi niyetli davranan borçlulara, bir yandan borçlarını kabul edilen proje çerçevesinde ödeme imkanı tanırken diğer yandan ticari hayatının kesintiye uğramaması için fırsat tanımaktadır. Zira, ticari hayatın çok karmaşık ve süratle işlediği düşünüldüğünde, böyle bir kurumun uzun süren bir yargılama ile değil, çok daha hızlı ve prosedürleri az olan basit yargılama usulüne görülmesi konkordatonun amacına hizmet etmektedir¹⁹⁷.

2.2.1.6.2. Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin Uzlaşma Suretiyle Yeniden Yapılandırılması İlişkin Davalar

Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma sureti ile yeniden yapılandırılması kurumu, 12.02.2004 tarihinde kabul edilen 5092 sayılı Kanun ile İcra İflâs Kanunu 309m-309ü maddeleri arasında yer almıştır. Böyle bir düzenlemeye yer verilmesinin hükümet gerekçesinde sebebi “ *Dünyada son yıllarda geliştirilen ve ödeme güçlüğü içine düşen fakat yaşama kabiliyetini yitirmemiş şirketlerin iflâsına karar verilip ekonomik hayattan silinmeleri yerine, bu şirketlerin kurtarılarak ekonomiye yeniden kazandırılması*” düşüncesi esas olmuştur¹⁹⁸.

Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin alacaklılarıyla uzlaşarak borçlarını ve gerekirse yönetim yapılarını yeni şartlara uygun duruma getirmek suretiyle faaliyetlerine devam etmelerine imkân sağlayan hukuki kuruma uzlaşma suretiyle

¹⁹⁷ **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 639; **KURU** El Kitabı, s. 1453, 1489; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 534; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 314; Diğer yazarlar, **ERCAN** Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, s. 232; **TANRIVER/DEYNEKLİ**, s. 69; **TANRIVER** Konkordato Komiseri, s. 48; **TAŞPINAR AYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 365-366.

¹⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için 5092 sayılı Kanun’un Hükümet Gerekçesi ile **TAŞPINAR AYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 273 vd. bakınız.

yeniden yapılandırma denilmektedir¹⁹⁹. Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma sureti ile yeniden yapılandırılması kurumunun ulaşmak istediği amaç bakımından konkordato ile benzerlik gösterse de, her iki hukuki kurum birbirinden farklı hükümlere tabidir.

Kanun koyucu, sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma sureti ile yeniden yapılandırılmasını; muaccel para borçlarının ödeyemeyecek durumda olan veya mevcut alacakları borçlarını karşılamaya yetmeyen ya da bu hallerden birine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalması kuvvetle muhtemel olan bir sermaye şirketi veya kooperatifin, önceden hazırlayıp sunduğu bir proje sayesinde ticari hayata geri dönüşü olarak düzenlemiştir (İİK m. 309m)²⁰⁰. Sermaye şirketi ya da kooperatif tarafından sunulan yapılandırma projesinin alacaklılar tarafından önceden müzakere edilmesi ve projeden etkilenen alacaklıların²⁰¹ gerekli çoğunluğunun sağlanarak kabul edilmesi gerekmektedir. Yeniden yapılandırmada alacaklılar bakımından gerekli çoğunluk, projeden etkilenip oylamaya katılacak alacaklıların sayı itibari ile yarısını aşan ve oy kullanan alacaklıların alacaklarının en az üçte ikisini oluşturan bütün kastedilir (İİK m. 309m/3).

Bu şekilde kabul edilen yapılandırma projesinin şirket ya da kooperatifin muamele merkezinde bulunan asliye ticaret mahkemesine başvurularak mahkeme kararına göre yeniden yapılandırılması söz konusu olabilir (İİK m. 309m). İşte, bu davada basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Kanun düzenlemesi dikkate alındığında, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma yoluna gidilebilmesi için muaccel para borçlarının ödenememesi, mevcut alacakların borçları karşılamaya yetmemesi ya da bu hallerden birine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalınması gerekmektedir. Ayrıca, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmadan sadece sermaye şirketleri ile kooperatifler yararlanabilir.

¹⁹⁹ **ERCAN**, İbrahim: 5092 Sayılı Kanun ile İcra ve İflâs Kanunu'na Eklenen Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması Kurumu, SÜHFD 2004, S. 1-2, s. 31.

²⁰⁰ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 536, **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 660; **KURU** El Kitabı, s. 1553; **PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 563; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 360.

²⁰¹ Projeden etkilenen alacaklılar deyimiyile, yeniden yapılandırma projesi ile alacakları, hakları veya menfaatleri yapılandırılacak alacaklılar ifade edilir (İİK m. 309m/2). **TAŞPINAR AYYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 304.

Sermaye şirketi ya da kooperatif, asliye ticaret mahkemesine sunacağı yeniden yapılandırma projesinde; projeden etkilenen alacaklıların tabi olacağı koşullar ve benzer alacaklar bakımından eşitliğin ne yönde sağlanacağına ilişkin bilgileri, proje nedeni ile borçlunun taraf olduğu sözleşmelere etkisi ile malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisini, finansman bakımından gerektiği takdirde buna ilişkin kaynakları ve kredi ilişkilerini, borçlunun işletmesinin devri, diğer bir şirketle birleşmesi, sermaye yapısının ve ana sözleşmesinin değiştirilmesi, borçlunun işletmesinin yönetiminde yer alacak kişileri, vadelerin uzatılması, faiz oranlarının değiştirilmesi gibi projenin uygulanabilirliğini sağlayacak yöntemlerini, ayrıca proje tasdik edildikten sonra kim tarafından nasıl uygulanacağını göstermek zorundadır (İİK m. 309n).

Borçlu sermaye şirketi ya da kooperatif, alacaklılarının tamamı ile uzlaşmak zorunda olmadığından bazı alacaklıların projenin kapsamı dışında kalması mümkündür²⁰². Bu nedenle, kanun koyucu maddeyi düzenlerken “projeden etkilenen alacaklılar” terimini bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Zira, borçlu şirket ya da kooperatife tüm alacaklıları ile uzlaşma şartı getirilmiş olsaydı, bu kurumun hemen hemen hiç uygulanma ihtimali kalmazdı. Proje kapsamına dâhil edilmeyen alacaklıların alacakları bakımından herhangi bir hak kayıpları söz konusu değildir.

Sermaye şirketi ya da kooperatif, asliye ticaret mahkemesine sunacağı yeniden yapılandırma projesi için başvurusunda; yeniden yapılandırma projesini, kendi mali durumunu gösterir belgeler ile ayrıntılı bilançosunu, defterlerinin durumunu gösteren bir cetveli, gelir tablosunu, projenin kendisini yeniden ödeme kabiliyetine kavuşturacak muaccel borçlarına ilişkin nakit aşımı sağlayacak belgeleri, projeden etkilenen ya da etkilenmeyen tüm alacaklıları ile alacaklarının listesini, projeden etkilenip onay veren alacaklıların imzalarını içeren noter onaylı beyanlarını, projeye göre alacaklıların eline geçecek alacak miktarı ile kendisinin iflâsı halinde muhtemel ödenebilecek alacaklara ilişkin miktar bakımından karşılaştırmalı bir tabloyu, alacaklılar ve alacak bakımından gerekli çoğunluğun sağlandığına ilişkin cetveli, projenin başarıya ulaşma ihtimalini değerlendiren bağımsız bir denetim kurulunun

²⁰² ERCAN, s. 35; KURU El Kitabı, s. 1554-1555; KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra ve İflâs Hukuku, s. 660; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES İcra ve İflâs Hukuku, s. 565; TAŞPINAR AYYVAZ Yeniden Yapılandırma, s. 303.

raporunu, proje konusunda alacaklıların gerekli şekilde bilgilendirildiklerine ilişkin ihbarname ile delillerini ve buna dair beyanları eklemek zorundadır (İİK m. 309o).

Konkordatodan farklı olarak, yeniden yapılandırma için sermaye şirketleri olan anonim, limitet ve paylı komandit şirketleri ile kooperatifler başvuru yapabilir²⁰³. Ancak, bankalar ve sigorta şirketleri sermaye şirketi olmasına rağmen başvuruda bulunma hakları yoktur (İİK m. 309t/2). Yetkili ve görevli mahkeme, borçlunun muamele merkezindeki asliye ticaret mahkemesidir.

Mahkeme, başvurudan itibaren otuz gün içinde gerçekleşecek olan duruşmanın gününü belirler; yeniden yapılandırma başvurusunu, İcra İflâs Kanunu 288 maddesine göre öngörülen usulle ilânen duyurur ve projeden etkilenip adresi bilinen tüm alacaklılara tebliğ eder. Mahkeme, ayrıca borçlunun veya alacaklılardan birinin talebi üzerine, başvuru hakkında verilecek nihai karara kadar geçecek olan dönem için borçlunun malvarlığını korumaya yönelik ve borçlunun faaliyetleri bakımından gerekli gördüğü tedbirleri derhal alır. Bu durumda mahkeme, tespit edilen duruşma gününü beklemeksizin ayrıca bir duruşma günü tayin edebilir, alacaklılar ve borçlu tarafından seçilmiş, atanmasından projenin tasdikine veya reddine ilişkin kararın verilmesine kadar borçlunun faaliyetlerinin sevk ve idaresini bizzat üstlenecek ya da bu faaliyetleri denetleyecek olan ve lazım gelen bilgi ve tecrübeye sahip ve gerekli nitelikleri haiz bir veya birkaç ara dönem denetçisi²⁰⁴ tayin edebilir (İİK m. 309ö/1-2).

Mahkeme, projeden etkilenen alacaklıların borçluya karşı başlattıkları takiplerin ve bu takiplerle ilgili olan davaların, 6183 sayılı Kanun'a göre yapılan takiplerin ve davaları da kapsayacak şekilde durdurulmasına, yeni icra takibi yapılmasının projeden etkilenen alacaklılar için yasaklanmasına, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarının uygulanmamasına ara dönem için karar verebilir. Bu durumda, bir takip muamelesiyle kesilebilen zamanaşımı ve hak düşürücü süreler işlemez (İİK m. 309ö/3).

²⁰³ **ERCAN**, s. 41; **KURU** El Kitabı, s. 1551; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 659-660; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 563; **TAŞPINAR AYVAZ** Yeniden Yapılandırma, s. 297 vd.

²⁰⁴ Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında *projenin ilanı ve ara dönem denetçisinin atanması* çekişmesiz yargı işidir (HMK m. 382/2,f-8). Bu nedenle, proje ilan edilirken veya ara dönem denetçisi tayin edilirken basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Tasdik duruşmasında mahkeme, ara dönem denetçisini, borçlu işletmenin yetkililerini ve duruşmada hazır bulunan alacaklıları dinler. Mahkeme, borçlunun yeniden yapılandırmaya iyi niyetle başvurduğunu, 309m ilâ 309o maddelerindeki şartların yerine geldiğini ve projeyi reddetmiş olan her alacaklının projeye eline geçecek miktarın en az iflâs tasfiyesi sonunda eline geçecek miktara eşit olduğunu tespit ettiği takdirde, en geç otuz gün içinde başvurunun tasdikine, aksi halde reddine karar verir (İİK m. 309p/1). Asliye ticaret mahkemesi, yeniden yapılandırma projesinin tasdikine veya reddine karar verirken basit yargılama usulünü uygulayacaktır. Mahkeme, tasdik kararı ile birlikte, borçlu ile alacaklıların bu konudaki görüşlerini de dikkate alarak, yetkileri sadece projenin yerine getirilmesine ilişkin esasları denetleyip alacaklılara durumu düzenli olarak rapor etmekten ibaret olan bir veya birkaç proje denetçisi tayin edebilir. Borçlu ve alacaklılar, denetçi seçmedikleri ya da herhangi bir denetçi üzerinde anlaşmaya varamadıkları takdirde, mahkeme, nitelikleri ve görev alanı yönetmelikle belirlenecek olan bir denetçiyi re'sen atayabilir (İİK m. 309p/2). Tasdik veya ret kararının tebliğinden itibaren on gün içinde borçlu ve tasdik duruşması sırasında itirazda bulunmuş olan alacaklılar kararı temyiz edebilirler. Bu konudaki temyiz incelemesi ivedilikle yapılır ve verilecek karara karşı, karar düzeltme yoluna başvurulamaz (İİK m. 309p/3).

Yeniden yapılandırma projesi, tüm hüküm ve sonuçlarını, başvurunun tasdikine ilişkin kararın verildiği andan itibaren doğurmaya başlar. Projenin koşulları, projeden etkilenen alacaklılarla yapılmış olan tüm sözleşme hükümlerinden önce gelir (İİK m. 309r/1). Başka bir deyişle, borçlu sermaye şirketi veya kooperatif ile projeyi reddeden alacaklılar da dâhil olmak üzere projeden etkilenen tüm alacaklılar yeniden yapılandırma projesinde öngörülen esaslarla bağlıdır. Kararın temyiz incelemesi sonunda Yargıtay'ca bozulması üzerine, projenin tasdik kararının icrası kendiliğinden durur. Bozma kararına kadar yapılan işlemler geçerliliğini muhafaza eder (İİK m. 309r/2).

Mahkeme, borçlunun yeniden yapılandırmaya iyi niyetle başvurmadığını, 309m ilâ 309o maddelerindeki şartların yerine gelmediğini ve projeyi reddetmiş olan her alacaklının projeye eline geçecek miktarın en az iflâs tasfiyesi sonunda eline geçecek miktara eşit olmadığını tespit ettiği takdirde, yeniden yapılandırma projesinin

reddine karar verir (İİK m. 309p/1). Başvurunun tasdiki talebinin mahkeme tarafından reddine ilişkin karar verilmesi hâlinde, mahkemece verilmiş tedbirler kalkar, durmuş olan dava ve takiplere devam edilir (İİK m. 309r/4).

Nihayetinde, sermaye şirketleri ile kooperatiflerin iflâsına karar verilerek ekonomik hayattan silinmeleri yerine, onların yeniden ticari hayatına kazandırılması son yıllarda geliştirilen bir düşüncenin ürünüdür. Çünkü, mevcut malvarlığı borçlarını karşılamaya yetmeyen ya da ileride bu tehlikeyle karşı karşıya kalacak bu yapıların iflâsın arifesinde olduğu bir gerçektir. Kanun koyucu, sermaye şirketleri ile kooperatiflerin özellikle borçlarını belirli bir proje dâhilinde ödenmesi halinde yeniden ayağa kalkabilecekleri inancı ile bu kurumu düzenlemiştir. Kanun'da aranılan şartların tamamının varlığı halinde yeniden yapılandırma projesi sayesinde bu imkân değerlendirilmiş olacaktır. Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılmasında, basit yargılama usulü hükümleri uygulanacaktır²⁰⁵. Çünkü, ticari hayatın çok karmaşık ve süratle işlediği düşünüldüğünde, böyle bir kurumun uzun süren bir yargılama ile değil, çok daha hızlı ve prosedürleri az olan basit yargılama usulüne görülmesi sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılması amacına hizmet etmektedir.

2.2.1.7. Tahkim Hükümlerine Göre Mahkemelerin Görev Alanına Giren Dava ve İşler

Tahkim hükümlerine göre, mahkemelerin görev alanına giren dava veya işler bakımından basit yargılama usulü hükümleri uygulanacaktır (HMK m. 316/1-f). Ayrıca, tahkim yargılamasında, mahkemelerin yardımı, ancak açıkça düzenlenmiş olması halinde mümkündür (HMK m. 411).

Tahkime ilişkin hükümler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407 ilâ 444'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Ancak, bu düzenleme, 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır (HMK m. 407/1). Başka bir deyişle, Hukuk Muhakemeleri

²⁰⁵ TAŞPINAR AYVAZ Yeniden Yapılandırma, s. 392.

Kanunu'nda yer alan tahkim kuralları, yabancılık unsuru içermeyen bir hukuki niteliğe sahiptir. Bu nedenle, iç tahkim de denilmektedir²⁰⁶.

Tahkim sözleşmesi, tarafların sözleşme veya sözleşme dışı hukuki bir ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır (HMK m. 412/1)²⁰⁷. Tahkim sözleşmesi; taraflar arasındaki sözleşmenin bir şartı ya da ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir (HMK m. 412/2).

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklar ile iki tarafın iradelerine tabi olmayan²⁰⁸ işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (HMK m. 408). Tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacağı dava ve işlerde tahkim hükümleri uygulanamaz.

Tahkim yargılamasında görevli ve yetkili mahkeme; mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde tahkim yeri bölge adliye mahkemesi, tahkim yeri belirlenmemişse davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa oturduğu yer veya işyeri bölge adliye mahkemesidir (HMK m. 410). Ancak, bölge adliye mahkemeleri henüz faaliyete geçemedikleri için, ilk derece mahkemeleri görevli ve yetkilidir (HMK geçici m. 3/3)²⁰⁹.

Tahkim hükümlerine göre mahkemelerin görev alanına giren dava ve işler, dolayısıyla basit yargılama usulünün uygulanacağı haller:

Hakemlerin seçilmesi²¹⁰; kural olarak hakemler, taraflarca istenilen sayıda olmak üzere belirlenebilir. Ancak, bu sayı tek olmak zorundadır (HMK m. 415/1). Hakemlerin sayısı noktasında taraflar anlaşamazsa, üç hakem seçilir (HMK m. 415/2). Taraflar, hakem veya hakemlerin seçilme usulünü kararlaştırmakta serbesttir. Aksi

²⁰⁶ **EKŞİ**, Nuray: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 Sayılı HMK m. 407-444), İstanbul 2013, s. 47 vd; **AKINCI**, Ziya: Milletlerarası Tahkim, Ankara 2003, s. 48.

²⁰⁷ Tahkimin, sözleşme dışında, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil konularında yapılabileceğine dair görüş için bakınız. **AKINCI**, s. 70; **EKŞİ**, s. 95-96.

²⁰⁸ Örneğin, boşanma davaları ile velayete ilişkin davalar tahkime elverişli değildir. **ANSAY**, s. 407; **EKŞİ**, s. 76-78.

²⁰⁹ **EKŞİ**, s. 151.

²¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **TAŞKIN**, Âlim: Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000, s. 55 vd.

tarafarca kararlaştırılmamışsa, hakem seğimi Hukuk Muhakemeleri Kanunu 416'ncı maddesine göre yapılacaktır. şöyle ki;

- a) sadece geręek kişiler hakem seğebilir, tüzel kişilerin hakem seğme hakkı yoktur (HMK m. 416/1,a).
- b) tek hakem seğilecek ise ve hakem seçiminde taraflar anlaşamazsa hakem, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından seçilir (HMK m.416/1,b). Görüleceği üzere, aęıkęa mahkemeye hakem seğilmesine ilişkin görevlendirme bulunduğundan mahkeme, hakemi seğerken basit yargılama usulünü uygulayacaktır.
- c) ę hakem seğilecek ise taraflardan her biri bir hakem seğer; bu şekilde seçilen iki hakem üçüncü hakemi belirler. Taraflardan biri, diğer tarafın bu yöndeki talebinin kendisine ulaşmasından itibaren bir ay içinde hakemini seğmezse veya tarafların seğtiği iki hakem seğilmelerinden sonraki bir ay içinde üçüncü hakemi belirlemezlerse, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından hakem seğimi yapılır. çnc hakem başkan olarak görev yapar (HMK m. 416/1,c). Görüleceği üzere, taraflardan birinin hakemini seğmemesi ya da iki hakemin üçüncüsünü belirleyememesi halinde de, mahkeme görevlendirilerek hakemin tayin edilmesi için açık düzenleme getirilmiřtir²¹¹. Hakemin birden fazla olarak seğilmesi usulünde, en az birinin kendi alanında beş yıl veya daha fazla kdeme sahip bir hukukęu olması şarttır (HMK m. 416/1,d).

Hakem veya hakemlerin seçilme usulünü tarafların serbestęe kararlaştırabileceklerinden bahsettik. Ancak, tarafların seğim usulünü belirtmelerine rağmen;

- a) taraflardan biri sözleşmeye uymazsa,
- b) kararlaştırılmış olan usule göre tarafların veya taraflarca seçilen hakemlerin hakem seğimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği halde taraflar ya da hakemler bu konuda anlaşamazlarsa,
- c) hakem seğimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluş hakemi veya hakem kurulunu seğmezse,

Hakem veya hakem kurulunun seğimi taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından yapılır. Mahkemenin, gerektiğinde tarafları dinledikten sonra bu fıkra hükümlerine göre verdiği kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz. Mahkeme hakem

²¹¹ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 15 HD. 29.04.2013 tarih ve 2013/1386 E., 2013/2794 K. sayılı kararı. **EKşİ**, s. 157-158.

seçiminde, tarafların sözleşmesini ve hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması ilkelerini göz önünde bulundurur (HMK m. 416/2). Yukarıda belirtilen hallerde usulüne uygun bir şekilde hakem belirlenemediği takdirde, tarafların talebi üzerine mahkeme devreye girerek basit yargılama usulüne göre hakem veya hakem kurulunu seçmektedir.

Hakemlerin reddi talebi; taraflar, hakemin reddi usulünü²¹² serbestçe kararlaştırabilirler (HMK m. 418/1). Kural olarak, hakemi reddetmek isteyen taraf hakemin veya hakem kurulunun seçiminden ya da hakemin reddi talebinde bulunabileceği bir durumun²¹³ ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren iki hafta içinde ret talebinde bulunabilir. Bu talebini karşı tarafa yazılı olarak bildirir. Reddedilen hakem kendiliğinden çekilmez veya diğer taraf reddi kabul etmez ise, ret hakkında hakem kurulu tarafından karar verilir (HMK m. 418/2).

Hakem kurulundan bir veya birden çok hakemin reddini isteyen taraf, ret talebini ve gerekçesini hakem kuruluna bildirir. Ret talebinin kabul edilmediğini öğrenen taraf, bu tarihten itibaren karara karşı bir ay içinde mahkemeye başvurarak kararın kaldırılmasını ve hakem veya hakemlerin reddine ilişkin talep hakkında karar verilmesini isteyebilir (HMK m. 418/3). Ayrıca seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunun ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi için sadece mahkemeye başvurulabilir, buna göre verilen karara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (HMK m. 418/4).

Hakemlerin reddi talebinde, yukarıdaki hükümlerden yola çıkarak görevli ve yetkili mahkemenin iki halde açıkça görevlendirildiği görülmektedir. İlk olarak, taraflardan birinin hakem ret talebinin, hakem kurulu tarafından reddedilmesi halinde bu karara karşı başvurabilecek itiraz yolu şeklinde olan düzenlemesidir. Bu halde, karar çoğunluğunu etkilemeyen bir hakemin ret talebinin, reddi kararına karşı gidilebilen bir yol söz konusudur. İkinci olarak, karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak

²¹² Karşılaştırmalı hukuk için bakınız. TAŞKIN, s. 227-232.

²¹³ Hakemin veya hakem kurulunun reddini gerektiren durum, bu kişiler hakkında var olan ret sebepleridir. Kendisine hakemlik önerilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları açıklamak zorundadır (HMK m. 417/1). Kanun koyucu tahkimde, hâkimlerin reddi sebeplerinde olduğu gibi hakemler için açık bir düzenleme getirmemiştir. Ancak tahkim usulünde bu sebepleri tarafların serbestçe kararlaştırabileceklerini ifade etmiştir (HMK m. 417/2, 418/1). Genel olarak ise ret sebebinin, hakemin tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmesini gerektirebilecek bir hal olarak açıklamıştır.

şekilde hakem veya hakem kurulu hakkında ret talebinde bulunulursa, bu halde hakem veya hakem kurulu ret talebi için karar veremez, bu talebi doğrudan mahkeme inceleyecek ve karara bağlayacaktır. Bu iki halde mahkeme, davayı basit yargılama usulü hükümlerine göre yürütecektir. Ayrıca, seçilen hakemin veya hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunun ortadan kaldıracak sayıda ret talebinin mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde tahkim sona erer (HMK m. 418/5).

Hakemin görevinden çektirilmesi; bir hakem hukuki ya da fiili sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getirmediği takdirde, hakemlik görevi, çekilme ya da tarafların bu yönde anlaşmalarıyla sona erer (HMK m. 420/1). Taraflardan her biri, hakemin çekilmesini gerektiren sebeplerin varlığı konusunda aralarında uyuşmazlık olursa, mahkemeden hakemin yetkisinin sona erdirilmesi konusunda karar verilmesini isteyebilir. Mahkemenin, hakemin görevinin sona erdirilmesine ilişkin bu kararı kesindir (HMK m. 420/2).

Delillerin toplanması; taraflardan biri, hakem veya hakem kurulunun onayı ile delillerin toplanmasında mahkemeden yardım isteyebilir. Kural olarak, delillerin toplanmasında hakem veya hakem kurulu tarafları yönlendirecektir. Ancak, taraflardan biri talep ettiği ve hakem ya da hakem kurulu tarafından onaylandığı takdirde, mahkemeden de bu konuda yardım isteminde bulunulabilir. Bu kapsamda, görevli ve yetkili mahkeme, tahkim önünde bulunan uyuşmazlıkla ilgili olarak tanık dinlenmesine, keşif yapılmasına, bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, başka bir mahkemenin delil toplaması için istinabe yapmasına gibi delillerin bir araya getirilmesi için yardımda bulunabilir.

İhtiyati tedbir ve delil tespiti kararlarının uygulanması; tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulu aksi kararlaştırılmadıkça, talep üzerine ihtiyati tedbir alınmasına veya delil tespitine karar verebilir (HMK m. 414/1). Mahkeme, hakem veya hakem kurulunca verilen ihtiyati tedbir ve delil tespiti kararının geçerli bir tahkim sözleşmesi bulunmak şartıyla, taraflardan birinin talebi üzerine icra edilebilirliğine basit yargılama usulüne göre karar verir (HMK m. 414/2). Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin zamanında veya

etkin olarak hareket edemeyeceği hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme ihtiyati tedbir ve delil tespitine aynı usulle karar verebilir (HMK m. 414/3).

Tahkim süresinin uzatılması; taraflar aksini kararlaştırmadıkça bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde, hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir (HMK m. 427/1). Başka bir deyişle, kanun koyucu uyuşmazlığı çözmeye yetkili hakem veya hakem kuruluna emredici bir şekilde bir yıl içerisinde esas hakkındaki davayı çözmek için görev yüklemiştir. Ancak taraflar, tahkim sözleşmesinde bu bir yıllık süreden farklı olarak uyuşmazlığın niteliğine göre başkaca bir süre de kararlaştırabilir.

Tahkim süresi, tarafların anlaşması ile belirlenecektir; fakat anlaşamamaları halinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemece uzatılabilir (HMK m. 427/2). Görüleceği üzere, tahkim süresi bakımından da tarafların irade özgürlüğüne dayanılmaktadır. Ancak, bu irade tecelli etmediği takdirde, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme görevli ve yetkili sayılarak uyuşmazlığın niteliği de dikkate alınıp, süre tayin edilecektir. Mahkemenin tahkim süresinin uzatılması hakkındaki verdiği karar kesindir ve tahkim süresini belirlerken basit yargılama usulünü uygulayacaktır.

İptal davası; hakem kararlarına karşı sadece iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yerindeki mahkemede bir ay içinde açılır; basit yargılama usulüne göre öncelikle ve ivedilikle görülür (HMK m. 439/1, 4). İptal davası açılmasını gerektiren sebepler; tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz veya tahkim sözleşmesinin geçersiz olması, hakemlerin seçiminin tahkim sözleşmesine göre yapılmaması, kararın süresi içinde verilmemesi, hakem kurulunun tahkim konusu dışında karar vermesi ya da yetkisini aşan bir konuyu karara bağlaması, yargılamanın tahkim sözleşmesinde belirtilen şekilde yapılamaması, tahkime elverişli olmayan bir husus hakkında karar verilmesi²¹⁴, tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme²¹⁵ hakkını ihlal edilmesi ve kararın kamu düzenine aykırı olması şeklindedir (HMK m. 439/1).

²¹⁴ Tahkime elverişli olmayan bir konu hakkında karar verilmesi sebebiyle açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, sözleşme kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün ise, hakem kararının tümüne değil yalnızca kapsam dışında olan konulara ilişkin bölümü iptal edilir (HMK m. 439/3).

²¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÖZEKES** Hukuki Dinlenilme, s. 220-227.

İptal talebi, davaya bakan mahkeme aksine karar vermedikçe, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır (HMK m. 439/5)²¹⁶. İptal davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir, ancak bu durum kararın icrasını durdurmaz (HMK m. 439/6).

Tahkimde yargılamanın yenilenmesi; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan yargılamanın yenilenmesi ilişkin hükümler tahkim için de geçerlidir (HMK m. 443/1). Ancak, tahkim bakımından yargılamanın yenilenmesi sebepleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 375'inci maddesinde yer verilen (b), (c), (e), (f), (g), (h), (ı), (i) bentleri için uygulama alanı bulur. Yargılamanın yenilenmesi davası mahkemede basit yargılama usulüne göre görülür (HMK m. 443/2). Yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilirse, mahkeme hakem kararını iptal eder, uyuşmazlık hakkında yeniden bir karar verilebilmesi için yeni hakeme veya hakem kuruluna gönderir (HMK m. 443/3).

Tahkim; bu kısa açıklamalar ışığında, tarafların mahkemedeki yargılama yerine önceden belirledikleri özel kişiler olan hakemler vasıtası ile uyuşmazlığın çözümü noktasında yapmış oldukları bir anlaşmadır. Hakemler, önlerine gelen uyuşmazlıkları birer mahkeme gibi tarafların da belirleyebileceği bir usulle çözmek durumundadırlar. Ancak, tahkim yargılaması sırasında mahkemelerin yardımını gerektiren durumlar ortaya çıkabilir. Böyle bir durumun ortaya çıkması halinde, görevli ve yetkili mahkeme dosyayı hızlı bir şekilde karara bağlaması gerekmektedir. Çünkü, tahkim yargılaması başlı başına uzun süren yargılama prosedürlerinden kaçmak amacı ile tarafların başvurabileceği alternatif bir yoldur. Bu nedenle, tahkim hükümlerine göre mahkemelerin görev alanına gire dava ve işlerde basit yargılama usulü kabul edilmiştir.

²¹⁶ Tahkim hukukuna ilişkin iptal davasında, kanun koyucu, açık bir düzenleme getirmek sureti ile mahkemeye dosya üzerinden karar verme hususunda takdir hakkı tanımıştır. Hatırlanacağı üzere, dosya üzerinden karar verme hususunda mahkemelere takdir hakkı tanınan hallerde, bu davalar Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316/1,b maddesi gereği basit yargılama usulüne göre görülmektedir.

2.2.2. Çekişmesiz Yargıda²¹⁷ (Nizâsız Kaza) Basit Yargılama Usulünün Uygulama Alanı²¹⁸

Basit yargılama usulünün uygulama alanı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesinde, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler şeklinde belirtilmiştir. Öncelikli olarak, bu Kanun hükmünde yer alan uyuşmazlıklarla ilgili basit yargılama usulünün uygulanacağı ortadadır. Ancak, yukarıda da değinildiği üzere, basit yargılama usulünün uygulama alanı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda sadece bu madde hükümleri ile sınırlı değildir. Kanun koyucunun, açıkça basit yargılama usulünün uygulanacağını benimsediği haller ile diğer yargılama usullerine atıf yapılan hallerde de (HMK m. 447/1) basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Çekişmesiz yargı işlerinde, yargılama usulünü belirten Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 385/1'inci maddesine göre “ ... niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü uygulanır²¹⁹”²²⁰ hükmü uyarınca açık bir düzenleme getirilmiş ve kural olarak basit yargılama usulü benimsenmiştir²²¹.

Çekişmesiz yargı işleri, kanun koyucu tarafından birtakım ölçütler getirilmek sureti ile genel olarak çerçevesi çizilmiş dava ve işlerdir (HMK m. 382) Ancak, çekişmeli yargıdan farklı olarak davacı veya davalı taraf yerine, çekişmesiz yargıda talepte bulunan kimse yer almaktadır²²². Çekişmesiz yargı işlerini belirlemede; ilgililer arasında uyuşmazlığın bulunmadığı haller, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı haller ve hâkimin re'sen harekete geçtiği haller olmak üzere

²¹⁷ Çekişmesiz yargıya ilişkin basit ve adi çekişmesiz yargı işleri ayırımı, çekişmesiz yargı organlarının neler olduğu, çekişmesiz yargı işlerinde kanun yolları ve diğer konulara ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız. **BUDAK**, Ali Cem: Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Ankara 2005, s. 128-187.

²¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **AKİL**, Cenk: Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Çekişmesiz İşleri, AÜHFD, Ankara 2013, C. 62, S. 4, s. 923-969.

²¹⁹ **KARSLI**, 98-99; **KURU** Nizâsız Kaza, s. 115-116-119-120; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 774; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 112; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1647-1648.

²²⁰ Maddenin düzenlenme şekline yönelik eleştiriler için bakınız. **UMAR**, s. 1127-1128.

²²¹ Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargının düzenlenme şekli, maddeler ve çekişmesiz yargı işlerine ilişkin ayrıntılı açıklama ve eleştiriler için bakınız. **SUNAR** Basit Yargılama Usulü ve Çekişmesiz Yargı, s. 225-241.

²²² **AKİL** Çekişmesiz Yargı, s. 932-933; **KARSLI**, 96; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 774; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 103.

üçlü bir ölçüt getirilmiştir (HMK m. 382/1-a,b,c) ²²³. Ayrıca kanun koyucu, genel olarak çekişmesiz yargı işlerinde ayırımı belirledikten sonra, sayma niteliğinde çeşitli hukuk alanlarına ilişkin örnekler vermiştir (HMK m. 382/2).

Çekişmesiz yargı işlerinden olan ve basit yargılama usulünün uygulanacağı dava ve işler:

Kişiler hukukunda, ergin kılınma, ad ve soyadın değiştirilmesi, ölüm karinesi sebebi ile nüfus kütüğüne ölü kaydı düşülen kişinin sağ olduğunun tespiti, gaiplik kararı, kişisel durum sicilindeki kaydın düzeltilmesi gibi.

Aile hukukunda, henüz evlenme yaşında olmayanların evlenmesine izin verme, gaiplik nedeni ile evliliğin feshi, evlendirme memurunun evlendirme başvurusunu ret kararına karşı yapılan itiraz, yeniden evlenmede bekleme süresinin hâkim tarafından kaldırılması (iddet müddeti), terk eden eşin ortak konuta davet edilmesi, eşlerden birinin evlilik birliğini tek başına temsil etmek konusunda yetkili kılınması, aile konutu ile ilgili işlemler için diğer eşin rızasının sağlanamadığı hallerde hâkimin müdahalesinin istenmesi, mevcut mal rejiminin eşlerden birinin veya alacaklılarının talebiyle mal ayrılığına dönüştürülmesi veya sebeplerin ortadan kalkması halinde eski rejime geri dönülmesi, paylaşmalı mal ayrılığında boşanma veya evliliğin iptali halinde aile konutu ve ev eşyasını hangi eşin kullanmaya devam edeceği hakkında karar verilmesi, sağ kalan eşe aile konutu ve ev eşyası üzerinde mülkiyet veya intifa hakkı tanınması, mal ortaklığında eşlerden birinin mirası reddine izin verilmesi, ana babaya çocuğun mallardan bir kısmını çocuğun bakım ve eğitimi için sarf etme izninin verilmesi, hâkimin çocuğun mallarının yönetimine müdahale etmesi, evlilik sona erince velayet kendisinde kalan eşin hâkime çocuğun malları hakkında defter sunması, aile yurdunun kurulmasına izin verilmesi, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna göre aile mahkemesi hâkimi tarafından verilecek tedbirler gibi²²⁴.

²²³ KARAFAKİH, s. 19. Yazar, çekişmesiz yargı ölçütlerini “ iki tarafın huzuru şart ve muayyen bir usule riayet mecburi değilse, karar her halde mahkeme tarafından değil mahkeme azasından biri tarafından verilebiliyorsa ve karar her halde davayı kat’iyyen sona erdirmiyorsa” şeklinde ifade etmiştir.

²²⁴ Velayetin kaldırılması ve vesayet işleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 382/2-b,13,19 maddesinde; aile hukukunda yer alan çekişmesiz yargı işi şeklinde düzenlenmiştir. Ancak, bahsi geçen her iki uyumsuzluğa yönelik Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 316/1-ç maddesinde özel bir düzenleme getirilmek sureti ile zaten basit yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Miras hukukunda, sulh hukuk hâkimi tarafından resmi vasiyetname düzenlenmesi, el yazısı ile vasiyetnamenin sulh hâkimi tarafından saklanması, sözlü vasiyetname tutanağının sulh veya asliye mahkemesine tevdi, vasiyeti yerine getirme görevlisine görevinin bildirilmesi, vasiyeti yerine getirme görevlisinin tereke malları üzerinde tasarruf etmesine izin verilmesi, gaibin mirasçılara gaibe düşen miras payının teslim edilmesi, tereke mallarının korunması ve hak sahiplerine ulaşmasını sağlamak için önlem alınması, mirasçılık belgesi verilmesi (veraset ilamı), terekenin resmi defterinin tutulması, sulh hukuk hâkimin özellikleri olan eşyanın mirasçılardan birine tahsis edilmesi veya satılmasına karar verilmesi, mirasın reddi süresinin uzatılması gibi.

Eşya hukukunda, taşınmaz üzerinde taraf oluşturulmasına ve hak ihlaline sebebiyet vermeyecek düzeltmelerin yapılması, taşınmaz rehninde alacaklı için kayyım tayini gibi.

Borçlar hukukunda, yetkisi sona eren temsilcinin temsil belgesini mahkemeye teslimi, borçluya ifa veya teminat göstermesi için süre verilmesi, tevdi mahalli belirlenmesi veya tevdi edilmeyecek eşyanın satılması, alacaklısı ihtilafı olan borcun mahkemeye tevdi, ayıplı hayvanın bilirkişi tarafından muayenesi, mesafeli satımlarda ayıbın tespiti veya ayıplı malın satılmasına izin verilmesi, eser sözleşmesinde eserin ayıplı olup olmadığının bilirkişiye tespit ettirilmesi, satılmak için komisyoncuya gönderilen eşyanın hasarının tespiti gibi.

Ticaret hukukunda, ticari defterlerin zıyaı halinde belge verilmesi, acentenin müvekkili hesabına teslim aldığı malın Türk Borçlar Kanunu'na göre satılması, kolektif şirketin tasfiyesinde tasfiye memuru tayini, komanditer ortağın talebiyle şirket hesaplarını incelemek için eksper tayini, kıymetli evrakın iptali, anonim şirkette aynı sermaye konulması, işletme devralınması ve sermaye azaltılmasında bilirkişi raporu alınması ve mahkeme izni, gemi ipoteğinde malikin bulunmadığı hallerde kayyım tayini, kırkambar sözleşmesinde geminin hareket gününün mahkeme tarafından tayini, navlun sözleşmesinde boşaltma limanında malların hal ve vaziyetinin, ölçü, sayı ve tartısının ekspere tespit ettirilmesi, müşterek avaryalarda dispeççi tayini ve dispecin

mahkemece tasdiki, deniz raporu tanzimi²²⁵, denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda zararın ve kapsamının belirlenmesi için bilirkişi tayini, kooperatiflerin aynı sermayeye değer biçilmesi için bilirkişi tayini gibi.

İcra ve iflâs hukukunda, ipotekli alacakta alacaklının gaipliği veya alacağı almaktan kaçınması halinde borç tutarının icra dairesine tevdi edilmesi üzerine icra mahkemesi tarafında ipoteğin fekkine karar verilmesi, doğrudan doğruya iflâs, iflâsın kaldırılması, iflâsın kapanmasına karar verilmesi, reddolunmuş mirasın tasfiyesinin mirasçılardan birinin mirası kabul talebi üzerine mahkeme tarafından durdurulması, konkordato mühleti verilmesi ve konkordato komiseri atanması, konkordatonun tasdiki, sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında projenin ilanı ve ara dönem denetçisinin atanması²²⁶, fevkalade hallerde kusuru olmaksızın borçlarını yerine getiremeyen borçluya mühlet verilmesi gibi²²⁷.

Çekişmesiz yargı işlerinde, talepte bulunan kimsenin karşısında, husumet yöneltebileceği herhangi bir kimse yoktur. Mahkemenin çekişmesiz yargı işine yönelik olarak kanundan kaynaklanan takdir hakkı mevcutsa, duruşma açmaksızın doğrudan dosya üzerinden karar verebilir. Ancak, duruşma açması gerekiyorsa, tensip zaptı hazırlayarak duruşma günü tayin edilir. Çekişmesiz yargı işinin özelliklerine göre, davaya katılması gereken bir kurum ya da ilgili mevcutsa, davetiye ile duruşmaya çağırılır. Bu arada mahkeme, duruşma gününe kadar re'sen araştırma ilkesi gereğince, toplaması gereken delilleri tensip tutanağında ister ve gerekli hazırlık işlemlerini yapar. Örneğin, aynı haklara etkisi olmaksızın sadece tapu kütüğünde yer alan isim gibi maddi hataların düzeltilmesine yönelik bir çekişmesiz yargı işinde, mahkeme, talepte bulunanın başvurusu üzerine bir duruşma günü belirler. Mahkeme, duruşma gününe kadar re'sen araştırma ilkesi uyarınca, düzeltilmesi istenen tapu kayıtlarını

²²⁵ Deniz raporlarının alınması ve dispeççi tayini, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382/2-e,9,12 maddesinde; ticaret hukukunda yer alan çekişmesiz yargı işi şeklinde düzenlenmiştir. Ancak, bahsi geçen her iki uyumsuzluğa yönelik Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316/1-c maddesinde özel bir düzenleme getirilmek sureti ile zaten basit yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

²²⁶ Konkordato mühleti verilmesi ve konkordato komiseri atanması, konkordatonun tasdiki, sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında projenin ilanı ve ara dönem denetçisinin atanması gibi çekişmesiz yargı işleri, özel düzenleme olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316/1-e maddesi gereğince zaten basit yargılama usulüne tabidir.

²²⁷ Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda sayılanlardan başka, çeşitli kanunlarda yer alan çekişmesiz yargı işleri ve ayrıntılı bilgi için bakınız. **BUDAK** Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, s. 143.

ilgili tapu dairesinden getirtir ve inceler. Bu sırada, tapuda isim düzeltilmesi istenen kişinin gerçekten var olup olmadığına yönelik oturduğu mahallerde kolluk araştırması yaptırır. Ayrıca, bu tür davalarda tapu müdürlüğünü temsilen ilgili kurum avukatının bulunması gerektiğinden, davetiye ile duruşma gününün bildirilmesi gerekir. Neticede, mahkeme toplanan deliller çerçevesinde, tapu kaydının yanlış olduğunu, isim yazılırken hata yapıldığını, tapuda ismi yazan kişinin gerçekte malik olmadığını, maddi bir hatanın bulunduğunu, dolayısıyla davacının haklı olduğuna kanaat getirirse davanın kabulüne, aksi halde ise reddine karar verecektir.

Çekişmesiz yargı işlerinde, aksine bir düzenleme²²⁸ bulunmadığı sürece, sulh hukuk mahkemesi görevlidir (HMK m. 383). Yetkili mahkeme ise, talepte bulunan kimsenin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesidir (HMK m. 384). Çekişmesiz yargı işlerinde kural olarak re'sen araştırma ilkesi geçerlidir (HMK m. 385/2). Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı, hukuki yararı bulunan ilgililer özel yasal düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde istinaf kanun yoluna başvurabilirler. Ancak, çekişmesiz yargı işi niteliğinde olan kararlara karşı ilgililer, temyiz kanun yoluna Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 362/1-ç maddesi gereğince başvuramaz. Ancak, Bölge Adliye Mahkemeleri henüz fiilen çalışmaya başlamadığı için, çekişmesiz yargı işi niteliğinde olan kararlara karşı, temyiz kanun yoluna başvurulabilir²²⁹. Çekişmesiz yargı kararları, maddi anlamda kesin hüküm oluşturmadığından kesinleşen hükümlere rağmen aynı konuda tekrar talepte bulunulabilir²³⁰.

²²⁸ Örneğin, nüfus işlerinde görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi, konkordato mühleti verilmesinde icra mahkemesi, iflâsın kaldırılmasında ise ticaret mahkemesi görevlidir.

²²⁹ **KARSLI**, s. 99.

²³⁰ **AKİL** Çekişmesiz Yargı, s. 950; **ALANGOYA** Usul Hukuku Esasları I, s. 48; **ALANGOYA**, Yavuz H. : Medeni Usul Hukuku Esasları II, İstanbul 2001, s. 83; **ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM**, s. 54; **BUDAK** Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, s. 174; **KARSLI**, s. 99; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 775-776; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 110-111; **ÖZBAY**, s. 478; **SUNAR** Basit Yargılama Usulü ve Çekişmesiz Yargı, s. 239-240; **UMAR**, s. 1130; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1650.

2.3. DİĞER KANUNLAR BAKIMINDAN BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMA ALANI

Basit yargılama usulünün uygulama alanını, öncelikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316'ncı maddesinde sayılan haller ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu 382'nci maddesi ve devamında yer alan çekişmesiz yargı işlerini, sırası ile ayrıntılı olarak incelemiş bulunuyoruz. Ancak, basit yargılama usulü, Hukuk Muhakemeleri Kanunu dışında, başkaca kanunlarda da yer almaktadır.

Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316/1-g maddesinde "*Diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağı belirtilen dava ve işler*" şeklinde düzenleme getirerek bu duruma işaret ettiğinden, diğer kanunlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmasını ayrı bir ana başlık altında incelemeyi uygun buluyoruz.

Basit yargılama usulünün uygulanacağını belirten kanunlar, çok sayıda ve farklı düzenlemeleri içermektedir. Genel olarak basit yargılama usulünün benimsenmesinin sebebi ise, amacına eş değer bir şekilde; hızlı, pratik ve basit yargılama sağlamaktır. Keza, bu kanunlarda yer alan dava ve işler niteliği gereği, basit ve hızlı çözüm gerektiren uyuşmazlıklardır.

2.3.1. İcra ve İflâs Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

2.3.1.1. İcra Mahkemesinin Görev Alanına Giren Dava ve İşler

İcra İflâs Kanunu'nun 18'inci maddesine göre, "*İcra mahkemesine arz edilen hususlar ivedi işlerden sayılır ve bu işlerde basit yargılama usulü uygulanır*". İcra ve İflâs Kanunu'nda takip hukukuna ilişkin çok sayıda dava ve iş bulunmaktadır. Bu nedenle, bütün dava türleri ve işlerin anlatılması konunun çok geniş olması nedeni ile mümkün görülmediğinden, bu bölümde uygulamada en çok karşılaşılan dava ve işler anlatılacaktır.

İcra ve İflâs Kanunu'nda basit yargılama usulünün uygulanacağı dava ve işler:

*Şikâyet*²³¹; icra takibi taraflarına veya hukuki yararı bulunan diğer kişilere tanınmış ve bu yolla icra ve iflâs dairelerinin kanuna veya olaya uygun olmayan işlemlerinin iptalini veya düzeltilmesini ya da yapmadıkları veya geciktirdikleri işlemlerin, yapılmasını sağlayan hukuki çaredir²³². Kanun'un çözümünü mahkemeye bıraktığı haller dışında, icra ve iflâs dairelerinin yaptığı işlemler hakkında, kanuna aykırı olmasından veya olaya uygun düşmemesinden dolayı icra mahkemesine şikâyette bulunulabilir. Şikâyet, bu işlemlerin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde yapılır (İİK m. 16/1). Ancak, bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz yere sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyette bulunulabilir (İİK m. 16/2).

*Gecikmiş itiraz*²³³; borçlu kusuru olmaksızın bir engel sebebi ile süresi içinde itirazda bulunamamış ise, paraya çevirme işlemleri bitinceye kadar gecikmiş itirazda bulunabilir. Ancak, borçlu, engelin ortadan kalktığı tarihten itibaren üç gün içinde mazeretini gösterir delillerle birlikte itiraz sebeplerini ve dayanaklarını bildirmeye bir sonraki duruşma için gereken harç ve masrafları ödemeye mecburdur (İİK m. 65/1-2). İtiraz üzerine icra mahkemesi, gecikme sebeplerini ve hadisenin özelliklerine göre takibin tatilini kararlaştırabilir. İtiraz, kural olarak, dosya üzerinden incelenir; ancak mahkeme gerekli görürse tarafları dinleyebilir (İİK m.65/3). İtiraz kabul edildiği takdirde, süresinde itiraz yapılmış gibi icra takip işlemleri durur; aksi halde ise takibe kaldığı yerden devam edilir (İİK m. 65/4).

²³¹ Şikâyetin koşulları, usulü, karara bağlanması ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **PEKCANİTEZ**, Hakan: İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986, s. 41 vd.

²³² **PEKCANİTEZ** Şikâyet, s. 35; Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 77-78; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 154-157; **KURU** El Kitabı, s. 103; **PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 102; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 57; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 15-16.

²³³ Gecikmiş itiraz kavramı, tanımı, hukuki niteliği, şartları, başvuru usulü ile sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **UYUMAZ**, Alper: İcra ve İflâs hukukunda Gecikmiş İtiraz, İstanbul 2011, s. 5 vd., 41-42. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 256; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 67; **KURU** El Kitabı, s. 241-244; **PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 145-146; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 213-214; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 51-52.

*İtirazın kesin ve geçici kaldırılması*²³⁴; alacaklının takip talebi ile başlayan icra prosedürü, icra müdürünün borçluya ödeme emri göndermesi ile devam etmektedir. Borçlu, alacaklının alacağını kabul ederse, ödeme emri süresi içinde borcunu ödeyebileceği gibi takibe itiraz etmeyerek takibin kendisi hakkında kesinleşmesini sağlayabilir. Ancak, borçlu, alacaklının kendisi hakkında giriştiği takibe borcunun bulunmadığından bahisle itirazda bulunabilir. Ödeme emrinin süresi içinde yapılan borca itiraz takibi durdurur (İİK m. 66/1). Alacaklının takibe kaldığı yerden devam edebilmesi için borçlunun itirazını hükümden düşürmesi gerekmektedir. Alacaklı borçlunun itirazını, genel mahkemelerde açabileceği itirazın iptali davası²³⁵ ile hükümden düşürebileceği gibi, elinde bir takım belgelerin bulunması halinde icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını talep edebilir²³⁶.

Takip talebine itiraz edilen alacaklının takibi, imzası ikrar veya noterlikçe tasdik edilen borç ikrarını içeren bir senede yahut resmi dairelerin veya yetkili makamların yetkileri dâhilinde ve usulüne göre verdikleri bir makbuz ya da belgeye dayanıyorsa, alacaklı, itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın kaldırılmasını icra mahkemesinden isteyebilir. Bu süre içinde itirazın kaldırılması talep edilmezse, alacaklı yeniden ilamsız icra takibi yapamaz (İİK m. 68). Alacaklının sunmuş olduğu belgeleri inceleyen icra mahkemesi, talebi, esasa ilişkin nedenlerle kabul ettiği takdirde borçlunun ödeme emrine karşı yapmış olduğu itirazı kesin olarak kaldırır.

İtirazın geçici kaldırılması ise, borçlunun sadece imzaya itiraz etmesi halinde söz konusu olur (İİK m. 68/a). Borçlu, ödeme emri kendisine tebliğ edildiğinde takip talebine dayanak olan senetteki imzaya itiraz edebilir. Ancak, sadece imzaya itiraz eden borçlunun bunu itirazında ayrıca ve açıkça beyan etmesi gerekmektedir (İİK m. 62/5). İmzaya itiraz edilmesi, tıpkı borca itiraz edilmesi gibi icra takibini durdurur. Alacaklının takibe devam edebilmesi için icra mahkemesinden itirazın geçici olarak kaldırılmasını talep etmesi gerekir. Takibin dayandığı senet, özel bir senet olup borçlu

²³⁴ İtirazın kaldırılması hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **KİRAZ**, Taylan Özgür: İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması, Ankara 2013, s. 45 vd.

²³⁵ İtirazın iptali davası (İİK m. 67), genel mahkemelerde görülmektedir. Bu nedenle, itirazın iptali davasında yazılı yargılama usulü uygulanır.

²³⁶ **KİRAZ** İtirazın Kaldırılması, s. 45-74; Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 157, **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 173-175; **KURU** El Kitabı, s. 275-276; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 156; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 240; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 57.

senet altındaki imzaya itiraz etmişse, alacaklı itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın geçici olarak kaldırılmasını icra mahkemesinden isteyebilir (İİK m. 68/a,1). İcra mahkemesi, itiraza konu senet altındaki imzanın borçluya ait olup olmadığı hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan imza incelemesi kurallarına göre araştırma yapar ve borçlunun ilgili kurumlardan karşılaştırmaya elverişli imzalarını getirtir (İİK m. 68/a,3,4). İtiraz talebi esasa ilişkin nedenlerle kabul edildiği takdirde borçlunun itirazı geçici olarak kaldırılır. Ayrıca borçlu, itirazın kaldırılması duruşmasına mazeret bildirmeksizin gelmediği takdirde, bu sefer icra mahkemesi herhangi bir araştırma yapmadan itirazın geçici kaldırılmasına hükmeder (İİK m. 68/a,5). İtirazın geçici olarak kaldırılmasına karar verildiğinde, alacaklının talebi üzerine borçlunun malları hakkında geçici haciz işlemleri yapılır (İİK m. 69/1). İtirazın geçici kaldırılması kararının tefhim veya tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde borçlu tarafından borçtan kurtulma davası²³⁷ açılması gerekmektedir (İİK m. 69/2). Borçlu süresi içinde borçtan kurtulma davasını açmazsa, itirazın kaldırılması kararı ve varsa geçici haciz kesinleşir (İİK m. 69/3)²³⁸.

*İcra takibinin iptali veya taliki*²³⁹; borçlu, takibin kesinleşmesinden sonraki devrede, borcun ve ferilerinin itfa edildiğini yahut alacaklının kendisine mühlet verdiğini noterden tasdikli veya imzası ikrar edilmiş bir belgeyle ispat ederse, takibin iptal veya talikini icra mahkemesinden her zaman isteyebilir (İİK m. 71/1)²⁴⁰. Borçlu, takibin talik veya iptalini en geç paraların paylaşılması aşamasına kadar istemesi gerekir; çünkü paraların paylaşılmasından sonra verdiğini, ancak istirdat davası açarak geri alabilir²⁴¹.

²³⁷ Borçtan kurtulma davası (İİK m. 69/2), genel mahkemelerde görülmektedir. Bu nedenle, yazılı yargılama usulü uygulanır.

²³⁸ **KİRAZ** İtirazın Kaldırılması, s. 76-94. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 194, **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 197-198; **KURU** El Kitabı, s. 333; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 166; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 286; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 61-65.

²³⁹ İcra takibinin iptali ve talikine ilişkin genel bilgiler, iptal ve talik sebepleri ve usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **BORAN**, Nilüfer: İcra Takibinin İptali ve Taliki, İzmir 2006, s. 13 vd.

²⁴⁰ **BORAN** İcra Takibinin İptali ve Taliki, s. 29, 47-49. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 270-271; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 212; **KURU** El Kitabı, s. 341; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 184-185; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 65.

²⁴¹ **BORAN** İcra Takibinin İptali ve Taliki, s. 53; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 211; **KURU** El Kitabı, s. 341; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 186; **SUNAR**, s. 373; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 66.

*İstihkak davaları*²⁴²; borçlu, elinde bulunan bir malı başkasının mülkü veya rehni olarak gösterdiği yahut üçüncü bir kişi tarafından o mal üzerinde mülkiyet veya rehin hakkı iddia edildiği takdirde, icra dairesi bunu icra ve haciz tutanaklarına geçirir ve durumu iki tarafa bildirir (HMK m. 96/1)²⁴³. İcra dairesi aynı zamanda istihkak iddiasına karşı, itirazları olup olmadığını bildirmek üzere alacaklı ve borçluya üç günlük süre verir. Sükûtları halinde istihkak iddiasını kabul etmiş sayılırlar. Malın haczedildiğini öğrenen borçlu veya üçüncü kişi, öğrenme tarihinden itibaren yedi gün içinde istihkak iddiasında bulunmadığı takdirde, aynı takipte bu iddiayı ileri sürmek hakkını kaybeder (İİK m. 96/2-3)²⁴⁴.

İstihkak iddiasına karşı alacaklı veya borçlu tarafından itiraz edilirse, icra memuru dosyayı hemen icra mahkemesine verir. İcra mahkemesi, dosya üzerinden veya gerekli görürse ilgilileri davet ederek duruşmayla yapacağı inceleme neticesinde varacağı kanaate göre, takibin devamına veya talikine karar verir. Takibin talikine karar verilirse, haksız çıktığı takdirde alacaklının muhtemel zararına karşılık olarak davacıdan teminat alınır. Teminatın cins ve miktarı mevcut delillerin mahiyetine göre takdir olunur (İİK m. 97/1-2-3-4)²⁴⁵.

Üçüncü kişi, icra mahkemesi kararının tefhim veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde icra mahkemesinde istihkak davası açmaya mecburdur. Bu süre sonunda dava açılmadığı takdirde, üçüncü kişi alacaklıya karşı iddiasından vazgeçmiş sayılır (İİK m. 97/6)²⁴⁶. Ancak, kendisine istihkak talebinde bulunma imkânı verilmemiş olan

²⁴² İstihkak davasının tanımı, amacı, hukuki niteliği, konusu, usulü ile hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ASLAN**, Kudret: Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005, s. 13 vd.

²⁴³ **ASLAN** İstihkak Davası, s. 269, 272, 294, 301-302. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 301; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 287; **KURU** El Kitabı, s. 543; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 236; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 473-474.

²⁴⁴ **ASLAN** İstihkak Davası, s. 275-276. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 304; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 288; **KURU** El Kitabı, s. 545; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 236-237; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 474.

²⁴⁵ **ASLAN** İstihkak Davası, s. 304-324. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 306; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 288-289; **KURU** El Kitabı, s. 549-550; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 237; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 477-478.

²⁴⁶ **ASLAN** İstihkak Davası, s. 339-345. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 307; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 289-290; **KURU** El Kitabı, s. 558; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 238; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 483.

üçüncü kişi, haczedilen şey hakkında veya satılıp da bedeli henüz alacaklıya verilmemişse bedeli hakkında, haczi öğrenme tarihinden itibaren yedi gün içinde, icra mahkemesinde istihkak davası açabilir. Aksi takdirde aynı takipte bu iddiayı ileri sürmek hakkını kaybeder. Bu halde davacının talebi üzerine icra hâkimi takibin talik edilip edilmemesi hakkında yukardaki hükümler çerçevesinde acele karar vermeye mecburdur. Bu karar, diğer taraf dinlenmeksizin de verilebilir (İİK m. 97/9).

Hacizli malın üçüncü kişinin elinde bulunması halinde; haczedilen şey borçlunun elinde olmayıp da üzerinde mülkiyet veya diğer bir aynı hak iddia eden üçüncü kişi nezdinde bulunursa, bu kişi yedi eminliği kabul ettiği takdirde bu mal muhafaza altına alınmaz. İcra müdürü, üçüncü kişi aleyhine icra mahkemesinde istihkak davası açması için alacaklıya yedi günlük süre verir. Bu süre içinde icra mahkemesine istihkak davası açılmaz ise, alacaklı üçüncü kişinin iddiası kabul etmiş sayılır. Alacaklı tarafından süresinde açılan dava sonuçlanıncaya kadar, haczedilen malın satışı yapılamaz. Haczin, üçüncü kişinin yokluğunda yapılması ve üçüncü kişi lehine istihkak iddiasında bulunulması halinde de bu hüküm uygulanır (İİK m. 99)²⁴⁷.

İstihkak davasında ispat, İcra İflâs Kanunu'nun 97/a-2'nci maddesinde belirlenmiştir. Buna göre, istihkak davacısı malı ne suretle iktisap ettiğini ve borçlunun elinde bulunmasını gerektiren hukuki ve fiili sebep ve hadiseleri göstermek ve bunları ispat etmekle yükümlüdür. Bu kapsamda, ispat kolaylığı getirmek amacıyla alacaklıyı korumak için bir takım karineler kabul edilmiştir. Bir taşınır malı elinde bulunduran kimse onun maliki sayılır. Borçlu ile üçüncü kişilerin taşınır malı birlikte ellerinde bulundurmaları halinde dahi mal borçlu elinde kabul edilir. Birlikte oturulan yerlerdeki mallardan mahiyetleri itibariyle kadın, erkek ve çocuklara aidiyetleri açıkça anlaşılabilir veya örf ve adet, sanat, meslek veya meşgale icabı olanlar bunların kabul edilir. Bu karinenin aksini ispat külfeti iddia eden kişiye düşer (İİK m. 97/a-1)²⁴⁸.

²⁴⁷ ASLAN İstihkak Davası, s. 502-518. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 318; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 296; **KURU** El Kitabı, s. 573; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 243; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 501.

²⁴⁸ ASLAN İstihkak Davası, s. 425-445. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 312; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 293; **KURU** El Kitabı, s. 582; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 239; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 491-492.

İstihkak davaları genel hükümler çerçevesinde yürütülür ve bu davalar hakkında basit yargılama uygulanır (İİK m. 97/11)²⁴⁹. İstihkak davasının, maddi anlamda kesin hüküm teşkil edip etmediği tartışmalıdır. Öğretide bir kısım yazarlar; istihkak davasında her türlü delilin ileri sürülebileceğini, hâkimin delilleri serbestçe değerlendirme yetkisi bulunduğunu söyleyerek maddi anlamda kesin hüküm teşkil edeceğini ifade etmektedirler. Diğer görüşe göre; istihkak davası, takip hukukuna ilişkin olup, sadece mevcut takip bakımından kesin hüküm teşkil eder²⁵⁰.

İhalenin Feshi; yalnız satış isteyen alacaklı, borçlu, tapu sicilindeki ilgililer ve pey sürmek suretiyle ihaleye iştirak edenler yurt içinde bir adres göstermek koşuluyla icra mahkemesinden şikâyet yolu ile ihale tarihinden itibaren yedi gün içinde ihalenin feshini isteyebilirler (İİK m. 134/2)²⁵¹. İhalenin feshi talebi üzerine icra mahkemesi, talep tarihinden itibaren yirmi gün içinde duruşma yapar ve taraflar gelmeseler bile gereken kararı verir. Talebin reddine karar verilmesi halinde icra mahkemesi, davacıyı feshi istenilen ihale bedelinin yüzde onu oranında para cezasına mahkûm eder. Ancak, işin esasına girilmemesi nedeniyle talebin reddi hâlinde para cezasına hükmolunamaz (İİK m. 134/2).

İlgililerin ihale yapıldığı ana kadar gerçekleşen işlemlerdeki yolsuzluklara en geç ihale günü öğrendiği kabul edilir (İİK m. 134/2). Ancak, kendisine satış ilanı tebliğ edilmemiş veya satılan malın esaslı vasıflarındaki hataya veya ihalede fesat yapıldığı sonradan öğrenilirse, yedi günlük ihalenin feshini şikâyet süresi, öğrenme tarihinden başlar²⁵². Şu kadar ki, bu süre ihaleden itibaren bir seneyi geçemez (İİK m. 134/7).

²⁴⁹ **ASLAN** İstihkak Davası, s. 379-380. Yazar, basit yargılama usulünün isabetli bir tercih olduğunu, istihkak davasının icra takibi işlerinde ortaya çıkan ve bir an önce sonuçlandırılması gereken bir dava olduğunu, bu nedenle davanın mahiyetine ve amacına daha uygun düşen yargılama biçiminin basit yargılama usulü olduğunu ifade etmektedir.

²⁵⁰ Öğretideki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ASLAN** İstihkak Davası, s. 621-631.

²⁵¹ **BULUR**, Alper: İcra ve İflâs Hukukunda İhalenin Feshi Kavramı ve Satışa Hazırlık İşlemleri Öncesi ile İlgili Fesih Nedenleri, Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, Ankara 2008, s. 771-772. Diğer yazarlar, **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 360-362; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 343; **KURU** El Kitabı, s. 711-714; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 271; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 615.

²⁵² **BULUR**, s. 773; **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 359-360; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 342; **KURU** El Kitabı, s. 710-711; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 271; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 619; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 105.

İhaleenin feshine ilişkin şikâyet, görevsiz veya yetkisiz icra mahkemesi veya mahkemeye yapılırsa, icra mahkemesi veya mahkeme evrak üzerinde inceleme yaparak başvuru tarihinden itibaren en geç on gün içinde görevsizlik veya yetkisizlik kararı verir. Bu kararlar kesindir (İİK m. 134/4). Bu davalarda da, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

İhaleenin feshini şikâyet yolu ile talep eden ilgili, mevcut yolsuzluk neticesinde kendi menfaatlerinin ihlal edilmiş olduğunu ispata mecburdur (İİK m. 134/8). Başka bir deyişle, ihaleenin feshini isteyebilecek olan kişilerin ihaleenin feshinde hukuki menfaatlerinin bulunması şarttır²⁵³.

Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte ödeme emrine itiraz; alacağı çek, poliçe veya emre yazılı senede (bono) dayanan alacaklı, alacağı rehinle temin edilmiş olsa bile kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte bulunabilir (İİK m. 167/1). İcra müdürü senedin kambiyo senedi olduğunu ve vadesinin geldiğini görürse, borçluya senet sureti ile birlikte hemen ödeme emri gönderir (İİK m. 168/1). Ödeme emrine; takibin dayanağı olan senet kambiyo senedi vasfını haiz değilse beş gün içinde icra mahkemesine şikâyet edilmesini, kambiyo senedindeki imza kendisine ait olmadığı iddiasında ise bunu beş gün içinde açıkça bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirmesini, aksi takdirde kambiyo senedindeki imzanın yapılacak icra takibinde kendisinden sadır sayılacağını, borçlu olmadığı veya borcun itfa edildiği veya mehil verildiği veya alacağın zaman aşımına uğradığı veya yetki itirazını sebepleri ile birlikte beş gün içinde icra mahkemesine bir dilekçe ile bildirerek icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtarları yazılır (İİK m. 168/3-4-5)²⁵⁴.

İcra mahkemesi hâkimi borca itiraz üzerine, itiraz sebeplerinin tahkiki için iki tarafı en geç otuz gün içinde duruşmaya çağırır. Hâkim, duruşma sonucunda borcun

²⁵³ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 360; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 343; **KURU** El Kitabı, s. 714-715; **PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 271; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 613; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 105.

²⁵⁴ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 375-376; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 362; **PEKCANİTEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 293-294; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 844-845; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 113-114; **SUNAR**, s. 380.

olmadığının veya itfa veya imhal edildiğinin resmî veya imzası ikrar edilmiş bir belge ile ispatı hâlinde itirazı kabul eder. İcra mahkemesi hâkimi yetki itirazının incelenmesinde taraflar gelmese de gereken kararı verir (İİK m. 169a/1). Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte borca itiraz edilmesi, satıştan başka icra takip işlemlerini durdurmaz (İİK m. 169)²⁵⁵. Ancak, icra mahkemesi hâkimi, borçlunun itiraz dilekçesine ekli olarak ibraz ettiği belgelerden borcun itfa veya imhal edildiği veya senedin metninden zamanaşımına uğradığı veya borçlunun borçlu olmadığı yahut icra dairesinin yetkili olmadığı kanaatine varırsa, daha evvel itirazın esası hakkındaki kararına kadar icra takibinin muvakkaten durdurulmasına karar verebilir (İİK m. 169a/2).

İcra mahkemesi hâkimi, borçlunun zamanaşımını itirazını alacaklının ibraz ettiği kambiyo senedindeki tarihe göre yerinde görür ve alacaklı da zamanaşımının kesildiğini veya tatil edildiğini, resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ile ispat edemezse, itirazın kabulüne; aksi halde reddine karar verir (İİK m. 169a/4). İtirazın kabulü kararı ile takip durur (İİK m. 169a/5)²⁵⁶. İcra mahkemesi hâkimi borçlu tarafından imzaya itiraz edilmesi halinde, imza itirazı hakkındaki incelemesini İcra İflâs Kanunu 68a maddesi hükümlerine göre yapacaktır (İİK m. 170/3). İmzaya itiraz edilmesi satıştan başka icra takip işlemlerini durdurmaz (İİK m. 170/1).

İcranın geri bırakılması; borçlu, icra emrinin tebliğinden önce doğmuş itiraz sebeplerini, icra emrinin tebliği üzerine yedi gün içinde dilekçe ile icra mahkemesine başvurarak borcun zamanaşımına uğradığını veya imhal ya da itfa edildiği itirazında bulunabilir. İtfa veya imhal iddiası yetkili mercilerce re'sen yapılmış veya usulüne göre tasdik edilmiş yahut icra dairesinde veya icra mahkemesinde veya mahkeme önünde ikrar olunmuş senetle belgelendiği takdirde icra geri bırakılır (İİK m. 33/1)²⁵⁷.

²⁵⁵ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 378; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 365; **KURU** El Kitabı, s. ; 780-781; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 295; **POSTACIOĞLU/ ALTAY**, s. 852; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 117.

²⁵⁶ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 383-384; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 366; **KURU** El Kitabı, s. 782; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 299-300; **POSTACIOĞLU/ ALTAY**, s. 854-855; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 117.

²⁵⁷ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 406-408; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 402-404; **KURU** El Kitabı, s. 945; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 328-329; **POSTACIOĞLU/ ALTAY**, s. 799; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 142-143.

İcra emrinin tebliğinden sonraki devrede meydana gelmiş itfa, imhal, veya zamanaşımına dayanan geri bırakma sebepleri her zaman talep konusu yapılabilir. Bunlardan itfa veya imhale dayanan istekler mutlaka noterlikçe re'sen yapılmış veya tasdik olunmuş belgelere veya icra zaptına geçirilmelidir (İİK m. 33/2). İlamın zamanaşımına uğradığı veya zamanaşımının kesildiği veya tatile uğradığı iddiaları icra mahkemesi tarafından resmi belgelere dayanılıp incelenerek icranın geri bırakılmasına veya devamına karar verilir (İİK m. 33a/1).

*Borçlunun yeni mal iktisap etmediği yönündeki itirazı*²⁵⁸; iflâs idaresi paraları dağıtırken alacağının tamamını alamayan her alacaklıya, ödenmemiş miktar için aciz vesikası verir²⁵⁹. Aciz vesikasına müflisin alacağı kabul veya reddettiği yazılır. Alacak kabul edildiği takdirde bu vesika, İcra İflâs Kanunu'nun 68/1'inci maddesinde yer alan senet mahiyetinde olur (İİK m. 251/1). Aciz vesikası, İcra İflâs Kanunu'nun 143'üncü maddesindeki hukuki sonuçları doğurur; ancak müflis yeni mal iktisap etmedikçe hakkında yeniden takip talebinde bulunulamaz. Müflis bu yeni takip talebi üzerine ödeme emrine yeni mal iktisap etmediği yolunda itiraz ederse, ihtilaf icra mahkemesi tarafından basit yargılama usulüne göre çözülecektir (İİK m. 251/2)²⁶⁰.

Buraya kadar anlatılan kısımlarda, icra mahkemesine arz edilen ve uygulamada icra mahkemelerinde en çok görülmekte olan dava ve işleri inceledik. Ancak, icra mahkemesinde görülen dava ve işler, İcra ve İflâs Kanunu hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, bu sayılanlar ile sınırlı değildir. Ayrıca *rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takipte icranın geri bırakılması* (İİK m. 149a), *rehnin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takipte itirazın kaldırılması* (İİK m. 150a), *iflâs idaresinin üyelerini seçmek* (İİK m. 223/1), *iflâsta istihkak davaları* (İİK m. 228), *çekişmeli veya erteleyici şarta bağlı ya da belirli olmayan bir vadeye tabi alacakların konkordato nisabının hesabına kayılıp katılmayacağı hakkında karar vermek* (İİK m. 297/4) gibi bir çok dava veya iş, İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca icra mahkemelerinde

²⁵⁸ İcra hukuku ve iflâs hukukundaki borç ödemededen aciz vesikası hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÖZTEK**, Selçuk: İcra ve İflâs Hukukunda Borç Ödemededen Aciz Vesikası, İstanbul 1994, s. 12 vd, 106 vd.

²⁵⁹ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 528; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 594-595; **KURU** El Kitabı, s. 1366; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 511; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 266-268. **ÖZTEK** s, 106.

²⁶⁰ **KURU** El Kitabı, s. 1368; **ÖZTEK** s, 127-141.

görüldüğünden, bunlar hakkında da basit yargılama usulü uygulanacaktır. İcra mahkemesine arz edilen hususlar ivedi işlerden sayılır (İİK m. 18). Takip hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar hakkında, takibin sekteye uğramaması için acele karar verilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu, uyuşmazlıkların niteliğini ve hızlı şekilde karar verilmesini sağlamak için yerinde bir tercihle basit yargılama usulünü benimsemiştir.

2.3.1.2. Genel Mahkemelerin Görev Alanına Giren İcra ve İflâs Hukukuna Ait Dava ve İşler

Bu bölümde, yine İcra ve İflâs Kanunu'ndan kaynaklanan davalar anlatılmakla birlikte; sözü edilecek davaların, genel mahkemelerin görev alanına giren dava ve işler oluşturmaktadır. Her ne kadar bu davalar genel mahkemelerde görülse de, İcra ve İflâs Kanunu'na tabi dava ve işler ivedi olarak çözümlenmesi gereken uyuşmazlıklar olarak belirtildiği için, özel düzenlemeler gereğince basit yargılama usulüne göre karar verilecektir.

*Hacze imtiyazlı iştirak*²⁶¹; İcra ve İflâs Kanunu'nun 101'inci maddesinde sayılan bazı kimseler, ilk haciz üzerine satılan malın tutarı vezneye girinceye kadar aynı derecede hacze imtiyazlı iştirak edebilir²⁶². Alacak nafaka ilamına dayanıyorsa, ilgili alacaklı her zaman hacze imtiyazlı bir şekilde iştirak edebilir (İİK m. 101/3)²⁶³. İcra dairesi, borçlu ve alacaklılara, hacze imtiyazlı iştirak taleplerini bildirir ve itiraz etmeleri için yedi günlük süre verir. İtiraz halinde, iştirak talebinde bulunan kimsenin hacze iştiraki geçici olarak kabul edilir ve itiraza karşı yedi gün içinde dava açması hususu kendisine bildirilir. Bu süre içinde dava açılmazsa hacze imtiyazlı bir şekilde

²⁶¹ Hacze takipli iştirak ve takipsiz (imtiyazlı) iştirak hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. AKCAN, Recep: Hacze İştirak, Ankara 2005, s. 46 vd.

²⁶² AKCAN, s. 198; KARSLI İcra ve İflâs Hukuku, s. 322 vd; KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra ve İflâs Hukuku, s. 284-285; KURU El Kitabı, s. 539; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES İcra ve İflâs Hukuku, s. 230-233; POSTACIOĞLU/ ALTAY, s. 523; ULUKAPI İcra ve İflâs Hukuku, s. 91-92.

²⁶³ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 19. HD 19.02.2009 tarih, 2009/12471 E., 2009/1290 K. sayılı kararında "...somut olayda şikayet eden nafaka alacağına dayandığından, İİK m. 101/3 ve 206/4-c hükümleri dikkate alınarak karar verilmesi gerektiği halde, takipli iştirak hükümlerinin uygulanması bozmayı gerektirmiştir..." denilmiştir.

iştirak etme hakkı düşer²⁶⁴. Açılacak dava, genel mahkemelerde basit yargılama usulüne göre görülür (İİK m. 101/2).

Hacizde sıra cetveline itiraz davası; satış tutarı bütün alacaklıların, alacaklarının tamamını ödemeye yetmezse icra dairesi bir sıra cetveli düzenler (İİK m. 140/1). Sıra cetvelinin birer örneğini de tüm ilgililere gönderir (İİK m. 141). Cetvel örneğinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde her alacaklı, takibin yapıldığı yer mahkemesinde ilgililer aleyhine dava açmak sureti ile itirazda bulunabilir (İİK m. 142/1). Bu dava genel mahkemelerde basit yargılama usulüne göre görülür (İİK m. 142/2). Ancak, herhangi bir alacaklı, sıra cetvelinde kendisine verilen sıraya veya cetvelde bulunan başka bir alacaklının sadece sırasına itiraz ediyorsa, bu dava yine basit yargılama usulüne göre görülür; yalnız görevli mahkeme icra mahkemesidir (İİK m. 142/3). Başka bir deyişle, sıra cetveline itiraz alacağın esasına veya miktarına ilişkin değilse, uyuşmazlık hakkında icra mahkemesi görevlidir²⁶⁵.

*İptal davaları*²⁶⁶; elinde geçici ya da kesin aciz vesikası bulunan her alacaklı, iflâs idaresi, İcra İflâs Kanunu 245 ve İcra İflâs Kanunu 255/3 maddelerinde yer verilen alacaklılar bu davayı açabilir (İİK m. 277). Ancak, iptal davasının istihkak davasında, karşılık dava olarak açıldığı hallerde, artık geçici veya kesin aciz vesikasının ibrazına gerek yoktur²⁶⁷. İptal davalarında davalılar, borçlu ve borçlu ile hukuki işlemde bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kişiler ile bunların mirasçılarıdır (İİK m. 282)²⁶⁸.

İptal davasının amacı, İcra İflâs Kanunu'nun 278'inci maddesinde düzenlenen ivazsız tasarrufları, İcra İflâs Kanunu 279'uncu maddesinde düzenlenen acizden

²⁶⁴ AKCAN, s. 256-258; KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra ve İflâs Hukuku, s. 286; KURU El Kitabı, s. 541; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES İcra ve İflâs Hukuku, s. 232; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 526; ULUKAPI İcra ve İflâs Hukuku, s. 92.

²⁶⁵ KARSLI İcra ve İflâs Hukuku, s. 349-353; KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra ve İflâs Hukuku, s. 349-350; KURU El Kitabı, s. 734-740; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES İcra ve İflâs Hukuku, s. 279-280; POSTACIOĞLU/ALTAY, s. 632-633; ULUKAPI İcra ve İflâs Hukuku, s. 107.

²⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız. YILDIRIM, Kâmil Mehmet: İcra ve İflâs Hukukunda İptal Davaları, İstanbul 1995, s. 251.

²⁶⁷ KURU/ARSLAN/YILMAZ İcra ve İflâs Hukuku, s. 620 (dipnot 5); KURU El Kitabı, s. 1421; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES İcra ve İflâs Hukuku, s. 591; YILDIRIM İptal Davaları, s. 251; SUNAR, s. 389.

²⁶⁸ Davalının borçlu olması, davalı gösterilmesine gerek olup olmadığı ve düzenlemeye ilişkin eleştiriler için bakınız. YILDIRIM İptal Davaları, s. 262-266.

dolayı yapılan işlemleri ve İcra İflâs Kanunu 280'inci maddesinde düzenlenen zarar verme kastına yönelik yapılan tasarrufların iptal edilmesini sağlamaktır (İİK m. 277)²⁶⁹. İptal davası genel mahkemelerde açılır ve basit yargılama usulüne göre görülür (İİK m. 281/1)²⁷⁰.

Genel mahkemelerin görev alanına giren bu dava ve işler, İcra İflas Kanunu'ndan doğduğu için ivedi işlerdir ve basit yargılama usulü kabul edilmiştir.

2.3.2. Kadastro Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Ülke koordinat sistemine göre, memleketin kadastral veya topoğrafik haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukuki durumlarını tespit etmek suretiyle, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun öngördüğü tapu sicilini kurmak, mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmak amacı ile 21.06.1987 tarihinde 3402 sayılı Kadastro Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun'dan doğan uyuşmazlıkları çözümlenmek üzere Kadastro Mahkemeleri kurulmuştur²⁷¹.

Kadastro mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır (KK m. 29/3). Kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, basit yargılama usulünün geçerli olacağı hükme bağlanmıştır.

Kadastro mahkemesinin genel olarak görevi; taşınmaz mal mülkiyetine ve sınırlı aynı haklara, tapuya tescil veya şerh edilecek veyahut beyanlar hanesinde gösterilecek sair haklara, sınır ve ölçü uyuşmazlıklarına, kadastroya ve tapu sicilini ilgilendiren benzeri davalara ve özel kanunlarca kendisine verilen işlere bakar. Ayrıca kadastroya veya kadastro ile ilgili verasete ait uyuşmazlıkları çözümlenebileceği gibi, istek üzerine veraset belgesi de verebilir (KK m. 25/1). Kadastro mahkemesi bu

²⁶⁹ Örnek kararlar için bakınız. Yargıtay 17. HD 18.03.2013 tarih, 2013/430 E., 2013/3527 K.; Yargıtay 17. HD 21.01.2010 tarih, 2009/9250 E., 2010/180 K. sayılı kararları.

²⁷⁰ **KARSLI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 550; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra ve İflâs Hukuku, s. 621-622; **KURU** El Kitabı, s. 1429; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra ve İflâs Hukuku, s. 593; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 291.

²⁷¹ Kadastro mahkemelerinin kuruluş ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **AKKAYA**, Leman Ebrüşüm: Kadastro Davalarında Yargılama Usulü ve Delillerin Değerlendirilmesi (YL Tezi), Ankara 2011, s. 65-78; **ARSLAN/TANRIVER**, s. 67-68; **KARSLI**, s. 145-149; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 781-787; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 119.

görevlerinin yanı sıra, veli ve vasisi bulunmayan küçüklere menfaatleri doğrultusunda kayyım tayin edebilir; adli yardım taleplerini karara bağlayabilir ve tutanağı düzenlenen taşınmaz hakkında ihtiyati tedbir kararı verebilir (KK m. 25/2, A,B,C).

Kadastro davalarında usul, Kadastro Kanunu'nun 28'inci maddesinde belirtilmiştir²⁷². Buna göre, kadastro hâkimi, askı süresi içinde açılacak davalar²⁷³ ve kadastro müdürü tarafından mahkemeye tevdi olunacak taşınmaz mallara ait kadastro tutanakları²⁷⁴ ile mahalli hukuk mahkemelerinden devredilen işler hakkında dava dosyası açar. İlgililerin başvurusunu beklemezsizin kadastro tutanakları ile uyumsuzluğun çözümlenmesine etkili olabilecek kayıt ve diğer bilgileri ilgili dairelerden getirtir Hâkim, duruşma gününü taraflara Tebligat Kanunu hükümlerine göre re'sen tebliğ eder. Davacı gerçek ve tüzelkişiler, dava sebep ve delillerini dilekçelerinde bildirmek zorundadır. Dilekçede bu husus bildirilmemiş ise, hâkim gönderilecek davetiye ile dava sebep ve delillerini bildirmesini davacıya tebliğ eder. Davacı, ilk duruşma oturumuna kadar dava sebep ve delillerini dilekçeyle veya ilk oturuma gelmek suretiyle bildirmez ise, hâkim, davanın açılmamış sayılmasına ve tespit gibi tescile karar verir. Davacı, tespit sırasında yaptığı itiraz sebep ve delilleri ile bağlı değildir. Davanın açılmamış sayılması halinde, davacının hak düşürücü süre içerisinde mahalli hukuk mahkemelerinde yeniden dava açma hakkı saklıdır.

Yargılama usulü bakımından; kadastro mahkemesinde gelmeyen tarafın yokluğunda duruşma yapılır. Taraflardan hiç biri gelmez ise, dosya işlemde kaldırılmaz. Hâkim, toplanması mümkün olan delilleri inceler ve 30'uncu madde hükmünce işi karara bağlar²⁷⁵. Bir mirasçı diğerlerinin muvafakati olmadan dava

²⁷² Kadastro yargılama hakkında bakınız. **YILMAZOĞLU**, Esat Caner: Kadastro Mahkemesinde Cereyan Eden Yargılama, Ankara, 2004, s. 110 vd; **AKKAYA**, s. 97-99.

²⁷³ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 17. HD. 01.07.2013 tarih, 2013/8097 E., 2013/10433 K. sayılı kararında "...3402 sayılı Kadastro Kanunu' un 11. maddesinde öngörülen 30 günlük askı ilan süresinin geçmiş olduğunun anlaşılmasına göre, uyumsuzluğun Asliye Hukuk Mahkemesinde görülmesi..." gerektiği belirtilmiştir.

²⁷⁴ Örnek için bakınız. Yargıtay 17. HD. 27.05.2010 tarih, 2010/1912 E., 2010/4868 K. sayılı kararı.

²⁷⁵ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 14. HD. 18.12.2008 tarih, 2008/14500 E., 2008/15500 K. sayılı kararında "... kadastro mahkemesinde gelmeyen tarafın yokluğunda duruşma yapılır. Taraflardan hiç birinin gelmemesi halinde ise, dosya işlemde kaldırılmaz ve davanın açılmamış sayılmasına karar verilmez. Bu gibi durumlarda hâkimin, toplanması mümkün olan delilleri inceleyip davayı karara bağlaması gerekir. Mahkemece, yapılan bu hukuki saptamalara uyulmaksızın davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi yasaya aykırıdır..." denilerek ilk derece mahkemesinin davanın açılmamış sayılması yönündeki kararı bozulmuştur.

açabilir ve yalnız başına davaya devam edebilir. Mirasçılarının tayin edilememesi sebebiyle ölü olduğu belirtilerek kayıt sahibi adına tespiti yapılan taşınmaz mallar hakkında, ölünün ismi açıklanarak mirasçılarını denilmek suretiyle mirasçılar aleyhinde dava açılabilir. Dava sırasında davalının davadan önce öldüğünün anlaşılması halinde, davaya mirasçılarını aleyhine devam edilir (KK m. 29/1-2). Kanun koyucu, Kadastro Kanunu'ndan kaynaklanan davalarda, mülkiyet hakkının bir an önce tespit edilerek temin edilmesini sağlamak için basit yargılama usulünün uygulanmasını istemiştir.

2.3.3. Kamulaştırma Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların, Devlet ve kamu tüzelkişilerince kamulaştırılmasında yapılacak işlemleri, kamulaştırma bedelinin hesaplanmasını, taşınmaz malın ve irtifak hakkının idare adına tescilini, kullanılmayan taşınmaz malın geri alınmasını, idareler arasında taşınmaz malların devir işlemlerini, karşılıklı hak ve yükümlülükler ile bunlara dayalı uyuşmazlıkların çözüm usul ve yöntemlerini düzenlemek amacıyla 04.11.1983 tarihinde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu kabul edilmiştir.

Kamulaştırma Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, adli yargıda çözümlenmesi gerekenler taşınmazın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesinde basit yargılama usulü ile görülür (Kamulaştırma Kanunu m. 37)²⁷⁶. Kamulaştırmadan doğan tüm uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olacağı açıkça belirtilmesine rağmen, yazılı yargılama usulü değil, basit yargılama usulü uygulanacaktır. İmar Kanunu'ndan kaynaklanan imar uygulaması sırasında, bedele dönüştürülen davacı payına takdir edilen karşılığın artırılmasına ilişkin davalar hakkında, İmar Kanunu 17/son ve Kamulaştırma Kanunu 37'inci maddeleri uyarınca asliye hukuk mahkemeleri görevli olup basit yargılama usulü uygulanacaktır²⁷⁷.

²⁷⁶ Konuya ilişkin örnek karar için bakınız. Yargıtay 5. HD. 22.06.2009 tarih, 2009/7273 E., 2009/9780 K. sayılı kararında "... taraflar arasındaki kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davasından dolayı açılan davalar, basit yargılama usulüne göre görülür..." şeklinde açıkça gösterilmiştir. Aynı yönde karar için bakınız. Yargıtay 5. HD. 19.02.2009 tarih, 2008/16448 E., 2009/2420 K. sayılı kararı.

²⁷⁷ Konuya ilişkin örnek karar için bakınız. Yargıtay 5. HD. 2012/5384E., 2012/11037 K. sayılı kararı.

Kanun koyucu, kamulaştırmadan doğan davaların uyuşmazlığın niteliği de dikkate alındığında hızlı bir şekilde karar verilmesi için basit yargılama usulünü kabul etmiştir.

2.3.4. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmek amacıyla, 5.12.1951 tarihinde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kabul edilmiştir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 76/1'inci maddesine göre, bu Kanun'dan doğan uyuşmazlıklarda, özel bir ihtisas mahkemesi oluşturularak Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri kurulmuştur²⁷⁸. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, asliye hukuk mahkemeleri derecesinde olup, bu mahkemelerde genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü uygulanmaktadır. Ancak, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 19'uncu maddesinde istisnai bir hüküm öngörülmüştür. Buna göre; eser sahibi, Kanun'da tanınan yetkilerin kullanılış tarzlarını belirlememişse yahut bu hususu herhangi bir kimseye devretmemişse; yetkilerin, ölümünden sonra kullanılması vasiyeti tenfiz memuruna, tayin edilmemişse; sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve atanmış mirasçılara, ana-babasına, kardeşlerine aittir (FSEK m. 19/1)²⁷⁹. Yetkili kimseler birden fazla olursa ve müdahale konusunda anlaşamazlarsa, mahkeme eser sahibinin isteğine en uygun bir şekilde uyuşmazlığı ivedi olarak basit yargılama usulü ile çözümler (FSEK m. 19/4)²⁸⁰.

²⁷⁸ Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinin kuruluş ve görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. ARSLAN/TANRIVER, s. 77-78. KARSLI, s. 169-172; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 796-800; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 124.

²⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, C. 2, s. 286-289; TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2002, s. 153-155.

²⁸⁰ ÖZTAN, s. 290; TEKİNALP, s. 156.

2.3.5. Kooperatifler Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Kooperatif, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır (Kooperatifler Kanunu m. 1).

Kooperatifler Kanunu'nun 99'uncu maddesine göre, bu Kanun'da düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın ticari dava sayılır ve basit yargılama usulü uygulanır²⁸¹. Kooperatifler ile ilgili uyuşmazlıklar tarafların tacir olup olmadığına bakılmaksızın ticari dava kabul edildiğinden, uyuşmazlıklar ayrı ticaret mahkemesi bulunan yerlerde ticaret mahkemelerinde, bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemelerinde görülecektir. Ancak, genel yargılama usulü olan yazılı yargılama usulü değil, uyuşmazlığın hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması için basit yargılama usulü kabul edilmiştir²⁸².

2.3.6. Dernekler Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Dernek şube veya temsilcilikleri, federasyonlar, konfederasyonlar ve yabancı dernekler ile merkezleri yurt dışında bulunan dernek ve vakıf dışındaki kâr amacı gütmeyen kuruluşların, Türkiye'deki şube veya temsilciliklerinin yasak ve izne tâbi faaliyetlerini, yükümlülüklerini, denetimlerini ve uygulanacak cezalar ile derneklere ilişkin diğer hususları düzenlemek amacıyla 4.11.2004 tarihinde 5253 sayılı Dernekler Kanunu kabul edilmiştir.

²⁸¹ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay HGK 11.02.1981 tarih 11/1675-59 E., K. sayılı kararı. **KURU**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, İstanbul 2001, s. 5581.

²⁸² Kooperatif ortaklığından kaynaklanan bir tapu iptal tescil davasında, basit yargılama usulünün uygulanacağına ve adli ara vermede temyiz süresinin işleyeceğine (Yargıtay 11. HD 1998/2584 E., 1998/2497 K.) dair bir karar için bakınız. Yargıtay 11. HD. 2007/14300 E., 2008/2886 K. sayılı kararı.

Dernekler Kanunu ile ilgili olarak hukuk mahkemelerinde bakılacak olan davalarda, basit yargılama usulü²⁸³ uygulanır (Dernekler Kanunu m.18)²⁸⁴. Bu davalar bakımından basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, uyuşmazlığın karmaşık olmaması nedeniyle, kısa bir incelemenin yeterli olmasıdır. Kanun koyucu, dernekler ile ilgili uyuşmazlığın hukuki niteliğini dikkate alarak basit yargılama usulüne tabi tutmuştur.

2.3.7. Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Seferberlik ve savaş haliyle, bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu, ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği, gerginlik ve kriz dönemlerinde, seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında kolayca temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları veya hizmetleri karşılamak üzere, 07.06.1939 tarihinde 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyetleri Kanunu kabul edilmiştir (MMMK m. 1). Askeri ihtiyaçların karşılanmasına yönelik verilen her türlü mal ve hizmet için, tazminat ödenme esası kabul edilmiştir (MMMK m. 300).

Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 58/6'ncı maddesine göre, iskân ve konaklamadan doğan zarar ve ziyan iddiaları ile alınan mallar için tespit edilen tazminat miktarı hakkında açılacak olan davalarda, basit yargılama usulü uygulanır. Bu davalar için yargılama harç ve masrafı alınmaz (MMMK m. 58/7-8). Bu kanun, seferberlik veya savaş hali gibi olağan üstü dönemlerin mevcut olduğu hallerde uygulanacağından, kanun koyucu ilgili askeri birimler tarafından el konulan malların zarar ve ziyan davalarını hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlamak amacıyla basit yargılama usulünü benimsenmiştir.

²⁸³ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **SAKA**, Zafer: Dernekler Hukuku (Teori ve Uygulamada), İstanbul 2010, s. 178-179.

²⁸⁴ Derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tespiti istemi ile açılan bir davada, yerel mahkemenin duruşma açmaksızın dosya üzerinden verdiği kararın temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay' ın tensip zaptı hazırlanmak suretiyle duruşma yapılması ve bütün deliller toplandıktan sonra basit yargılama usulüne göre karar verilmesi gerektiğinden bahisle bozma kararı için bakınız. Yargıtay 7. HD. 2010/5128 E., 2011/612 K. sayılı kararı. Aynı yönde Yargıtay 18. HD. 19.06.2012 tarih, 2012/2725 E., 2012/7501 K. sayılı kararı

2.3.8. Maden Kanunu'ndan Doğan Dava ve İşler

Madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması ve terk edilmesi ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek amacı ile 4.6.1985 tarihinde 3213 sayılı Maden Kanunu²⁸⁵ kabul edilmiştir.

Maden ruhsatları ve buluculuk hakkı devredilebilir (Maden Kanunu m. 5/2). Maden hak ve yetkileri miras yoluyla mirasçılara da intikal edebilir²⁸⁶. Mirasçılarının bu hakları devretme noktasında ittifak edememeleri üzerine, mirasçılardan birinin başvurusuyla mahkeme, bu hakkın en ehil olana tesisine ya da ruhsatın satılmasına karar verir. Bu dava, basit yargılama usulüne göre incelenir (Maden Kanunu m. 5/4)²⁸⁷. Maden Kanunu'na ilişkin ilgili düzenleme bakımından basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, madenin işletilmesinde gecikme olmamasını sağlamaktır.

2.3.9. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'dan Doğan Dava ve İşler

Kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemek amacıyla, 7.11.2013 tarihinde 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

²⁸⁵ Madenlere ilişkin ortaya çıkabilecek hukuki uyumsuzluklar, bu konuda ihtisas mahkemesi oluşturma ve uyumsuzlukların çözümlenmesi bakımından yargı kollarına dair ayrıntılı bilgi için bakınız. **TANRIVER**, Süha: Madencilik Alanında Bir İhtisas Mahkemesinin Oluşturulmasına Gerek Olup Olmadığı Üzerine Düşünceler, ABD 2010, S.7, s. 199-209.

²⁸⁶ **TANRIVER** Madencilik Alanında İhtisas Mahkemesi, s. 204.

²⁸⁷ Örnek karar için bakınız. Yargıtay 12. HD. 17.05.2012 tarih, 2011/31563 E., 2012/17386 K. sayılı kararında "...mirasçılarının ittifak edememeleri halinde mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme bu hakkın en ehil olana tahsisine veya mümkün olmazsa satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulü ile halleder..." denilerek kararın devamında maden hakkının devredilebileceğini, ipotek edilebileceğini veya işletme ruhsatı üzerinde haciz işlemi yapılabileceğini, basit yargılama usulüne göre karar verileceğini ifade etmektedir.

Tüketici mahkemelerinde görülecek davalar hakkında, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Altıncı Kısım hükümlerinde yer alan basit yargılama usulü hükümleri²⁸⁸ uygulanacaktır (TKHK m. 73/4)²⁸⁹. Tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalarda, tüketici mahkemeleri görevlidir. Tüketici mahkemeleri nezdinde Bakanlık, tüketiciler ve tüketici örgütleri tarafından açılan davalar 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununda düzenlenen harçlardan muaftır (TKHK m. 73/1-2)²⁹⁰. Tüketici davaları, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde de açılabilir. Tüketici örgütleri, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Bakanlık; haksız ticari uygulamalar ve ticari reklamlara ilişkin hükümler dışında, genel olarak tüketicileri ilgilendiren ve bu Kanun'a aykırı bir durumun doğma tehlikesi olan hâllerde, bunun önlenmesine veya durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı alınması veya hukuka aykırı durumun tespiti, önlenmesi veya durdurulması amacıyla tüketici mahkemelerinde dava açabilir (TKHK m. 73/5-6).

Tüketici Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında basit yargılama usulünün kabul edilme sebebi, tüketici uyuşmazlıklarının basit bir inceleme ile karar verilebilecek hukuki niteliğe sahip olmalarıdır. Kanun koyucu, tüketici uyuşmazlıklarının bu durumunu dikkate alarak yargılamanın hızlandırılması için basit yargılama usulünü kabul etmiştir.

²⁸⁸ Örnek karar için bakınız. Yargıtay 13. HD. 14.05.2013 tarih, 2013/8369 E., 2013/12593 K. sayılı kararında "...davacının, davalı bankadan konut kredisi kullandığı, kendisinden istihbarat ücreti ve yapılandırma ücreti tahsil edildiği, davacının alınan masrafların iade edilmesine yönelik olarak önce T.S.H.H başvuru yaptığı, ancak davalı bankanın ödemeyi gerçekleştirmemesi üzerine açılan alacak davasında..., 6100 sayılı Kanun uyarınca basit yargılama usulüne tabi olduğu..." denilerek basit yargılama usulünün uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

²⁸⁹ **AYDOĞDU**, Murat: Tüketici Hukuku Dersleri, Ankara 2015, s. 357-359. Yazar, basit yargılama usulünün tüketici uyuşmazlıkları bakımından kabul edilme sebebini, yargılamanın hızlandırılması amacı ile olduğunu söylemekte; ancak, mevcut iş yükü sebebiyle duruşmaların en erken üç-dört ay sonraya bırakıldığını ifade etmektedir. Bu nedenle, bedel sınırlaması yapılmasının yararlı olacağını belirtmektedir.

²⁹⁰ **ASLAN**, Yılmaz İsmail: Tüketici Hukuku, Ankara 2006, s. 638; **AYDOĞDU**, s. 355-356; **ÖZEL**, Çağlar: Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2014, s. 270-271; **ARSLAN/TANRIVER**, s. 70; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 795; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 123.

2.3.10. Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'dan Doğan Dava ve İşler

Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması²⁹¹ ve tenfizini düzenlenmek amacıyla, 27.11.2007 tarihinde 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

Tenfiz istemi, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır (MÖHUK m. 55/1)²⁹². Yabancı hakem kararlarının tenfizi bakımından da aynı husus geçerlidir (MÖHUK m. 60/1)²⁹³.

Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş²⁹⁴ bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır. Yabancı mahkemelerin ceza ilâmlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da, tenfiz kararı istenebilir (MÖHUK m. 50). Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir (MÖHUK m. 51/1). Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de yerleşim yeri veya sâkin olduğu bir yer mevcut değilse; Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinden istenebilir (MÖHUK m. 51/2). Yabancı hakem kararlarının tenfizi ise, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye hukuk mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu,

²⁹¹ GENÇCAN, Ömer Uğur: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Ankara 2013, s. 1101. Yazar, *tanıma* hakkında, basit yargılama usulünün uygulanmasına ilişkin bir Yargıtay kararını "...MÖHUK m. 36 uyarınca diğer eşe husumet yöneltilmesi, *tanıma* talebini içeren dilekçenin anılan Kanunun 39/1 maddesi hükümlerine uygun olarak duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilmesi, duruşma gününde de *basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanması...*" şeklinde aktarmaktadır. (Yargıtay 2. H.D. 2012/18465 E., 2013/10295 K.)

²⁹² KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 805.

²⁹³ Örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 11. HD. 15.01.2009 tarih ve 2007/5756 E., 2009/182 K. sayılı kararında "... taraflar arasındaki yabancı hakem kararının tenfizi davası sonucunda, mahkemece verilen davanın reddi kararı üzerine davacı vekilince kararın temyiz edilmesi üzerine, ...MÖHUK m. 44 yollaması ile MÖHUK m. 39 uyarınca tenfiz isteminin basit yargılama usulü hükümlerine göre inceleneceği ve karara bağlanacağı..." şeklinde belirtilmiştir.

²⁹⁴ Kesinleşmenin, ön şart ya da sonradan tamamlanabilen dava şartı niteliğindeki görüşler, Yargıtay uygulaması ve öğretilerdeki tartışmalara ilişkin bakınız. ŞİT, Banu: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı, GÜHFD 2011, S. 1, s. 62 vd.

bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır (MÖHUK m. 60/2).

Yetkili mahkeme tarafından tenfiz kararı; Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilî uygulamanın bulunması, ilâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması, hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması, o yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması şartlarının, tümünün eksiksiz olarak yerine gelmesi halinde verilebilir (MÖHUK m. 54).

Tenfiz istemi, kararın tenfiz edilmesinde hukukî yararı bulunan herkes tarafından talep edilebilir. Tenfiz istemi dilekçe ile olur (MÖHUK m. 52/1). Tenfiz dilekçesine yabancı mahkeme ilâmının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilâmı veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi ile ilâmın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile tercümesi eklenir (MÖHUK m. 53).

Yabancı hakem kararlarının tenfizi²⁹⁵ dilekçesine, tahkim sözleşmesi veya şartının aslı ya da usulüne göre onanmış örneği, hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcılık kazanmış aslı veya usulüne göre onanmış örneği ile bu belgelerin tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri²⁹⁶

²⁹⁵ Yabancı hakem kararlarının Türkiye’ de tenfizi alanındaki gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **BİRSEL**, Mahmut Tefik: Türk Hukukunda Milletlerarası Ticari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi, DEÜHFD Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı 2005, s. 7 vd.

²⁹⁶ **KAPLAN**, Yavuz: Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kesinleşme ve Bağlayıcılık Ölçütlerinin Değerlendirilmesi, EÜHFD 2001, C. 5, S. 1-4, s. 424-425.

eklenir (MÖHUK m. 61/1)²⁹⁷. Mahkemece tenfiz şartlarının tamamı tespit edildikten sonra ilâmın kısmen veya tamamen tenfizine, aksi halde ise reddine karar verilir. Bu karar yabancı mahkeme ilâmının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır (MÖHUK m. 56). Kanun koyucu, tenfiz isteminde, kural olarak asliye hukuk mahkemesini görevli kılmasına rağmen, yazılı yargılama usulünü değil, işin niteliğini dikkate alarak basit yargılama usulünü tercih etmiştir.

²⁹⁷ Örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 19. HD. 19.10.2011 tarih, 2011/11224 E., 2011/12905 K. sayılı kararında “...tahkim sözleşmesinin ve yabancı hakem kararının tercüme edilmiş ve usulen onanmış örneklerinin gönderilmesi için dosyanın mahal mahkemesine geri çevrilmesine...” karar vermiştir.

III. BÖLÜM

BASİT YARGILAMA USULÜNDE YARGILAMA SAFAHATI

Kanun koyucu, basit yargılama usulünü düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesi ve devamında, ilk olarak basit yargılama usulüne tabi dava ve işleri düzenlemiştir. Yukarıdaki bölümlerde bu dava ve işlerden ayrıntılı olarak bahsettik. Konu ile ilgili ilerleyen maddelerde ise, sırası ile basit yargılama usulünün safahatı dikkate alınarak hükümler getirilmiştir. Bu kapsamda sırasıyla; dilekçelerin verilmesi ve davanın açılması, delillerin ikamesi, iddia ve savunmanın genişletilmesi ya da değiştirilmesi yasağı, ön inceleme ile tahkikat ve son olarak hüküm, yargılama aşamaları olarak yer almıştır. Basit yargılama usulüne ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan hükümler, yazılı yargılama usulünden farklı olan noktaları ve özellikleri içermektedir.

Dikkat edileceği üzere, örneğin tanık, bilirkişi, senet gibi delillerden ya da ispat kurallarından veya başkaca usule ilişkin diğer ayrıntılara yer verilmemiştir. Ancak, kanun koyucu yazılı yargılama usulünde bu hususları tek tek düzenlediğinden, basit yargılama usulünde tekraren yer vermemiş, basit yargılama usulünde hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulü kurallarının geçerli olacağını ifade etmekle yetinmiştir (HMK m. 322). Bu nedenle, basit yargılama usulünde ayrıca ve açıkça hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin kurallar geçerli olacaktır.

3.1. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DAVANIN AÇILMASI

3.1.1. Dava Hakkı-Talep

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler, tıpkı yazılı yargılama usulünde olduğu gibi tarafların talebi üzerine mahkemenin önüne gelecektir. Yargılama, hâkim

tarafından kural olarak re'sen başlatılarak yürütülemez²⁹⁸. Başka bir deyişle; tarafların isterlerse dava açabilecekleri, kendi lehlerine gerçekleşen bir olayda dahi istemedikleri takdirde dava açmaya zorlanamayacakları, dava açıldıktan sonra da kamu düzeninden sayılmayan dava ve işlerde yine dava üzerinde tasarruf serbestilerinin bulunduğu, bu kapsamda davadan feragat etme (HMK m. 307), davayı kabul etme (HMK m. 308) ve karşı taraf ile sulh sözleşmesi (HMK m. 313) yaparak davayı sona erdirmek haklarına sahip olma özgürlükleri vardır. Medeni usul hukukunda bu durum, tasarruf ilkesi ile açıklanmıştır (HMK m.24)²⁹⁹.

Yukarıdaki bölümlerde tasarruf ilkesini anlatırken basit yargılama usulüne tabi dava ve işler hakkında da, kural olarak, hâkim kendiliğinden harekete geçerek bir davayı açıp inceleyemeyeceğini ve karara bağlayamayacağını söyledik. Ancak, tasarruf ilkesinin geçerli olmadığı, başka bir deyişle, hâkimin kamu düzeninin gerekli kıldığı bazı hallerde kendiliğinden harekete geçerek karar verdiği haller de vardır. Örneğin, basit yargılama usulüne tabi vasinin azli çekişmesiz yargı işinde, vasi görevini ağır surette savsaklar, yetkilerini kötüye kullanır veya güven sarsıcı davranışlarda bulunur ya da borç ödemedi acze düşerse, ilgililerin talebi beklenmeksizin hâkim kendiliğinden harekete geçerek vasinin görevinden azline karar verebilir³⁰⁰.

3.1.2. Dava Dilekçesi

Basit yargılama usulünde davanın açılması, yazılı yargılama usulünde olduğu gibi dilekçe ile olur (HMK m. 118). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317/1'inci maddesinde bu durum, "*davanın açılması... dilekçe ile olur.*" şeklinde açıkça düzenlenmiştir.

Basit yargılama usulünün uygulanacağı bazı dava ve işlerde, ilgili kanunda açık düzenleme varsa, davanın belirtilen usulle açılmasına bir engel yoktur. Örneğin, icra mahkemesine arz edilecek hususlar hakkında, dava veya talep dilekçe ile olabileceği

²⁹⁸ Dava hakkı üzerinde tasarruf ilkesinin uygulanma alanına yönelik bilgi için bakınız. **MERİÇ**, s. 63-72.

²⁹⁹ Bilgi için bakınız. I. Bölüm, 1.7.3. Başlık, s. 24.

³⁰⁰ Bilgi için bakınız. I. Bölüm, 1.7.4. Başlık, s. 25; **SUNAR**, s. 70.

gibi icra mahkemesine ifadeyi zaptettirmek sureti ile de olur (İİK m. 18/2)³⁰¹. Başka bir deyişle, basit yargılama usulünün uygulanacağı icra mahkemesinde dava, dilekçeden başka talepte bulunanın veya davacının mahkemeye müracaat ederek bu yöndeki isteğini sözlü olarak belirtmesi ve bu beyanın tutanağa bağlanması ile açılmış olacaktır. Sözlü olarak bu şekilde talepte bulunulan hallerde düzenlenecek tutanak, düzenleme yeri ve tarihi ile talepte bulunan kişinin iddia ve delillerini içermeli; tutanağın altı düzenleyen görevli ve talepte bulunan kişi tarafından imzalanmalıdır.

Kanun koyucu, basit yargılama usulünün özellikle kolay ve hızlı bir şekilde yargılamayı gerçekleştirme amacını dikkate alarak davanın çıkarılan yönetmelikte³⁰² belirlenecek bir formun³⁰³ doldurulması suretiyle de açılabilirliğini isabetli bir şekilde düzenlemiştir (HMK m. 317/4)³⁰⁴. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği 37/2 maddesine göre, basit yargılama usulünde dava dilekçeleri, UYAP bilgi sistemlerinde yer alan formları doldurmak sureti ile de açılabilir. Bu formda, dava dilekçesinde bulunması gereken unsurlarda olduğu gibi tek tek hangi bilgilerin yer alması gerektiği ayrıca düzenlenmiştir³⁰⁵. Dava dilekçesi formlarının elektronik ortamda verilebilmesi için, güvenli elektronik imza sahibi olunması gerekir. Aksi halde, dava dilekçesi formu çıktı alındıktan sonra el yazısı ile imzalanır (HMK Yönetmelik m. 37/6).

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için, dava dilekçesinde hangi hususların bulunması gerektiği kanunda yer almamaktadır. Bu nedenle, hüküm bulunmadığından, yazılı yargılama usulüne ilişkin kurallara bakılması gerekmektedir (HMK m. 322/1). Buna göre dava dilekçesinde; mahkemenin adı, davacı ile davalının

³⁰¹ **KARSLI**, İcra ve İflâs Hukuku, s. 85; **KURU/ARSLAN/YILMAZ** İcra İflâs Hukuku, s. 73; **KURU** El Kitabı, s. 111; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN SUNGURTEKİN/ÖZEKES** İcra İflâs Hukuku, s. 110; **POSTACIOĞLU/ALTAY**, s. 78; **SUNAR**, s. 160-161; **ULUKAPI** İcra ve İflâs Hukuku, s. 19.

³⁰² İlgili Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği, 28253 sayılı Resmi Gazete’de 3.4.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁰³ *Hükümet Gereğesi* “Bu forma yer verilmesinin amacı, hem kişilerin hak arama imkânlarını daha sağlıklı ve zarara uğramadan usulüne uygun yerine getirmeleri hem de yargı organlarına başvuruların düzenli olmasını sağlamaktır. Böylece bir yandan yanlış yönlendirmelerle kişilerin hak kaybının önüne geçilecek, hem de yargı organları daha düzenli dosya oluşturacaktır.”

³⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği 37/3 maddesine bakınız.

³⁰⁴ **KILIÇOĞLU** El Şerhi, s. 1244; **KILIÇOĞLU** İş Yargılamaları Usulü, s. 74; **KİRAZ** HMK ve İlgili Mevzuat, s.27; **KİRAZ**, Taylan Özgür: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Ankara 2012, s. 82; **MUŞUL**, s. 495 (dipnot 829); **ÖZEKES**, s. 788; **ÖZBAY**, s. 386; **YILMAZ** Açıklamalı HMK, s. 539; **YILMAZ** Yargılama Safhaları ve İşlemleri, s. 1656; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1396.

³⁰⁵ Bilgi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği’nin 37/3’üncü maddesine bakınız.

adı-soyadı ve adresleri, davacının T.C kimlik numarası, varsa davacı vekilinin adı-soyadı ve adresi, davanın konusu ve malvarlığına ilişkin davalarda dava konusunun değeri, davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra ile özeti, iddia edilen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği, hukuki sebepler, açık bir şekilde talep sonucu ile davacının veya vekilinin imzası bulunması gerekmektedir (HMK m. 119/1).

Dava dilekçesinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirlenen bir kısım hususların eksik olması halinde mahkeme, davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksiklik tamamlanmaz ise, dava açılmamış sayılır (HMK m. 119/2). Ancak, bir hususu hemen belirtmekte fayda vardır. Çekişmesiz yargıda, talep dilekçesinde bulunması gereken hususlar basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için farklılık arz edebilir. Örneğin, çekişmesiz yargı işlerinde çekişmeli yargıda olduğu gibi hasım bulunmadığından davalının gösterilmesine imkân yoktur. Böyle bir halde ilgili mahkeme, dava dilekçesinin eksik olduğundan bahisle talebi reddetmemeli; davanın türünü ve uyuşmazlığın niteliğini dikkatlice incelemelidir.

3.1.3. Davanın Açılma Süresi ve Açılmış Sayıldığı Zaman

Basit yargılama usulünde, davanın açılmasının ya da dava dilekçesinin mahkemeye ulaşmasının zaman bakımından kural olarak bir önemi yoktur. Çünkü, davacı veya talepte bulunan kimse, davasını veya talebini, kural olarak her zaman ileri sürebilir. Ancak, bazı dava ve işler bakımından istisnalar bulunmaktadır. Örneğin, icra mahkemesinde görülecek olan ve basit yargılama usulünün uygulandığı itirazın kaldırılması (İİK m. 68) davasında, davacı alacaklının, ödeme emrine itiraz edildiğinin kendisine tebliğinden itibaren altı ay içerisinde davayı açması gerekir. Aksi halde, borçlunun ödeme emrine itirazı hükümden düşürülememiş olur ve takip durur³⁰⁶.

Basit yargılama usulünde de dava, dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (HMK m. 118/1). Dava dilekçesi, mahkemeye veya hukuk dairesine sunulduğunda bu belge, ön büro veya yazı işlerinde görevli personele teslim edilir. Dava dilekçesinin alındığına ve elektronik ortama aktarıldığına dair, davacıya bir

³⁰⁶ Bilgi için bakınız. II. Bölüm, 2.3.1.1 Başlık, s. 104-105.

alındı belgesi verilir. Alındı belgesi aynı zamanda havale yerine geçer. Daha sonra hâkim veya görevlendireceği personel tarafından dava dilekçesi dosyasına konulur (HMK Yönetmelik m. 39).

3.1.4. Davanın Açılmasının Sonuçları

Davanın açılması ile usul hukuku ve maddi hukuk bakımından bir takım sonuçlar ortaya çıkmaktadır³⁰⁷. Gerek maddi hukuk gerekse usul hukuku bakımından ortaya çıkan bu sonuçlar, uyuşmazlığın niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için de geçerlidir.

3.1.4.1. Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları

Dava açılmasının maddi hukuk bakımından en önemli sonucu, dava konusu edilen alacak veya hakka ilişkin zamanaşımının kesilmesi ve hak düşürücü sürelerin korunmasıdır (TBK m. 154/2)³⁰⁸. Davanın müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen bir borcun borçlularından birine karşı açılması halinde, diğer borçlular bakımından da zamanaşımı kesilmiş olacaktır (TBK m. 155/1). Davanın açılması ile kesilen zamanaşımı yeniden işlemeye başlar; fakat tarafların ya da hâkimin yaptığı her işlemle yeniden zamanaşımı kesilecektir (TBK m. 157/1). Ancak, basit yargılama usulünün uygulandığı çekişmesiz yargıda, davanın açılması ile zamanaşımının kesilip kesilmeyeceği tartışmalı olmakla birlikte, çekişmesiz yargı işleri için her zaman talepte bulunulabileceği düşünüldüğünde bu durum herhangi bir önem arz etmemektedir³⁰⁹.

Dava açılması ile maddi hukuk bakımından doğacak diğer sonuç, şahsa bağlı hakların malvarlığı hakkına dönüşmesidir³¹⁰. Başka bir deyişle, şahsa bağlı haklar ancak, hak sahibi kimse tarafından dava edilebilir. Şahsa bağlı hak sahibi, dava açmadan önce ölürse, kural olarak mirasçıları onun adına dava açamazlar. Ancak, hak

³⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÖZMUMCU**, Seda: Davanın Açılmasına Bağlı Hukuki Sonuçların Davanın Açılmamış Sayılması Halinde Değerlendirilmesi, İÜHFİM 2012, C. 70, S. 2, s. 183-205.

³⁰⁸ **ELGÜN**, s. 157-160; **KARSLI**, s. 496-497; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 305; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 519; **ÖZMUMCU**, s. 194-195; **UMAR**, s. 368; **SUNAR**, s. 174.

³⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **SUNAR**, s. 175.

³¹⁰ **ELGÜN**, s. 160; **KARSLI**, s. 497-468; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 305; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 520; **ÖZMUMCU**, s. 196.

sahibi dava açtıktan sonra ölürse, mirasçılarının her zaman davaya devam etme imkânları bulunmaktadır. Basit yargılama usulüne tabi dava için bu sonuç, nafaka davalarında kendini gösterir. Aile hukuku kapsamında nafaka şahsa bağlı bir haktır ve nafaka alacaklısı dava açtığı takdirde, nafaka malvarlığı hakkına dönüşür.

Dava açılmasının maddi hukuk bakımından diğer sonuçları ise, iyiniyetin ortadan kalkması ve davalının temerrüde düşmesidir³¹¹. Örneğin, sulh hukuk mahkemesinde basit yargılama usulüne göre yürütülen kira alacağı davasında, davacı alacaklı tarafından, davalı kiracı daha önce temerrüde düşürülmemişse, davanın açılması ve dilekçenin tebliğ edilmesi ile borçlu davalı temerrüde düşecektir.

3.1.4.2. Usul Hukuku Bakımından Sonuçları

Dava açılması ile usul hukuku bakımından her şeyden evvel, mahkemenin harekete geçmek ve açılan davayı inceleme zorunluğu doğmaktadır. Mahkeme, önüne gelen uyuşmazlığı çözmekten kaçınmaz. Yargısal faaliyet, devletin yetkili organları olan mahkemeler tarafından yerine getirileceğine göre, görevli ve yetkili mahkeme açılan davayı inceleyerek karara bağlamak zorundadır³¹².

Basit yargılama usulünde, dava açılmasının usul hukuku bakımından önemi, iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının başlayacak olmasıdır. Bu durum Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 319/1'inci maddesinde, "*iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi davanın açılması ile başlar*" şeklinde açıkça düzenlenmiştir³¹³. Bu konu, iddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağı kısmında ayrıntılı olarak anlatılacaktır. İddianın (davanın) değiştirilmesi veya genişletilmesi; dava sebebi olarak gösterilen vakıaların ya da talep sonucunun sonradan değiştirilmesi veya genişletilmesi demektir³¹⁴. Hukuki sebeplerin değiştirilmesi davanın değiştirildiği

³¹¹ ELGÜN, s. 160; KARSLI, s. 498-469; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 306; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 520; ÖZMUMCU, s. 196-198.

³¹² ELGÜN, s. 161-162; KARSLI, s. 499-500; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 306; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 521; ÖZMUMCU, s. 184-185.

³¹³ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. KAYA, Cemil/AKCAN, Recep: Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağı, İÜHFİM 2009, C. 67, S. 1-2, s. 123-141.

³¹⁴ ELGÜN, s. 165-170; KARSLI, s. 502-506; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 554, 862; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 311-312; ÖZMUMCU, s. 189-192; SUNAR, s. 180.

anlamına gelmez. Ancak re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı uygulanmayacaktır³¹⁵. Çünkü, re'sen araştırma ilkesi söz konusu ise, iddianın dayanağını teşkil eden vakıaları hâkim kendiliğinden temin etme ve belirlemekle yükümlü olduğundan tarafların özellikle davacının yeni vakıalar ileri sürme ya da talep sonucunu değiştirmesinin bir önemi bulunmamaktadır.

Dava açılmasının usul hukuku bakımından diğer önemi, dava açıldığı tarih itibari ile derdest hale gelmektedir³¹⁶. Bu nedenle tarafları, dava konusu ve sebebi aynı olan bir dava devam ederken yenisi açılırsa, ikinci dava, dava şartı yokluğundan usulden reddedilir (HMK m. 114/1-ı)³¹⁷. Derdestliğin dava şartı olarak kabul edilmesi ile, aynı davanın ikinci kez görülmesine engel olunarak mahkemelerin bu konuda gereksiz yere masraf ve emek sarf etmesi önlenmiş gibi mahkemelerin aynı davaya ilişkin farklı ve çelişkili kararlar vermesinin³¹⁸ önüne geçilmiş olacaktır³¹⁹.

Dava şartları, davanın açıldığı tarihe göre incelenir (HMK m. 137/1)³²⁰. Ayrıca davacı bakımından dava açılması ile davayı geri alma yasağı başlayacaktır (HMK m. 123)³²¹. Ancak, davalı açık bir şekilde izin verirse davacı, davasını geri alabilir. Nihayetinde usul hukuku bakımından son sonuç, dava açılmadan önce ihtiyati tedbir kararı alınmışsa, tedbir isteyen bu kararın alınmasından itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin belgeyi dosyasına koydurmak zorundadır; aksi halde ihtiyati tedbir kararı kendiliğinden kalkar (HMK m. 397/1)³²².

³¹⁵ **ELGÜN**, s. 162-163; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 314-315; **SUNAR**, s. 182.

³¹⁶ Derdestlik itirazının şartları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **TANRIVER**, Süha: Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 2007, s. 43 vd.

³¹⁷ **KARSLI**, s. 500-501; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 307; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 521; **ÖZMUMCU**, s. 185-186; **SUNAR** s. 176.

³¹⁸ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 2. HD. 10.12.2003 tarih, 2003/15274 E., 2003/16572 K. sayılı kararı. **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 521 (dipnot 27).

³¹⁹ **TANRIVER** Derdestlik İtirazı, s. 19-29; Diğer yazarlar, **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 265; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 523.

³²⁰ **KARSLI**, s. 500; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 306; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 523; **ÖZMUMCU**, s. 186-188.

³²¹ **KARSLI**, s. 501-502; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 308-309; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 523-525; **ÖZMUMCU**, s. 192-194.

³²² **KARSLI**, s. 501; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 523; **ÖZMUMCU**, s. 188.

3.2. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DAVAYA CEVAP VERİLMESİ

3.2.1. Cevap Hakkı-Savunma

Dava dilekçesi mahkemeye verildikten sonra, mahkeme dilekçeyi davalıya tebliğ ederek onu durumdan haberdar etmek ve savunma imkânı tanımak zorundadır³²³. Davalıya savunma hakkı tanınması, hukuki dinlenilme ilkesi ile doğrudan bağlantılı olduğundan davalı dinlenmeden karar verilmesi halinde hukuki dinlenilme ilkesi ihlal edilmiş olacaktır³²⁴. Ancak, çekişmesiz yargı işlerinde olduğu gibi sadece talepte bulunan kimsenin yer aldığı, karşısında hasım olarak yer alabilecek herhangi bir davalının bulunmadığı hallerde, cevap hakkının ve savunmanın bir anlamı yoktur.

Dava dilekçesinin tebliği üzerine, davalı, değişik şekillerde savunmada bulunarak cevap verebilir. Davalı, cevap dilekçesi ile açılan davayı kabul edebileceği gibi, davaya iki haftalık yasal süre içinde cevap vermeyebilir ya da cevap dilekçesinde açılan davaya açıkça karşı koyarak savunmaya ilişkin beyanlarını ve delillerini ileri sürebilir (HMK m. 317/2). Davalı, yasal süre içinde cevap dilekçesi vermezse, davacının dava dilekçesinde ileri sürmüş olduğu vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (HMK m. 128).

3.2.1.1. Maddi Hukuka İlişkin Savunma Vasıtaları

Davalı cevap dilekçesinde, davacının açmış olduğu davaya karşı koyarak savunma sebeplerini bildirecektir. Maddi hukuka ilişkin itiraz sebepleri, o davanın esasına etki edebilecek noktalarda ileri sürülen itirazlar ve def'ilerdir.

İtiraz, bir hakkın doğumuna engel olan veya sona ermesini gerektiren vakıalardır³²⁵. Örneğin, fiil ehliyeti bulunmayan bir kimsenin sözleşme yapması,

³²³ KARSILI, s. 509; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 532; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 318; YILMAZ HMK Şerh, s. 854.

³²⁴ ÖZEKES Hukuki Dinlenilme, s. 106-107, 178; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 532; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 318.

³²⁵ KARSILI, s. 510; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 321; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 535.

sözleşmenin ilgili kanunda belirtilen şekil şartlarına uygun şekilde gerçekleştirilmemesi, sözleşme yaparken kurucu taraf iradelerinin bulunmaması, borcun ödenmesi ya da başından beri geçerli bir borcun olmaması gibi. İtirazlar, hâkim tarafından re'sen dikkate alınır³²⁶. Davalı, cevap dilekçesinde ileri sürmemiş olsa bile hâkim, dava dosyasından itiraz sebebini tespit ediyorsa re'sen bu durumu inceler³²⁷.

Def'i, davalının aslında borçlu olduğu edimi yerine getirmekle yükümlü olduğu bir uyuşmazlıkta, o hakkı yerine getirmekten kaçınmasına imkân tanıyan özel bir savunmadır. Örneğin, zamanaşımı def'i³²⁸, ödemezlik def'i ya da kefalet sözleşmelerinde tartışma def'i gibi. Def'iler, ancak davalı tarafından ileri sürülürse, hâkim tarafından dikkate alınır³²⁹. Başka bir deyişle, itirazda olduğu gibi hâkim dava dosyasından def'inin mevcut olduğunu görse bile, bu durumu kendiliğinden dikkate alıp davayı sonuçlandıramaz.

3.2.1.2. Usul Hukukuna İlişkin Savunma Vasıtaları

Usul hukukuna ilişkin savunma vasıtalarını ise dava şartları ve ilk itirazlar oluşturur. Dava şartları, bir davanın esası hakkında inceleme yapılması ve karar verilebilmesi için varlığı ya da yokluğu, mutlaka gerekli olan şartlar iken; ilk itirazlar, davanın esasına girmeye engel teşkil eden ve davanın başında ileri sürüldüğü takdirde dikkate alınan itirazlardır³³⁰. Dava şartlarının varlığı veya yokluğu konusunda taraflar mahkemeye itirazda bulunabileceği gibi, hâkim de re'sen dava şartlarını incelemek

³²⁶ **KARSLI**, s. 510; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 321; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 535.

³²⁷ Yargıtay, itirazın her zaman ileri sürülebileceğini ve kendiliğinden dikkate alınabileceği görüşündedir. Konuya ilişkin örnek karar için bakınız. YİBK 08.11.1991 tarih, 1990/4 E., 1991/3 K. sayılı kararı. **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 536 (dipnot 4).

³²⁸ Yargıtay 4. HD. 03.11.2011 tarih, 2011/9428 E., 2011/11615 K. sayılı kararında “Kanunda def'i davalının yerine getirmesi gereken bir edimi, özel bir nedenle yerine getirmekten kaçınması imkânı veren bir hak olarak tarif edilmiştir. Zamanaşımı savunması bir def'idir. Süresinde usulüne uygun şekilde dermeyan edildiğinde mahkemece davanın esası hakkında inceleme yapmadan evvel,.../ön sorun biçiminde incelenir ve karara bağlanır. Zamanaşımı gerçekleştiği sonucuna varılırsa, dava sırf bu nedenle reddedilir. İşin esası incelenmez.../...Mahal mahkemesince, davalı tarafın cevap dilekçesinde ileri sürdüğü zamanaşımı def'i hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmeden davanın esası hakkında karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir. **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 536.

³²⁹ **KARSLI**, s. 510; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 321; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 536-537.

³³⁰ **KARSLI**, s. 510; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 322; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 540; **YILMAZ HMK Şerh**, s. 784 vd.

zorundadır, çünkü dava şartları kamu düzenine ilişkindir (HMK m. 114). Usule ilişkin savunma vasıtaları, davanın esasının incelenmesine engel teşkil ederler³³¹.

3.2.2. Cevap Dilekçesi

Davanın açılmasında olduğu gibi, davaya cevap verilmesi de basit yargılama usulünde dilekçe ile olur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317/1'inci maddesinde bu durum “...davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur.” şeklinde açıkça belirtilmiştir³³².

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için, cevap dilekçesinde hangi hususların bulunması gerektiği kanunda yer almamaktadır. Bu nedenle hüküm bulunmadığından yazılı yargılama usulüne ilişkin kurallara bakılması gerekmektedir (HMK m. 322/1). Buna göre cevap dilekçesinde; mahkemenin adı, davacı ile davalının adı-soyadı ve adresleri, davacının T.C kimlik numarası, davalı yurt dışında ise açılan dava ve işlemlere esas olmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres, davalının T.C. kimlik numarası, varsa tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı-soyadı ve adresi, davalının savunmasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra ile özeti, savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakıanın hangi delillerle ispat edileceği, hukuki sebepler, açık bir şekilde talep sonucu ile davalının veya vekilinin imzası bulunması gerekmektedir (HMK m. 129/1).

Cevap dilekçesinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirlenen bir kısım hususların eksik olması halinde mahkeme, davalıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksiklik tamamlanmaz ise, cevap dilekçesi

³³¹ **KARSLI**, s. 520. *Hükümet Gerekçesi*: “Yargılamada taraflar usule veya esasa ilişkin iddia ve savunma sebeplerini ileri sürerler. Bunlardan usule ilişkin olanların hallinden sonra, işin esasına girerek uyuşmazlık çözümlenir. Usule ilişkin hususlar, ya dava şartıdır veya ilk itiraz niteliğindedir. Usule ilişkin hususlar, şekli nitelik taşıdıklarından yargılamanın başında, dosya üzerinden de incelenerek karara bağlanabilir. Ancak, mahkeme, kararını vermek için tarafların dinlenmesine ihtiyaç duyuyorsa, bunu da tahkikat aşamasında değil, ön inceleme oturumunda yapacaktır. Böylece dava şartları ve ilk itirazlarla ilgili sorunların, en geç tahkikat başlamadan ön inceleme duruşması sonunda karara bağlanması amaçlanmıştır.”

³³² 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 509'uncu maddesine göre, davalı, davaya karşı cevaplarını dilekçe ile bildirmek zorunda değildi; en geç ilk oturuma kadar veya ilk oturumda sözlü olarak ileri sürebiliyordu. Dilekçe ile cevap verilmesi yönündeki düzenlemenin basit yargılama usulünün hızlilik ve basitlik amacına aykırı olduğu yönündeki görüş için bakınız. **SUNAR** Basit Yargılama Üzerine Düşünceler, s. 269-270; **SUNAR** Basit Yargılama Usulü ve Çekişmesiz Yargı, s. 208-209.

verilmemiş sayılır (HMK m. 130). Süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olan davalı, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılır (HMK m. 128).

Kanun koyucu, basit yargılama usulünün özellikle kolay ve hızlı bir şekilde yargılamayı gerçekleştirme amacını dikkate alarak dava dilekçesinde olduğu gibi, cevap dilekçesinin de, çıkarılan yönetmelikte belirlenecek bir formun doldurulması suretiyle mahkemeye verilebileceğini isabetli bir şekilde düzenlemiştir (HMK m. 317/4)³³³. Bu formda, cevap dilekçesinde bulunması gereken unsurlar, tek tek hangi bilgilerin yer alması gerektiği ayrıca gösterilmiştir³³⁴.

3.2.3. Cevap Dilekçesinin Verilme Süresi

Davalı, dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevap dilekçesini mahkemeye sunmak zorundadır (HMK m. 317/2) Cevap dilekçesinin, mahkeme tarafından davacıya yeniden tebliğ edilmesi zorunlu değildir. Ayrıca, basit yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilememesi dikkate alındığında; cevap dilekçesinin duruşma öncesinde davacıya tebliğ edilmesinin hukuki bir faydası da bulunmamaktadır³³⁵. Yazılı yargılama usulü bakımından da cevap dilekçesini verme süresi iki haftadır (HMK m. 127). Ancak, cevap dilekçesinin bu süre içinde mahkemeye verilmesi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen bir takım sebeplerle mümkün değilse, verilecek ek cevap süresi bakımından farklılık söz konusudur.

Basit yargılama usulünde, cevap dilekçesinin iki haftalık süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, mahkeme, durum ve koşullara göre aynı süre içinde başvuran davalıya, bir defaya mahsus ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir. Ek cevap süresine ilişkin bu karar hemen taraflara bildirilir (HMK m. 317/2). Ek cevap süresinin verilmesi ve bu süreden yararlanılabilmesi için, aynı süre içinde başvuru şartının getirilmesi, davalının basit

³³³ Formun verilme amacı ve *Hükümet Gereğesi* için aynı yöndeki bilgi için dipnot 300'e bakınız.

³³⁴ Ayrıntılı bilgi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği'nin 37/4'üncü maddesine bakınız.

³³⁵ Karşı yönde görüş için bakınız. **KARAMERCAN**, Fatih: Basit Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesinin Tebliği Zorunlu Mudur? Terazi Aylık Hukuk Dergisi, C. 9, S. 91, Ankara (Mart) 2014, s. 104-105.

yargılama usulünün amacına uygun bir şekilde gecikme olmaksızın cevap verilebilmesini sağlamaktır³³⁶. Yazılı yargılama usulünde, ek cevap süre aynı gerekçelerle bir ayı geçmemek üzere verilebilmektedir (HMK m. 127). Ek cevap süresinin verilebilmesi için; cevap süresi içinde davalının mahkemeye başvurması, işin niteliğinin ek süre tanınmasını haklı kılması gerekmektedir. Ayrıca, ek süre, ancak bir kez verilebilir ve iki haftayı geçemez.

3.2.4. Cevaba Cevap ve İkinci Cevap Dilekçelerinin Verilememesi

Basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulünden farklı olarak cevaba cevap dilekçesi (replik) ile ikinci cevap dilekçesi (düplik) verilemez (HMK m. 317/3). Kanun koyucu, basit yargılama usulünde yargılamanın daha hızlı ve basit bir şekilde işlenmesini sağlamak bakımından ilgili düzenlemeyi yerinde bir tercih olarak getirmiştir. Aksi halde, davaların gereksiz yere uzaması söz konusu olacaktır. Bu bağlamda, tarafların beyanda bulunmaları sınırlandırılmış ise de, kanaatimce hem davacı hem de davalı duruşmada dilekçelere yönelik sözlü olarak dinleneceğinden hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmemektedir.

Basit yargılama usulünde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilememesi, Anayasa'ya aykırılık iddiası ile itiraz yolu vasıtasıyla Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüştür³³⁷. İtiraz için başvuran mahkeme, davanın taraflarına cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi sunma imkanı verilmeyerek, bireylerin mahkeme önünde savunma imkanından yoksun bırakıldıklarını ve savunma hakkının kısıtlandığını, yazılı yargılama usulünde bu imkanın mevcut olması sebebi ile yargılama usulleri arasında eşitsizlik meydana geldiğini ifade ederek söz konusu hükmün (HMK m. 317/3) Anayasa'nın 2'nci, 10'uncu ve 36'ncı maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür³³⁸.

³³⁶ *Hükümet Gereğesi* için bakınız. **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1397 (dipnot 5).

³³⁷ **GENÇCAN**, s. 1105-1109; **TAŞPINAR AYVAZ**, s. 289; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1397.

³³⁸ **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1397. Yazar, benzer düşüncelerle "adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini, mahkemenin gerçeğe uygun karar vermesini engeller nitelikte bir düzenleme olduğunu, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesinin verilememesi nedeni ile iddianın ya da savunmanın yanlışlığının belirtilemediğini ve buna bağlı olarak delil ileri sürülemediğini, bu durumun ise hâkimin işini zorlaştırdığını" ifade etmektedir.

Anayasa Mahkemesi oy çokluğu ile vermiş olduğu kararda, basit yargılama usulüne tabi olan dava ve işlerin basit ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlayarak adil yargılanma hakkına ve bireyin menfaatine hizmet ettiği açıkça anlaşılan bu sınırlandırmanın, hakkın özüne dokunmaması ve hakkı anlamsız kılacak derecede olmaması ile her durumda her kişiye karşı aynı kuralların uygulanmasının mümkün bulunmaması ve farklı yargılama usullerinin kabul edilmesinin hukuk devletinin gereği olarak kanun koyucuların takdirinde olması sebebi ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317/3'üncü maddesi hükmünün Anayasa'nın 2'nci, 10'uncu ve 36'ncı maddelerine aykırı olmadığına karar vermiştir³³⁹. Anayasa Mahkemesi üyesi Celal Mümtaz Akıncı muhalefet şerhinde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilememesi nedeni ile mahkemelerin yargılama aşamaları tamamlanmadan tahkikat safhasına geçmek zorunda kalacaklarını, bu nedenle sağlıklı bir tahkikatın yapılamayacağını, aynı zamanda tarafların beyanda bulunma hakları kısıtlandığından hak arama hürriyetlerinin ihlal edildiğini ve yasakçı bir anlayışla adalete ulaşmanın mümkün olmadığını belirterek çoğunluk kararına görüş olarak katılmamıştır³⁴⁰.

3.2.5. Cevap Dilekçesinin Verilmesinin Sonuçları

Cevap dilekçesinin davalı tarafından mahkemeye sunulması ile savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı başlayacaktır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 319'uncu maddesinde bu durum kesin olarak hükme bağlanmıştır.

Basit yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme aşamaları bulunmadığından, davalının cevap dilekçesi verirken çok dikkatli davranması gerekir. Cevap dilekçesinde savunma ve delillerini iyi değerlendirmeli, sıra numarası altında bütün savunmalarını açık bir şekilde bir bütün olarak bildirmesi gerekmektedir³⁴¹. Cevap dilekçesi mahkemeye verildikten sonra davalı, kural olarak, yeni vakıalar ileri süremeyeceği gibi talep sonucunu da genişletemeyecektir.

³³⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Anayasa Mahkemesi, 22.03.2012 tarih, 2011/125 E., 2012/46 K. sayılı kararı.

³⁴⁰ Karşı oy yazısı (Muhalefet Şerhi) için bakınız. Anayasa Mahkemesi, 22.03.2012 tarih, 2011/125 E., 2012/46 K. sayılı kararı.

³⁴¹ **KAYA/AKCAN**, s. 135; **YILMAZ HMK Şerh**, s. 1399.

Cevap dilekçesinin verilmesinin diğer hukuki sonucu ise, henüz cevap dilekçesini verme süresi dolmamış olsa bile, artık ilk itirazlar ileri sürülemez (HMK m. 131). Bu kural, yazılı yargılama usulünde düzenlenmiştir; ancak basit yargılama usulü için de geçerlidir. Çünkü, davalı cevap dilekçesinde bütün delillerini ve savunmalarını bildirmek zorundadır (HMK m. 318)³⁴². Cevap dilekçesini verdikten sonra, ilk itirazlarda bulunamaz (HMK m. 322/1, 131).

3.3. BASİT YARGILAMA USULÜNDE DELİLLERİN İKAMESİ

Basit yargılama usulünde delillerin ikamesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 318'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar dilekçeleri ile birlikte tüm delillerini, açıkça ve hangi vakıanın delili olduğunu da belirterek bildirmek³⁴³; ellerinde bulunan delilleri dilekçelerine eklemek ve başka yerden getirilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayan bilgileri dilekçelerinde yer vermek zorundadırlar.

Medeni yargılamanın amacı³⁴⁴, taraflar arasında gerçekleşen olayları maddi gerçeğe en uygun bir şekilde belirlemek ve hukukun doğru bir biçimde uygulanarak adaletin yerini bulmasını sağlamaktır. Davacı ile davalı arasında, dava açılmasını gerektirecek konuyu, bu kapsamda taraflar arasında gerçekleşen olayları (vakıaları) hâkimin önceden bilmesi mümkün değildir. Davacı davasını dayandırdığı vakıaları ispat etmek için uyuşmazlığın esasına etki edecek olan delilleri, dosyaya sunmak zorundadır. Bu sayede hâkim, maddi gerçeği deliller vasıtası ile öğrenecek ve delillerin ispat kuvveti oranında yargılamayı sonuçlandıracaktır.

Davalı, davacı tarafından açılan davanın, davacının iddia ettiği gibi olmadığını, gerçekleşen olayların farklı bir biçimde cereyan ettiğini ya da davacının iddia ettiği olayların doğru olmakla birlikte; başkaca olayların daha yaşandığı iddiasında ise, cevap dilekçesi ile savunmada bulunması gerekir. Davalı, cevap dilekçesinde ileri

³⁴² YILMAZ, Ramazan: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Tüm Delillerin Dava veya Cevap Dilekçesinde Gösterilmesi ve Eklenmesinin Zorunlu Olup Olmadığı, İBD 2012, C. 86, S. 5, s. 262-266.

³⁴³ KILIÇOĞLU El Şerhi, s. 1246-1247. Yazar, kanun koyucunun tarafların sunmuş olduğu delilin hangi vakıanın delili olduğunu açıkça bildirilmesini istediğinden, tarafların artık dilekçelerine “her türlü delil vs.” gibi delil bildirimini kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir.

³⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. TAŞPINAR, Sema: Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu, Faruk Erem' e Armağan, Ankara 1999, s. 759-787.

sürdüğü vakıaların ispatı için tıpkı davacı gibi delillerini süresi içinde bildirmek ve ispat faaliyetini kendi lehine çevirmek durumundadır, aksi halde davayı kaybedecektir.

Hâkimin uyuşmazlık konusu olay ve vakıa hakkında doğru bir belirleme yapabilmesi için usulüne uygun ve düzgün işleyen ispat faaliyetine ihtiyaç vardır. İspat faaliyeti ise, ancak uyuşmazlığın esasına etkili olabilecek tüm delillerin taraflarca dosyaya sunulması ile mümkün olabilir. Burada önemli olan husus, delillerin ne şekilde, ne zaman ve kimler tarafından nasıl sunulacağı noktasında toplanmaktadır. Çünkü, dava ile ilgisi olmayan kişilerin dosyaya delil sunması mümkün olmadığı gibi dava konusu ile hiç alakası bulunmayan delillerin dosyaya girmesi gereksiz yere araştırma yapılmasına neden olacaktır. İşte bütün bu nedenlerle, hem yazılı yargılama usulünde hem de basit yargılama usulünde delillerin ikamesi açık bir şekilde kurallara bağlanmıştır.

3.3.1. Delillerin İkamesinin Zaman Bakımından Sınırlandırılması

Basit yargılama usulünde delillerin ikamesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen yargılama safhasına kadar yapılabilir. Nitekim, basit yargılama usulünün amacı, hızlı ve kolay bir yargılama gerçekleştirmek sureti ile davaların kısa sürede bitirilmesidir. Tarafların yargılamanın her aşamasında delil sunabildiği durumlarda, sağlıklı ve hızlı bir yargılamanın yapılması mümkün değildir. Bu nedenle, kanun koyucu, hem davacı hem de davalı bakımından delillerin sunulma zamanını belirli bir kesite kadar kabul etmiştir.

Delillerin ikamesi, hem davacı hem de davalı bakımından dilekçelerin verilmesi ile bitecektir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 318'inci maddesinde “*Taraflar dilekçeleri ile birlikte tüm delillerini açıkça bildirmek...*” şeklinde delillerin ikamesinin yapılacağı zaman dilimi gösterilmiştir. Davacı bakımından delillerin ikamesi, dava dilekçesinin verilmesi ile davalı bakımından ise, cevap dilekçesinin mahkemeye teslim edilmesi ile son bulur³⁴⁵. Ayrıca, taraflar dilekçelerinde sunmuş oldukları her bir delile ilişkin hangi vakıanın delili olduğunu göstermek zorundadırlar. Delil ikame yükü³⁴⁶ olarak adlandırılan bu durum, ispat yükü kuralları uyarınca,

³⁴⁵ YILMAZ Tüm Delillerin Dava veya Cevap Dilekçesinde Gösterilmesi ve Eklenmesinin Zorunlu Olup Olmadığı, s. 265.

³⁴⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKES, s. 673.

hâkimin, aleyhte karar verme tehlikesini bertaraf etmek amacıyla, tarafların delil ikamesine yönelerek kendi iddialarının doğruluğu veya karşı taraf iddialarının yerinde olmadığı yolunda hâkimde, yeterli derecede kanaat oluşturma anlamına gelmektedir.

Tarafların ellerinde bulunan deliller bakımından sorun yaşanmayacağı ortadadır. Keza, tüm delillerini dilekçelerine ekleyeceklerdir. Ancak, tarafların delil olarak sundukları fakat ellerinde bulunmayan ve başka yerden getirtilmesi gereken belge ve deliller için ne yapılması gerekeceği bir sorun olarak düşünülse de, kanun koyucu, basit yargılama usulünde bu kurala istisna getirmemiş; böyle bir halde her iki tarafa, bu belge ve delillerin bulunmasını sağlayacak bilgilere dilekçelerinde yer vermek sureti ile mahkemenin kendisinin dosyaya getireceğini hükme bağlamıştır (HMK m. 318)³⁴⁷.

3.3.2. Delillerin İkamesi için Ek Süre Verilmesi

Yazılı yargılama usulünde, basit yargılama usulünde olduğu gibi taraflar dilekçelerinde bildirdikleri ve ellerinde bulunan tüm delilleri hangi vakıanın delili olduğunu da açıkça göstermek suretiyle dosyaya sunmak zorundadırlar (HMK m. 121). Ayrıca, başka yerden getirilecek belge ve deliller için bunların bulunmasını sağlayacak bilgileri dilekçelerini eklemek durumundadırlar. Ancak, basit yargılama usulünden farklı olarak yazılı yargılama usulünde, ön inceleme duruşmasına kadar davacı ya da davalı delil niteliğindeki belgeleri mahkemeye sunamamışlarsa, mahkeme son kez taraflara iki haftalık kesin süre verir. Taraflar, kesin süreye rağmen delil niteliğindeki belgeleri yine mahkemeye sunamazlarsa, mahkemece ilgili tarafın o delile dayanmaktan vazgeçmiş sayılmasına karar verilir. Görüleceği üzere, yazılı yargılama usulünde delillerin ikame edilmesinde taraflara ön inceleme aşamasında son kez ek süre verilmektedir.

³⁴⁷ GENÇCAN, s. 1110; KARSLI, s. 563-564, 738; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 377-378, 770; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKES, s. 862; YILMAZ HMK Şerh, s. 829, 1398. Yargıtay 19. H.D. 2012/7199 E., 2012/12631 K. sayılı kararı “ Mahkemece, davacı vekilinin verilen kesin süre içinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 318’inci maddesinde öngörülen şekilde delil listesi sunmadığı ve delil ibraz etmediği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş ise de, davacının dava dilekçesinde delillerini bildirdiği, delil olarak dayandığı faturaların bulunduğu icra dosyasının mahkemece re’sen getirilerek temin edilmesi karşısında...eksik inceleme ile davanın reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.”

Basit yargılama usulünde, taraflara delil ikamesi için ön inceleme duruşmasında ek süre verilmez. Delil ikamesi için son an, dilekçelerin verildiği zamandır. Taraflar, ilk duruşmada delil ikamesi için ek süre isterlerse, kanaatimce hâkimin bu talebi kabul etmemesi gerekir. Çünkü, bu kural, basit yargılama usulünü yazılı yargılama usulünden ayıran farklardan birisidir ve kanun koyucunun bilinçli bir tercihidir³⁴⁸. Ayrıca, basit yargılama usulü hızlı ve kolay bir yargılama yapılmak amacı ile kabul edilmiştir³⁴⁹. Aksi halde, tarafların delil ikamesi sunma bahanesi ile yargılamalar gereksiz yere sürüncemede bırakılarak kötü niyetli olarak uzamasına neden olunabilir³⁵⁰. Tarafların, dilekçelerini verdikten sonra yeni delil sunmaları halinde ise, hâkimin bu delilleri kabul etmemesi gerekir³⁵¹.

Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, örneğin çekişmesiz yargıda, delil ikamesinin zaman bakımından sınırlandırılması söz konusu değildir. Çünkü, tarafların delil sunma zorunlulukları bulunmayıp hâkimin kendiliğinden araştırma yaparak delilleri toplaması gerekeceğinden yargılamanın her aşamasında uyumsuzlukla ilgili bulunan delilin ya da belgenin dosyaya getirtilmesini ilgili yerlerden emredebilir³⁵².

³⁴⁸ Aynı yönde görüş için bakınız. **ERDÖNMEZ**, Güray: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı, İBD 2013, C. 87, S. 5, s. 44 vd.

³⁴⁹ Yargıtay, basit yargılama usulüne tabi bir davada, delillerin dava dilekçesine eklenmemesi halinde, ilgili tarafa eksikliği gidermesi için süre verilmesi gerektiğine, ek süreye rağmen deliller getirilmezse davanın açılmamış sayılmasına ve ayrıca dava devam ederken Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 145'inci maddesi uyarınca sonradan delil gösterebileceklerine dair yakın tarihte bir karar vermiştir. (*Yargıtay 21 HD. 05.12.2012 tarih ve 2012/16739 E., 2012/22171 K. sayılı kararı*). Ancak, karara katılmak mümkün değildir. Öncelikle, böyle bir karar, basit yargılama usulünün hızlı ve kolay yargılama sağlama amacına tamamen terstir. Yine, taraflarca kötüye kullanılacak bir durum oluşabilir ve davalar delil ikamesi bahanesiyle gereksiz yere sürüncemede bırakılarak uzayabilir. **ERDÖNMEZ**, Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı, s. 45.

³⁵⁰ **ÖZKAN SUNGURTEKİN**, s. 344. Yazar özellikle iş davalarında delil ikamesinin sıkıntılara yol açtığını, sıkıntının giderilebilmesi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 145'inci maddesinin uygulanabileceğini ifade etmektedir.

³⁵¹ **RÜZGAR**, Orhan: Basit Yargılama Usulünde Delillerin Toplanması ve Ön İnceleme, İBD 2013, C. 87, S. 6 (Kasım-Aralık), s. 131; **SUNAR**, s. 217; Karşı yönde görüş için bakınız. **AYDEMİR/GÜRAY**, s. 25; **ÖNEN**, s. 285.

³⁵² Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERDÖNMEZ** Belgelerin İbraz Mecburiyeti, s. 188 vd.

3.4. BASİT YARGILAMA USULÜNDE İDDİA VE SAVUNMAYI DEĞİŞTİRME VEYA GENİŞLETME YASAĞI

Dava açılması ve cevap dilekçesi verilmesinin usul hukuku bakımından en önemli sonuçlarından bir tanesinin, iddia ya da savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının başlaması olarak ifade etmiştik. İddia ve savunmanın değiştirilmesi ya da genişletilmesine ilişkin basit yargılama usulünde, sadece bu yasağın başlangıç zamanına ilişkin bir hüküm bulunmaktadır. Esasen bu hüküm, yazılı yargılama usulünden farklı olan noktayı belirtmek için kanun koyucu tarafından bilinçli bir şekilde konulmuştur³⁵³. Diğer hususlarda, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ya da genişletilmesi yasağının kapsamı veya istisnaları gibi, yazılı yargılama usulünden bir farklılık bulunmadığından ayrıca bir madde yer almamıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 322/1'inci maddesine göre, basit yargılama usulünde hüküm bulunmayan hallerde yazılı yargılama usulüne ilişkin kurallar uygulama alanı bulacağından, yasağın kapsamı veya istisnaları gibi konular, basit yargılama usulü için de aynen geçerli olacaktır³⁵⁴.

3.4.1. Davayı Genişletme veya Değiştirme Yasağı ve Kapsamı

İddianın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağı, basit yargılama usulünde davanın açılması ile başlar (HMK m. 319/1). Yasağın kapsamı, dava sebebini oluşturan vakıalar ve talep sonucu ile sınırlıdır. Dilekçede belirtilen hukuki sebeplerin değiştirilmesi veya genişletilmesi yasak kapsamında değildir; çünkü, hâkim, uyuşmazlık konusu hakkında uygulanacak kanun maddelerini kendiliğinden araştırmak durumundadır³⁵⁵. Ayrı bir dava sebebi oluşturacak nitelikte bulunmayan ve dava dilekçesinde belirtilen vakıaları tamamlayan olaylar, iddianın değiştirilmesi veya genişletilmesi kapsamında değerlendirilmez³⁵⁶. Çünkü, bu vakıalar dilekçede ileri

³⁵³ İddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının başlama zamanı için, basit yargılama usulünün yazılı yargılama usulünden farkı için bakınız s. 22-23.

³⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **YILDIRIM**, Kâmil Mehmet: Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler, Prof. Dr. Ergun Önen' e Armağan, İstanbul 2003, s. 467-493.

³⁵⁵ **KARSLI**, s. 524-526; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 554; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 315; **SUNAR**, s. 180; **UMAR**, s. 435-436; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1397-1398.

³⁵⁶ **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 316; **KAYA/AKCAN**, s. 130-131; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 554; **SUNAR**, s. 180.

sürülmemiş olsa bile davanın esası ile yakından ilgili olup onu tamamlayan ya da açıklayan olaylardır.

Dava sebeplerini oluşturan vakıaların değiştirilmesi veya genişletilmesi, yasak kapsamındadır. Davacı dava dilekçesinde davanın esasını teşkil eden bir vakıayı ileri sürdükten sonra ona ek olarak ayrı bir vakıayı ileri süremez ya da önceki vakıayı tamamen değiştirerek yeni bir vakıa ikame edemez.

Talep sonucunun değiştirilmesi veya genişletilmesi de yasak kapsamındadır. Davacı, dava dilekçesinde belirttiği talep sonucundan daha fazlasına hükmedilmesini ya da önceki talep sonucundan tamamen vazgeçerek yeni bir talep sonucu ikame edilmesi isteyemez. Ancak davacı, talep sonucunun bir kısmına hükmedilmesini isteyebilir. Başka bir deyişle, talep sonucu daraltılabilir. Bu nedenle, talep sonucunun daraltılması yasak kapsamında değildir ve davayı değiştirme veya genişletme sayılmaz.

3.4.2. Davayı Genişletme veya Değiştirme Yasağının İstisnaları

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 141/2'nci maddesine göre "*İddianın...genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır*" denilmektedir.

İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının kapsamında olan bir durumda, davalı açık bir şekilde muvafakat verirse davanın genişletilmesi veya değiştirilmesi mümkün hale gelir. Kanun koyucu açık bir muvafakat verilmesini istediğinden, zımnî şekilde susmak yeterli olmayacaktır. Davalıya bu durumun sorulması ve onun onay vermesi gerekir³⁵⁷. Davalının, yeni veya ek olarak ileri sürülen vakıaya ya da talep sonucuna muvafakat vermesi, kabul anlamına gelmeyecektir. Davalı yeni olarak ileri sürülen vakıaya karşı savunma vasıtalarını kullanabilir ya da delil ikamesi yoluna gidebilir.

³⁵⁷ **KARSLI**, s. 673-674; **KAYA/AKCAN**, s. 131; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 313; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 556.

Davalı, iddianın değiştirilmesi veya genişletilmesine açıkça muvafakat vermezse, davacı davasını ıslah edebilir. Islah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir (HMK m. 177/1). Ancak, aynı davada ıslah yoluna bir kez başvurulabilir (HMK m. 176/2). Islah sayesinde davacı, davasının dayanağı olan vakıaları değiştirip genişletebileceği gibi talep sonucunu da artırabilir³⁵⁸.

İddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağının son istisnasını ise, re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar oluşturur³⁵⁹. Keza, bu ilkenin geçerli olduğu davalarda hâkim, dava malzemelerini ve delilleri kendiliğinden araştırıp bulmak ve getirmek durumunda olduğundan davacının iddialarıyla, başka bir deyişle dava sebeplerini oluşturan vakıalar ve talep sonucuyla bağlı değildir.

3.4.3. Savunmayı Genişletme veya Değiştirme Yasağı ve Kapsamı

Savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağı, basit yargılama usulünde cevap dilekçesinin verilmesi ile başlar (HMK m. 319/1). Savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının kapsamı, savunma olarak ileri sürülen vakıalar ve talep sonucudur.

İddianın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağında olduğu gibi, hukuki sebeplerin değiştirilmesi veya genişletilmesi yasak kapsamında değildir. Çünkü, hâkim, uyuşmazlık konusu hakkında uygulanacak kanun maddelerini kendiliğinden araştırmak durumundadır³⁶⁰. Ayrı bir savunma sebebi oluşturacak nitelikte bulunmayan ve cevap dilekçesinde belirtilen vakıaları tamamlayan olaylar, savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi kapsamında değerlendirilmez. Çünkü, bu vakıalar dilekçede ileri sürülmemiş olsa bile savunmanın esası ile yakından ilgili olup onu tamamlayan ya da açıklayan olaylardır.

Savunma sebeplerini oluşturan vakıaların değiştirilmesi veya genişletilmesi, yasak kapsamındadır. Davalı cevap dilekçesinde savunmanın esasını teşkil eden bir

³⁵⁸ **KARSLI**, s. 674-675; **KAYA/AKCAN**, s. 132; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 314, 331; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 557, 560.

³⁵⁹ Çekişmesiz yargı işleri, soybağı davaları, kadastro mahkemesinin görev alanına giren dava ve işler.

³⁶⁰ Bakınız dipnot 352.

vakıayı ileri sürdükten sonra, ona ek olarak ayrı bir vakıayı ileri süremez ya da önceki savunma sebebini tamamen değiştirerek yeni bir vakıa ikame edemez. Bu yasak kapsamına doğal olarak öncelikle def'iler girecektir. Çünkü, davalı tarafından ileri sürülmediği müddetçe def'i, hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaz. İtirazlar bakımından ise, ikili bir ayırım yapılmaktadır. Dava dosyasına girmiş ve dava malzemeleri arasında bulunan itiraz sebeplerinin sonradan ileri sürülmesi yasak kapsamında değilken; dava dosyasından anlaşılamayan itiraz sebeplerinin veya bunlara ilişkin vakıaların ileri sürülmesi savunmanın genişletilmesi niteliğinde olduğundan yasak kapsamındadır³⁶¹.

Talep sonucunun değiştirilmesi veya genişletilmesi de yasak kapsamındadır. Davalı, cevap dilekçesinde belirttiği talep sonucundan daha fazlasına hükmedilmesini ya da önceki talep sonucundan tamamen vazgeçerek yeni bir talep sonucu ikame edilmesi isteyemez. Ancak, davalı, talep sonucunun bir kısmına hükmedilmesini isteyebilir. Başka bir deyişle, talep sonucu daraltılabilir. Bu nedenle, talep sonucunun daraltılması yasak kapsamında değildir ve davayı değiştirme veya genişletme sayılmaz.

3.4.4. Savunmayı Genişletme veya Değiştirme Yasağının İstisnaları

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 141/2'nci maddesine göre “...savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır” demektedir. İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağında olduğu gibi karşı tarafın açık muvafakati ya da ıslah yolu ile savunma genişletilebilir veya değiştirilebilir.

Savunmanın genişletilmesine veya değiştirilmesine, davacı açıkça muvafakat verirse davalı, cevap dilekçesinde ileri sürdüğü vakıalara ek olarak yeni vakıalar ekleyebilir ya da itiraz veya def'i gibi savunma vasıtalarını ileri sürebilir.

³⁶¹ KAYA/AKCAN, s. 126; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 330; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 559. Yazarlar, Yargıtay uygulamasını, dava dosyasından anlaşılın ya da anlaşılmasın, bütün itirazların yasak kapsamında kabul edilmediğini, itirazların Yargıtay'ca her zaman kendiliğinden dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Davacı savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesine açıkça muvafakat vermezse, davalı, ıslah yolu ile bu imkâna sahip olur. Ancak, ıslah yoluna davalı bir kez başvurabilir ve tahkikat sona erinceye kadar davayı ıslah edebilir (HMK m. 176/2; 177/1)³⁶².

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, iddianın değiştirilmesi veya genişletilmesinde olduğu gibi savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı da uygulanmaz³⁶³. Hâkim, kendiliğinden araştırma yoluna gittiğinden topladığı deliller sonucunda itiraz sebeplerini öğrenirse, cevap dilekçesinde davalı tarafından ileri sürülmemiş olsa bile kendiliğinden dikkate alarak yargılamayı yürütecektir.

Nihayetinde, yazılı yargılama usulünde geçerli olan iddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağı basit yargılama usulünde de geçerlidir. Ancak, basit yargılama usulünde yazılı yargılama usulünden farklı olarak yasağın başlangıcı öne alınmıştır. Davacı bakımından dava dilekçesinin verilmesi, davalı bakımından ise cevap dilekçesinin mahkemeye sunulması ile başlayacaktır. Basit yargılama usulünün hızlı ve kolay bir yargılama sağlama amacı gözetildiğinde, isabetli bir düzenlemedir. Ayrıca, hem davacı hem de davalı, iddia ve savunmanın dayanağını teşkil edecek vakıaları daha dikkatli bir şekilde ileri süreceklerdir.

³⁶² **KARSLI**, s. 675; **KAYA/AKCAN**, s. 134; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 330-331; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 559-560.

³⁶³ Bakınız dipnot 356.

3.5. BASİT YARGILAMA USULÜNDE ÖN İNCELEME

Ön inceleme³⁶⁴ kurumu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile getirilen yeniliklerden birisidir³⁶⁵. Çünkü, mülga usul yasamız olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ön inceleme kurumu bulunmamaktaydı³⁶⁶. Özellikle yargılamanın sonuna geldikten sonra mahkemelerin karar aşamasında, görevsizlik veya yetkisizlik ya da başkaca usulî kararlar ile esas hakkında karar vermeden dosyayı sona erdirmeleri yargılamaların gereksiz yere uzamasına³⁶⁷, emek ve masraf kaybına neden olmaktadır³⁶⁸.

Önceki usul uygulamamızda, dava dilekçesi ile birlikte duruşma günü verilmekte, tensip zaptı hazırlanarak ilgili ara kararlar yerine getirilmekteydi. Ancak, henüz dilekçeler aşaması tamamlanmadan tahkikata geçilmesi nedeniyle, tahkikat aşamasında mahkemeler delillerin incelenmesi ve tartışılması işlemleri yerine, tarafların delil ikamesi yapmalarına ve dilekçeler sunmasına izin verir hale gelmişti. Başka bir deyişle, deliller tam anlamıyla toplanmadan yargılama yapıldığı için her bir duruşma, delil toplanmasına yönelik işlemler yaparak sadece gün verilmesi anlamına gelmekteydi³⁶⁹. Bu sakıncaları ortadan kaldırabilmek ve yargılamanın belirli bir temelde hızlandırılmasını sağlamak amacıyla ön inceleme kabul edilmiştir.

Ön inceleme ile kanun koyucu, tahkikat aşamasına kadar tarafların tüm delillerini dilekçelerine eklemesini, başka yerlerden getirtilecek deliller için bunların

³⁶⁴ Ön incelemenin, mukayeseli hukuk bakımından karşılaştırılması hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÇELİKOĞLU**, Cengiz Topel: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yargılama Modelinde Ön İnceleme Safhası, www.e-akademi.org, Hukuk, Ekonomi ve Siyasi Bilimler Aylık İnternet Dergisi, S. 125, Temmuz 2012. **ÜÇER**, Mehmet/ **MERİÇ**, Nedim: Roma Hukukunda ve Medeni Yargılama Hukukumuzda Ön İnceleme, Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, İstanbul 2012, S. 22, s. 3-67.

³⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERMENEK**, İbrahim: Hukuk Muhakemeleri Kanuna Göre Ön inceleme, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2011, C. 2, S. 1, s. 139, 144 vd; **ÇELİK**, Ahmet Çelik: 6100 Sayılı Hukuk Yargılama Yasası' na Göre Ön İnceleme, Legal Hukuk Dergisi, İstanbul 2012, S. 111, s. 63-93.

³⁶⁶ **KARSLI**, s. 513; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 339; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 561; **ÖZEKES**, s. 784-785; **UMAR**, s. 429-430; **YILMAZ HMK Şerh**, s. 879.

³⁶⁷ **TUTUMLU**, s. 272. Yazar, davayı uzatan olguların, davaların niteliğine bakılmaksızın hemen her konu için karar oluşturma, taraf teşkili ve duruşma yapılması olduğunu söylemektedir.

³⁶⁸ **ERMENEK**, s. 144-145; **KARSLI**, s. 513-514; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 564; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 339-340; **YILMAZ HMK Şerh**, s. 879-880.

³⁶⁹ **KARSLI**, s. 513; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 339; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 564; **YILMAZ HMK Şerh**, s. 879-880.

bulunmasını sağlayacak bilgilerin verilmesini, mahkemenin usule ilişkin verebileceği bir takım kararları daha davanın başındayken inceleyip hükmünü vermesini, tahkikat aşamasında ise sadece delillerin tartışılıp değerlendirilmesini amaçlayarak yargılamanın düzenli ve ahenk içerisinde yürütülmesini sağlamak istemiştir. Bu nedenle ön inceleme kurumunun kanaatimce en önemli özelliği, gereksiz usuli işlemlerin yapılmasının ve yargılamanın sürüncemede bırakılmasının³⁷⁰ önüne geçecek bir aşama olmasıdır³⁷¹.

Mahkemeler tarafından ön inceleme işlemleri, yargılamaya hâkim ilkeler ışığında³⁷² eksiksiz ve doğru bir şekilde yapıldığı takdirde, tahkikat aşaması gerçek anlamda çekişmeli vakıanın tartışıldığı ve mevcut delillerle incelemenin yapılarak hakkaniyete en uygun kararların çıktığı yargılama aşaması olacaktır³⁷³.

3.5.1. Ön İncelemenin Kapsamı

Basit yargılama usulünde ön inceleme kurumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320'nci maddesinde düzenlenmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, mevcut düzenleme sadece yazılı yargılama usulünden farklı olan noktaları ortaya koymak için konulmuştur. Başka bir deyişle, ön incelemenin kapsamı ve yapılış şekli yazılı yargılama usulünde daha ayrıntılı bir şekilde belirlendikten sonra, basit yargılama usulünde, farklılıklar belirtilmiştir.

Dava dilekçesi ve cevap dilekçesinin karşılıklı olarak davacı ve davalı tarafından verilmesinden sonra, ön inceleme yapılır (HMK m. 137/1)³⁷⁴. Basit yargılama usulünde mahkeme, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden incelemesini gerçekleştirir (HMK m. 320/1).

³⁷⁰ Ön inceleme aşamasında mahkemelerin hatalı uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **TUTUMLU**, Mehmet Akif: Ön İnceleme Aşaması ile İlgili Hatalı Uygulamalar, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, S. 90, Ankara 2014, s. 113-122.

³⁷¹ **RÜZGAR**, s. 134-135. Basit yargılama usulüne ilişkin mahkemelerin mevcut yanlış uygulamalarına devam etmesine ilişkin, eleştiri ve örnekler için bakınız.

³⁷² Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ŞEKER**, Hilmi: İlkeler Işığında Ön İnceleme Kurumu, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2012.

³⁷³ *Hükümet Gerekeşi* için bakınız. **YILMAZ** HMK Şerh, s. 879 (dipnot 1).

³⁷⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ARSLAN**, Ramazan: Dava ve Cevap Dilekçelerinin Hazırlanması ve Ön İnceleme, Bankacılık Dergisi, S. 80, İstanbul (Mart) 2012, s. 80 vd.

Mahkeme ön incelemede, daha önce karar verilemeyen hallerde, ilk duruşmada dava şartlarını, ilk itirazları, hak düşürücü süre ve zaman aşımı hakkında tarafları dinler. Daha sonra, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder. Uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hâkim, tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder. Tarafların sulh olup olmadıkları, sulh olmadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılır. Tutanağın altı hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat, bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür (HMK m. 320/2).

Yazılı yargılama usulünde mahkemeler, dilekçelerin karşılıklı olarak verilmesinden ve yukarıda belirtilen incelemeleri tamamladıktan sonra, ön inceleme için ayrı bir duruşma günü tespit ederek taraflara bildirir (HMK m. 139/1). Basit yargılama usulünde ise mahkemeler, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir (HMK m. 320/1). Ancak, daha önceden karar verilmeyen hallerde ilk duruşmada, ayrı bir gün tayin edilmeksizin ön inceleme işlemleri yapılmaktadır³⁷⁵.

Basit yargılama usulünde, ön inceleme, diğer yargılama aşamalarında olduğu gibi kısaltılmış ve hızlandırılmıştır. Yazılı yargılama usulünde ön inceleme duruşması, zorunlu hallerde bir defaya mahsus ikinci kez yapılabilirken ve taraflara delillerini sunması için son kez iki haftalık kesin verilebilirken; basit yargılama usulünde kanunen buna imkân bulunmamaktadır³⁷⁶. Ayrıca, yazılı yargılama usulünde mazeret bildirmeksizin ön inceleme duruşmasına gelmeyen taraf, karşı tarafın ön inceleme duruşmasında, iddia ve savunmasını serbestçe genişletip değiştirebilirken; basit yargılama usulünde dava ve cevap dilekçesinin verilmesiyle iddia ve savunmanın değiştirilip genişletilmesi yasak olduğundan, ön inceleme duruşmasında, iddia ve savunma değiştirilip genişletilmez.

³⁷⁵ Bağımsız ön inceleme duruşmasının olmadığına dair görüş için bakınız. **ERMENEK**, s. 147.

³⁷⁶ Yargılama usullerinin karşılaştırılması bakımından ayrıntılı bilgi için bakınız. **GÖNEN**, Ramazan: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, Layihalar Teatisine Getirdiği Yenilikler ve Ön İnceleme Hükümleri, İBD 2012, C. 86, S. 2, s. 163-172.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320/2'nci maddesine göre, mahkemenin ön inceleme duruşmasında kesin olarak belirlemesi gereken ve şartlar mevcut olduğu takdirde alması lazım gelen kararları almadan tahkikata geçmesi mümkün değildir.

Mahkemeler, basit yargılama usulüne tabi bir dava veya iş önüne geldiğinde, öncelikli olarak dava şartlarını ve ilk itirazları inceleyecektir. Bu kapsamda re'sen ya da tarafların itirazı üzerine görevli olup olmadığını, daha önce aynı konuda açılmış bir davanın bulunup bulunmadığını, başka bir deyişle derdestlik durumunu, aynı konuda daha önce verilmiş bir kesin hükmün varlığını ya da yokluğunu, dava hakkını, yargı hakkını, taraf ehliyeti ile dava ehliyetini, davaya vekâlet yetkisini, özel yetki durumunda davalının yetki ilk itirazı üzerine veya kesin yetki söz konusu ise re'sen yetkili olup olmadığını ve tahkim ilk itirazını incelemek durumundadır. Eğer mahkeme önüne gelen dava veya işin kendi görevinde veya yetkisinde olmadığı kanısında ise, tahkikata geçmeden görevsizlik veya yetkisizlik kararını vermelidir. Derdestlik veya kesin hüküm gibi bir dava şartının varlığı ya da yokluğunu tespit ederse, ikinci açılan davanın usulden reddine karar vermesi gerekir. Kanun koyucu, tahkikat aşamasında yalnızca delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesini istediğinden mahkemelerin ön inceleme aşamasında, usule ilişkin ilgili kararı vermesi zorunludur. (HMK m. 137/2).

Dava şartları ve ilk itirazlar incelendikten sonra, mahkemelerin hak düşürücü süreler ile zamanaşımı sürelerini incelemesi gerekmektedir. Hak düşürücü süreler itiraz mahiyetinde olduğundan dava dosyasına girmiş olmak kaydıyla re'sen dikkate alınır. Ancak, zamanaşımı hukuki niteliği itibari ile def'i olduğundan mutlaka davalı tarafından cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerekir. Dava dosyasından anlaşılabilir hâkim, zamanaşımı def'ini re'sen dikkate alamaz. Fakat, mahkeme, gerekirse hak düşürücü süreler ile zamanaşımı konusunda tarafları ilk duruşmada (dosya üzerinden karar verilmemişse ön inceleme duruşmasında) dinleyebilir.

Mahkemeler yukarıda sayılan hususları inceledikten sonra, davacının iddiaları ve davalının savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit edecektir. Anlaşılan hususlara ilişkin tahkikat aşamasında ispat faaliyetine gerek yoktur. Zira ispat, çekişmeli olan vakıalar hakkında yürütülen bir faaliyettir. Anlaşılmayan noktalar belirlendikten sonra hâkim, uyuşmazlık konuları hakkında

tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder³⁷⁷. Yazılı yargılama usulünde de, tarafların sulhe veya arabuluculuğa teşvik edilmesi vardır ve tarafların sulh olacakları konusunda olumlu bir kanaate varılırsa yeni bir duruşma günü tayin edilmektedir (HMK m. 140/2). Ancak, basit yargılama usulünde ayrı bir duruşma günü belirlenmesi usulü yoktur. Kanaatimce basit yargılama usulünde de, yargılamanın hızlı ve çabuk bir biçimde bitirilmesi amacı göz önünde bulundurulduğunda, kısa bir gün verilmek üzere ikinci duruşma yapılmadan önce uygun bir süre tayin edilebilir. Taraflar sulh oldukları takdirde, dava sulh hükümlerine göre sona erecektir (HMK m. 315/1). Fakat, taraflar sulh olmazlarsa, anlaşılamayan hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılacak ve tutanağın altı hazır bulunan taraflarca imzalanacaktır. Nihayetinde tahkikat, bu tutanakta yer alan uyuşmazlık konuları hakkında yürütülecektir.

3.5.2. Ön İncelemenin Şekli

Basit yargılama usulünde, ön inceleme, kural olarak, dosya üzerinden yapılmaktadır. Ancak, dosya üzerinden daha önce karar verilemeyen hallerde, ilk duruşmada ön inceleme işlemleri yapılabilir.

Dilekçelerin karşılıklı olarak verilmesinden sonra, ön inceleme yapılır. Mahkeme, mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden gereken kararları verir. Özellikle dava şartları, ilk itirazlar ile hak düşürücü süre konusunda, tarafların davet edilerek bunlar hakkında beyanda bulunması yargılamaya bir katkı sağlamayacaktır. Çünkü, belirtilen durumlar davanın açılması ile hâkimin dosya üzerinden rahatlıkla görüp karar verebileceği durumlardır. Yargılamanın ilk duruşmada gereksiz yere uzamaması bakımından basit yargılama usulünde, özellikle mahkemelerin dilekçelerin verilmesi aşaması tamamlanır tamamlanmaz, bu hususlara öncelikli olarak bakmalı ve gereken kararları vermelidir.

Dosya üzerinden karar verilmemesi durumunda³⁷⁸ ise, mahkeme, basit yargılama usulüne tabi dava ve iş için, ilk duruşmada ön inceleme işlemlerini

³⁷⁷ **ERMENEK**, s. 144-147; **KARSLI**, s. 516-517; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 341-342; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 567-568; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 880-882.

³⁷⁸ Uygulamada, mahkemeler, iş yoğunluğu (iş yükü) sebebi ile dosya üzerinden ön inceleme işlemlerini çoğu zaman gerçekleştirememektedir. Bu nedenle, sıklıkla görüldüğü üzere, dava şartları, ilk itirazlar ve hak düşürücü süreler ilk duruşmada incelenebilmektedir.

yapmalıdır. Burada özellikle tarafların anlaştıkları veya anlaşamadıkları hususların tespitinde onları davet ederek dinlemesi ve uyuşmazlık noktaların belirlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca tarafların sulhe veya arabuluculuğa teşvik edilmesi her iki tarafın ön inceleme duruşmasına davet edilmesi ile gerçekleşecektir.

Yazılı yargılama usulünde ön inceleme için duruşma günü ayrıca belirlenmektedir. Başka bir deyişle, kanunda belirtilen hususların tespiti için ön inceleme duruşması adıyla bağımsız ve özgün bir duruşma yapılmaktadır³⁷⁹. Hâlbuki, basit yargılama usulünde ön inceleme duruşması, bağımsız olarak ayrı bir duruşma değildir, daha önce karar verilmemişse ilk duruşmada ön inceleme işlemleri de yapılır (HMK m. 320/1)³⁸⁰. Bu bakımdan her iki yargılama usulü arasında fark bulunmaktadır.

3.6. BASİT YARGILAMA USULÜNDE TAHKİKAT

Ön inceleme aşaması tamamlandıktan sonra, tahkikat aşamasına geçilir. Bu husus açık bir şekilde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 137/2'inci maddesinde “*Ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemez...*” denilerek belirtilmiştir. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 320/2'nci maddesinde ön inceleme tamamlandıktan sonra ilk duruşmada, tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları uyuşmazlık noktaları belirlenip, tutulan tutanağa göre yargılamanın devam edileceği belirtilmiştir. Başka bir deyişle, ön inceleme aşaması tahkikatın ilk ve zorunlu basamağıdır.

3.6.1. Tahkikatın Yapılması

3.6.1.1. Genel Olarak

Tahkikat aşamasında, tarafların dava dilekçesi veya cevap dilekçesi ile mahkemeye sunmuş oldukları ya da mahkemenin re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda kendiliğinden temin ettiği delillerin incelenmesine ve değerlendirilmesine geçilir. Hem davacının iddialarına hem de davalının

³⁷⁹ ERMENEK, s. 147; KARSLI, s. 740; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 574; YILMAZ HMK Şerh, s. 1403.

³⁸⁰ RÜZGAR, s. 132.

savunmalarına esas teşkil eden vakıaların doğruluğu ya da yanlışlığı, bu aşamada delillerin incelenmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, tahkikat aşamasının gerçek anlamda amacı, vakıaların delillerle aydınlatılarak dava hakkında doğru kararın verilebilmesidir.

Tarafların ileri sürdükleri bütün iddia ve savunmalar birlikte incelenir. Ancak, hâkim, yargılamayı basitleştirmek ve kısaltmak için re'sen ya da taraflardan birinin talebi üzerine, tahkikatın her aşamasında iddia veya savunmalardan birinin ya da bir kısmının diğerinden önce incelenmesine karar verebilir (HMK m. 143)

Tahkikat aşamasında, tarafların dilekçelerinde sunmuş oldukları delillerin ileri sürülen vakıalara ilişkin doğruluğu ya da yanlışlığı araştırılmaktadır. Hem davacı hem de davalı kendileri tarafından ileri sürülen vakıaların doğru olduğuna, başka bir deyişle haklı bulduklarına ilişkin ispat faaliyetine girişirler³⁸¹. Çünkü, ispat faaliyeti sonucunda bir tarafın vakıalarının doğruluğu mevcut delillere ispatlanmış olacak ve hâkim uyuşmazlık konusu hakkında buna göre hükmünü verecektir.

Tahkikatın konusunu çekişmeli vakıalar oluşturur. Ön inceleme aşamasında tarafların anlaşmış ve anlaşmadıkları hususlar, mahkeme tarafından tutanağa geçirilmiştir. Her iki tarafın üzerinde anlaşmış hususlar için ispat faaliyetine ihtiyaç duyulmaz. Ancak, anlaşılmayan noktalar çekişmeli olduğu için, her iki taraf kendi haklılığını ortaya koymak bakımından çaba sarf edecektir. Sağlıklı ve düzgün işleyen tahkikat için ön inceleme aşamasında uyuşmazlık noktalarının tek tek ve doğru olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Aksi halde, önceki uygulamamızda olduğu gibi tahkikat aşamasında yapılacak duruşmalar uyuşmazlığın ne olduğunu belirlemekle ve delil toplamaya yönelik işlemlerle devam etmek durumunda kalacaktır. Bu durum ise, yargılamanın kısa sürede tamamlanmasına engel teşkil edecektir.

³⁸¹ KARSLI, s. 529; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 360-361; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 581-582; YILMAZ HMK Şerh, s. 901.

3.6.1.2. Tahkikat Yapılmasına Gerek Kalmaması

Mahkeme ön inceleme aşaması tamamlandıktan sonra, dosyada toplanmış bulunan delillerle davayı usulden ya da esastan sona erdirebiliyorsa, tahkikat aşamasına geçilmesine gerek bulunmaz³⁸². Örneğin, mahkeme açılan davanın görev yönünden kendisine ait olmadığını anlarsa, tahkikat aşamasına geçilmeksizin görevsizlik kararı vererek davayı usule ilişkin bir kararla sona erdirebilir.

Dava dilekçesi veya cevap dilekçesine ekli tüm delillerden mahkeme, davanın yeteri kadar aydınlandığını düşünüyorsa, tahkikat aşamasına geçilmeksizin esas hakkında karar verebilir (HMK m. 320/1). Basit yargılama usulünde, ilk duruşmada daha önce karar verilmemişse ön inceleme işlemleri yapılır. Dava şartları, ilk itirazlar, hak düşürücü süre veya zamanaşımı gibi konularda mahkeme tarafları dinleyebilir (HMK m. 320/2). İlk duruşmada her iki taraf da hazır bulunuyorsa ve ön inceleme işlemleri tamamlandıktan sonra dilekçelere ekli delillerden dava yeterince aydınlanmışsa, mahkeme aynı duruşmada tahkikata geçmeksizin davayı esastan sona erdirebilir. Örneğin, mahkeme davalının cevap dilekçesinde zamanaşımı def'inde bulunduğu görür ve delillerden zamanaşımının dolduğunu anlarsa, tahkikata geçilmesine gerek bulunmadan davayı esastan reddedebilir. Uygulamada, özellikle çekişmesiz yargı işleri bakımından bazı dava ve işler için tahkikat aşamasına geçilmeksizin ön inceleme ile tahkikat aşaması birleştirilerek esas hakkında karar verildiği görülmektedir. Örneğin, hükümlülük sebebiyle kısıtlama kararının kaldırılmasına dair çekişmesiz yargı işinde mahkeme, ilgili cezaevi idaresinden gelen talep üzerine, kişinin tahliye edildiğini, şartla salıverildiğini, denetimli serbestlik tedbiri kapsamında serbest bırakıldığını tespit ederse, tahkikat aşamasına geçilmeksizin esas hakkında karar verir.

³⁸² KARSILI, s. 740; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 770; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 862; YILMAZ HMK Şerh, s. 1401.

3.6.2. Duruşmalar

3.6.2.1. Genel Olarak

Mahkeme önünde yapılan tahkikat ve sözlü yargılama işlemleri için ayrılmış zaman dilimine oturum (celse), tarafların hâkim karşısında hazır buldukları yargılama evresine ise duruşma denir³⁸³.

Duruşmaların gerçekleştirilmesi, basit yargılama usulüne hâkim ilkeler başlığında anlatılan birçok ilkenin hayat bulması ile doğrudan ilgilidir. Duruşmalarda tarafların, davanın seyri hakkında bilgi edinmesi ve beyanlarının alınması hukuki dinlenilme ilkesiyle, herkes tarafından izlenerek kamuya açık olması ve davanın sürecinin dava ile ilgisi bulunamasa da bile izleyenlerinin varlığı, aleniyet ilkesiyle özleşmektedir³⁸⁴.

Duruşmalar kural olarak herkese açıktır (AY m. 141/1; HMK m. 28/1). Ancak, mahkeme, genel ahlak veya kamu güvenliği sebebiyle duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli yapılmasına karar verebilir (HMK m. 28/2). Duruşmanın gizliliğini gerektiren sebepler tutanakta gösterilir (HMK m. 28/3).

Duruşmalar sırasında taraflar ve izleyiciler fotoğraf çekemezler ve hiçbir şekilde ses ve görüntü kaydı alamazlar. Ancak, mahkeme, yargılamanın zorunlu kıldığı bazı hallerde dava dosyasında saklı kalmak şartıyla, ses ve görüntü kaydı yapılabilir (HMK m. 153/1). Duruşma sırasında bu yasağa aykırı şekilde hareket eden kişiler hakkında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 151'nci maddesi uygulanır. Başka bir deyişle, duruşma salonundan çıkartılır ve gerekirse disiplin hapsi cezasına çarptırılır. Kayıt yasağına aykırı davranan kişi hakkında, ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun 286'nci madde hükümleri çerçevesinde cezai sorumluluk saklıdır (HMK m. 153/3).

³⁸³ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 345; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 586.

³⁸⁴ Aleniyet ilkesinin amaçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. KURT KONCA Aleniyet İlkesi, s. 23-34.

Bütün davalarda, kural olarak duruşmalar yapılmaktadır. Ancak, özellikle basit yargılama usulüne tabi bir takım ve dava ve işlerde, duruşma açılmasına gerek bulunmadan doğrudan dosya üzerinden karar verilebilen haller de mevcuttur. Örneğin, yukarıda değinilen geçici hukuki koruma talepleri olan ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir ve delil tespitinde, duruşma açılmasına gerek olmadan doğrudan dosya üzerinden karar verilebilir. Hemen belirtmek gerekir ki, mahkeme gerek gördüğü hallerde duruşma açarak geçici hukuki koruma talepleri bakımından tarafları dinlemek isteyebilir³⁸⁵.

3.6.2.2. Duruşmaların Yeri ve Zamanı

Yargılamaya ilişkin faaliyetler kural olarak, mahkeme binasında, duruşmalar da, mahkeme binasında ve duruşmalar için ayrılan salonlarda yapılır³⁸⁶. Ancak, zorunluluk bulunan hallerde, bir takım yargılama faaliyetleri için duruşma salonları dışında usuli işlemler yapılabilir. Örneğin, mahkeme, hasta veya engelli olması sebebiyle duruşmaya gelemeyen tanığı, bulunduğu yerde dinler (HMK m. 259/3); aynı sebeple taraflardan biri mahkemeye gelemiyorsa, bulunduğu yerde yemin ettirilebilir (HMK m. 235). Bilindiği üzere keşif, yargılama faaliyeti içerisinde yer alan ancak, keşif konusu şeyin mahallinde yapılan bir işlemdir (HMK m. 288). Hatta mahkeme, tanık ve bilirkişileri keşif mahallinde dinleme ve beyanlarını alma yetkisine sahiptir (HMK m. 290/2).

Mahkeme tarafların rızası olmak şartıyla, kendilerinin veya vekillerinin aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmalarına ve usuli işlemler yapmalarına izin verebilir (HMK m. 149/1). Aynı şartlar altına bu hüküm tanık, bilirkişi ve uzman için de geçerlidir (HMK m. 149/2)³⁸⁷.

³⁸⁵ AKİL, s. 17. Yazar “Duruşma yapılmasının sebebi, her iki tarafın karşılıklı olarak iddialarını ve savunmalarını bir kez de sözlü olarak hâkime aktarabilmelerine fırsat tanımak ve hâkimin iki tarafı sözlü olarak dinledikten sonra, tereddüt ettiği konuları onlara sözlü olarak sormak suretiyle, yargılama sonucunda sağlıklı bir sonuca varılmasını sağlamaktır. Çünkü, tecrübeler yazılı beyanların hâkimde tam bir kanaat oluşturmaya yetmeyebileceğini göstermiştir. Özellikle taraflarla hâkimin yüz yüze gelmesi halinde, karşılıklı olarak sorulabilecek sorularla uyumsuzluk daha fazla aydınlanabilecektir. Bu yolla hâkim, tarafların sözlerinden, davranışlarından hatta mimiklerinden gerçeğe daha kolay ulaşabilir; böylece muhakemenin amacı olan adalete daha sağlıklı bir şekilde varılabilir” diyerek hâkimin takdir hakkı bulunan hallerde duruşma yapılmasını daha uygun bulmaktadır.

³⁸⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 589.

³⁸⁷ Uygulamada, bu yönteme *SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi)* denilmektedir. Mahkemeler, ihtiyaç duyduklarında zaman zaman SEGBİS sistemini kullanmaktadır.

Duruşma günleri, hâkim tarafından tayin edilmektedir. Hâkim, duruşma gününü ve saatini tayin ederken mümkün olduğu sürece tarafların ve vekillerinin isteklerini göz önünde bulundurmalı ve davanın görülebileceği muhtemel süre dikkate alınarak uygun bir zaman belirlemelidir³⁸⁸.

Mahkemeler resmi çalışma gün ve saatlerinde görev yaparlar. Ancak, zorunluluk ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde keşif, delillerin tespiti ve duruşma listesinde yazılı işler gibi işlemlerin, resmi tatil günlerinde ve çalışma saatleri dışında da yapılmasına karar verebilir (HMK m. 148). Özellikle, basit yargılama usulüne tabi delil tespiti bakımından bu durum önem taşımaktadır. Zira, zamanında yapılmadığı takdirde davanın seyrini değiştirebilecek bir delilin, delil tespiti yapılması için gerekirse, resmi çalışma saatleri dışında yapılması kararlaştırılmalıdır.

3.6.2.3. Tarafların Duruşmaya Çağırılması

Basit yargılama usulünde mahkeme, mümkün olduğu takdirde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir (HMK m. 320/1). Ancak, dosya üzerinden karar verilmesi söz konusu değilse, mahkemenin usulüne uygun şekilde tarafları duruşmaya çağırması gerekmektedir.

Taraflar, karşılıklı olarak dilekçelerini verdikten sonra, mahkeme ilk duruşma (daha önce mahkeme ön inceleme işlemlerini dosya üzerinden karara bağlamamışsa, ön inceleme duruşması) için davetiye gönderir (HMK m. 147/1). Taraflara gönderilecek davetiyede, belirlenen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde, duruşmaya yokluklarında devam edileceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri meşruhatlı olarak bildirilir (HMK m. 147/2).

Basit yargılama usulünde, tarafların her biri yapılan ilk duruşmada hazır bulunmuş ise, ön inceleme ile ilgili işlemler tamamlandıktan sonra aynı duruşmada sulh olmadıkları veya arabuluculuk yoluna başvurmadıkları takdirde, tahkikat aşamasına geçilir. Tahkikat aşaması için yazılı yargılama usulünden farklı olarak ayrı bir süre ve duruşma günü tayin edilmez. Ayrıca, tahkikat aşaması tek duruşmada

³⁸⁸ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 347; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 589.

tamamlanıp karar verilemeyecek ise, diğerk duruşma gün ve saati için hazır bulunan taraflara yeniden davetiye çıkartılmasına gerek yoktur. Ancak, hazır bulunmayan taraf için meşruhatlı davetiyeyle rağmen gelmese bile, tahkikat duruşma gününü belirten davetiyenin yeniden tebliğ edilmesi gerekmektedir.

3.6.2.4. Duruşma Disiplini ve Duruşma Tutanakları

Duruşma disiplinini sağlamak hâkime aittir³⁸⁹, toplu mahkemelerde (bazı davalar için ticaret mahkemesi) başkan bu yetkiyi kullanır. Hâkim, duruşma düzenini bozan kimseyi, duruşma düzenini bozmaktan yasaklar ve gerekirse derhal duruşma salonundan çıkartılmasını emreder (HMK m. 151/1). Ancak, bu hüküm avukatlar hakkında uygulanmaz. Kanaatimce, uyarılara rağmen duruşma düzenini bozan avukatın yeniden uyarılması gerekir. Fakat, ikinci uyarıya rağmen avukat, duruşma düzenini bozmaya devam ederse, bu durum zapta geçirilerek duruşmaya kısa bir süre ara verilmeli ve disiplin yönünden işlem yapılması için bağılı bulunduğu baroya bildirimde bulunulmalıdır.

Mahkemenin her türlü uyarısı ve yasaklamasına rağmen bir kimse, mahkemenin düzenini bozmaya devam eder veya mahkeme huzurunda uygun olmayan bir söz söylemeye yahut davranışta bulunmaya kalkışırsa, derhal yakalanır ve hakkında dört güne kadar disiplin hapsi uygulanır. Ancak, bu hüküm de avukatlar hakkında uygulanmaz (HMK m. 151/2). Mahkemenin düzenini bozan söz veya davranış ayrıca suç oluşturuyorsa, gereğinin takdir ve ifası için tutanak tutularak evrak Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilir (HMK m. 151/3). Duruşmaya katılan taraf vekilleri; tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılan diğerk kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Taraflar ise, hâkim aracılığıyla soru sorabilirler. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde, sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine hâkim, toplu mahkemelerde ise başkan karar verir (HMK m. 152/1).

Duruşma tutanakları bakımından hâkim, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla iki tarafın ve diğerk ilgililerin sözlü açıklamalarını gerekirse özet olarak zabıt

³⁸⁹ Konuyla ilgili yargılamanın hâkim tarafından sevk ve idare edilme ilkesine bakınız. I. Bölüm, 1.7.2. Başlık, s. 23-24.

kâtibi aracılığıyla tutanağa³⁹⁰ kaydettirir. Taraflar veya diğer ilgililer de, sözlü açıklamalarını hâkimin izniyle doğrudan da tutanağa yazdırabilir (HMK m. 154/1-2). Duruşma tutanağı zabıt kâtibi ve hâkim tarafından imzalanır (HMK m. 155/1). Ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri ancak tutanakla ispat olunabilir (HMK m. 156). Tutanakların tamamının ve ya bir kısmının örnekleri, talepleri halinde, taraflara veya fer'i müdahillere verilebilir (HMK m. 158/1).

3.6.3. Dosyanın İşlemden Kaldırılması

Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflar, duruşmaya gelmedikleri veya gelip de davayı takip etmeyeceklerini bildirdikleri takdirde, dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilir (HMK m. 150/1)³⁹¹.

Usulüne uygun şekilde davet edilmiş olan taraflardan biri duruşmaya gelir, diğeri gelmezse, gelen tarafın talebi üzerine yargılamaya gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir veya dosya işlemden kaldırılır. Ayrıca, geçerli bir mazereti olmaksızın duruşmaya gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez (HMK m. 150/2).

Duruşma gününün belirlenmesi için tarafların başvurması gereken hallerde, gün tespit edilmemişse, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle dosya işlemden kaldırılır (HMK m. 150/3).

Dosyası işlemden kaldırılmış olan dava, işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak üç ay içinde taraflardan birinin dilekçe ile başvurusu üzerine yenilenebilir. Tarafların tümüne yenileme dilekçesi, duruşma günü, saati ve yeri tebliğ edilir. Dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten başlayarak bir ay geçtikten sonra yenileme talebinde bulunulursa, tekrar harç alınır. Bu harç, dosyayı yenileyen tarafça ödenir ve karşı taraf dava sonunda haksız çıksa bile yükletilmez. Bu şekilde harç verilerek yenilenen dava, eski davanın devamı sayılır. Dosyanın işlemden kaldırıldığı tarihten itibaren bir ay içinde yenilenen davalarda ise harç alınmaz (HMK m. 150/4).

³⁹⁰ Duruşma tutanağında bulunması gereken unsurlar hakkında, bilgi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 154/3'üncü maddesine bakınız.

³⁹¹ Dosyanın işlemden kaldırılması ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ELGÜN**, s. 117-140; **ULUKAPI**, s. 120-127.

İşlemden kaldırıldığı tarihten itibaren üç ay içinde yenilenmeyen davalar, sürenin dolduğu gün itibariyle açılmamış sayılır ve mahkemece kendiliğinden karar verilerek kayıt kapatılır (HMK m. 150/5).

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, işlemden kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır (HMK m. 320/4). Başka bir deyişle, basit yargılama usulüne tabi dava veya işlerde dosya ancak bir kez takipsiz bırakılabilir. Ancak, yazılı yargılama usulünde, işlemden kaldırılmasına karar verilmiş ve sonradan yenilenmiş olan dava, ilk yenilemeden sonra bir defadan fazla takipsiz bırakılamaz. Aksi halde, dava açılmamış sayılır. Kısaca, yazılı yargılama usulünde bir dava, ancak iki kez takipsiz bırakılabilir. Bu hususta iki yargılama usulü arasında fark bulunmaktadır³⁹².

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilmemesi gerekmektedir. Çünkü, delilleri kendiliğinden araştırarak toplayan mahkeme, taraflar duruşmaya gelmese de veya gelip de duruşmayı takip etmeyeceklerini bildirseler de kararını vermelidir³⁹³. Ayrıca, özel hüküm bulunan hallerde dosya işlemden kaldırılamaz. Örneğin, 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 29/1'inci maddesine göre "*Kadastro mahkemesinde gelmeyen tarafın yokluğunda duruşma yapılır. Taraflardan hiç biri gelmez ise dosya işlemden kaldırılmaz. Hâkim toplanması mümkün olan delilleri inceler ve 30'uncu madde hükmünce işi karara bağlar*" açık hükmü uyarınca dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verilemez.

3.6.4. Delillerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Tahkikat aşamasında delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesine geçilir³⁹⁴. Zira, ön inceleme aşaması tamamlandıktan sonra toplanan deliller ile davanın aydınlatılmasına yönelik faaliyetin gerçekleştirilmesi gerekir. Ön inceleme aşamasında gerekli kararlar alınmadan tahkikat aşamasına geçilmeyeceği gibi,

³⁹² *Hükümet Gereğesi*, "Basit yargılama usulüne tabi davaların kısa sürede tamamlanmasını sağlamak ve uzatıcı işlemler konusunda da, daha titiz davranılmasını temin etmek amacıyla, bu kural benimsenmiştir." **KARSLI**, s. 740; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1400-1401 (dipnot 9).

³⁹³ **AKKAYA**, s. 120; **ALANGOYA** Usul Hukuku Esasları I, s. 347; **SUNAR**, s. 213; **ULUKAPI**, s. 128-129.

³⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **YILDIRIM**, Kâmil Mehmet: Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990, s. 32 vd.

tahkikat aşamasında da delil toplamaya yönelik usul işlemleri yapılamaz. Mahkeme tahkikatta, davacının iddia ve davalının savunmaları çerçevesinde mevcut delillerle kimin haklı olduğuna yönelik uyuşmazlık konusunu aydınlatmaya çalışır.

3.6.4.1. Delillerin İncelenmesi

3.6.4.1.1. İspat Araçları

İspata yönelik mahkemede kanaat oluşturabilecek araçlar delillerdir. Zira, taraflardan biri ihtilafli olan bir vakıanın ispatını deliller aracılığı ile sağlayabilir. Mahkemeler, ileri sürülen vakıanın iddia ve savunma çerçevesinde ancak deliller sayesinde doğruluğunu ya da yanlışlığını anlayabilir.

Basit yargılama usulünde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu 316-322'nci maddelerinde, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için hangi delillerin geçerli olacağı ve ispat için kabul edileceği düzenlenmemiştir. Bu nedenle, yazılı yargılama usulünde geçerli olan tüm deliller niteliğine uygun düştüğü ölçüde, basit yargılama usulü için de aynen geçerlidir. Çünkü, basit yargılama usulüne ilişkin düzenleme bulunmayan hallerde, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanır (HMK m. 322/1).

İspat ve deliller, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 187-293'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. İspatın konusunu, tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur. Herkesçe bilinen vakıalar ile ikrar edilen vakıalar ispatın konusunu oluşturmazlar (HMK m. 187).

İspat vasıtalarının başında belge ve senetler gelmektedir. Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzeyen bilgi taşıyıcıları belge sayılır (HMK m. 199). Belge kavramı içerik itibari ile senet kavramından daha geniş olup ilgili düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu bakımından yenilik arz etmektedir³⁹⁵. Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, taraflarca başvurulabilecek ilk delil belge ve senetlerdir. Çünkü, her iki tarafın ileri sürülen vakıalara ilişkin ellerinde hazır bulundurdıkları delilleri oluşturmaktadır.

³⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. MAZLUM, İsmet: Medeni Usul Hukukunda Belge ve Senet Ayrımı (YL Tezi), Ankara 2012.

Yemin, davanın çözümlü bakımından önem taşıyan, çekışmeli olan ve kişinin kendisinden kaynaklanan vakıalarda başvurulmuş bir delildir (HMK m. 225)³⁹⁶. Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, yemin deliline çok istisnai hallerde başvurulmaktadır³⁹⁷. Çünkü, basit yargılama usulüne tabi uyuşmazlıklar, niteliği gereği yemine elverişli hususlar değildir. Ayrıca, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği davalarda örneğin nafaka davalarında olduğu gibi, yemin deliline başvurulmaz (HMK m. 226/1). Yine re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda, çekışmesiz yargı işlerinde, hâkim kendiliğinden delilleri araştırmak durumunda olduğundan yeminin bir önemi bulunmamaktadır³⁹⁸.

Tanık, davada taraf olmayan kişilerin çekışmeli vakıalar hakkında doğrudan bildikleri ya da duydukları hususların mahkemeye anlatılması sayesinde olayın aydınlanmasına yardımcı olan delil türüdür (HMK m. 240)³⁹⁹. Basit yargılama usulünde tanık deliline, belge ve senetlerde olduğu gibi sıklıkla başvurulmaktadır. Örneğin, iş mahkemelerinde basit yargılama usulüne göre yürütölen hizmet tespiti davalarında, tespiti istenilen hizmet dönemine ilişkin aynı işyerinde ve aynı dönemde çalışmış olan bordro tanıklarının dinlenmesi, davanın aydınlanması ve kabul edilmesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Hatta, bordro tanıkları tespit edilemediği takdirde komşu işyerlerinin tespit edilerek burada çalışan kimselerin tanık olarak dinlenmesi yine davanın esasını ile yakından ilgili bir husustur.

Bilirkişi, çözümlü hukuk dışında, özel ve teknik bilgiyi gerektiren hallerde mahkemenin taraflardan birinin talebi üzerine ya da kendiliğinden oy ve görüşünü almak üzere başvurduğu delildir (HMK m. 266). Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde bilirkişi deliline başvurulmaktadır. Ancak, basit yargılama usulünün hızlı ve kolay yargılama sağlama amacı dikkate alındığında, mahkemelerin bilirkişi deliline başvururken yargılamanın gereksiz yere uzamamasına özen göstermeleri gerekmektedir.

³⁹⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **YILMAZ**, Ejder: Yemin (Medeni Usul Hukukunda), Ankara 2012, s. 43 vd.

³⁹⁷ **SUNAR**, s. 229.

³⁹⁸ **YILMAZ** Yemin, s. 99-101.

³⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERTANHAN**, Mesut: Medeni Yargılama Hukuku'nda Tanık ve Tanıklık Ankara 2005, s. 48 vd.

Keşif, uyuşmazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkemede inceleme yapılarak dava konusuna ilişkin bilgi sahibi olunan delil türüdür (HMK m. 288). Basit yargılama usulünde keşif deliline başvurulmaktadır. Örneğin, basit yargılama usulüne tabi kadastro mahkemelerinde, kadastro hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda çoğu zaman mahkemece arazinin sınırlarını veya zilyetlik durumunu tespit bakımından keşif kararları alınmaktadır.

Basit yargılama usulüne tabi bazı dava ve işlerde, ispat konusu daraltılmış olabilir. Böyle bir halde taraflar, ancak ilgili kanun hükmü tarafından istenen deliller ile ispat faaliyetini gerçekleştirecektir⁴⁰⁰. Örneğin, ilamlı icra takibi üzerine ilamlı icranın geri bırakılmasını talep eden borçlu, borcun ödendiğini veya ertelenmiş olduğunu yetkili makamlarca re'sen düzenlenmiş veya onaylanmış ya da imzası mahkeme önünde ikrar edilmiş belgelerle ispat edebilir (İİK m. 33/1).

İcra mahkemesinde görülen itirazın kesin kaldırılması davalarında (İİK m. 68), alacaklının itirazı hükümden düşürerek kaldırabilmesi için, imzası borçlu tarafından ikrar edilmiş ya da noterlikçe onaylanmış borç ikrarını içeren belgeyi mahkemeye vermesi gerekir. Bu nedenle, itirazın kesin kaldırılması davasında, bu delillerden başka tanık dinlenemez, keşif yapılamaz ya da bilirkişi incelemesi gerçekleştirilemez. Sadece istenilen delillerin incelenmesi ile yetinmelidir. İspat vasıtalarının sınırlandırılmasına ilişkin İcra İflâs Kanunu'nda; kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip (İİK m. 169a/1-3), kira bedelinin ödenmemesine dayanan ilamsız tahliyeyle ilişkin takipte (İİK m. 269c/1-2) de benzer düzenlemeler bulunmaktadır.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda ise, ispat vasıtaları hiçbir şekilde daraltılamaz. Zira, mahkeme, mevcut delil türleri ile sınırlandırılmış değildir. Uyuşmazlığın aydınlatılmasına yönelik her türlü delili getirebilir ve inceleyebilir. Ayrıca, tarafların ikrarı⁴⁰¹ mahkemeyi bağlamaz ve bilirkişi seçiminde de tamamen serbesttir⁴⁰².

⁴⁰⁰ KARSLI, s. 162; SUNAR, s. 219.

⁴⁰¹ İkrar kavramı, türleri ile ikrarın sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. KİRAZ, Taylan Özgür: Medeni Yargılama Hukukunda İkrar, İstanbul 2013, s. 21 vd.

⁴⁰² KARSLI, s. 318; KİRAZ İkrar, s. 250; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 378; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 366; SUNAR, s. 232.

3.6.4.1.2. İspat Ölçüsü

İspat ölçüsü, çekişmeli olan vakıaların ne zaman aydınlanmış sayılacağı ve hangi ispat faaliyeti gerçekleştirildiğinde davanın kabul edilebileceğini ya da reddedilebileceğini ortaya koyan kıstastır⁴⁰³.

İspat ölçüsünün ne olduğuna ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, kural olarak tam ispatın geçerli olacağı kabul edilmektedir⁴⁰⁴. Başka bir deyişle, vakıaların taraflarca tamamen aydınlatılması ve mevcut delillerle mahkemede tam bir vicdani kanaatin oluşturulması gerekmektedir.

Tam ispatın sağlanması kural olmakla birlikte, bazı hallerde yaklaşık ispat yeterli kabul edilmelidir. Uyuşmazlığın esasına ilişkin karar verilmeyecek olan hallerde, geçici nitelik taşıyan davalarda, tarafların daha sonra açacakları dava ile haklarını kesin bir şekilde tespit ettirme imkânına sahip oldukları durumlarda, mahkeme yüzeysel bir vakıa incelemesi ile yetinerek yaklaşık ispatla talepleri kabul ya da reddedebilme hakkına kavuşmalıdır⁴⁰⁵.

Basit yargılama usulüne tabi bazı dava ve işler için tam ispatın aranması yargılamanın uzamasına sebep olabilir. Geçici ve acele işlerde ise tam ispat, bir hakka geç ulaşılmasına ya da henüz dava açılmadan hak kayıplarına neden olabilir. Özellikle geçici hukuki koruma taleplerinde bu husus önem taşımaktadır. Bu nedenle ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti gibi hukuki koruma taleplerinde yaklaşık ispat yeterli görülmüştür⁴⁰⁶.

⁴⁰³ Ayrıntılı bilgi **ALBAYRAK**, s. 299 vd.; Diğer yazarlar, **KARSLI**, s. 562; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 585; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 677; **YILDIRIM** Delillerin değerlendirilmesi, s. 39.

⁴⁰⁴ **SUNAR**, s. 234.

⁴⁰⁵ **ALBAYRAK** s, 30-31; **KARSLI**, s. 563; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 585; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 681-682; **SUNAR**, s. 237.

⁴⁰⁶ **ALBAYRAK**, s. 123, 400 vd.

3.6.4.1.3. İspat Yükü

İspat yükü, taraflarca ileri sürülen vakıaların kimin tarafından ispat edileceğini gösteren kurallardır⁴⁰⁷. Taraflar kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptirler (HMK m. 189/1).

İspat yüküne ilişkin Türk Medeni Kanunu'nun 6'ncı maddesinde “ *Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Başka bir deyişle, ileri sürülen vakıadan kendi lehine hak çıkararak kimse, o vakıayı ispat etmek durumundadır. Örneğin, zamanaşımı defii ileri süren davalı, alacağın zamanaşımına uğradığını ispatla yükümlü iken; zamanaşımının kesildiğini ya da durduğunu davacı ispat edecektir.

Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, ispat yüküne ilişkin Türk Medeni Kanunu'nda yer alan genel kuralın tam olarak ispat yükünün nasıl paylaşılacağını belirlememiş olması sebebiyle düzenleme getirmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 190'ıncı maddesine göre, “*İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa aittir. Kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakıaya ilişkin ispat yükü altındadır. Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı taraf kanuni karinenin aksini ispat edebilir.*” denilmektedir. Bu düzenleme ile ispat yükünün kimde olduğu daha açık bir şekilde belirlenmiştir. Ayrıca, taraflardan birinin karineye dayanması halinde, ispatın nasıl ve kimde olacağı hükmüne bağlanmıştır⁴⁰⁸. Ancak, ispat yüküne ilişkin genel kural bu madde olmakla birlikte, yine madde düzenlemesinden anlaşılacağı üzere bu kuralın istisnaları bulunmaktadır. Ayrıca, bazı dava ve işler için ilgili kanunda ispat yüküne ilişkin özel düzenlemeler bulunabilir.

⁴⁰⁷ ALBAYRAK, s. 383; KARSLI, s. 551; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 370; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 666; YILDIRIM Deillerin Değerlendirilmesi, s. 74 vd.; YILMAZ HMK Şerh, s. 1052 vd; maddenin (HMK m. 190) düzenlenmesine yönelik eleştiri ve bilgi için bakınız. UMAR, s. 574 vd.

⁴⁰⁸ Hukukta karine kavramı, kanuni karineler, fiili karineler ile aksi ispat edilebilen karinelerin ileri sürülmesi ve hükümsüz hale gelmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. TOPUZ, Gökçen: Medeni Usul Hukukunda Karinelerle İspat, Ankara 2012, s. 49 vd.

Karşı ispat, ispat yükünü taşıyan tarafın iddiasının doğru olmadığı hakkında diğer tarafın delil sunması faaliyetidir (HMK m. 191). Burada, ispat yükü, yukarıdaki düzenlemeler doğrultusunda taraflardan birine aittir; ancak diğer taraf ileri sürülen iddianın doğru olmadığı yönünde karşı ispat için delil sunmaktadır. Karşı ispat faaliyeti için delil sunan taraf, ispat yükünü üzerine almış sayılmaz. Diğer taraf sadece mevcut iddianın sunulan delille çürütülmesine yönelik katkıda bulunmaktadır.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için, ispat yüküne dair özel bir düzenleme bulunmaması sebebiyle anlatılan hususlar aynen geçerlidir. Ancak, kanunda özel bir düzenleme bulunan hallerde ispat yükü yer değiştirebilir. Taraflardan biri karineye dayanıyorsa, karinenin temelini teşkil eden vakıayı ispat etmesi yeterlidir⁴⁰⁹, karinenin geçerli olmadığını ve aksini diğer tarafın ispat etmesi gerekecektir. Kesin yasal karinelere, diğer tarafın aksini ispat etme imkânı yoktur⁴¹⁰, ancak karinenin temeline yönelik karşı ispat yapılarak uygulanmasına engel olunabilir.

3.6.4.2. Delillerin Değerlendirilmesi

Hâkim, taraflarca sunulan delilleri inceledikten sonra, serbestçe takdir hakkına sahiptir. Başka bir deyişle, kural olarak delilleri değerlendirmede sınırlandırılmamıştır. Ancak, senet, yemin ve kesin hüküm hâkimi bağlar; bu deliller için hâkimin takdir yetkisi bulunmamaktadır⁴¹¹. Bu durum, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 189/3'üncü maddesinde "*Kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat olunamaz.*" şeklinde açık bir şekilde düzenlenmiştir. Kanunun belirli bir delile ispat zorunluluğunu öngörmediği hallerde, Kanunda düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabilir (HMK m. 192).

Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınmaz (HMK m. 189/2). Başka bir deyişle, taraflarca mahkemeye sunulan delilin hukuka uygun olarak elde edilmiş olması gerekmektedir. Bu konuda henüz netleşmiş yargı içtihatlarına rastlanılmada da, düzenlemenin,

⁴⁰⁹ TOPUZ, s. 167.

⁴¹⁰ TOPUZ, s. 113.

⁴¹¹ KARSILI, s. 566; KİRAZ İkrar, s. 108-109; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 380; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 712; SUNAR, s. 232; YILDIRIM Delillerin Değerlendirilmesi, s. 315; YILMAZ Yemin, s. 191-194; YILMAZ HMK Şerh, 1077-1078.

davanın taraflarından birinin veya üçüncü bir kişinin dava ile ilgisi bulunan bir kimseye zarar vermek ve davanın onun aleyhine sonuçlanmasına neden olabilecek şekilde gizlice görüntü ve ses kaydı alınmasına yönelik eylemler olduğu kanaatindeyim. Bu şekilde sunulan delillerin ileri sürülen vakıanın ispatın dikkate alınmaması gerekir⁴¹². Ayrıca, bir vakıanın ispatı için gösterilen delilin hukuka uygun olup olmadığına mahkemece karar verilecektir (HMK m. 189/4).

3.6.5. İsticvap

İsticvap, özellikle ikrar elde etmek için tarafların kendi aleyhlerine olan hususlarda mahkemece sorguya çekilmesidir⁴¹³. Hâkimin taraflardan bilgi alması, uyuşmazlık konusu vakıalar hakkında kanaat oluşturması için, taraflarla hâkimin karşı karşıya getirilmesini sağlama, ibraz edilen delillerin mahiyetlerini takdir etme amacına yönelik izlenen bir yoldur⁴¹⁴. Mahkeme, isticvaba kendiliğinden veya talep üzerine karar verebilir. İsticvap, davanın temelini oluşturan vakıalar ve onunla bağlantılı olan hususlar hakkında yapılır (HMK m. 169).

İsticvabına karar verilen kimseye bizzat davetiye gönderilir ve belirlenen günde ve saatte isticvap olunmak üzere hazır bulunması gerektiği belirtilir. Çıkarılan davetiyede, ayrıca isticvap konusu vakıalar gösterilir. İlgili tarafın geçerli bir özrü olmaksızın gelmediği veya gelip de sorulan sorulara cevap vermediği hallerde, isticvap konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağı ihtar da yapılır (HMK m. 171/1). Çağrılan taraf mazeretsiz olarak gelmez veya gelip de soruları cevap vermezse mahkemece sorulan vakıalar ikrar edilmiş sayılır (HMK m. 171/2). Görüldüğü üzere isticvap, taraf dinlemesi şeklinde yapılmamaktadır. İkrar elde edilme amacına yönelik ayrıca belirlenen günde ve saatte ilgili tarafın meşruhatlı davetiye ile çağrıldığı bir dinlemedir⁴¹⁵. Bu nedenle, tarafların dikkat etmesi gerekir.

⁴¹² Hukuka aykırı olarak elde edilmiş delillerin değerlendirme yasağına ilişkin görüşler için bakınız. **YILDIRIM** Delillerin Değerlendirilmesi, s. 239 vd.

⁴¹³ **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 596.

⁴¹⁴ **TERCAN**, Erdal: Medeni Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı (Tarafların Bilgisine Delil Olarak Başvurulması), Ankara 2001, s. 127.

⁴¹⁵ **UMAR**, s. 500. Yazar, taraflardan birinin, karşı tarafın kendisinin yüzüne karşı yalan söyleyemeyeceği ve gerçekleri anlatmak durumunda kalabileceğini güvenerek isticvap istenebileceğini belirtmektedir.

İsticvap, bizzat ifade alma şeklinde gerçekleşir. Bu nedenle, kural olarak, isticvap olunan kimsenin hazır bulunması gerekir. Ancak, hastalık, sakatlık gibi durumlarda isticvap olunacak kimsenin bulunduğu yerde ya da bu kimse geçici olarak il dışında bulunuyorsa ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla isticvap edilir (HMK m. 172; 173/1).

Basit yargılama usulünde tahkikat aşamasında, tarafların isticvabına başvurulabilir. Özellikle yargılamanın hızlı bir şekilde yapılması amacına uygun bir şekilde, uyuşmazlığın bir an önce aydınlatılması için isticvap önem taşımaktadır. Ayrıca, bu sayede davaya temel teşkil eden vakıaların doğru olup olmadığı hakkında, hâkimin bilgi ve kanaat edinmesi sağlanmış olacaktır⁴¹⁶.

3.6.6. Ön Sorun – Bekletici Sorun

Ön sorun, yargılamanın devam ettiği sırada davaya ilişkin bir sorunun ortaya çıkması halinde mahkemenin öncelikli olarak bu sorunu çözüp karara bağlaması gerektiği anlaşmazlıklardır. İlgili taraf, dilekçe vermek suretiyle ya da tahkikatta duruşma sırasında sözlü olarak ileri sürebilir (HMK m. 163).

Hâkim, taraflardan birinin ileri sürdüğü ön sorunu incelemeye değer bulursa, belirleyeceği süre içinde varsa delileriyle birlikte cevabını bildirmesi için diğer tarafa tefhim ya da tebliğde bulunur (HMK m. 164/1). Ön sorun hakkında iki taraf arasında uyuşmazlık olursa, hâkim iki tarafı davet edip dinledikten sonra kararını verir (HMK m. 164/2). Ön sorun hakkındaki karar, hâkim tarafından taraflara tefhim veya tebliğ edilir (HMK m. 164/3). Örneğin, yargılama sırasında deliller incelenirken ve ispat faaliyeti yürütülürken taraflardan birinin mevcut delile ilişkin sahtelik iddiası ön sorun hükümlerine göre incelenip karara bağlanacaktır⁴¹⁷.

⁴¹⁶ **TERCAN**, s. 44.

⁴¹⁷ Yaş tespitine yönelik ön sorun hakkında bilgi için bakınız. **ARAS**, Bahattin: Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Yaş Tespiti Kararlarının Birbirine Etkisi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 70. Yıl Armağanı, Ankara (Haziran) 2015, s. 92 vd.

Bekletici sorun⁴¹⁸, bir davada hüküm verilebilmesi; başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili hukuki bir ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise, mahkemece o davanın sonuçlanmasına ya da makamın kararına kadar yargılamanın bekletilmesini gerektiren nedenlerdir (HMK m. 165/1). Başka bir tanıma göre, bir mahkemenin gördüğü davada ortaya çıkan ön sorun çözümlenmeden asıl sorun hakkında karar verilemiyorsa ve bu sorun mahkemenin görevli olmadığı bir husus ise, mahkemenin kararı ile ortaya çıkan duruma bekletici sorun denir⁴¹⁹.

Bir davanın incelenmesi ve sonuçlandırılması başka bir davanın veya idari makamın çözümünü bağlı ise mahkeme, ilgili tarafa görevli mahkemeyi veya idari makama başvurması için uygun bir süre verir. Bu süre içinde görevli mahkemeye veya idari makama başvurulmadığı takdirde, ilgili taraf bu husustaki iddiasından vazgeçmiş sayılarak esas dava hakkında karar verilir (HMK m. 165/2).

Başka bir davanın ya da idari makamın tespitini bekletici sorun yapmak, mahkemenin takdirinde olan bir husustur. Ancak, bazı hallerde özel düzenlemeler gereğince bekletici sorun yapılması, mahkeme için zorunlu hale getirilmiştir. Örneğin, Anayasa'ya aykırılık iddialarına ilişkin somut itiraz yolu denetiminde yerel mahkeme Anayasa Mahkemesi'nin kararını bekletici sorun yapmak zorundadır. Zira, uyuşmazlık hakkında uygulanacak kanun maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilirse, mahkemenin o hükme göre karar vermesi mümkün değildir⁴²⁰.

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde mahkeme, tahkikat aşamasında başka bir mahkemenin kararını bekletici mesele yapabilir. Ancak, bekletici sorun kararı ile yargılamanın gereksiz yere uzamamasına dikkat etmelidir.

⁴¹⁸ Bekletici sorun kavramı, tanımı, şartları ve bekletici sorunun sona ermesi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. AŞIK, İbrahim: Medeni usul Hukukunda Bekletici Sorun, Ankara 2012, s. 19 vd.

⁴¹⁹ AŞIK, s. 28.

⁴²⁰ Karşılaştırmalı hukuk ve diğer zorunlu bekletici sorun örnekleri hakkında bilgi için bakınız. AŞIK, s. 59-71.

3.6.7. Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması

Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda davanın her aşamasında talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir⁴²¹. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar diğer mahkemeyi bağlar (HMK m. 166/1). Birleştirme kararı, derhal ilk davanın açıldığı mahkemeye bildirilir (HMK m. 166/3). Davaların aynı veya birbirine benzer sebeplerden doğması ya da biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte bulunması durumunda, bağlantı var sayılır (HMK m. 166/4).

Basit yargılama usulünde bağlantı bulunması sebebi ile birleştirme kararı verilebilir⁴²². Ancak bağlantının, davanın açıldığı anda mahkeme tarafından tespit edilmesi halinde, tahkikat aşamasına geçilmeden birleştirme kararının verilmesi uygun olacaktır. Zira, dava açıldığı anda diğer dava ile dava sebepleri rahatlıkla dosya üzerinden tespit edilebilir. Ayrıca, ön inceleme aşamasında gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemeyeceğinden, henüz dosya üzerinden yapılan ön incelemede bağlantı tespit edilirse birleştirme kararı verilmelidir.

Farklı yargılama usullerinin uygulandığı, ancak aralarında yukarıda belirtilen türden bağlantı bulunan davalarda ise birleştirme kararı verilemez⁴²³. Çünkü, her iki yargılama usulü arasında bir takım farklılıkların bulunması, tarafların aleyhine sonuçlar doğurabilir. Yargıtay, farklı yargılama usulüne tabi olan davaların birleştirilmesini bozma nedeni olarak saymakta ve davaların ayrılarak görülmesine karar vermektedir.⁴²⁴

⁴²¹ Davaların birleştirilmesi ve ayrılmasının şartları, usulü, hukuki niteliği ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ERMENEK**, İbrahim: Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Ankara 2014, s. 91 vd.

⁴²² 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu bakımından, seri yargılama usulüne ait bir dava ile basit yargılama usulüne ait bir davanın birleştirilip birleştirilemeyeceği hususunda ayrıntılı bilgi için bakınız. **BARIKAN**, AZİZ: Seri Muhakeme Usulüne Tabi Bir Dava, Basit Usule Bağlı Diğer Bir Dava ile Birleştirilebilir mi?, ABD 1948, S. 52, s. 11-13.

⁴²³ **KARAMERCAN** Yargılama Usulünün Yanlış Tespit Edilmesi, s. 258. Yazar, farklı yargılama usullerine tabi davaların birleştirilmesinin neredeyse olanaksız olduğunu, aksi halde zaman kaybına ve hatalı kararlar verilmesine neden olacağını ifade etmektedir.

⁴²⁴ **KARAMERCAN** Yargılama Usulünün Yanlış Tespit Edilmesi, s. 258. Örnek kararlar için bakınız. Yargıtay 13. HD. 02.05.2014 tarih, 2013/29268 E., 2014/14265 K.; 17. HD. 27.02.2014 tarih, 2013/20014 E., 2014/2621K.; 23. HD. 13.01.2014 tarih, 2013/3784 E., 2014/55 K. sayılı kararları.

Mahkeme, yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için birlikte açılmış ya da sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına, davanın her aşamasında talep üzerine veya kendiliğinden karar verebilir. Bu durumda mahkeme, ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam eder (HMK m 167). Basit yargılama usulünde davaların ayrılması sıklıkla karşılaşılabilecek bir durum olmasa da, taraf sayısının çokluğu ya da bir delilin bazı taraflar açısından davanın yeterince aydınlanmasına neden olması gibi hallerde, davalar bu taraflar yönünden ayrılarak karar verilebilir.

3.6.8. Islah

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde, taraflar davalarını ıslah edebilirler. Aynı davada taraflar, ıslah yoluna ancak bir kez başvurabilir (HMK m. 176/2). Islah tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir (HMK m. 177/1). Hüküm aşamasında veya karar verildikten sonra kanun yollarına başvuru halinde dava kısmen veya tamamen ıslah edilemez. Islah, sözlü veya yazılı olarak yapılabilir. Karşı taraf duruşmada hazır değilse veya ıslah talebi duruşma dışında yapılıyorsa, bu yazılı tutanak veya talep örneği, haber verilmesi amacıyla karşı tarafa tebliğ edilir (HMK m. 177/2).

Davasını kısmen veya tamamen ıslah eden taraf, ıslah sebebiyle geçersiz hale gelen işlemler için yapılan yargılama giderleri ile karşı tarafın uğradığı ya da uğrayabileceği zararları karşılamak üzere hâkimin takdir edeceği teminatı, bir hafta içinde mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Aksi halde, ıslah yapılmamış sayılır (HMK m. 178).

Islah yapılmasıyla, ıslahı yapan taraf için onun belirleyeceği noktadan itibaren bütün usuli işlemlerin yapılmamış sayılması sonucunu doğar (HMK m. 179/1). Ancak, ikrar, tanık beyanları, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan ya da henüz yerine getirilmemiş olmakla birlikte ıslahtan önce bildirilmesi şartıyla yemin teklifi, reddi veya iadesi ıslahla geçersiz sayılamaz (HMK m. 179/2).

Davanın tamamen ıslah edilmesiyle bir hafta içinde yeni bir dava dilekçesi verilmek zorundadır. Aksi halde, bu süre içinde dava dilekçesi verilmezse, ıslah hakkı

kullanılmamış sayılır ve davaya devam edilir (HMK m 180). Davanın kısmen ıslah edilmesinde ise, taraf, ıslah ettiği usul işlemini bir hafta içinde yapmak durumundadır; aksi halde ıslah hakkını kullanmamış sayılır (HMK m 181).

Islah, iddia ve savunmasının genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağının da istisnasını oluşturmaktadır. Taraflardan biri iddia ve savunmasını değiştirmek veya genişletmek isterse, kural olarak karşı tarafın açık muvafakati gerekir. Karşı taraf buna açık şekilde muvafakat vermezse, bu sefer dava ıslah edilebilir⁴²⁵.

3.6.9. Tahkikatın Sona Ermesi

Delillerin incelenmesi ve değerlendirilmesinin sonucunda uyuşmazlık konusu vakıalar aydınlanınca tahkikat sona erecektir. Basit yargılama usulünde mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını ilk duruşma hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hallerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir (HMK m. 320/3).

Basit yargılama usulünde, tahkikata ilişkin madde dikkatlice incelendiğinde kanun koyucu, yargılamanın bitirilmesi için kural olarak en fazla üç duruşma belirlemiştir. Ön inceleme konusu hususları, mahkemenin mümkün olan hallerde dosya üzerinde karar vermesini arzu etmiş (HMK m. 320/1); ancak daha önce bu konuda karar verilmemişse ilk duruşmada ön inceleme işlemlerini yapmasını kabul etmiştir (HMK m. 320/2). Bu duruşma hariç olmak üzere, bütün tahkikat iki duruşmada tamamlanmak durumundadır. Bu duruşmalar arasındaki sürenin bir aydan daha uzun olamayacağı düşünüldüğünde, basit yargılama usulüne tabi dava ve işler için çok kısa sürede karar verileceği ortadadır. Ancak, bu kurala kanun koyucu, hem yapılacak işlemlerin niteliğini düşünerek hem de başkaca zorunlu haller için ikiden

⁴²⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **YILMAZ**, Ejder: Islah (Medeni Yargılama Hukukunda), Ankara 2013, s. 43-44 vd.

fazla duruşma yapılmasına ve bir aydan daha uzun süre duruşma günü belirlenmesine imkân tanımıştır⁴²⁶.

Uygulamada, basit yargılama usulünün uygulandığı iki mahkeme olan sulh hukuk mahkemeleri ve iş mahkemelerinde; tahkikatın sona ermesi ve geçen zaman dilimi birbirinden farklıdır. Sulh hukuk mahkemelerinde davalar çok daha kısa sürede bitirilebilirken; iş mahkemelerinde aynı durumu söylemek pek mümkün değildir. İş mahkemelerine açılan davaların hukuki niteliği itibarıyla bu süreler farklılık gösterse de, çoğu zaman basit yargılama usulünün doğru bir şekilde uygulanmaması bu duruma neden olmaktadır. Örneğin, iş kazasına bağlı olarak açılan tazminat veya malulen emeklilik davalarında, iş gücü kaybının ya da mevcut malullük oranının tespit edilmesi çok uzun bir süreçten sonra belli olmaktadır. İş kazası geçiren bir kimse, itiraz üzerine son hakem hastanesi da dâhil olmak üzere, üç farklı kurumdan rapor almaktadır. İş yükü yoğunluğu düşünüldüğünde, raporun gelme süresi ve dosya hakkında karar verme, yaklaşık iki yıla yakın bir zamanın geçmesine sebebiyet vermektedir. Halbuki, sulh hukuk mahkemelerinde, karmaşık olarak gözükebilecek ortaklığın giderilmesi davalarında, keşif yapıp gerekli bilirkişi raporları temin edildikten sonra karar verilebilmektedir. Nihayetinde, basit yargılama usulünün doğru şekilde uygulanmaması ve tarafların uzatmaya yönelik kötüniyetli usuli işlemleri sebebiyle, davalar sürüncemeye uğramakta ve yargılama uzamaktadır.

3.7. Basit Yargılama Usulünde Sözlü Yargılama ve Hüküm

3.7.1. Sözlü Yargılama

Hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan deliller incelendikten sonra, duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir (HMK m. 184/1). Sözlü yargılama ile tarafların bir defa söz alarak tahkikat aşamasında incelenen ve değerlendirilen tüm delillere ilişkin açıklamada bulunma hakları vardır. Bu husus, hukuki dinlenilme ilkesi ile doğrudan ilgilidir.

⁴²⁶ TUTUMLU, s. 273. Yazar, sürelerin ve sürecin kanun koyucu tarafından kesin ifadelerle emredici olarak düzenlenmesine karşın, buna uyulmaması durumunda yaptırım getirilmediğini, bunun sebebinin ise alt yapı yetersizliği ile dava sayısının makul sınırın üstünde olması gerçeği ile ifade etmektedir.

Sözlü yargılama aşamasında mahkeme, tarafların tahkikata ilişkin açıklamalarından sonra tahkikatın genişletilmesini gerektiren bir husus kalmadığını görürse, tahkikatın bittiğini taraflara tefhim eder. (HMK m. 184/2). Aksi halde ise, tahkikatın genişletilmesini gerektiren hususa ilişkin ayrıca araştırma yapılması gerekecektir; fakat mahkeme yeniden delil toplama yoluna gidemez⁴²⁷.

Basit yargılama usulünde, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini belirterek kararını tefhim eder. Tarafların beyanda bulunmaları için ayrıca süre verilmez (HMK m. 321/1). Yazılı yargılama usulünde ise, tahkikatın bitiminden sonra, sözlü yargılama ve hüküm için ayrıca duruşma günü belirlenmektedir (HMK m. 186). Basit yargılama usulünde taraflar hazır değilse, ayrıca bir duruşma günü tayin edilmez, sözlü yargılama ve hüküm aşamaları iç içe geçmiş olup aynı celse karar verilecektir.

3.7.2. Hüküm

Dava dilekçesinin havale edilip mahkeme esas defterine kaydı ile başlayan yargılama süreci, bütün aşamalar tamamlandıktan sonra hüküm ile son bulacaktır⁴²⁸. Hâkim, önünde bulunan uyuşmazlıkla ilgili olarak nihai kararını verip taraflara tefhim veya tebliğ etmesi gerekir (HMK m. 321/1). Herhangi bir nedenle uyuşmazlığı çözmekten kaçınması mümkün değildir. Ancak, tasarruf ilkesi gereğince taraflar, henüz dava sonuçlanmadan feragat, kabul veya sulh gibi davaya son veren işlemler ile davanın neticelenmesini sağlayabilirler. Böyle bir halde, mahkeme, talep doğrultusunda davanın reddini veya kabulünü feragat ya da kabul beyanları çerçevesinde karara bağlayacaktır.

Hükmün verilmesi, içeriği, şekli ya da kapsamı hususunda basit yargılama usulünde ayrıca hüküm bulunmadığından yazılı yargılama usulü kuralları geçerli olacaktır (HMK m. 322/1).

⁴²⁷ **KARSLI**, s. 541-544; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 463-464; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 640-641; **UMAR**, s 541-542; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1027.

⁴²⁸ Esasa ilişkin karar (hüküm) ile usule ilişkin karar türleri ve özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **GÜNEYSU BORAN**, Nilüfer: Medeni Usul Hukukunda Karar, Ankara 2014, s. 105 vd.

Hüküm, tarafların son beyanları alındıktan sonra aynı celsede yargılamanın sona erdiği belirtilerek taraflara tefhim edilir (HMK m. 321/1). Hükümün tefhimi, her halde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (HMK m. 294/3). Hüküm tefhim edilirken, duruşmada hazır bulunanlar ayağa kalkar ve hükmü bu şekilde dinler (HMK m. 294/5). Hüküm, hazır bulunan taraflara ya da üçüncü kişilere alenen tefhim olunur (HMK m. 295/1). Hükümün tefhimiyle esasen gerekçesinin birlikte açıklanması gerekir. Ancak, zorunlu hallerde hâkim, bu durumun sebebini de tutanağına geçirerek hüküm özetini tutanağına yazdırıp kararını tefhim edebilir. Bu durumda, gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak taraflara tebliğle çıkartılması gerekmektedir (HMK m. 321/2).

Hükümün kapsamında; “Türk Milleti Adına” verildiği ibaresi tutanak başlığında belirtildikten sonra şu hususların yer alması gerekir. Hükümü veren mahkeme ile hâkimin ve zabıt kâtibinin ad-soyad ve sicil numaraları, çeşitli sıfatlarla görev yapan mahkemeler için hangi sıfatla hüküm verildiği, tarafların ve davaya katılanların kimlik bilgileri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarının, ayrıca yasal temsilcilerinin veya vekillerinin ad-soyad ile adreslerini, tarafların iddia ve savunmalarının özetini, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri, hüküm sonucunu, yargılama gideri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmına ilişkin iadesini, varsa kanun yolları ve süresini, son olarak hükümün verildiği tarih ve hâkim ve zabıt kâtibinin imzalarını içerir (HMK m. 297/1).

Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin taleplerden her biri hakkında verilen hükümlerle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir (HMK m. 297/2)⁴²⁹. Bu madde özellikle, verilen hükümün

⁴²⁹ Konuya ilişkin örnek bir karar için bakınız. Yargıtay 9. HD. 2012/21564 E., 2012/50529 K. sayılı kararı. “Mahkemece kıdem ve ihbar tazminat yönünden davanın kabulüne, diğer hususlar yönünden verilen karar kesinleştiğinden yeni karar verilmesine yer olmadığına şeklindeki kararın taraflara yüklenen hak ve borçların açık ve şüphe uyandırmayacak derecede belirtilmemesi, davacının hangi taleplerinin ne oranda kabul veya reddedildiğinin gösterilmemesi ve yargılama giderlerinin ne şekilde hüküm altına alındığının açıklanmaması nedeniyle ...hükümün bozulmasına” **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1406-1407.

icrasında, ilgili organların ve makamların mahkeme kararına uygun şekilde gerekli işlemleri yaparken tereddüte düşmemesi için getirilmiştir.

Hâkim, uyuşmazlık hakkında hükmünü vermiş olmakla dosyadan elini çekmiştir. Bu nedenle, vermiş olduğu kararla kendisi de bağlı olduğundan hükümden sonra değişiklik yapamaz. Taraflar, hüküm nüshasının bir örneği olan ilamı, harç ödeyip ödemediklerine bakılmaksızın her zaman alabilirler (HMK m. 301/2; 302/1). Ayrıca, bakiye karar ve ilam harcının ödenmemiş olması, hazır bulunmayan taraflar için hükmün tebliğe çıkarılmasına, takibe konulmasına ya da kanun yollarına başvurulmasına engel teşkil etmez (HMK m. 302/2)⁴³⁰.

3.7.3. Hüküm Yerine Geçen Davaya Son Veren Taraf İşlemleri

Tasarruf ilkesinin bir sonucu olarak taraflar, devam eden yargılama sürecinde hüküm kesinleşinceye kadar dava konusu uyuşmazlıkla ilgili olarak feragat edebilecekleri gibi davayı kabul de edebilirler. Yine, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda, mahkeme huzurunda uyuşmazlığı sona erdirmek amacıyla sulh sözleşmesi imzalayabilirler. Her üç durumda da, dava talep ya da anlaşma uyarınca sona erecek ve hüküm verilecektir.

3.7.3.1. Feragat

Feragat⁴³¹, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi sonucunu doğuran ve davaya son veren taraf işlemidir (HMK m. 307). Feragat dilekçeyle veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılabilir (HMK m. 308/1). Feragatin sonuç doğurması için karşı tarafın muvafakati gerekmez (HMK m. 308/2). Feragat kayıtsız ve şartsız olmalıdır (HMK m. 308/4).

⁴³⁰ Taraflar, kararın kesinleşmesini engellemek ve icra yollarına başvurmayı geciktirmek için gerekli harç ve giderleri yatırmayarak kötü niyetli bir şekilde davaların uzamasına sebebiyet vermekteydi. Aksi yönde, her ne kadar önceki usul yasamızda ve halen Harçlar Kanunu'nda hükümler bulunmakta ise de, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile bu madde sayesinde Harçlar Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir (HMK m. 302/3). Basit yargılama usulünün ruhuna uygun ve yerinde düzenleme ile tarafların neticelenen dava hakkında kötü niyetli hareket etmeleri önlemiştir.

⁴³¹ Feragatin hukuki niteliği, konusu, usulü, feragat edilebilecek davalar ile feragatin hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ASLAN AKYOL**, Leyla: Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Ankara 2010, s. 65 vd.

Feragat kesin hüküm gibi sonuç doğurur. (HMK m. 311). Feragat talebinden bulunan davacı, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerine ödemeye mahkûm edilir (HMK m. 312/1).

Davadan feragat edilmesi her türlü dava için kural olarak mümkündür. Ancak, iki taraf sıfatının var olduğu ortaklığın giderilmesi davalarında, davacılarından biri feragat etmek istese bile, diğer davacılar davaya devam etmek isterlerse feragat hukuki sonuç doğurmaz⁴³². Delil tespiti davalarında, delil tespiti yapılması her iki tarafın ortak hukuki menfaati bulunduğu için davacının feragat talebinde bulunması yeterli değildir, karşı tarafın da aynı sonucu istemesi gerekir⁴³³. Aksi halde feragat sonuç doğurmaz ve delil tespitine yönelik işlemler yapılır.

3.7.3.2. Kabul

Kabul⁴³⁴, davacının talep sonucuna, davalının kısmen veya tamamen muvafakat etmesiyle davaya son veren taraf işlemidir (HMK m. 308). Kabul dilekçeyle veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılabilir (HMK m. 308/1). Kabulün sonuç doğurması için karşı tarafın muvafakati gerekmez (HMK m. 308/2). Kabul, kayıtsız ve şartsız olmalıdır (HMK m. 308/4).

Kabul kesin hüküm gibi sonuç doğurur. (HMK m. 311). Kabul beyanında bulunan davalı, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerine ödemeye mahkûm edilir (HMK m. 312/1). Ancak, davalı, davanın açılmasına kendi hal ve davranışları ile sebebiyet vermemiş, ilk duruşmada da davacının talep sonucunu kabul etmişse yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez (HMK m. 312/2).

Davadan feragatten farklı olarak her türlü davanın kabul edilmesi mümkün değildir. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği davalarda, kabul hukuki sonuç doğurmaz (HMK m.308/2). Örneğin nafaka davasında hâkim, davalı taraf

⁴³² ASLAN AKYOL, s. 287-288; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 529; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 822; SUNAR, s. 265; YILMAZ HMK Şerh, s. 1363; Diğer örnekler için KARSLI s, 431.

⁴³³ SUNAR, s. 265.

⁴³⁴ Davayı kabulün şartları, kabulden rücu edilip edilemeyeceği ve kabulün hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. ERMENEK, İbrahim: Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller), Ankara 2009, s.7 vd.

davayı kabul etse bile kabulle bağılı olmadığından hal ve şartlara göre davanın reddine karar verebilir ya da kabul beyanından başka türlü hüküm kurabilir.

Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda kabul beyanı hukuki sonuç doğurmaz. Çünkü, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalar için kabul beyanı davayı sona erdirir⁴³⁵.

3.7.3.3. Sulh

Sulh⁴³⁶, görülmekte olan bir davada tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir (HMK m.313/1). Dava konusunun dışında kalan hususlar da, sulhun kapsamına dâhil edilebilir. (HMK m. 313/3). Sulh, feragat ve kabulden farklı olarak şarta bağılı bir şekilde yapılabilir (HMK m. 313/4).

Sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Taraflar sulha göre karar verilmesini isterse, mahkeme yapılan sulh sözleşmesine göre karar verir. Taraflar sulh sözleşmesine göre karar verilmesini istemezlerse, mahkeme karar verilmesine yer olmadığına kararı verir (HMK m. 315/1).

Kabulde olduğu gibi her türlü davada sulh sözleşmesi yapılması mümkün değildir. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri davalarda sulh olmaları mahkemeyi bağlamaz⁴³⁷. Mahkeme, sulha rağmen aksi yönde bir karar verebilir. Özellikle ön inceleme kurumunun kabul edilmesi ile sulh, farklı bir önem kazanmıştır.

Mahkemelerce tarafların sulha teşvik edilmesi için yeterli çaba gösterildiği takdirde bütün yargılama prosedürlerinden kurtulmuş olunacaktır. Basit yargılama usulündeki davaların niteliği gereği sulha teşvik etme, mahkemeler bakımından birer ödev olarak algılanması gerekmektedir.

⁴³⁵ **ERMENEK** Davayı Kabul, s. 17; **KARSLI** s, 438; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 533; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 824; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1364.

⁴³⁶ Sulhun kavramı, kapsamı, şekli ile hüküm ve neticeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. **ÖNEN**, Ergun: Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972, s. 19 vd.

⁴³⁷ **ÖNEN** Sulh, s. 44; **KARSLI** s, 443; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 538; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 827; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1389.

3.8. BASİT YARGILAMA USULÜNDE KANUN YOLLARI

İlk derece mahkemeleri karar verirken usuli hatalar yapabilir ya da maddi hukuk bakımından hatalı değerlendirme ile yanlış kararlar verebilir. Bu nedenle, ilk derece mahkemelerinin kararlarının hukuken denetlenmesi gerektiğinin ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu görevi yerine getirmek üzere verilen kararı incelemek için, üst dereceli mahkemeler kurulmuştur. Bu sayede, hem ülke genelinde yer alan hukuk birliği sağlanmış olacak hem de hatalı kararların icra edilmesi önlenmiş olacaktır⁴³⁸.

Basit yargılama usulünde kanun yollarına ilişkin, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ayrıca farklı bir madde yer almamaktadır. Bu nedenle, yazılı yargılama usulünde geçerli olan kanun yollarına ilişkin hükümler, niteliğine uygun düştüğü ölçüde basit yargılama usulü için de geçerli olacaktır. Bunun yanı sıra, basit yargılama usulüne tabi bazı dava ve işler için kanun yolları ve süresine ilişkin özel düzenlemeler de ilgili kanunlarında mevcuttur; bu farklılıklar da belirtilecektir.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun ile, Bölge Adliye Mahkemeleri kurulmuş ve istinaf kanun yolu hukuk sistemimize girmiştir. Ancak, Kanun 01.06.2005 tarihinde yayımlanıp yürürlüğe girmesine rağmen halen mevcut sistemde gerekli alt yapının oluşturulamaması sebebi ile uygulanamamaktadır. Gerekli alt yapının tamamlanmasından sonra, Bölge Adliye Mahkemelerinin göreve başlama tarihleri Resmi Gazete'de yayımlanarak belirtilecek ve istinaf kanun yolu hukuk sistemine dâhil olacaktır. Bölge Adliye Mahkemeleri fiilen göreve başlayınca kadar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu geçici 3'üncü maddesi uyarınca, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanmaya devam edecektir. Bu nedenle çalışmamızda, mevcut olan kanun yollarına ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

Basit yargılama usulü bakımından kanun yollarını; temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi başlığı altında sıralamak mümkündür. Temyiz ve karar

⁴³⁸ KARSILI s. 774-775; KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 599; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 867.

düzeltilme kanun yolu Yargıtay tarafından incelenirken, yargılamanın yenilenmesinde ilk derece mahkemesi karar vermektedir. Yine, temyiz ve karar düzeltme kanun yolu için ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararlar, şekli anlamda kesinleşmemiştir. Hâlbuki, yargılamanın yenilenmesi maddi anlamda kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilen bir kanun yoludur⁴³⁹.

3.8.1. Temyiz

İlk derece mahkemelerinden verilmiş olan nihai kararlara karşı, temyiz kanun yoluna başvurulabilir. Kanun yoluna başvurulabilmesi için başvuran taraf açısından hukuki yararın bulunması şarttır. (HUMK m. 427/1).

Temyiz kanun yoluna başvurulması ile ilk derece mahkemesinin kararının şekli anlamda kesinleşmesi önlenmiş olur. Başka bir deyişle, temyiz kanun yoluna süresi içinde ve usulüne uygun olarak başvurulmadığı takdirde karar, şekli anlamda kesinleşir⁴⁴⁰.

Temyiz kanun yolunda, ilk derece mahkemesi kararının sadece hukuki yönden incelenmesinin yapılması gerekmektedir. Somut uyuşmazlıkla ilgili olarak vakıa ve delil değerlendirilmesi yapılamaz ve bu yönden delilleri tartışma yönüne gidilemez. Ancak, uygulamada Yargıtay, maddi hukuk yönünden inceleme yapmakta ve vakıa ile delil incelemesi ile kararı onayıp ya da bozabilmektedir⁴⁴¹.

3.8.1.1. Temyiz Kanun Yoluna Başvurulabilecek Kararlar

İlk derece mahkemelerinin (asliye hukuk, sulh hukuk, icra, iş,...) basit yargılama usulüne göre vermiş oldukları nihai kararlara karşı, temyiz kanun yoluna başvurulabilir (HUMK m. 427/1). Nihai karar, esasa ilişkin olabileceği gibi usule ilişkin de olabilir. Ara kararlara karşı ise tek başına temyiz kanun yoluna başvurulamaz; ancak nihai kararla birlikte temyiz edilebilir.

⁴³⁹ **KARSLI** s, 776-777; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 600-601; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 870.

⁴⁴⁰ **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 684-685; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 840-841.

⁴⁴¹ **KARSLI** s, 853; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 652; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 903.

3.8.1.2. Temyiz Kanun Yoluna Başvurulamayacak Kararlar

Genel kural, bütün nihai kararlara karşı temyiz kanun yolunun açık olmasıdır; ancak, bazı özel düzenlemeler gereğince bir takım nihai kararlara karşı temyiz kanun yolu kapatılmıştır.

*Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 427/2'nci maddesine göre miktar veya değeri her yıl yeniden değerlendirilme oranına göre belirlenen parasal sınırı geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarında, verilen nihai kararlar kesindir; temyiz kanun yoluna başvurulamaz⁴⁴². Alacağın bir kısmının dava edilmiş olması halinde, temyiz sınırı alacağın tamamına göre belirlenir (HUMK m. 427/3). Alacağın tamamının dava edilmiş olması halinde ise hükümde, asıl istemin kabul edilmeyen bölümü parasal sınırı geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur. Ancak, karşı taraf hükmü temyiz ettiği takdirde cevap dilekçesinde katılma yolu ile temyiz hakkını kullanabilir (HUMK m. 427/4). Temyiz için belirlenen parasal kesinlik sınırı asliye hukuk, sulh hukuk, iş mahkemeleri veya diğer mahkemeler için belirlenen ve geçerli olan bir kuraldır. Örneğin iş mahkemesinde görülen işçilik alacağına ilişkin davada, alacağın miktarı temyiz sınırının altında kalırsa temyiz kanun yoluna götürülmez.

* İcra İflâs Kanunu'nun 363/1'inci maddesine göre icra mahkemesinin;

İlamın icrasının geri bırakılması hakkında vukubulan talebin kabul veya reddine ve paradan gayri ilamların infazı suretine veya 40'inci maddeye göre icranın iadesi talebinin kabul veya reddine, göreve ve yetkisizliğe, ödeme veya tahliye emirlerine veya bunların tebliğ şekline ve 71'inci maddeye müsteniden takibin iptali veya taliki talebinin ret veya kabulüne, gerek bu kanuna ve gerek diğer kanun hükümlerine dayanarak bir malın haczi caiz olup olmadığına, maaş veya ücretlerin haczinde miktara veya bunun artırılması veya eksiltilmesi taleplerine, üçüncü kişilerdeki mal ve alacağın haczinden doğan ihtilaflara, istihkak davalarına ve istihkak davalarına ilişkin takibin taliki kararlarına, iştirak taleplerinin ret veya kabulüne, taşınır ve taşınmaz malların ihale kararlarının feshine veya fesih talebinin reddine,

⁴⁴² 2015 yılı itibari ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre temyiz için parasal kesinlik sınırı 2.080,00 TL'dir.

sıraya dair şikâyet ve itirazın ret veya kabulüne, ihtiyati haciz kararlarının kalkıp kalkmadığına, fevkalade mühlet talebinin ret veya kabulüne, fevkalade mühletin uzatılması talebinin ret veya kabulüne, 356'ncı madde mucibince maaş ve mallardan tazmin suretiyle yapılacak tahsilat hakkında vukubulan şikâyetlerin ret veya kabulüne, yedieminden tazminat hakkındaki taleplerin ret veya kabulüne, 223'üncü maddenin ikinci fıkrasının ikinci bendine göre iflâsı idare edenlerin ücretleriyle masrafları da dâhil olmak üzere hesap pusulalarının tasdikine, takip tarihinden sonra işleyen faiz, masraf ve sair alacak kalemlerinin hesabına dair şikâyetlerin kabul veya reddine, ilişkin kararlarla bu Kanunda temyiz kabiliyeti kabul edilen kararlar tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde temyiz edilebilir. Ancak 1, 2, 3 ve 5'inci bentlerde takip konusu alacakta ihtilafı kalan değer veya miktarın; 4, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 16 ve 17'nci bentlerde merci kararının taalluk ettiği malın veya hakkın değerinin; 10'uncu bentte sırası itiraza uğrayan alacağın tutarının ve 18'inci bentte de yanlışlığı öne sürülen alacak miktarının her yıl yeniden değerlendirilmesine göre belirlenen parasal sınırı geçmesi şarttır⁴⁴³. Bu parasal sınırın altında kalan uyuşmazlıklar için temyiz kanun yolu kapalıdır.

*Sulh hukuk mahkemesinin basit yargılama usulüne göre karara bağladığı bazı çekişmesiz yargı işlerinde, asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebileceği belirtilen durumlar için temyiz kanun yoluna başvurulamaz. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun 421'inci maddesine göre, vasi atanması kararına karşı itiraz veya vasilikten kaçınma ya da Türk Medeni Kanunu'nun 461'inci maddesine göre, vesayet makamının bazı kararlarına karşı denetim makamına itiraz edilmesinde olduğu gibi. Ancak, bu durumlarda denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin kararlarına karşı temyiz kanun yolu açıktır. Görüleceği üzere, bazı çekişmesiz yargı işleri için itiraz yolu öngörüldüğünden doğrudan temyize götürme imkânı bulunmamaktadır.

*Özel bir kanun hükmü ile basit yargılama usulüne tabi bir dava veya iş için temyiz kanun yolu kapatılmış olabilir. Örneğin, Kooperatifler Kanunu'nun 21/4'üncü ve Kadastro Kanunu'nun 4/7'inci maddelerine göre, sulh hukuk mahkemesinin ve kadastro mahkemesinin vermiş olduğu kararlar kesindir.

⁴⁴³ 2015 yılı itibari ile İcra Mahkemeleri'nde temyiz için parasal kesinlik sınırı 5.980,00 TL'dir.

* İhtiyati tedbir taleplerinin reddi veya kabulü kararlarına karşı, Hukuk Muhakemeleri 391/3 ve 394/5 maddeleri uyarınca kanun yoluna başvurulabileceği açıkça düzenleme altına alınmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu geçici 3'üncü madde uyarınca ise, Bölge Adliye Mahkemeleri fiilen faaliyete geçinceye kadar kanun yoluna ilişkin hükümlerde, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle, ihtiyati tedbir talepleri bakımından yasal şartlar mevcutsa, temyiz kanun yoluna başvurulması gerekir. Uygulamada, ilk derece mahkemelerinden verilmiş olan ihtiyati tedbir taleplerinin kabulü veya reddi kararlarına ilişkin Yargıtay daireleri arasında kanun yoluna dair görüş ayrılığı meydana gelmiş; farklı kararlar verilmeye başlanmıştır. Bir kısım Yargıtay daireleri, ihtiyati tedbir taleplerinin kabulü veya reddi kararlarına karşı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu uyarınca, istinaf kanun yoluna gidilmesi gerektiğini, temyiz kanun yolunun kapalı olduğuna karar verirken⁴⁴⁴; bir kısım Yargıtay daireleri ise, istinaf kanun yolu henüz fiilen faaliyete geçmediğinden, temyiz kanun yoluna tabi olduğunu belirtip işin esası hakkında karar vermişlerdir⁴⁴⁵. Daireler arasında görüş ayrılığının giderilmesi ve hukuk birliğinin sağlanması adına, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu toplanmıştır. Genel Kurul, 21.02.2014 tarih ve 2013/1 E., 2014/1 K. sayılı kararı ile, ilk derece mahkemelerinden verilen ihtiyati tedbir taleplerinin reddi veya bu taleplerin kabulü halinde, itiraz üzerine verilecek kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamayacağına oy çokluğuyla karar vermiştir⁴⁴⁶. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun kararları ülke çapındaki bütün mahkemeler için bağlayıcı nitelikte olduğundan, ilk derece mahkemeleri böyle bir temyiz talebinin gelmesi halinde, temyiz kanun yolunun kapalı olduğundan bahisle temyiz talebinin reddine karar vermesi gerekir. Kısaca, basit yargılama usulünün uygulandığı ihtiyati tedbirler bakımından, ihtiyati tedbir taleplerinin kabulü veya reddi kararlarına karşı temyiz kanun yoluna başvurulmaz.

⁴⁴⁴ Yargıtay 1., 3. ve 17. Hukuk Daireleri.

⁴⁴⁵ Yargıtay 4., 6., 8., 11., 13., 18., 19. ve 23. Hukuk Daireleri.

⁴⁴⁶ Karşı oylar hakkında bilgi için bakınız. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, 21.02.2014 tarih ve 2013/1 E., 2014/1 K. sayılı kararı.

3.8.1.3. Temyiz Süresi

Temyiz süresine ilişkin, davaya bakan mahkeme ya da özel hükümler gereğince dava veya işin niteliği dikkate alınarak farklı düzenlemeler mevcuttur. Başka bir deyişle, temyiz süresi her dava veya iş için aynı olmadığı gibi mahkemelere göre farklılık gösterebilmektedir.

Asliye hukuk mahkemelerinden verilmiş olan kararlara karşı temyiz süresi on beş gündür (HUMK m. 432/1). Sulh hukuk mahkemesinin kararlarına karşı temyiz süresi ise sekiz gündür (HUMK m. 437/1). Temyiz süreleri, ilamın usulen taraflardan her birine tebliği ile işlemeye başlar (HUMK m. 432/1; 437/1).

İcra mahkemesinin temyiz edilebilecek kararları, İcra İflâs Kanunu'nun 363/1'inci maddesinde bentler halinde ayrıntılı olarak düzenlendikten sonra “... *Bu Kanun'da temyiz kabiliyeti kabul edilen kararlar tefhim veya tebliğden itibaren on gün içinde temyiz edilebilir.*” hükmü gereğince temyiz süresinin on gün olarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Sözlü yargılama usulünün kaldırılması ile basit yargılama usulü uygulanan iş mahkemelerinde temyiz süresi tefhimden itibaren sekiz gündür (İMİK m. 8/2).

Temyiz, yasal süre geçtikten sonra yapılır veya temyizi mümkün olmayan bir karara ilişkin olursa, kararı veren mahkeme temyiz isteminin reddine karar verir ve Yargıtay'a gönderme için yatırılan parayı kullanarak ret kararını kendiliğinden ilgiliye tebliğ eder (HUMK m. 432/4). Temyiz talebinin reddine ilişkin kararlar, yedi gün içinde temyiz edilebilir (HUMK m. 432/5).

3.8.1.4. Temyiz Talebi ve İncelenmesi

Temyiz kanun yoluna davanın tarafları başvurabilirler. Ancak, hukuki yararı bulunmak şartıyla diğer kimseler de hükmü temyiz edebilir. Temyiz incelemesi tarafların ya da hukuki menfaati bulunan diğer kimselerin isteği üzerine

gerçekleştirildiğinden re'sen temyiz incelemesi yapılamaz ya da mahkeme dosyayı kendiliğinden Yargıtay'a gönderemez⁴⁴⁷.

Temyiz talebi dilekçe ile yapılır ve karşı taraf sayısı kadar suret eklenir (HUMK m. 431). Temyiz dilekçesinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 435'inci maddesinde belirtilen hususların bulunması gerekir. Temyiz dilekçesi, kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine sunulabilir (HUMK m. 432/2). Temyiz dilekçesi hangi mahkemeye verilirse o mahkeme, dilekçeyi temyiz defterine kaydeder ve temyiz edene bir belge verir (HUMK m. 434/1). Temyiz dilekçesi, harca tabi olmayan dava ve işlerde temyiz defterine kaydedilmekle hüküm temyiz edilmiş olur. Ancak, harca tabi dava ve işlerde temyiz harcının yatırılmış olması gerekir (HUMK m. 434/3). Temyiz dilekçesi verilirken ilgili harç ve giderlerin ödenmesi gerekir. Mahkeme yaptığı incelemede bu eksikliği farkedirse, ilgili tarafa harcı tamamlaması yedi günlük kesin süre verir. Bu süre içinde gerekli harç ve giderler yatırılmamışsa temyiz isteğinden vazgeçilmiş sayılır (HUMK m. 434/4). Temyiz sebepleri bakımından yazılı yargılama usulü ile basit yargılama usulü arasında fark bulunmadığından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 432'inci maddesinde yer alan bozma sebepleri aynen geçerlidir.

Temyiz incelemesi, kural olarak dosya üzerinden yapılır (HUMK m. 438/1). Ancak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen hallerde, taraflar duruşma yapılmasını isteyebilir. Tarafların duruşma yapılmasını isteyebileceği hallerde uyuşmazlık konusu hakkın veya alacağın değeri her yıl yeniden değerlendirme oranına göre belirlenen miktarın üzerinde olması gerekir. Başka bir deyişle, temyiz için parasal kesinlik sınırı ile ilgili hüküm, Yargıtay'da dosyanın duruşmalı inceleme yapılabilmesi için de benimsenmiştir (HUMK m. 438/1). Bunun yanı sıra, Yargıtay, parasal kesinlik sınırı ile bağlı olmaksızın kendiliğinden duruşma açılmasına karar verebilir (HUMK m. 438/3). Ancak görevsizlik, yetkisizlik, hâkimin reddi, dava veya karşılık davanın açılmamış sayılması, davaların birleştirilmesi gibi usule ilişkin nihai kararlarda parasal kesinlik sınırı aşılsa bile duruşma yapılmaz (HUMK m. 438/2).

⁴⁴⁷ KURU/ARSLAN/YILMAZ, s. 646.

Temyiz incelemesi sonucu, ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu nihai karar onanırsa, karar düzeltme yolu kapalı olan dava ve işler için hüküm şekli anlamda kesinleşir. Karar düzeltme yolu açık olan dava ve işler için bu kanun yoluna başvurulabilir; ancak süresi içinde başvuru gerçekleşmezse yine şekli anlamda kesinlik oluşacaktır.

Temyiz incelemesi sonucu, ilk derece mahkemesinin kararı bozulursa mahkeme, yeniden duruşma açarak davayı karara bağlayacaktır. Bozma sonrası mahkeme, ilk kararında haklı olduğunu düşünüyorsa direnme kararı verebilir. Böyle bir halde dosya, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'na gönderilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun verdiği kararlar kesindir ve ilk derece mahkemesi artık direnemez ve bu kararlarla bağlıdır. Mahkeme bozma ilamını haklı buluyorsa, bozmaya uyduğunu belirttikten sonra yargılama yapıp yeniden bir karar verecektir (HUMK m. 429/1-2-3-4).

3.8.2. Karar Düzeltme

Karar düzeltme⁴⁴⁸, Yargıtay ilgili hukuk dairesinin vermiş olduğu karara karşı başvurulabilecek bir kanun yoludur⁴⁴⁹. Taraflar, Yargıtay kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren on beş gün içinde kararın düzeltilmesini isteyebilirler (HUMK m. 440/1). Ancak, takip hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda İcra İflâs Kanunu'nun 366/3'üncü maddesine göre karar düzeltme yoluna on gün içinde başvurulması gerekir.

Karar düzeltme kanun yoluna şu sebeplerle başvurulabilir. Temyiz dilekçesi ve yasal süre içinde verilmiş olmak şartıyla karşı tarafın cevap dilekçesinde ileri sürülüp hükme etkisi olan itirazların kısmen veya tamamen cevapsız bırakılması, Yargıtay kararında birbirine aykırı fıkralar bulunması, Yargıtay incelemesi sırasında hükmün esasını etkileyen belgelerde bir hile veya sahteliğin ortaya çıkması, Yargıtay kararının usul ve yasaya aykırı olması (HUMK m. 440/I-1,2,3,4).

⁴⁴⁸ Karar düzeltmenin kendine özgü bir kanun yolu olduğunda dair görüş ve ayrıntılı bilgi için bakınız. **BİLGE**, Necip: Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973, s. 110-111 vd.

⁴⁴⁹ **KARSLI**, s. 877; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 666; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 966-967.

Karar düzeltme kanun yoluna şu hallerde ise başvurulması mümkün değildir: Miktar veya değeri her yıl yeniden değerlendirilme oranına⁴⁵⁰ göre belirlenen parasal sınırın altındaki onama veya bozma kararlarına karşı⁴⁵¹, sulh hukuk mahkemelerinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu 4'üncü maddesinde görevli sayılan hususlarda vermiş oldukları kararlar, görevsizlik, yetkisizlik, hâkimin reddi, dava veya karşılık davanın açılmamış sayılması, davaların birleştirilmesi ve merci tayinine ilişkin kararlar, hakemlerin verdiği hükümlerin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan tahkim hükümlerine göre mahkemece verilecek kararların onanmasına veya bozulmasına ilişkin kararlar (HUMK m. 440/III-1,2,3,4).

İş mahkemesinin vermiş olduğu nihai kararlara karşı da, karar düzeltme kanun yoluna başvurulamaz. İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8/5'inci maddesine göre "*Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme yoluna başvurulamaz*" hükmü gereğince özel düzenleme mevcut olduğundan iş mahkemesi kararları temyiz incelemesi ile son bulacaktır.

Basit yargılama usulü bakımından bir değerlendirme yapmak gerekirse, özellikle sulh hukuk ve iş mahkemelerinin vermiş oldukları kararlara karşı karar düzeltme kanun yolu kapatılmış olmakla, bu usule tabi dava ve işler daha kısa sürede sonuçlanacak ve şekli anlamda kesinleşecektir. Bu nedenle, ilgili düzenlemelerin basit yargılama usulünün çabuk yargılama sağlama ve hükme ulaşma hedefi göz önünde bulundurulduğunda yerinde oldukları ortadadır.

⁴⁵⁰ Kadastro tespitine itiraz davasına yönelik yerel bir mahkemenin, Yargıtay bozma ilamına karşı direnmesi üzerine Hukuk Genel Kurulu'nun önüne gelen bir dosyada; Genel Kurul karar düzeltme kanun yolunda taşınmazın gerçek değerinin dava açıldığı tarihe göre belirlenmesi gerektiğini ifade ederek yerel mahkemenin direnme kararını onamıştır. Başka bir deyişle, kadastro tespitine itiraz davalarında, karar düzeltme için parasal sınır, taşınmazın dava tarihindeki gerçek değerine göre değerlendirilecektir (Yargıtay HGK. 01.11.1995 gün, 1995/16-576 E., 1995/899 K. sayılı kararı). Bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ve açıklamalar için bakınız. **TAŞPINAR**, Sema: Kadastro Mahkemesi Kararlarına Karşı Karar Düzeltme Yoluna Başvurulmasında Miktar Veya Değer Sınırı Üzerine Bir HGK Kararı, AÜHFD 1998, s. 319-328.

⁴⁵¹ 2015 yılı itibari ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre karar düzeltme için parasal kesinlik sınırı 12.690,00 TL'dir.

3.8.3. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi, verildiği anda kesin olan kararlar ile diğer kanun yollarının incelenmesinden geçtikten sonra kesinleşen hükümlere karşı başvurulabilen olağanüstü bir kanun yoludur (HMK m. 374). Yargılamanın yenilenmesinde kararların kesinleşmesinden kasıt, maddi anlamda kesinleşmedir⁴⁵².

Çekişmesiz yargı işlerinde, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Çünkü, verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmezler⁴⁵³. Çekişmesiz yargı kararları hakkında böyle bir sebebin mevcut olduğu ortaya çıkarsa, verilen karar her zaman değiştirilebilir. Bu kanun yoluna başvurulmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Yargılamanın yenilenmesi talebini içeren dilekçe, kararı veren mahkemece incelenir (HMK m. 378/1). Mahkeme yargılamanın yenilenmesi sebebine göre karşı tarafın zararını karşılayacak bir teminatın gösterilmesini isteyebilir (HMK m. 378/2). Yargılamanın yenilenmesi sebepleri ile süresi, ayrıntılı bir şekilde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 375'inci ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu 377'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Basit yargılama usulü için aynı sebepler ve süreler geçerlidir.

Yargılamanın yenilenmesi talebi süresi içinde yapılmazsa, yenilenmesi istenen kararın henüz maddi anlamda kesinleşmediği tespit edilirse ya da ileri sürülen yargılamanın yenilenmesi sebebinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen sebeplerden biri olmadığı anlaşılırsa, hâkim, kendiliğinden inceleme yaparak esasa girmeden talebi reddeder (HMK m. 379/1-2).

Yargılamanın yenilenmesi talebinin incelenmesi sonucunda, yargılamanın yenilenmesi sebebi sabit görülürse, yeniden yargılama yapılarak ortaya çıkacak duruma göre verilmiş olan karar onanır veya kısmen yahut tamamen değiştirilebilir (HMK m. 380)⁴⁵⁴. Yargılamanın yenilenmesi davası, kural olarak, hükmün icrasını durdurmaz (HMK m. 381).

⁴⁵² **KARSLI**, s. 834; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 709; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 920; **SUNAR**, s. 455; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1585.

⁴⁵³ Ayrıntılı bilgi için bakınız. **ARSLAN**, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 64-65 vd. Diğer yazarlar; **KARSLI**, s. 834; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 720; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 920; **SUNAR**, s. 455; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1585.

⁴⁵⁴ **KARSLI**, s. 848; **KURU/ARSLAN/YILMAZ**, s. 720; **PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES**, s. 931; **UMAR**, s. 1108; **YILMAZ** HMK Şerh, s. 1630.

SONUÇ

Basit yargılama usulü, ilk kez 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile hukuk sistemimize girmemiştir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda seri ve sözlü yargılama usulleriyle birlikte düzenlenmiştir. Zaman içerisinde değişen ihtiyaçlar ve şartlar nedeniyle, basit yargılama usulünde kanun değişiklikleri yapılmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, seri ve sözlü yargılama usulleri kaldırılmıştır. Bu iki yargılama usulünün uygulandığı dava ve işlerde ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 447/1'inci maddesi uyarınca, basit yargılama usulü hükümleri uygulanacaktır. Bu nedenle, basit yargılama usulünün uygulama alanı genişlemiş, önemi ise daha fazla artmıştır.

Basit yargılama usulü, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316-322'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda olduğu gibi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da, esas yargılama usulü olarak yazılı yargılama usulünü benimsemiştir. Bu nedenle, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan basit yargılama usulüne ilişkin hükümler, esasen yazılı yargılama usulünden ayrılan ve farklı olan noktaları belirtmek için düzenlenmiştir.

Yazılı yargılama usulünde, bir dava hakkında karar verilebilmesi için, dava ile ilgisi bulunan bütün vakıaların araştırılması ve delillerin toplanması gerekmektedir. Böyle bir araştırmanın ise, belirli bir zaman alacağı muhakkaktır. Halbuki, bazı dava ve işler bakımından işin niteliği gereği ya da daha hızlı karar verilmesini gerektiren durumlar söz konusu olabilir. Bu durumda, yazılı yargılama usulünün uygulanması taraflar ya da üçüncü kişiler açısından hak kayıplarına neden olacaktır. İşte tüm bu gerekçelerle, bazı dava ve işler bakımından esas yargılama usulünden farklı, özel bir yargılama usulüne ihtiyaç duyulmuştur.

Basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulünün ağır ve uzun süren yargılama sürecini kısaltmak ve bu konudaki sakıncaları gidermek amacı ile, çok daha basit ve hızlı bir şekilde ilerleyen sürelerin ve aşamaların bazı dava ve işler bakımından uygulanması için kabul edilmiş, özel bir yargılama usulüdür. Hem çekişmeli hem de çekişmesiz yargıda uygulanır. Basit yargılama usulünde, mahkeme mümkün olduğu takdirde, duruşma açmaksızın doğrudan dosya üzerinden karar verir. Yargılama sürecinin hızlandırılmasına yönelik olarak replik ve düplik aşamaları bulunmamaktadır. Ön inceleme kural olarak, dosya üzerinden gerçekleştirilmektedir. Sözlü yargılama ve hüküm aşamaları ise basitleştirilerek birleştirilmiştir.

Basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulünden farklı olarak ek cevap süresi iki haftadır. Cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri verilememektedir. İddianın ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı, dilekçelerin verilmesi ile son bulmaktadır. Bağımsız ön inceleme duruşması şeklinde, bir duruşma günü ve safhası yoktur. Delillerin ikamesi için taraflara ek süre verilmemektedir. Dava dosyası bir kez takipsiz bırakılabilir, yenilenmesi durumunda tekrar takipsiz bırakılırsa, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmektedir. Sözlü yargılama için ayrı bir duruşma günü tayin edilmemektedir. Yargılamanın bittiği tefhim edilerek tarafların son beyanları alınıp, aynı duruşmada karar tefhim edilmektedir.

Basit yargılama usulünün uygulama alanı, esas itibari ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316'ncı maddesinde, "basit yargılama usulüne tabi dava ve işler" şeklinde belirtilerek düzenlenmiştir. Bu maddede yer alan uyuşmazlıklar, basit yargılama usulünün uygulama alanını gösteren örnekler şeklinde sıralanmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316/1-g maddesinde ise, bu sayımın sınırlı olduğuna vurgu yapılarak, diğer kanunlarda yer alan ve yazılı yargılama usulü dışındaki yargılama usullerinin uygulanacağını belirten hallerde de, basit yargılama usulü uygulanacağı ifade edilmiştir.

Basit yargılama usulünün uygulama alanına çekişmesiz yargı işleri de, kural olarak, dâhil edilmiştir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargı işlerine yönelik, hangi yargılama usulünün uygulanacağına dair açık bir düzenleme bulunmuyordu; ancak öğretilde, çekişmesiz yargı işlerinin daha basit

uyuşmazlıklar olması ve kısa bir inceleme ile karar verilebilecek nitelikte olması nedeniyle, basit yargılama usulünün uygulanması gerektiği kabul ediliyordu. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 385/1'inci maddesi gereğince, çekişmesiz yargı işlerinde açık düzenleme getirilerek basit yargılama usulünün uygulanması kabul edilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu dışında, bir takım kanunlarda basit yargılama usulünün uygulanması gerektiğini kabul eden düzenlemeler mevcuttur. Özellikle İcra ve İflâs Kanunu, basit yargılama usulünün uygulanmasını, Kanun'da ivedi işler olduğunu belirterek benimsemiştir. Bunun yanı sıra, Kadastro Kanunu, Kamulaştırma Kanunu, Dernekler Kanunu, Kooperatifler Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da, bu kanunlardan doğan dava ve işler için basit yargılama usulünün uygulanacağı düzenlenmiştir. Ayrıca, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, Maden Kanunu ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da bir takım uyuşmazlıklar hakkında, basit yargılama usulü uygulanacaktır.

Basit yargılama usulünün uygulama alanı, genel itibariyle, yazılı yargılama usulü dışında kalan bütün uyuşmazlıkları kapsamaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile seri ve sözlü yargılama usullerinin kaldırılması üzerine, bu yargılama usullerinin yerine Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 447/1'inci maddesi gereğince basit yargılama usulü uygulanacaktır. Bu nedenle, basit yargılama usulünün uygulama alanı genişlemiş, önemi ise daha fazla artmıştır. Bu durumu, günümüz hukuku açısından, Sulh Hukuk Mahkemeleri, İcra Mahkemeleri, Kadastro Mahkemeleri, Tüketici Mahkemeleri, İş Mahkemeleri ve Sosyal Güvenlik Mahkemeleri'nde basit yargılama usulünün uygulanıyor olması doğrulamaktadır.

Basit yargılama usulünde yargılama safahatı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 317'nci ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Basit yargılama usulünde dava açılması ve davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur. Delillerin ikamesine zaman bakımından sınırlama getirilmiştir. Davacı veya davalı dilekçelerinde, ellerinde bulunan tüm bilgi ve belgeleri eklemek; başka yerden getirilecek bilgi ve belgelerin ise bulunmasını sağlayıcı açıklamaları dilekçelerinde yer vermek zorundadırlar. Yazılı yargılama usulünden farklı olarak, delillerin ikamesi

için taraflara ayrıca süre verilmeyecektir. İddianın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı davanın açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye sunulması ile başlayacaktır. Basit yargılama usulünde, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri aşaması bulunmadığı için, tarafların iddia ve savunmalarını ileri sürerken çok dikkatli davranmaları gerekmektedir.

Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile hukuk sistemimize ilk defa ön inceleme aşamasını getirmiştir. Basit yargılama usulünde ön inceleme işlemlerinin, kural olarak, dosya üzerinden yapılması arzu edilmiştir. Mahkeme mümkün olduğu takdirde; dava şartlarını, ilk itirazları, zamanaşımı ve hak düşürücü süreleri dosya üzerinden inceleyip karar vermekle yükümlüdür. Ancak, iş yükü veya başkaca sebeplerle, dosya üzerinden inceleme gerçekleştirilememişse, hâkim, ilk duruşmada ön inceleme işlemlerini yapar ve gereken kararları verir. Basit yargılama usulünün hızlı ve kolay bir yargılama sağlama amacı, ön inceleme işlemlerinin sağlıklı ve düzgün bir şekilde yapılmasında kendisini gösterir. Çünkü, ön incelemeyle hâkim, uyuşmazlığın esası ile ilk göz temasını sağlayacak, bu sayede genel bir fikir ve kanaate sahip olarak henüz davanın başındayken görev ve yetki gibi usule ilişkin sorunları çözme fırsatı yakalamış olacaktır. Bu durumun, yargılamayı belirli bir temelde hızlandıracağı ve basit yargılama usulü bakımından hükme kısa sürede ulaşılabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Önceki usul uygulamamızda eleştirilen noktaların başında, henüz dilekçeler aşaması tamamlanmadan yapılan tahkikatın, gerçek anlamda delillerin tartışıldığı bir aşama olmaması yer almaktaydı. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile tahkikat aşamasına ayrı bir önem verilmiştir. Bu eleştirileri karşılamak ve yargılamayı hızlandırmak için, ön inceleme aşamasında tüm delillerin toplanması emredilmiştir. Zira, kanun koyucu bu hususu bir kez daha vurgulayarak, ön inceleme işlemleri tamamlanmadan tahkikat aşamasına geçilemeyeceğini ve tahkikat için duruşma günü tayin edilemeyeceğini düzenlemiştir. Basit yargılama usulünde tahkikat, ilk duruşma hariç, iki duruşmada tamamlanmak zorundadır. Duruşmalar arasında bir aydan uzun bir süre tayin edilemez. Ancak, işin niteliği gereği, bir takım delillerin toplanması ya da başka bir mahkemenin istinabe edilmesi gibi durumlarda istisna getirilmiştir. Genel olarak, basit

yargılama usulüne tabi dava ve işlerin, duruşma sayısı ve aradaki geçecek olan süre dikkate alındığında kısa sürede karar verileceği anlaşılmaktadır.

Delillerin tartışılması neticesinde davanın yeterince aydınlanmasıyla, tahkikat aşaması tamamlanmış olacaktır. Yazılı yargılama usulünden farklı olarak, basit yargılama usulünde sözlü yargılama ve hüküm aşamaları için ayrı bir duruşma günü tayin edilmez. Basit yargılama usulünde, sözlü yargılama aşaması ile hüküm aşamaları birleştirilmiştir. Kanun koyucunun basit yargılama usulünde hızlı ve basit yargılama sağlama amacı dikkate alındığında, bu kural takdire şayandır. Basit yargılama usulünde, hâkim, tahkikatın sona erdiğini belirterek taraflara açıklamada bulunmaları için söz verecektir. Tarafların son beyanlarını aldıktan sonra, yargılamanın sona erdiğini bildirerek hükmünü verecektir.

Basit yargılama usulünde, kanun yollarına ilişkin hükümler hususunda genel olarak, yazılı yargılama usulündeki kurallar geçerli olacaktır. Kanun yollarına ilişkin basit yargılama usulünde, yazılı yargılama usulünden ayrı farklı bir madde düzenlenmemiştir. Ancak, basit yargılama usulünde temyiz ve karar düzeltme kanun yoluna başvurulabilecek bir takım kararlar bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu hükümler, basit yargılama usulüne tabi bir dava veya işin kısa sürede şekli anlamda kesinleşmesine neden olabilecek, yargılamayı hızlandırmaya ve sonuçlandırmaya yönelik yerinde tercihler olmuştur.

KAYNAKÇA

- [1] **AKBAYRAK, M.** (1975). “Özel Yargılama Usullerimiz Hakkında İnceleme”, Konya Barosu Dergisi, Sayı 7.
- [2] **AKCAN, R.** (2005). Hacze İştirak, Ankara.
- [3] **AKINCI, Z.** (2003). Milletlerarası Tahkim, Ankara.
- [4] **AKINTÜRK, T.** (2008). Medeni Hukuk, İstanbul.
- [5] **AKİL, C.** (2012, Kasım). “Basit Yargılama Usulünde Dosya Üzerinden Nihai Karar Verilip Verilemeyeceği (HMK 320/1) Üzerine Düşünceler”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Sayı 75, Ankara.
- [6] **AKİL, C.** (2013). “Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Çekişmesiz İşleri”, AÜHFD, C. 62, S. 4, Ankara.
- [7] **AKKAYA, L. E.** (2011). “Kadastro Davalarında Yargılama Usulü ve Delillerin Değerlendirilmesi”. (YL Tezi), Ankara.
- [8] **ALANGOYA, Y. H.** (2001). Medeni Usul Hukuku Esasları II, İstanbul.
- [9] **ALANGOYA, Y. H./YILDIRIM, K. M./YILDIRIM_DEREN, N.** (2009). Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul.
- [10] **ALANGOYA, Y.H.** (2000). Medeni Usul Hukuku Esasları I, İstanbul.
- [11] **ALBAYRAK, H.** (2013). Medeni Usul ve İcra İflâs Hukukunda Yaklaşık İspat, Ankara.
- [12] **ANSAY, S. Ş.** (1960). Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara.
- [13] **ARAS, A.** (2014). “Çekişmesiz Yargıda Tasarruf İlkesi”, Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, İstanbul.

- [14] **ARAS, B.** (2007). Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Ankara.
- [15] **ARAS, B.** (2015, Haziran). “Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Yaş Tespiti Kararlarının Birbirine Etkisi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 70. Yıl Armağanı, Ankara.
- [16] **ARSLAN, A. S.** (2012). Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi (6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde), Ankara.
- [17] **ARSLAN, R.** (1977). Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara.
- [18] **ARSLAN, R.** (2012, Mart) “Dava ve Cevap Dilekçelerinin Hazırlanması ve Ön İnceleme”, Bankacılık Dergisi, S. 80, İstanbul.
- [19] **ARSLAN, R. /TANRIVER, S.** (2001). Yargı Örgütü Hukuku, Ankara.
- [20] **ASLAN AKYOL, L.** (2010). Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Ankara.
- [21] **ASLAN AKYOL, L.** (2011). Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre), Ankara.
- [22] **ASLAN, K.** (2005). Hacizde İstihkak Davası, Ankara.
- [23] **ASLAN, Y. İ.** (2006). Tüketici Hukuku, Ankara.
- [24] **AŞIK, İ.** (2012). Medeni usul Hukukunda Bekletici Sorun, Ankara.
- [25] **AYAN, M.** (2007). Medeni Hukuka Giriş, Konya.
- [26] **AYDEMİR, E. / GÜRAY, F. S.** (1975). “Son Yasa Değişikliği ve Basit Yargılama Usulü”, Ankara Barosu Dergisi Cilt 32, Sayı 1.
- [27] **AYDOĞDU, M.** (2015). Tüketici Hukuku Dersleri, Ankara.

- [28] **BARIKAN, A.** (1948). “Seri Muhakeme Usulüne Tabii Bir Dava, Basit Usule Bağlı Diğer Bir Dava ile Birleştirilebilir mi?”, Ankara Barosu Dergisi Sayı 52.
- [29] **BELGESAY, M. R.** (1947). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İstanbul.
- [30] **BELGESAY, M. R.** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Hukuk Fakültesi No:104, Cilt II.
- [31] **BERKİN, N. M.** (1969). Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul.
- [32] **BİLGE, N.** (1967). Medenî Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası.
- [33] **BİLGE, N.** (1973). Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara.
- [34] **BİLGE, N. /ÖNEN, E.** (1978). Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara.
- [35] **BİRSEL, M.T.** (2005). “Türk Hukukunda Milletlerarası Ticari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi”, DEÜHFD Özel Sayı: Prof. Dr. İrfan Baştuğ Armağanı.
- [36] **BORAN, N.** (2006). İcra Takibinin İptali ve Taliki, İzmir.
- [37] **BOZKURT, H. A.** (2012). İş Yargılaması Usul Hukuku, Ankara.
- [38] **BUDAK, A. C.** (2004). “Prof. Dr. Baki Kuru'nun “Nizasız Kaza” İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Değişiklikler”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara.
- [39] **BUDAK, A. C.** (2005). Medeni Usul Hukukunda Çekişmesiz Yargı, Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı IV, Ankara.
- [40] **BUDAK, A. C.** (2012). Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İsviçre Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanunu ile Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara.

- [41] **BULUR, A.** (2008). “İcra ve İflâs Hukukunda İhaleinin Feshi Kavramı ve Satışa Hazırlık İşlemleri Öncesi ile İlgili Fesih Nedenleri”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, Ankara.
- [42] **ÇELİK, A. Ç.** (2012). “6100 Sayılı Hukuk Yargılama Yasası’na Göre Ön İnceleme”, Legal Hukuk Dergisi, S. 111, İstanbul.
- [43] **ÇELİKOĞLU, C. T.** (2012, Temmuz). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yargılama Modelinde Ön İnceleme Safhası”, www.e-akademi.org., Hukuk, Ekonomi ve Siyasi Bilimler Aylık İnternet Dergisi, S. 125,
- [44] **ÇELİKSULAR, A. A.** (1975). “Özel Yargılama Usulleri”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 32, Sayı 5.
- [45] **ÇİRAY, U.** (2013, Mayıs-Haziran). “Sosyal Güvenlik Mahkemeleri”, Mali Çözüm.
- [46] **EKŞİ, N.** (2013). Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim (6100 Sayılı HMK m. 407-444), İstanbul.
- [47] **ELGÜN, E. Ş.** (2011). Davanın Açılmamış Sayılması ve Sonuçları, Ankara.
- [48] **ERCAN, İ.** (2004). “5092 Sayılı Kanun ile İcra ve İflas Kanunu’na Eklenen Sermaye Şirketleri ile Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması Kurumu”, SÜHFD Cilt 12, Sayı 1-2.
- [49] **ERCAN, İ.** (2008). İcra ve İflâs Hukukunda Mal Varlığının Terki Suretiyle Konkordato, Konya.
- [50] **ERCAN, İ.** (2011). Avukatlar ve Hâkimler İçin Medeni Usul Hukuku, İstanbul.
- [51] **ERCAN, İ.** (2013). Medeni Usul Hukuku, İstanbul.
- [52] **ERDEMİR, İ.** (1986). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul.
- [53] **ERDÖNMEZ, G.** (2013). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı”, C. 87, S. 5, İBD.

- [54] **ERDÖNMEZ, G.** (2014). Medeni Usul Hukukunda Belgelerin İbraz Mecburiyeti, İstanbul.
- [55] **ERİŞİR, E.** (2013). Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri, İstanbul.
- [56] **ERMENEK, İ.** (2009). Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller), Ankara.
- [57] **ERMENEK, İ.** (2011). “Hukuk Muhakemeleri Kanuna Göre Ön inceleme”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1.
- [58] **ERMENEK, İ.** (2014). Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması, Ankara.
- [59] **ERTANHAN, M.** (2005). Medeni Yargılama Hukuku’nda Tanık ve Tanıklık Ankara.
- [60] **GAUL, F. H.** (2002). Yargılamanın Amacı- Güncelliğini Koruyan Bir Konu (Çev.: M. Kamil Yıldırım), İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul.
- [61] **GENÇCAN, Ö. U.** (2013). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu, Ankara.
- [62] **GÖNEN, R.** (2012). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun, Layihalar Teatisine Getirdiği Yenilikler ve Ön İnceleme Hükümleri”, C. 86, S. 2, İBD.
- [63] **GÖRGÜN, Ş. L. /KODAKOĞLU, M.** (2012). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, Ankara.
- [64] **GÜNAY, C. İ.** (2013). İş Hukuku, Ankara.
- [65] **GÜNEYSU BORAN, N.** (2014). Medeni Usul Hukukunda Karar, Ankara.
- [66] **HAMZAÇEBİ, M.** (2002). “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, SÜHFD C. 10, S. 3-4.

- [67] **İMRE, Z. /ERMAN, H.** (2003). Miras Hukuku, İstanbul.
- [68] **KAPLAN, Y.** (2001). “Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kesinleşme ve Bağlayıcılık Ölçütlerinin Değerlendirilmesi”, EÜHFD, C. 5, S. 1-4.
- [69] **KARAFAKİH, İ. H.** (1952). Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara.
- [70] **KARAMERCAN, F.** (2014, Aralık). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Döneminde Yargılama Usulünün Yanlış Tespit Edilmesinin Doğurduğu ve Doğuracağı Sonuçlar”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, S. 100, Ankara.
- [71] **KARAMERCAN, F.** (2014, Mart). “Basit Yargılama Usulünde Cevap Dilekçesinin Tebliği Zorunlu Mudur?”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Cilt 9, Sayı 91, Ankara.
- [72] **KARATAŞ, İ. /SINMAZ, B.** (1987). İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara.
- [73] **KARSLI, A.** (2012). Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul.
- [74] **KARSLI, A.** (2014). İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul.
- [75] **KAYA, C. /AKCAN, R.** (2009). “Medeni ve İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi veya Değiştirilmesi Yasağı”, C. 67, S. 1-2, İÜHFM.
- [76] **KILIÇ, H.** (2011). Açıklamalı- İçtihatlı 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Cilt II, Ankara.
- [77] **KILIÇOĞLU, M.** (2012). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi, İstanbul.
- [78] **KILIÇOĞLU, M.** (2011). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanuna Uyarlı İş Yargılamaları Usulü, İstanbul.
- [79] **KİRAZ, T. Ö.** (2012). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler, Ankara.

- [80] **KİRAZ, T. Ö.** (2012). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara.
- [81] **KİRAZ, T. Ö.** (2013). İcra Mahkemesinde İtirazın Kaldırılması, Ankara.
- [82] **KİRAZ, T. Ö.** (2013). Medeni Yargılama Hukukunda İkrar, İstanbul.
- [83] **KURT KONCA, N.** (2008). “Medeni Usul Hukukunda Doğrudan Doğruluk İlkesi”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara.
- [84] **KURT KONCA, N.** (2009). Medenî Usûl Hukukunda Alenîyet İlkesi, Ankara.
- [85] **KURT KONCA, N.** (2012). Yargısal Konularda Dilekçe Hakkının Sınırlandırılması, Erzurumluoğlu Armağanı, Ankara.
- [86] **KURU, B.** (1961). Nizasız Kaza, Ankara.
- [87] **KURU, B.** (2001). Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt V, İstanbul.
- [88] **KURU, B.** (2013). İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara.
- [89] **KURU, B. /ARSLAN, R. /YILMAZ, E.** (2011). Medeni Usul Hukuku, Ankara.
- [90] **KURU, B. /ARSLAN, R. /YILMAZ, E.** (2013). İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara.
- [91] **KURU, B. /BUDAK, A. C.** (2011). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Yenilikler”, İstanbul Barosu Dergisi Cilt 85, Sayı 5.
- [92] **MAZLUM, İ.** (2012). “Medeni Usul Hukukunda Belge ve Senet Ayrımı (YL Tezi)”, Ankara.
- [93] **MERİÇ, N.** (2011). Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Ankara.

- [94] **OTACI, C.** (2012). “Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Zilyetliğin Korunması”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak’a Armağan) C. 1, S. 10.
- [95] **ÖNEN, E.** (1972). Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara.
- [96] **ÖNEN, E.** (1979). Medeni Yargılama Hukuku, Ankara.
- [97] **ÖZBAY, İ.** (2013). 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi? Ankara.
- [98] **ÖZEKES, M.** (1999). İcra İflâs Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara.
- [99] **ÖZEKES, M.** (2003). Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara.
- [100] **ÖZEKES, M.** (2009). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda Yargılama Usûlleri Bakımından Getirilen Yeniliklere Genel Bir Bakış”, Halûk Konuralp Anısına Armağan, Ankara.
- [101] **ÖZEL, Ç.** (2014). Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara.
- [102] **ÖZKAN SUNGURTEKİN, M.** (2013). Türk Medeni Yargılama Hukuku, İzmir.
- [103] **ÖZMUMCU, S.** (2012). “Davanın Açılmasına Bağlı Hukuki Sonuçların Davanın Açılmamış Sayılması Halinde Değerlendirilmesi”, C. 70, S. 2, İÜHFM.
- [104] **ÖZTAN, B.** (2004). Aile Hukuku, Ankara.
- [105] **ÖZTAN, F.** (2008). Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara.
- [106] **ÖZTEK, S.** (1994). İcra ve İflâs Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası, İstanbul.
- [107] **PAKEL, N.** (2009). “Ortaklığın Giderilmesi Davası- Mahiyeti ve Özelliği”, İBD, S. 1.

- [108] **PEKCANITEZ, H.** (1986). İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara.
- [109] **PEKCANITEZ, H.** (2000). “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, İzmir.
- [110] **PEKCANITEZ, H. /ATALAY, O. /ÖZEKES, M.** (2013). Medeni Usûl Hukuku, Ankara.
- [111] **PEKCANITEZ, H./ATALAY, O./ÖZKAN SUNGURTEKİN, M./ ÖZEKES, M.** (2014). İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara.
- [112] **POSTACIOĞLU, İ. E.** (1966). Medenî Usul Hukuku Dersleri, İstanbul.
- [113] **POSTACIOĞLU, İ. E./ALTAY, S.** (2010). İcra Hukuku Esasları İstanbul.
- [114] **RECHBERGER, W. H.** (2002). “Avusturya Medeni Yargılamasında Yargılamanın Hızlandırılması (Çev.: M. Kamil Yıldırım), İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku”, İstanbul.
- [115] **RÜZGÂR, O.** (2013, Kasım-Aralık). “Basit Yargılama Usulünde Delillerin Toplanması Ve Ön İnceleme”, Cilt 87, Sayı 6, İstanbul Barosu Dergisi.
- [116] **RÜZGARESEN, C.** (2013). Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi, Ankara.
- [117] **SAKA, Z.** (2010). Dernekler Hukuku (Teori ve Uygulamada), İstanbul.
- [118] **SANCAR, M.** (1987). “Özel Mahkemelerde Uygulanan Özel Yargılama Usulleri (YL Tezi)”, Ankara.
- [119] **SERİM ARKAN, A.** (2007). “Yoksulluk Nafakası”, İÜHFİM, C. 65, S. 1.
- [120] **SUNAR, G.** (2002). “Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü”, (Doktora Tezi), İstanbul.
- [121] **SUNAR, G.** (2007). “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Basit Yargılama Usulüne İlişkin Hükümleri Üzerine Düşünceler”, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul.

- [122] **SUNAR, G.** (2008). “Basit Yargılama Usulü Ve Çekişmesiz Yargı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının Getirdiği Yenilikler ve Bu Yeniliklerin Değerlendirilmesi”, İstanbul Barosu Yayınları.
- [123] **ŞAFAK, A.** (2002). Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Ankara.
- [124] **ŞEKER, H.** (2012). İlkeler Işığında Ön İnceleme Kurumu, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- [125] **ŞİT, B.** (2011). “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, GÜHFD S. 1.
- [126] **TANRIVER, S.** (1993). Konkordato Komiseri, Ankara.
- [127] **TANRIVER, S.** (2007). Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara.
- [128] **TANRIVER, S.** (2010). “Madencilik Alanında Bir İhtisas Mahkemesinin Oluşturulmasına Gerek Olup Olmadığı Üzerine Düşünceler”, Ankara Barosu Dergisi Sayı 4.
- [129] **TANRIVER, S.** (2014). Türk Aile Mahkemeleri, Ankara.
- [130] **TANRIVER, S./DEYNEKLİ, A.** (1996). Konkordatonun Tasdiki, Ankara.
- [131] **TAŞKIN, Â.** (2000). Hakem Sözleşmesi, Ankara.
- [132] **TAŞPINAR AYVAZ, S.** (2005). İcra-İflâs Hukukunda Yeniden Yapılandırma, Ankara.
- [133] **TAŞPINAR AYVAZ, S.** (2013). Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması, Ankara.
- [134] **TAŞPINAR, S.** (1998). “Kadastro Mahkemesi Kararlarına Karşı Karar Düzeltme Yoluna Başvurulmasında Miktar Veya Değer Sınırı Üzerine Bir HGK Kararı”, AÜHFD.

- [135] **TAŞPINAR, S.** (1999). “Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, Faruk Erem’e Armağan, Ankara.
- [136] **TEKİNALP, Ü.** (2002). Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul.
- [137] **TERCAN, E.** (2001). Medeni Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı (Tarafların Bilgisine Delil Olarak Başvurulması), Ankara.
- [138] **TOKAR, İ.** (1950). “Basit Usulü Muhakeme ve Yargıtay’ın Bir İçtihadı”, İstanbul Barosu Dergisi C. 24, İstanbul.
- [139] **TOPUZ, G.** (2012). Medeni Usul Hukukunda Karinelerle İspat, Ankara.
- [140] **TUTUMLU, M. A.** (2012). Kuram Ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni Ve Değişik Hükümlerinin Yorumu, Ankara.
- [141] **TUTUMLU, M. A.** (2014). “Ön İnceleme Aşaması ile İlgili Hatalı Uygulamalar”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, S. 90, Ankara.
- [142] **ULUKAPI, Ö.** (1997). Medeni Usul Hukukunda Tarafların Duruşmaya Gelmemesi, Konya.
- [143] **ULUKAPI, Ö.** (2014). İcra ve İflâs Hukuku, Konya.
- [144] **UMAR, B.** (2014). Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara.
- [145] **UYUMAZ, A.** (2011). İcra ve İflâs hukukunda Gecikmiş İtiraz, İstanbul.
- [146] **ÜÇER, M./ MERİÇ, N.** (2012). “Roma Hukukunda ve Medeni Yargılama Hukukumuzda Ön İnceleme”, Legal Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, S. 22, İstanbul.
- [147] **ÜSTÜNDAĞ, S.** (1997). Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul.
- [148] **YILDIRIM, K. M.** (1995). İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları, İstanbul.
- [149] **YILDIRIM, K. M.** (1990). Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul.

- [150] **YILDIRIM, K. M.** (2003). “Teksif ve Sözlülük İlkeleri Açısından Yargılama Usulleri Hakkında Düşünceler”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, İstanbul.
- [151] **YILMAZ, E.** (2001). Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C. 1, Ankara.
- [152] **YILMAZ, E.** (2001). Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C. 2, Ankara.
- [153] **YILMAZ, E.** (2006). Hukuk Sözlüğü (Öğrenciler İçin), Ankara.
- [154] **YILMAZ, E.** (2008). “Usul Ekonomisi”, Prof. Dr. Necip Bilge’nin Anısına Armağan, AÜHFD C. 57/1.
- [155] **YILMAZ, E.** (2012). Yemin (Medeni Usul Hukukunda), Ankara.
- [156] **YILMAZ, E.** (2013). Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara.
- [157] **YILMAZ, E.** (2013). Islah (Medeni Yargılama Hukukunda), Ankara.
- [158] **YILMAZ, R.** (2012). HMK Uyarınca Tüm Delillerin Dava veya Cevap Dilekçesinde Gösterilmesi ve Eklenmesinin Zorunlu Olup Olmadığı, C. 86, S. 5, İstanbul Barosu Dergisi.
- [159] **YILMAZ, Z.** (2011). Medeni Usul Hukukunda Davanın Açılmamış Sayılması, Ankara.
- [160] **YILMAZ, Z.** (2012). Açıklamalı 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara.
- [161] **YILMAZ, Z.** (2013). Davanın Açılmasından Hükmün Verilmesine Kadar Yargılama Safhaları ve İşlemleri, Ankara.
- [162] **YILMAZOĞLU, E. C.** (2004). Kadastro Mahkemesinde Cereyan Eden Yargılama, Ankara.

EK
ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyisim, İsim : AKSAKAL, Ramazan
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri: 03.05.1988, Bartın
Medeni Hali :Bekar
Telefon :0507 152 28 89
E-posta :ramazan-aksakal@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Selçuk Üniversitesi	2010
Lise	Davut Fıncıoğlu Anadolu Lisesi	2006

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Yer	Pozisyon
2012-Halen	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu	Hâkim

YABANCI DİL

Orta derecede Almanca
Başlangıç seviyede İngilizce

HOBİLER

Sinema, spor, müzik, seyahat